

Brüssel, 29. juuni 2026
(OR. en)

11304/26
ADD 1

Institutsioonidevaheline
dokument:
2026/0183(NLE)

POLCOM 250
COASI 120

ETTEPANEK

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	29. juuni 2026
Saaja:	Thérèse BLANCHET, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	COM(2026) 341 final
Teema:	LISA 1 LISA järgmise dokumendi juurde: Ettepanek: NÕUKOGU OTSUS Euroopa Liidu ja Indoneesia vahelise laiaulatusliku majanduspartnerluslepingu allkirjastamise kohta

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2026) 341 final.

Lisatud: COM(2026) 341 final

EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 29.6.2026
COM(2026) 341 final

ANNEX 1

LISA

järgmise dokumendi juurde:

Ettepanek: NÕUKOGU OTSUS

**Euroopa Liidu ja Indoneesia vahelise laiaulatusliku majanduspartnerluslepingu
allkirjastamise kohta**

EUROOPA LIIDU
JA INDONEESIA VABARIIGI VAHELINE
LAIALATUSLIK MAJANDUSPARTNERLUSLEPING

PREAMBUL

EUROOPA LIIT (edaspidi „liit“ või „EL“)

ning

INDONEESIA VABARIIK, edaspidi „Indoneesia“,

edaspidi eraldi „lepinguosaline“ ja üheskoos „lepinguosaliselised“,

TUNNISTADES omavahelist pikaajalist ja tugevat partnerlust, mis põhineb ühistel põhimõtetel ja väärtustel, mida kajastab ühelt poolt Euroopa Ühenduse ja selle liikmesriikide ning teiselt poolt Indoneesia Vabariigi vaheline laiahaardelise partnerluse ja koostöö raamleping, mis sõlmiti 9. novembril 2009 Jakartas (edaspidi „raamleping“), ning omavahelisi olulisi majandus-, kaubandus- ja investeerimissuhteid;

SOOVIDES veelgi tugevdada oma suhteid osana kõikidest omavahelistest sidemetest ja viisil, mis on kooskõlas kõikide nende sidemetega, ning olles veendunud, et käesolev leping loob lepinguosaliste vahel kaubanduse ja investeringute arendamiseks uue õhkkonna;

OLLES OTSUSTANUD tugevdada oma majandus-, kaubandus- ja investeerimissuhteid kooskõlas kestliku arengu eesmärkidega selle majanduslikes, sotsiaalsetes ja keskkonnavalastes aspektides ning edendada käesoleva lepingu alusel kaubandust ja investeringuid;

SOOVIDES tõsta elatustaset, edendada majanduskasvu ja stabiilsust, luua uusi töövõimalusi ja parandada üldist heaolu ning kinnitades selleks veel kord oma tahet edendada kaubandust ja investeringuid,

SOOVIDES edendada oma kaubandus- ja investeerimissuhetes oma äriühingute konkurentsivõimet;

OLLES VEENDUNUD selles, et käesoleva lepinguga luuakse laiendatud ja turvaline kaupade ja teenuste turg ning stabiilne ja prognoositav investeerimiskeskkond ning et see annab võimaluse suurendada nende ettevõtete konkurentsivõimet maailmaturul;

TUNNISTADES läbipaistvuse olulisust rahvusvahelises kaubanduses kõigi sidusrühmade jaoks,

PÜÜDES kehtestada lepinguosaliste vahel selged ja vastastikku kasulikud kaubandus- ja investeerimisreeglid ning vähendada kaubandus- ja investeerimistõkkeid või need kaotada,

Olles KINDLALT OTSUSTANUD leevendada erilisi raskusi, mida esineb väikestel ja keskmise suurusega ettevõtetel kaubanduse ja investeringute arengule kaasaaitamisel, ning toetada nende kasvu, suurendades nende võimet osaleda käesoleva lepinguga loodud võimalustes ja neist kasu saada;

KINNITADES VEEL KORD oma tahet järgida 26. juunil 1945 San Franciscos alla kirjutatud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja ja võttes arvesse põhimõtteid, mis on sõnastatud ÜRO Peaassamblee poolt 10. detsembril 1948 Pariisis vastu võetud inimõiguste ülddeklaratsioonis;

TUGINEDES oma vastavatele õigustele ja kohustustele, mis tulenevad 15. aprillil 1994 Marrakechis sõlmitud Maailma Kaubandusorganisatsiooni asutamislepingust (edaspidi „WTO asutamisleping“) ning teistest mitmepoolsetest, piirkondlikest ja kahepoolsetest lepingutest ning kokkulepetest, milles mõlemad lepinguosalised on osalised;

ON KOKKU LEPPINUD JÄRGMISES:

1. PEATÜKK

ALGSÄTTED JA ÜLDISED MÕISTED

ARTIKKEL 1.1

Eesmärgid

Käesoleva lepingu eesmärgid on liberaliseerida ja hõlbustada kaubandust ja investeerimist ning veelgi tihendada majandussuhteid lepinguosaliste vahel.

ARTIKKEL 1.2

Vabakaubanduspiirkonna loomine

Käesolevaga loovad lepinguosalisel vabakaubanduspiirkonna koostöös GATT 1994 XXIV artikliga ja GATSi V artikliga.

ARTIKKEL 1.3

Üldised mõisted

Kui ei ole sätestatud teisiti, kasutatakse käesolevas lepingus järgmisi mõisteid:

- a) „põllumajandusleping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv põllumajandusleping;
- b) „dumpinguvastane leping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv GATT 1994 VI artikli rakendamise leping;
- c) „Rahvusvahelise Valuutafondi põhikiri“ – Bretton Woodsis New Hampshire’is 22. juulil 1944 vastu võetud Rahvusvahelise Valuutafondi põhikiri;
- d) „hõlmatud ettevõtte“ – ühe lepinguosalise territooriumil asuv ettevõtte, mis on teise lepinguosalise investorite otseses või kaudses omandis või otsese või kaudse kontrolli all vastavalt kohaldatavale õigusele,¹ olenemata sellest, kas see on asutatud enne või pärast käesoleva lepingu jõustumise kuupäeva; juriidiline isik on:
 - i) lepinguosalise füüsilise või juriidilise isiku „omandis“, kui selle lepinguosalise füüsiline või juriidiline isik omab üle 50 % tema omakapitalist, või

¹ Indoneesias tehtud investeeringute puhul võib mõiste „vastavalt kohaldatavale õigusele“ vajaduse korral hõlmata konkreetset kirjalikku heakskiitu.

- ii) lepinguosalise füüsilise või juriidilise isiku „kontrolli all“, kui sellel füüsilisel või juriidilisel isikul on õigus nimetada suurem osa tema juhtkonnast või juhtida muul õiguspärasel viisil tema tegevust;
- e) „CPC“ – ÜRO ajutine ühtne tooteklassifikaator (Statistical Papers, Series M, nr 77, Department of International Economic and Social Affairs, Statistical Office of the United Nations, New York, 1991);
- f) „toll“ või „tolliasutus“ –
 - i) liidus Euroopa Komisjoni talitused, kes vastutavad tolliküsimuste eest, või olenevalt olukorrast tolliasutused ja muud ametiasutused, kes vastutavad liidu liikmesriikides või liidu tasandil tollialaste õigusnormide kohaldamise ja täitmise tagamise eest, ning
 - ii) Indoneesias ametiasutused, kes Indoneesia õigusaktide kohaselt vastutavad tema tollialaste õigusnormide haldamise ja täitmise tagamise eest;
- g) „tollimaks“ – mis tahes maks või lõiv, mis on kehtestatud kaupade impordile või sellega seoses, välja arvatud:
 - i) maks, mis on võrdväärne riigisisese maksuga, mis on kehtestatud kooskõlas artikliga 2.4;

- ii) dumpinguvastane, erikaitse-, tasakaalustav või kaitsetollimaks, mida kohaldatakse kooskõlas GATT 1994, dumpinguvastase lepingu, põllumajanduslepingu, subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingu või kaitsemeetmete lepinguga; ning
- iii) tasu või muu lõiv, mis on kehtestatud impordile või seoses impordiga ja mille summa piirdub osutatud teenuste ligikaudse maksumusega;
- h) „tollialased õigusnormid“ – emma-kumma lepinguosalise territooriumil kohaldatavad õigusnormid, millega reguleeritakse kaupade importi, eksporti ja transiiti ning kaupade suunamist muudele tolliprotseduuridele, sealhulgas keelustamis-, piiramis- ja kontrollimeetmed;
- i) „päev“ – kalendripäev, sealhulgas nädalavahetused ja pühad;
- j) „käsituslepe“ – WTO asutamislepingu 2. lisas esitatud vaidluste lahendamist reguleerivate eeskirjade ja protseduuride käsituslepe;
- k) „olemasolev“ – käesoleva lepingu jõustumise kuupäeval kehtiv;
- l) „vabalt konverteeritav valuuta“ – vääring, mida saab vabalt vahetada vääringute vastu, millega kaubeldakse laialdaselt rahvusvahelistel valuutaturgudel ja mida kasutatakse laialdaselt rahvusvahelistes tehingutes¹;

¹ Suurema selguse huvides olgu märgitud, et laialdaselt rahvusvahelistel valuutaturgudel kaubeldavate ja laialdaselt rahvusvahelistes tehingutes kasutatavate vääringute hulka kuuluvad vabalt kasutatavad vääringud, nagu Rahvusvaheline Valuutafond on need oma põhikirja kohaselt kindlaks määranud.

- m) „GATS“ – WTO asutamislepingu 1B lisas sisalduv teenuskaubanduse üldleping;
- n) „GATT 1994“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv 1994. aasta üldine tolli- ja kaubanduskokkulepe;
- o) „harmoneeritud süsteem“ ehk „HS“ – kaupade kirjeldamise ja kodeerimise harmoneeritud süsteem, sealhulgas kõik selle õiguslikud märkused ja muudatused, mille on välja töötanud Maailma Tolliorganisatsioon; „grupid“, „rubriigid“ ja „alamrubriigid“ – harmoneeritud süsteemi nomenklatuuris kasutatavad grupid, rubriigid (neljakohalised koodid) ja alamrubriigid (kuuekohalised koodid);
- p) „IMF“ – Rahvusvaheline Valuutafond;
- q) „investor“ – lepinguosalise füüsiline või juriidiline isik, kes soovib asutada¹ või on asutamas ettevõtet teise lepinguosalise territooriumil, või on sellise ettevõtte juba asutanud;
- r) „juriidiline isik“ – kohaldatava õiguse järgi nõuetekohaselt kas kasumi saamiseks või muuks otstarbeks asutatud või muul viisil korraldatud õigussubjekt kas era- või riigiomandis, sealhulgas aktsiaselts, trust, täisühing, ühisettevõte, füüsilisest isikust ettevõtja või ühistu;

¹ Suurema selguse huvides olgu märgitud, et lepinguosalistes mõistavad, et „investori“ määratluse kohaldamisel tähendab investor, kes „soovib asutada“ ettevõtet, investorit, kes on astunud konkreetseid samme ettevõtte asutamiseks. Kui ettevõtte asutamiseks on nõutav teatamis- või heakskiitmisprotsess, tähendab ettevõtet asutada sooviv investor investorit, kes on algatanud sellise teatamis- või heakskiitmisprotsessi.

- s) „meede“ – lepinguosalise meede kas seaduse, määruse, eeskirja, menetluse, otsuse, haldustoimingu, nõude või tava kujul või muul kujul;
- t) „lepinguosalise meede“¹ – meede, mille on vastu võtnud või kehtima jätnud:
 - i) keskvalitsus, piirkondlikud või kohalikud omavalitsused ja nende ametiasutused;
 - ii) valitsusvälised asutused keskvalitsuse, piirkondliku või kohaliku omavalitsuse või nende tasandite ametiasutuste delegeeritud volitusi kasutades; ning
 - iii) üksus, kes tegutseb meetme asjus lepinguosalise korralduste kohaselt või lepinguosalise juhtimise või kontrolli all;
- u) „liikmesriik“ – liidu liikmesriik;
- v) „lepinguosalise füüsiline isik“² –
 - i) liidu puhul isik, kes on liidu ühe liikmesriigi kodanik³ vastavalt selle liikmesriigi õigusele, ning

¹ Suurema selguse huvides olgu märgitud, et mõiste „lepinguosalise meede“ hõlmab ka lepinguosalise käesolevast lepingust tulenevate kohustuste täitmiseks vajalike meetmete võtmata jätmist.

² Suurema selguse huvides olgu märgitud, et 8. peatüki „Investeeringute liberaliseerimine ja teenuskaubandus“ kohaldamisel käsitatakse isikut, kellel on mõlema lepinguosalise topeltkodakondsus, üksnes selle riigi kodanikuna, mille kodakondsus on domineeriv ja tegelik.

³ 8. peatüki „Investeeringute liberaliseerimine ja teenuskaubandus“ kohaldamisel kuulub mõiste „lepinguosalise füüsiline isik“ alla ka alaliselt Läti Vabariigis elav füüsiline isik, kes ei ole Läti Vabariigi ega ühegi teise riigi kodanik, kuid kellel on Läti Vabariigi õigusnormide kohaselt õigus saada mittekodaniku pass.

- ii) Indoneesia puhul Indoneesia kodanik vastavalt Indoneesia õigusele;
- w) „OECD“ – Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon;
- x) „pärit“ või „päritolustaatusega kaup“ – kaup, mis vastab 3. peatükis „Päritolureeglid ja -menetlused“ sätestatud õigusnormidele;
- y) „Pariisi kokkulepe“ – 12. detsembril 2015 Pariisis Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kliimamuutuste raamkonventsiooni osaliste konverentsil vastu võetud Pariisi kokkulepe;
- z) „isik“ – füüsiline või juriidiline isik;
- aa) „tariifne sooduskohtlemine“ – käesoleva lepingu kohase tollimaksu kohaldamine päritolustaatusega kauba suhtes vastavalt artiklile 2.5;
- bb) „kaitsemeetmete leping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv kaitsemeetmete leping;
- cc) „sanitaar- või fütosanitaarmeede“ – WTO sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingu A lisa punktis 1 osutatud meede;
- dd) „subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete leping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete leping;

- ee) „teenus, mida osutatakse valitsuse ülesannete täitmisel“ – teenus, mida ei osutata ärilistel alustel ega konkureerides ühe või mitme teenuseosutajaga;
- ff) „teenuseosutaja“ – isik, kes osutab või soovib osutada teenust;
- gg) „väike või keskmise suurusega ettevõte“ ehk „VKE“ – väike või keskmise suurusega ettevõte, sealhulgas mikroettevõtted, väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted ning ettevõtjad;
- hh) „sanitaar- ja fütosanitaarmedetmete leping“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduv sanitaar- ja fütosanitaarmedetmete rakendamise leping;
- ii) „tehniliste kaubandustõkete leping“ – WTO asutamislepingu 1. lisas sisalduv tehniliste kaubandustõkete leping;
- jj) „ELi toimimise leping“ – 25. märtsil 1957 Roomas sõlmitud Euroopa Liidu toimimise leping;
- kk) „kolmas riik“ – riik või territoorium väljaspool käesoleva lepingu territoriaalset kohaldamisala, nagu on sätestatud artiklis 25.11;
- ll) „TRIPS-leping“ – WTO asutamislepingu 1C lisas sisalduv intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping;

- mm) „ÜRO mereõiguse konventsioon“ (UNCLOS) – 10. detsembril 1982 Montego Bays sõlmitud ÜRO mereõiguse konventsioon,
- nn) „rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsioon“ – rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsioon, mis sõlmiti 23. mail 1969 Viinis; ning
- oo) „WTO“ – Maailma Kaubandusorganisatsioon.

2. PEATÜKK

VÕRDNE KOHTLEMINE JA KAUPADE TURULEPÄÄS

ARTIKKEL 2.1

Eesmärk

Lepinguosalised liberaliseerivad järk-järgult ja vastastikku kaubavahetuse vastavalt käesolevale lepingule.

ARTIKKEL 2.2

Kohaldamisala

Käesolevat peatükki kohaldatakse lepinguosalistevahelise kaubavahetuse suhtes, kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti.

ARTIKKEL 2.3

Mõisted

Käesolevas peatükis kasutatakse järgmisi mõisteid:

- a) „impordi litsentsimise protseduuride leping“ – WTO asutamislepingu 1-A lisas sisalduv impordi litsentsimise protseduuride leping;
- b) „konsulaartehing“ – menetlus, mille kaudu hangitakse eksportiva lepinguosalise territooriumil või kolmanda riigi territooriumil importiva lepinguosalise konsulilt konsulaararve või konsulaarviisa faktuurarvele, päritolusertifikaadile, manifestile, kaubasaatja ekspordideklaratsioonile või muule kauba impordiga seotud tollidokumendile;

- c) „ekspordi litsentsimise protseduur“ – haldusmenetlus, milles eksportiva lepinguosalise territooriumilt eksportimise eeltingimusena nõutakse taotluse või muude dokumentide esitamist (muud kui tavaliselt tollivormistuseks nõutavad dokumendid) ühele või mitmele asjaomasele haldusasutusele;
- d) „lepinguosalise kaup“ või „teise lepinguosalise kaup“ – kõnealuse lepinguosalise omamaine kaup GATT 1994 tähenduses, sealhulgas tema päritolustaatusega kaup; ning
- e) „impordi litsentsimise protseduur“ – haldusmenetlus, milles importiva lepinguosalise tolliterritooriumile importimise eeltingimusena nõutakse taotluse või muude dokumentide esitamist (muud kui tavaliselt tollivormistuseks nõutavad dokumendid) ühele või mitmele asjaomasele haldusasutusele.

ARTIKKEL 2.4

Võrdne kohtlemine riigisisesel maksustamisel ja reguleerimisel

Kumbki lepinguosaline tagab teise lepinguosalise kaupade võrdse kohtlemise vastavalt GATT 1994 III artiklile ning selle märkustele ja lisasätetele. Selleks inkorporeeritakse GATT 1994 III artikkel ning selle märkused ja lisasätted käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.

ARTIKKEL 2.5

Tollimaksude vähendamine või kaotamine

1. Kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti, vähendab kumbki lepinguosaline teise lepinguosalise päritolustaatusega kaupade tollimakse või kaotab need vastavalt oma tariifitabelile, mis on esitatud 2-A lisas „Tollimaksude kaotamine“.
2. Lõike 1 kohaldamisel loetakse tollimaksu baasmääraks määr, mis on iga kauba kohta esitatud 2-A lisas „Tollimaksude kaotamine“ olevas tariifitabelis.
3. Kui lepinguosaline vähendab oma kohaldatavat enamsoodustusrežiimi tollimaksumäära, kohaldatakse seda tollimaksumäära teise lepinguosalise päritolustaatusega kauba suhtes seni, kuni see on madalam kui 2-A lisa „Tollimaksude kaotamine“ selle lepinguosalise tariifitabeli kohaselt kindlaks määratud tollimaksumäär.
4. Neli aastat pärast käesoleva lepingu jõustumist konsulteerivad lepinguosalised emma-kumma lepinguosalise taotlusel omavahel, et kaaluda võimalust kiirendada 2-A lisas „Tollitariifide kaotamise ajakavad“ sätestatud tollimaksude vähendamist või kaotamist või laiendada käesolevast lepingust tuleneva tollitariifide vähendamise või kaotamise ulatust. Artikli 24.2 alusel võib kaubanduskomitee teha otsuse muuta 2-A lisa „Tollimaksude kaotamine“, sealhulgas liidet 2-A-1 „ELi tariifitabel“ ja liidet 2-A-2 „Indoneesia tariifitabel“, et kiirendada tollimaksude vähendamist või kaotamist või laiendada tariifide vähendamise või kaotamise ulatust.

5. Lepinguosaline võib igal ajal ühepoolset kiirendada 2-A lisas „Tollimaksude kaotamine“ tema tariifitabelis teise lepinguosalise päritolustaatusiga kaupadele kehtestatud tollimaksude vähendamist või kaotamist. Kõnealune lepinguosaline teatab sellest teisele lepinguosalisele võimalikult varakult enne uue tollimaksumäära jõustumist. Pärast tollimaksu ühepoolset vähendamist võib lepinguosaline tõsta imporditollimaksu üleminekuperioodiks taas tasemele, mis on ette nähtud tema tariifitabelis 2-A lisas „Tollimaksude kaotamine“.

6. Kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti, ei suurenda kumbki lepinguosaline tollimaksu, mis on sätestatud baasmäärana teise lepinguosalise päritolustaatusiga kaubale, viisil, mis ei ole kooskõlas tema tariifikohustuste tabeliga, mis on esitatud 2-A lisas „Tollimaksude kaotamine“.

7. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et päritolustaatusiga kaupade suhtes, mis on klassifitseeritud 2-A lisas „Tollimaksude kaotamine“ märkega „X“ tähistatud tariifiridade alla, ei kohaldata tollimaksude vähendamist ega kaotamist, mis toimub pärast käesoleva lepingu jõustumist ja käesolevas artiklis osutatud tulevaste läbirääkimiste pidamise kohustuse võtmist.

ARTIKKEL 2.6

Eksporditollimaksud ja muud ekspordimaksud või -tasud

1. Kumbki lepinguosaline ei kehtesta ega jäta kehtima ühtegi tollimaksu, muud maksu ega lõivu, mida kohaldatakse kauba teise lepinguosalise territooriumile eksportimise suhtes või sellega seoses, ega ühtegi teise lepinguosalise territooriumile eksporditavalt kaubalt tasutavat riigisisest maksu või muud lõivu, mis ületab maksu või lõivu, mida kohaldataks samasuguse kauba suhtes siis, kui see oleks ette nähtud omamaiseks tarbimiseks.
2. Lõiget 1 ei kohaldata järgmise suhtes:
 - a) meetmed, mis on vastu võetud või kehtima jäetud enne 13. juulit 2025¹, välja arvatud kaupade puhul, mille suhtes on 2-B lisas „Artikli 2.6 lõike 2 punkti b kohane eksporditollimaksude kvooditabel“ võetud kohustusi;
 - b) punktis a osutatud meetmete jätkamine või pikendamine, niivõrd kui see ei vähenda punktis a osutatud meetmetega hõlmatud kaupade vastavust nõuetele; või
 - c) tulevased meetmed kaupade puhul, mis on saadud mineraalide töötlemisel sulatuseelses etapis².

¹Indoneesia puhul on need järgmised 13. juulil 2025 kehtinud meetmed: rahandusministri määrus nr 38/2024 ja rahandusministri määrus nr 30/2025.

²„Mineraalide töötlemine sulatuseelses etapis“ on protsess, mille käigus eraldatakse mineraalid kaevandusjääkidest ja muudetakse need kontsentreeritud ehk teistsuguseks tooteks. See vastab HSi gruppidele 25 ja 26 ning HSi gruppidesse 72–81 kuuluvatele jäätmetele ja jääkidele, mida saab ringlusse võtta ja turustada.

3. Kui lepinguosaline kohaldab muid kui lõikes 2 sätestatud meetmeid, vähendatakse olenemata lõikest 1 teise lepinguosalise territooriumile eksportimisel kohaldatavat tollimaksu 50 %. Seda vähendamist kohaldatakse ka kummagi lepinguosalise selliste investorite ekspordi suhtes, kes on investeerinud teise lepinguosalise territooriumile, olenemata ekspordi sihtkohast.
4. Lõikes 2 osutatud meetmete jätkamisest või pikendamisest teatab meedet kohaldav lepinguosaline teisele lepinguosalisele vähemalt 60 päeva enne meetme vastuvõtmist. Sellises teates annab teate esitanud lepinguosaline teisele lepinguosalisele võimaluse pidada uute lõike 2 punkti c kohaste meetmete üle konsultatsioone. Kui erandlikud ja kriitilised asjaolud, mis nõuavad viivitamatut tegutsemist, ei lase lõike 2 punktiga c hõlmatud meetmetest selliselt teatada, tuleb see teade esitada võimalikult kiiresti.
5. Kui üks lepinguosaline kohaldab kauba eksportimisel mis tahes muusse kolmandasse riiki või seoses sellise ekspordiga madalamat tollimaksumäära, maksu või muud lõivu, ja seni, kuni see määr on madalam kui teise lepinguosalise suhtes kohaldatav määr, kohaldatakse seda madalamat määra. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et pärast ühepoolset vähendamist võib lepinguosaline tõsta tollimaksu, maksu või muu lõivu määra, mida kohaldatakse kauba ekspordi suhtes või seoses kauba ekspordiga.
6. Emma-kumma lepinguosalise taotlusel või kord aastas vaatab kaubanduskomitee läbi kõik tollimaksud, muud maksud ja tasud, mis on kehtestatud kaupade ekspordile teise lepinguosalise territooriumile või seoses sellise ekspordiga. Artikli 24.2 alusel võib kaubanduskomitee teha otsuse muuta käesoleva artikli lõiget 2 või 2-B lisa „Artikli 2.6 lõike 2 punkti b kohane eksporditollimaksude kvooditabel“.

7. Ükski käesoleva artikli säte ei takista lepinguosalist kehtestamast ekspordile artikli 2.7 kohaselt lubatud tasu või lõivu.

ARTIKKEL 2.7

Tasud ja formaalsused

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et tasud ja lõivud, mis on kehtestatud impordile ja ekspordile või seoses impordi ja ekspordiga, on kooskõlas tema õiguste ja kohustustega, mis tulenevad GATT 1994 VIII artiklist. Lepinguosaline ei kehtesta impordile ega ekspordile ega sellega seoses tasusid ega muid lõive väärtuse alusel.
2. Kumbki lepinguosaline avaldab viivitamata üksikasjad tasude ja lõivude kohta, mis ta on kehtestanud impordile või ekspordile või seoses impordi või ekspordiga, ning teeb võimaluste piires sellise teabe kättesaadavaks internetis, et valitsustel, kauplejatel ja teistel huvitatud isikutel oleks võimalik sellega tutvuda.
3. Lepinguosaline ei nõua teise lepinguosalise kauba impordi puhul konsulaartoiminguid ega nendega seotud tasusid või lõive¹.

¹ Seda lõiget ei kohaldata teise lepinguosalise kaupade importimisel annetuste tarbeks või toetuste suhtes, mida antakse selleks, et neid kaupu oleks võimalik tollimaksust vabastada.

ARTIKKEL 2.8

Impordi- ja ekspordipiirangud

1. Lepinguosaline ei kehtesta ega jäta kehtima teise lepinguosalise kauba impordi suhtes ega kauba teise lepinguosalise territooriumile suunatud ekspordi või ekspordiks müügi suhtes keelde ega piiranguid, mis ei ole kooskõlas GATT 1994 XI artikliga, sh selle märkuste ja lisasätetega. Selleks inkorporeeritakse GATT 1994 XI artikkel ning selle märkused ja lisasätted käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.
2. Lepinguosaline ei kehtesta ega jäta kehtima:
 - a) ekspordi- ja impordihinna nõudeid¹, välja arvatud juhul, kui see on lubatud tasakaalustavate ja dumpinguvastaste tollimaksudega seotud korralduste ja kohustuste täitmise tagamiseks; ega
 - b) kohustuslikku eelinspekterimise nõuet, nagu see on määratletud WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduvas eksportkauba eelinspekterimise lepingus, ega muud tollivormistuseelset kontrolli, mida eraettevõtjad teevad kolmandate riikide puhul sihtkohas eelinspekterimisest vabastatud kaupadel.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et selle sätte eesmärk ei ole takistada lepinguosalist tuginemast impordihinnale, et määrata kooskõlas käesoleva lepinguga kindlaks kohaldatav tollimaksumäär.

ARTIKKEL 2.9

Impordi- ja ekspordimonopolid

1. Lepinguosaline ei määra ega säilita mis tahes kaubaga kauplemiseks määratud impordi- või ekspordimonopoli, välja arvatud juhul, kui seda tehakse avaliku poliitika¹, näiteks toidujulgeoleku otstarbel. Käesoleva artikli kohaldamisel tähendab impordi- või ekspordimonopol lepinguosalise poolt üksusele antud ainuõigust või luba importida teiselt lepinguosaliselt kaupu või eksportida neid teisele lepinguosalisele.
2. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et käesolev artikkel ei piira 8. peatüki „Investeeringute ja teenuskaubanduse liberaliseerimine“ ja 8-A lisa „Liidu piiriülese teenuste osutamisega seotud kohustuste loend“ ja 8-E lisa „Indoneesia piiriülese teenuste osutamisega seotud kohustuste loend“ ning 8-B lisa „Liidu investeeringute liberaliseerimisega seotud erikohustuste loend“ ja 8-F lisa „Indoneesia investeeringute liberaliseerimisega seotud erikohustuste loend“ kohaldamist ega hõlma õigusi, mis tulenevad intellektuaalomandi õiguse andmisest.

ARTIKKEL 2.10

Transiit

GATT 1994 V artikkel inkorporeeritakse käesolevasse lepingusse *mutatis mutandis*.

¹Käesoleva artikli kohaldamisel ei kohaldata avaliku poliitika tarbeks tehtavat erandit tooraine ja energiakaupade (v.a elekter) suhtes, nagu need on määratletud 15. peatükis „Energia ja toorained“.

ARTIKKEL 2.11

Päritolu märkimine

1. Kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti ja kui Indoneesia nõuab liidu kaupade importimisel päritolumärki, aktsepteerib Indoneesia päritolumärki „Made in the EU“ või samaväärset märki keeles, mida nõuavad Indoneesia päritolumärgistuse nõuded, tingimustel, mis ei ole vähem soodsad kui need, mida kohaldatakse liidu liikmesriikide päritolumärkide suhtes. Selline aktsepteerimine ei piira Indoneesia õigust nõuda teavet imporditud kauba päritolu kohta.
2. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et käesoleva artikli eesmärk ei ole anda päritolustaatus vastavalt 3. peatükile „Päritolureeglid ja -menetlused“.

ARTIKKEL 2.12

Impordi litsentsimise protseduurid

1. Lepinguosaliselised tagavad, et kõiki impordi litsentsimise protseduure kohaldatakse neutraalselt, neid hallatakse ausalt, õiglaselt, diskrimineerimata ja läbipaistvalt ning need on kooskõlas 2-A lisas „Tollimaksude kaotamine“ sätestatud kohustustega.

2. Kumbki lepinguosaline kehtestab impordi litsentsimise protseduurid ja haldab neid vastavalt impordi litsentsimise protseduuride lepingu artiklitele 1–3. Selleks inkorporeeritakse impordi litsentsimise protseduuride lepingu artiklid 1–3 käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.
3. Lepinguosaline, kes kehtestab litsentsimisprotseduuri või muudab olemasolevat litsentsimisprotseduuri, teatab sellest teisele lepinguosalisele 60 päeva jooksul pärast selle avaldamist. Teade peab sisaldama impordi litsentsimise protseduuride lepingu artikli 5 lõikes 2 nimetatud teavet. Loetakse, et lepinguosaline on selle kohustuse täitnud, kui ta on asjaomasest impordi litsentsimise protseduurist või selles tehtud muudatustest teatanud impordi litsentsimise protseduuride lepingu artikli 4 kohaselt moodustatud impordi litsentsimise komiteele ja esitanud kõnealuse lepingu artikli 5 lõikes 2 nimetatud teabe.
4. Teise lepinguosalise taotlusel esitab lepinguosaline viivitamata impordi litsentsimise protseduuride lepingu artikli 5 lõikes 2 nimetatud asjakohase teabe impordi litsentsimise protseduuride kohta, mille ta on vastu võtnud või jätab kehtima, või olemasolevates litsentsimisprotseduurides tehtud muudatuste kohta.
5. Kumbki lepinguosaline teeb internetis avalikult kättesaadavaks ja juurdepääsetavaks järgmise:
- a) kõik impordilitsentsi taotluse esitamist ja rahuldamist käsitlevad asjakohased eeskirjad, teave, menetlused ja muud tingimused, sealhulgas kõik nendest tehtavad erandid;
 - b) kontaktpunkt või -punktid, kust huvitatud isikud saavad lisateavet impordiloo saamise tingimuste kohta; ning

- c) haldusasutus või -asutused, kellele loataotlus või muud asjakohased dokumendid tuleb esitada.

6. Kui lepinguosaline jätab teise lepinguosalise kauba kohta esitatud impordiloa taotluse osaliselt või täielikult rahuldamata, esitab ta taotleja taotluse korral hiljemalt 15 päeva jooksul pärast sellise taotluse saamist taotlejale kirjaliku selgituse rahuldamata jätmise põhjuse kohta ning vajaduse korral taotluse uuesti esitamise korra kohta.

7. Kumbki lepinguosaline tagab, et:

- a) taotlejat ei takistata uut taotlust esitamast üksnes põhjusel, et mõni tema varasem taotlus on tagasi lükatud, ning
- b) taotlejal on õigus otsus asjaomase lepinguosalise õigusnormide kohaselt edasi kaevata või lasta see läbi vaadata kohtus, vahekohtus või halduskohtus või menetluste kaudu, mis on sõltumatud asutustest, kellele on usaldatud halduslik täitmise tagamine.

ARTIKKEL 2.13

Ekspordi litsentsimise protseduurid

1. Kumbki lepinguosaline avaldab uued ekspordi litsentsimise protseduurid ja olemasolevates ekspordi litsentsimise protseduurides tehtud muudatused viisil, mis võimaldab valitsustel, kauplejatel ja teistel huvitatud isikutel nendega tutvuda. Selline avaldamine toimub siis, kui see on teostatav, ja hiljemalt sellise menetluse või muudatuse jõustumise kuupäeval.

2. Kumbki lepinguosaline tagab, et ekspordi litsentsimise protseduuride avaldamisel avaldatakse ka järgmine teave:

- a) ekspordi litsentsimise protseduuride või nendesse tehtavate muudatuste tekst, sealhulgas iga litsentsimisprotseduuriga hõlmatud kaupade kirjeldus, litsentsi taotlemise kord ja kriteeriumid, millele taotleja peab litsentsi taotlemiseks vastama, ning haldusasutus või -asutused, kellele taotlus või muud asjakohased dokumendid tuleks esitada; ning
- b) kontaktpunkt või -punktid, kust huvitatud isikud saavad lisateavet ekspordilitsentsi saamise tingimuste kohta.

3. 60 päeva jooksul pärast käesoleva lepingu jõustumist teatab kumbki lepinguosaline teisele lepinguosalisele oma olemasolevatest ekspordi litsentsimise protseduuridest. Lepinguosaline, kes kehtestab uue ekspordi litsentsimise protseduuri või muudab olemasolevat litsentsimisprotseduuri, teatab sellest teisele lepinguosalisele 60 päeva jooksul pärast selle avaldamist. Teade peab sisaldama viidet allika(te)le, kus lõikes 2 nõutud teave on avaldatud, ja asjakohasel juhul valitsuse asjaomase veebisaidi või asjaomaste veebisaitide aadressi.

ARTIKKEL 2.14

Teabe ja andmete vahetus

1. Käesoleva lepingu toimimise jälgimiseks ja soodustuste kasutamise määra arvutamiseks vahetavad lepinguosalisel igal aastal impordistatistika ajavahemiku jooksul, mis algab üks aasta pärast käesoleva lepingu jõustumist ja lõpeb 10 aastat pärast kõigi kaupade tollimaksude kaotamise lõpuleviimist vastavalt 2-A lisas „Tollimaksude kaotamine“ sätestatud tariifitabelitele. Kui kaubanduskomitee ei otsusta teisiti, pikendatakse seda ajavahemikku automaatselt viie aasta võrra. Kaubanduskomitee võib artikli 24.2 kohaselt otsustada seda tähtaega hiljem veelgi pikendada.
2. Impordistatistika vahetamine hõlmab andmeid kõige viimase aasta kohta, mille andmed on kättesaadavad, sealhulgas väärtust ja vajaduse korral mahtu tariifireguleerimise tasandil, teise lepinguosalise nende kaupade impordi kohta, mille suhtes kohaldatakse käesoleva lepingu alusel sooduskohtlemist, ja nende kaupade kohta, mille suhtes sooduskohtlemist ei kohaldata.

ARTIKKEL 2.15

Sooduskohtlemise haldamise erimeetmed

1. Lepinguosalised teevad koostööd, et hoida ära, avastada ja tõkestada käesoleva peatüki alusel võimaldatud sooduskohtlemisega seotud tollialaste õigusnormide rikkumisi, nagu need on määratletud protokollis, mis käsitleb vastastikust haldusabi tolliküsimustes, tegutsedes kooskõlas oma kohustustega, mis tulenevad 3. peatükist „Päritolureeglid ja -menetlused“ ja protokollist, mis käsitleb vastastikust haldusabi tolliküsimustes.
2. Ilma et see piiraks 3. peatükis „Päritolureeglid ja -menetlused“ sätestatud ajutise peatamise kohaldamist, võib lepinguosaline lõikes 3 sätestatud korra kohaselt peatada piiratud ajaks asjaomaste kaupade tariifse sooduskohtlemise, kui:
 - a) asjaomane lepinguosaline on objektiivse, veenva ja kontrollitava teabe põhjal järeldanud, et toime on pandud tollialaste õigusnormide süstemaatilisi ja ulatuslikke rikkumisi, mis on seotud käesoleva peatüki alusel võimaldatud sooduskohtlemisega, ning
 - b) teine lepinguosaline keeldub korduvalt ja põhjendamatult koostööst või ei tee temaga koostööd, nagu on sätestatud lõikes 1¹.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et koostöö toimub näiteks siis, kui lepinguosalistes vahetavad lõikes 1 osutatud küsimuse lahendamiseks teavet, sealhulgas kaubanduskomitees.

3. Lepinguosaline, kes on teinud lõikes 2 osutatud järelduse, teatab sellest põhjendamatu viivitusega kaubanduskomiteele ja alustab teise lepinguosalisega kaubanduskomitees konsultatsioone, et jõuda mõlemale lepinguosalisele vastuvõetava lahenduseni.
4. Kahe kuu jooksul pärast lõikes 3 osutatud teadet võib teine lepinguosaline esitada selle järelduse kohta kirjalikke märkusi.
5. Kui lepinguosalised ei jõua kolme kuu jooksul pärast lõikes 3 osutatud teadet vastuvõetavas lahenduses kokkuleppele, võib kõnealuse järelduse teinud lepinguosaline otsustada asjaomaste kaupade sooduskohtlemise ajutiselt peatada. Peatamine kehtib üksnes nende kaupade suhtes, kelle puhul mõlemad lepinguosalised on lõikes 3 osutatud konsultatsioonide käigus kindlaks teinud ja kokkuleppele jõudnud, et nad on tollialaste õigusnormide rikkumises osalenud. Peatamisotsus tehakse viivitamata teatavaks kaubanduskomiteele.
6. Kui lepinguosaline on teinud järelduse ja on kolme kuu jooksul pärast lõikes 5 osutatud teadet teinud kindlaks, et lõikes 5 osutatud peatamine ei ole aidanud tulemuslikult tõkestada tollialaste õigusnormide rikkumisi, mis on seotud käesoleva peatüki alusel võimaldatud sooduskohtlemisega, võib see lepinguosaline otsustada asjaomaste kaupade sooduskohtlemise ajutiselt peatada. Peatamisotsus tehakse viivitamata teatavaks kaubanduskomiteele.

7. Lepinguosaline, kes on teinud lõikes 2 osutatud järelduse, võib otsustada peatada piiratud ajaks asjaomaste kaupade sooduskohtlemise, kui lepinguosalisel ei ole lõikes 3 osutatud konsultatsioonide käigus suutnud kindlaks teha kauplejaid, kes on seotud tollialaste õigusnormide rikkumisega, ega nendes kokkuleppele jõuda. Peatamisotsus tehakse viivitamata teatavaks kaubanduskomiteele.

8. Lõigetes 5, 6 ja 7 osutatud peatamist kohaldatakse üksnes nii kaua, kui on vajalik asjaomase lepinguosalise finantshuvide kaitseks, ja mitte kauem kui kuus kuud, ning lõikes 2 osutatud järelduse teinud lepinguosaline võib selle igal ajal enne teatatud ajavahemiku lõppu lõpetada. Kõigist peatamisaja muudatustest teatatakse kaubanduskomiteele.

9. Kui lõikes 2 osutatud olukord, mis tingis algse peatamise, ei ole kaubanduskomiteele teatatud ajavahemiku lõpuks muutunud, võib asjaomane lepinguosaline otsustada peatamist pikendada. Asjaomane lepinguosaline teatab sellest kaubanduskomiteele hiljemalt üks kuu enne pikendamist. Pikendatud peatamise üle peetakse kaubanduskomitees korrapäraseid konsultatsioone.

10. Kumbki lepinguosaline avaldab oma sisemenetluste kohaselt importijatele suunatud teated lõigetes 5, 6, 7, 8 ja 9 osutatud peatamisi käsitlevate teadaannete ja otsuste kohta.

11. Kui importija suudab importiva lepinguosalise tolliasutusele tõendada, et tema kaubad vastavad täielikult importiva lepinguosalise tollialastele õigusnormidele, käesoleva lepingu nõuetele ja muudele tingimustele, mis on seotud importiva lepinguosalise poolt tema õiguse kohaselt kehtestatud ajutise peatamisega, võimaldab importiv lepinguosaline lõigetest 3–9 olenemata importijal taotleda sooduskohtlemist ja nõuda tagasi tollimaksud, mis ta on nende kaupade importimisel maksnud ja mis ületavad kohaldatavaid soodustariife.

ARTIKKEL 2.16

Kaubavahetuse, tolliküsimuste ning sanitaar- ja fütosanitaarküsimuste komitee selle erikoosseisus 2. peatüki „Võrdne kohtlemine ja kaupade turulepääs“, 5. peatüki „Kaubanduse kaitsemeetmed“ ja 7. peatüki „Tehnilised kaubandustõkked“ jaoks

1. Käesolev artikkel täiendab ja täpsustab artiklit 24.4.
2. Kaubavahetuse, tolliküsimuste ning sanitaar- ja fütosanitaarküsimuste komitee selle erikoosseisus 2. peatüki „Võrdne kohtlemine ja kaupade turulepääs“, 5. peatüki „Kaubanduse kaitsemeetmed“ ja 7. peatüki „Tehnilised kaubandustõkked“ jaoks, mis on moodustatud artikli 24.4 alusel (käesolevas peatükis edaspidi „komitee“), arutab kõiki küsimusi, mis on seotud käesoleva peatüki, 5. peatüki „Kaubanduse kaitsemeetmed“ ja 7. peatüki „Tehnilised kaubandustõkked“ tulemusliku rakendamise ja toimimisega.
3. Komitee koosneb liidu ja Indoneesia esindajatest, sealhulgas kummagi lepinguosalise kontaktpunktidest, nagu on sätestatud lõikes 4.

4. Kumbki lepinguosaline määrab 90 päeva jooksul alates käesoleva lepingu jõustumisest kontaktpunkti, mille ülesanne on hõlbustada teabevahetust lepinguosaliste vahel küsimustes, mida käsitletakse käesolevas peatükis, 5. peatükis „Kaubanduse kaitsemeetmed“ ja 7. peatükis „Tehnilised kaubandustõkked“. Kumbki lepinguosaline teatab teisele lepinguosalisele viivitamata kõigist muudatustest oma kontaktpunkti andmetes.
5. Komitee tuleb kokku artikli 24.4 lõike 4 kohaselt.
6. Komiteel on järgmised ülesanded:
- a) edendada kaubavahetust lepinguosaliste vahel, sealhulgas pidades konsultatsioone käesolevast lepingust tuleneva tollimaksude vähendamise või kaotamise kiirendamise üle ja vajaduse korral muude küsimuste üle;
 - b) vaadata läbi käesolev peatükk ja 5. peatükk „Kaubanduse kaitsemeetmed“ ning jälgida nende rakendamist või toimimist;
 - c) tegelda viivitamata lepinguosalistevaheliste kaubandustõketega, eelkõige nendega, mis on seotud mittetariifsete meetmete kohaldamisega, ning vajaduse korral suunata need küsimused arutamiseks kaubanduskomiteele;
 - d) arutada küsimusi, mis on seotud 7. peatükiga „Tehnilised kaubandustõkked“ ja mille on talle suunanud artikli 7.11 lõike 1 alusel nimetatud tehniliste kaubandustõkete peatüki koordinaatorid;

- e) pidada konsultatsioone ja püüda leida lahendusi käesoleva peatükiga seotud küsimustes, sealhulgas erimeelsustes, mis võivad lepinguosaliste vahel tekkida seoses kaupade klassifitseerimisega harmoneeritud süsteemi ning 2-A lisaga „Tollimaksude kaotamine“ ja 2-B lisaga „Artikli 2.6 lõike 2 punkti b kohane eksporditollimaksude kvooditabel“ või seoses harmoneeritud süsteemi koodstruktuuri või kummagi lepinguosalise vastavate nomenklatuuride muutmisega, sealhulgas kummagi lepinguosalise kasutatavate meetodite ja menetlustega, tagamaks, et 2-A lisas „Tollimaksude kaotamine“ ja 2-B lisas „Artikli 2.6 lõike 2 punkti b kohane eksporditollimaksude kvooditabel“ sätestatud kohustusi ei muudeta; käesoleva punkti kohased konsultatsioonid ei asenda 22. peatüki „Vaidluste lahendamine“ alusel toimuvaid konsultatsioone ega 21. peatüki „Kahepoolse dialoogi mehhanism“ alusel peetavaid dialooge, kui lepinguosalisel ei lepi kokku teisiti;
- f) jälgida soodustuste kasutamise määrasid ja statistikat, mille kohta võib andmeid esitada kaubanduskomiteele arvamuste vahetuseks;
- g) suunata vajaduse korral arutlusel olevaid küsimusi, sealhulgas soovitusi või järeldusi kaubanduskomiteele; ning
- h) lepinguosalise taotlusel vaadata läbi ja vahetada statistilist teavet kummagi lepinguosalise impordilitsentside heakskiitmise ja nende andmisest keeldumise määrade kohta.

3. PEATÜKK

PÄRITOLUREEGLID JA -MENETLUSED

A JAGU

PÄRITOLUREEGLID

ARTIKKEL 3.1

Mõisted

Käesoleva peatüki kohaldamisel kasutatakse järgmisi mõisteid:

- a) „klassifitseeritud“ – osutab toote või materjali klassifitseerimisele harmoneeritud süsteemi teatavasse gruppi, rubriiki või alamrubriiki;
- b) „pädev asutus“:
 - i) liidu puhul toll ning
 - ii) Indoneesia puhul olenevalt olukorrast kas kaubandusministeerium või toll;

- c) „kaubasaadetus“ – tooted, mille ükskõik eksportija saadab samaaegselt ühele kaubasaajale või mis saadetakse eksportijalt kaubasaajale üheainsa veodokumendi alusel või selle dokumendi puudumisel üheainsa kaubaarve alusel;
- d) „tolliväärtus“ – WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduva GATT 1994 VII artikli rakendamise lepingu kohaselt määratud tolliväärtus;
- e) „tehasehind“ –
 - i) toote hind, mida makstakse tootjale¹, kelle ettevõttes toimub viimane töö või töötlus, tingimusel et hind sisaldab kõigi kasutatud materjalide väärtust ja kõiki toote valmistamisega seotud kulusid ning sellest on maha arvatud kõik riiklikud maksud, mis makstakse saadud toote eksportimisel tagasi või mida võib siis tagasi maksta, või
 - ii) kui hinda ei maksta või kui tegelik hind ei kajasta kõiki toote valmistamisel tegelikult kantud kulusid, siis kõigi kasutatud materjalide väärtus ja kõik muud kulud, mis on kantud toote tootmisel eksportiva lepinguosalise territooriumil:
 - A) sealhulgas müügi-, üld- ja halduskulud ning kasum, mida võib õigustatult tootega seostada; ning

¹Punkti i kohaldamisel, kui viimane toodang on tootjalt tellitud allhanke korras, tähendab punktis i osutatud mõiste „tootja“ isikut, kes on palganud alltöövõtja.

- B) välja arvatud veo- ja kindlustuskulud, kõik muud toote vedamisel kantud kulud ja eksportiva lepinguosalise riigisisesed maksud, mis makstakse saadud toote eksportimisel tagasi või mida võib siis tagasi maksta;
- f) „eksportija“ – lepinguosalise territooriumil asuv isik, kes ekspordib või toodab päritolustaatusega toodet vastavalt asjaomase lepinguosalise õigusnormides sätestatud nõuetele ja koostab päritolukinnituse;
- g) „importija“ – lepinguosalise territooriumil asuv isik, kes impordib päritolustaatusega toodet vastavalt asjaomase lepinguosalise õigusnormides sätestatud nõuetele ja taotleb sellele tariifset sooduskohtlemist;
- h) „materjal“ – koostisosa, komponent, osa või toode, mida kasutatakse teise toote tootmiseks;
- i) „tariifne sooduskohtlemine“ – artikli 2.5 kohaselt päritolustaatusega kauba suhtes kehtiv tollimaksumäär;
- j) „toode“ – tootmise tulemus;
- k) „tootmine“ – igasugune kaupade hankimise või töötlemise meetod, sealhulgas toote kasvatamine, aretamine, kaevandamine, ekstraheerimine, saagina koristamine, korjamine, kogumine, kalapüük, püünisjaht, jahipidamine, kinnipüüdmine, tootmine, kokkupanek või lahtivõtmine; ning

- l) „materjalide väärtus“ – kasutatud päritolustaatuseta materjalide tolliväärtus importimise ajal, või kui see ei ole teada ja seda ei ole võimalik kindlaks teha, siis esimene tuvastatav hind, mida maksti nende materjalide eest liidus või Indoneesias.

ARTIKKEL 3.2

Päritolustaatusiga kaupadele esitatavad nõuded

1. Kui lepinguosaline kohaldab käesoleva lepingu alusel teise lepinguosalise päritolustaatusiga kauba suhtes tariifset sooduskohtlemist, tingimusel et tooted vastavad kõigile käesolevas peatükis kehtestatud kohaldatavatele nõuetele, käsitatakse järgmisi tooteid teisest lepinguosalisest pärit kaubana:

- a) tooted, mis on artikli 3.4 kohaselt täielikult saadud kõnealuse lepinguosalise territooriumil;
- b) tooted, mis on toodetud kõnealuse lepinguosalise territooriumil üksnes selle lepinguosalise päritolustaatusiga materjalidest, ning
- c) tooted, mis on toodetud kõnealuse lepinguosalise territooriumil ja mis sisaldavad päritolustaatuseta materjale, tingimusel et need vastavad lisas 3-B „Tootepõhised päritolureeglid“ sätestatud nõuetele.

2. Kui toode on saanud päritolustaatuse, ei käsitata selle toote valmistamisel kasutatud päritolustaatuseta materjale päritolustaatuseta materjalidena, kui kõnealust toodet kasutatakse materjalina teise toote tootmisel.

3. Päritolustaatuse omandamise nõuded peavad olema Indoneesias või liidus täidetud katkestusteta.

ARTIKKEL 3.3

Päritolu kumulatsioon

1. Olenemata artiklist 3.2 käsitatakse tooteid lepinguosalisest pärinevana, kui nende saamiseks on seal kasutatud teisest lepinguosalisest pärit materjale, tingimusel et tehtud töö või töötlus on artiklis 3.6 nimetatud toimingutest ulatuslikum.

2. Materjale, mis on pärit Jaapanist ja Kagu-Aasia Maade Assotsiatsiooni kuuluvatest kolmandatest riikidest (edaspidi „ASEANi liikmesriigid“), käsitatakse 3-B lisa „Tootepõhised päritolureeglid“ 2. liite kohaselt Indoneesiast pärit materjalidena, kui neid töödeldakse edasi ja kasutatakse mõnes 3-B lisa „Tootepõhised päritolureeglid“ 2. liites loetletud tootes, tingimusel et need on läbinud Indoneesias töö või töötlust, mis on artiklis 3.6 nimetatud toimingutest ulatuslikum.

3. Lõike 2 kohaldamisel määratakse materjalide päritolu kindlaks sooduspäritolureeglite kohaselt, mida kohaldatakse 17. juulil 2018 Tokyos allkirjastatud Euroopa Liidu ja Jaapani vahelise majanduspartnerluslepingu raames ning ASEANi liikmesriikide suhtes.

4. Lõike 2 kohaldamisel tõendab Jaapanist või ASEANi liikmesriigist Indoneesiasse eksporditud ning edasises töös või edasisel töötlemisel kasutamiseks ettenähtud materjalide päritolustaatus päritolutõend, mille alusel saaks neid otse liitu eksportida.

5. Lõike 2 kohaldamisel koostatavatele päritolukinnitustele kantakse järgmine märge: „ELi-Indoneesia laiaulatusliku majanduspartnerluslepingu 3. peatüki artikli 3.3 lõike 2 kohaldamine koos XXX [kumulatsiooniriik/-riigid]“.

6. Lõikeid 2–5 kohaldatakse, kui:

- a) Jaapan ja ASEANi liikmesriigid kohaldavad GATT 1994 XXIV artikli kohaselt liiduga sooduskaubanduslepingut; ning
- b) Jaapan, ASEANi liikmesriigid ja Indoneesia on võtnud kohustuse ja teatanud liidule oma kohustusest:
 - i) tagada käesolevas artiklis sätestatud kumulatsiooninõuete täitmine;
 - ii) anda Jaapanist ja ASEANi liikmesriikidest pärit materjalide päritolustaatus kohta välja päritolutõend ning
 - iii) teha vajalikku halduskoostööd, et tagada käesoleva peatüki nõuetekohane rakendamine nii liidus kui ka omavahel.

ARTIKKEL 3.4

Täielikult lepinguosalise territooriumil saadud kaup

1. Täielikult lepinguosalise territooriumil saadud kaubaks loetakse järgmist:
 - a) taimed või taimsed saadused, mis on kasvatatud, kultiveeritud, saagina koristatud, korjatud või kogutud selle lepinguosalise territooriumil;
 - b) elusloomad, kes on sündinud ja kasvatatud selle lepinguosalise territooriumil;
 - c) tooted, mis on saadud selle lepinguosalise territooriumil kasvatatud elusloomadest;
 - d) tooted, mis on saadud tapetud loomadest, kes olid sündinud ja kasvatatud selle lepinguosalise territooriumil;
 - e) tooted, mis on saadud küttimise, püüisjahi, kalapüügi, kogumise või kinnipüüdmise tulemusena, mis toimus selle lepinguosalise territooriumil, kuid mitte väljaspool selle lepinguosalise territoriaalmerd;
 - f) tooted, mis on saadud selle lepinguosalise territooriumil vesiviljelusest, kui veeorganismid, sealhulgas kalad, molluskid, koorikloomad, muud veeselgrootud ja veetaimed on sündinud või kasvatatud seemnevarust, nagu kalamari, -maimud ja -vastsed, sekkudes seejuures tootmise suurendamiseks kasvatusprotsessi korrapärase varude täiendamise, toitmise ja röövloomade eest kaitsmise teel;

- g) mineraalid või muud looduslikult esinevad ained, välja arvatud punktides a–f nimetatud, mis on kaevandatud või võetud pinnasest või merepõhjast lepinguosalise territoriaalmere piires;
- h) merekalapüügisaadused ja muud saadused, mille tema laevad on püüdnud merest väljaspool territoriaalmerd;
- i) tema kalatöötlemislaeva pardal üksnes punktis h osutatud saadustest valmistatud tooted;
- j) tooted (v.a kalad, karbid ja muu mereelustik), mis on kaevandatud merepõhjast või selle aluspinnasest asukohas, mis on väljaspool territoriaalmerd, kuid mille suhtes on lepinguosalisel rahvusvahelise õiguse kohased kasutusõigused;
- k) järgmised tooted:
 - i) seal toimunud tootmisest saadud jäätmed või jäägid või
 - ii) seal kogutud kasutatud toodetest saadud jäätmed või jäägid, tingimusel et need tooted sobivad ainult toorainete taaskasutamiseks;
- l) toode, mis on seal toodetud üksnes punktides a–k osutatud toodetest või nende derivaatidest.

2. Lõike 1 punktides h ja i kasutatud mõisteid „tema laevad“ ja „tema kalatöötlemislaevad“ kohaldatakse üksnes selliste laevade ja kalatöötlemislaevade suhtes:

- a) mis on registreeritud mõnes liidu liikmesriigis või Indoneesias;
- b) mis sõidavad liidu liikmesriigi või Indoneesia lipu all ning
- c) mis kuuluvad:
 - i) vähemalt 50 % ulatuses liidu liikmesriigi või Indoneesia kodanikule või
 - ii) juriidilisele isikule:
 - A) mille peakontor ja peamine tegevuskoht asub liidu liikmesriigis või Indoneesias ning
 - B) millest vähemalt 50 % kuulub liidu liikmesriigile või Indoneesiale või emmakumma lepinguosalise avalik-õiguslikule üksusele või kodanikule.

ARTIKKEL 3.5

Lubatud hälbed

1. Kui toote valmistamisel kasutatud päritolustaatuseta materjalid ei vasta 3-B lisas „Tootepõhised päritolureeglid“ sätestatud nõuetele, võib seda materjali kasutada järgmistel tingimustel:
 - a) toodetes, mis on klassifitseeritud harmoneeritud süsteemi gruppidesse 2 ja 4–24, välja arvatud grupi 16 töödeldud kalandustooted, ei ületa nende materjalide koguväärtus 10 % toote tehasehinnast;
 - b) toodetes, mis on klassifitseeritud harmoneeritud süsteemi gruppi 1 või 3, grupi 16 töödeldud kalandustoodetes, gruppide 25–49 või gruppide 64–97 toodetes ei ületa nende materjalide koguväärtus 15 % toote tehasehinnast; või
 - c) harmoneeritud süsteemi gruppidesse 50–63 klassifitseeritud toodete puhul kohaldatakse 3-A lisa „Sissejuhatavad märkused 3-B lisa „Tootepõhised päritolureeglid“ loendi kohta“ märkustes 7 ja 8 sätestatud lubatud hälbeid.
2. Lõiget 1 ei kohaldata, kui päritolustaatuseta materjalide koguväärtus või -kaal ületab 3-B lisas „Tootepõhised päritolureeglid“ sätestatud protsendimäära.

3. Lõiget 1 ei kohaldata toodete suhtes, mis vastavad artikli 3.4 lõike 1 nõuetele. Kui 3-B lisa „Tootepõhised päritolureeglid“ kohaselt peavad toote tootmiseks kasutatud materjalid vastama artikli 3.4 lõike 1 nõuetele, kohaldatakse lõikes 1 ette nähtud lubatud hälvet nende materjalide kogusumma suhtes.

ARTIKKEL 3.6

Ebapiisav töö või töötlus

1. Erandina artikli 3.2 lõike 1 punktist c ei käsitata toodet lepinguosalisest pärinevana, kui selles lepinguosaliselises toimunud töö või töötlus seisneb ainult ühes või mitmes järgmises toimingus, mis on tehtud päritolustaatuseta materjalidega:

- a) toimingud, mis tagavad toodete seisundi säilimise nende transportimisel ja ladustamisel;
- b) pakkeüksuste osadeks jagamine ja koondamine;
- c) pesemine, puhastamine, tolmu, oksiidi, õli, värvi või muude kihtide eemaldamine;
- d) tekstiili ja tekstiiltoodete triikimine või pressimine;
- e) lihtsad värvimis- ja poleerimistoimingud;

- f) riisi koorimine ja osaline või täielik kroovimine või teravilja ja riisi poleerimine ja glaseerimine;
- g) suhkru toonimine või maitsestamine või tükkipressimine või kristallsuhkru osaline või täielik jahvatamine;
- h) puuviljade, marjade, pähklite ja köögiviljade koorimine ja kividest puhastamine;
- i) teritamine, lihtne lihvimine või lihtne lõikamine;
- j) lihtne tuulamine, uhtmine, sortimine, klassifitseerimine, liigitamine, kokkusobitamine, kaasa arvatud kaupade komplekteerimine;
- k) lihtne klaas- või plastpudelitesse, plekkpurkidesse, kottidesse, karpidesse, kastidesse pakkimine, alustele jms kinnitamine ning kõik muu lihtne pakendamine;
- l) märkide, etikettide, logode ja muude eristusmärkide kinnitamine või trükkimine toodetele või nende pakenditele;
- m) lihtne ühte või mitut sorti toodete segamine või suhkru segamine mis tahes materjaliga;
- n) lihtne toodetele vee lisamine või toote lahjendamine või dehüdreerimine või denatureerimine;
- o) toote osade lihtne kokkupanemine terviktoote saamiseks või toodete osadeks lammutamine ning

p) loomade tapmine.

2. Lõike 1 kohaldamisel loetakse toimingud lihtsaks, kui selliste toimingute tegemiseks ei ole vaja erioskusi ega spetsiaalselt selleks valmistatud või paigaldatud masinaid, aparate või tööriistu.

ARTIKKEL 3.7

Kvalifikatsiooniühik

1. Käesoleva peatüki kohaldamisel on kvalifikatsiooniühikuks toode, mida loetakse harmoneeritud süsteemi nomenklatuuri alusel klassifitseerimisel baasühikuks.

2. Kui kaubasaadetis koosneb mitmest identsest tootest, mis klassifitseeritakse samasse harmoneeritud süsteemi rubriiki, võetakse käesoleva peatüki sätete kohaldamisel arvesse iga eset eraldi.

ARTIKKEL 3.8

Tootega kaasas olevad tarvikud, varuosad, tööriistad ja kasutusjuhend või muu teabematerjal

1. Käesolevat artiklit kohaldatakse tootega kaasas olevate tarvikute, varuosade, tööriistade ja kasutusjuhendi või muu teabematerjali suhtes, kui:
 - a) tarvikud, varuosad, tööriistad ja kasutusjuhend või muu teabematerjal klassifitseeritakse ja tarnitakse koos tootega ja nende eest ei esitata eraldi arvet ning
 - b) tarvikute, varuosade, tööriistade ja kasutusjuhendi või muu teabematerjali liik, kogus ja väärtus on kõnealuse toote puhul tavapärased.
2. Kui toode on artikli 3.4 lõike 1 kohaselt päritolustaatusega või kui toode vastab tootmisprotsessi või tariifses klassifikatsioonis tehtava muudatuse nõudele, nagu on sätestatud 3-B lisas „Tootepõhised päritolureeglid“, ei võeta lõikes 1 kirjeldatud tarvikuid, varuosi, tööriistu, kasutusjuhendit ega muud teabematerjali arvesse.
3. Selleks et teha kindlaks, kas toode vastab 3-B lisas „Tootepõhised päritolureeglid“ sätestatud väärtuse nõudele, võetakse toote väärtuse nõude arvutamisel arvesse lõikes 1 kirjeldatud tarvikute, varuosade, tööriistade ja kasutusjuhendite või muude teabematerjalide kui päritolustaatusega või päritolustaatuseta materjali väärtust.

4. Lõikes 1 kirjeldatud toote tarvikutel, varuosadel, tööriistadel ja kasutusjuhendil või muul teabematerjalil on sama päritolustaatus nagu tootel, millega need on kaasas.

ARTIKKEL 3.9

Komplektid

Komplektid harmoneeritud süsteemi üldise tõlgendamisreegli 3 tähenduses on päritolustaatusega, kui kõik komplekti komponendid on päritolustaatusega. Kui komplekt koosneb päritolustaatusega ja päritolustaatuseta komponentidest, loetakse komplekt tervikuna päritolustaatusega komplektiks, kui päritolustaatuseta komponentide väärtus ei ületa 20 % komplekti tehasehinnast.

ARTIKKEL 3.10

Neutraalsed materjalid ja elemendid

Selleks et teha kindlaks, kas toode kvalifitseerub lepinguosalise päritolustaatusega tooteks, ei võeta arvesse järgmiste elementide päritolu:

- a) energia ja kütus;

- b) tootmiseseadmed, sealhulgas materjalid, mida on kasutatud ja kasutatakse nende hooldamiseks;
- c) masinad, tööriistad, valuvormid ja stantsid;
- d) seadmete ja hoonete hooldamiseks kasutatavad varuosad ja materjalid;
- e) määrdeained, määrded, segumaterjalid ja muud materjalid, mida kasutatakse tootmises või seadmete ja hoonete käitamiseks;
- f) kindad, prillid, jalatsid, rõivad, ohutusvahendid ja tarvikud;
- g) materjalide või toote katsetamiseks või kontrollimiseks kasutatavad seadmed, aparaadid ja tarvikud; katalüsaatorid ja lahustid; ning
- h) muud materjalid, mida ei lisata toote lõppkoostisse, kuid mille kasutamist toote tootmisel võib põhjendatult ja tõendatult pidada asjaomase tootmise osaks.

ARTIKKEL 3.11

Arvestuslik eraldamine

1. Omavahel asendatavad päritolustaatusega ja päritolustaatuseta materjalid tuleb ladustamise ajaks füüsiliselt eraldada, et säilitada nende päritolustaatus.
2. Käesoleva artikli kohaldamisel tähendab „omavahel asendatavad materjalid“ sama liiki ja sama kaubandusliku kvaliteediga materjale, millel on samad tehnilised ja füüsilised omadused ja mida ei ole võimalik üksteisest eristada, kui nad on valmistootesse inkorporeeritud.
3. Olenemata lõikest 1 võib tootega tehtavas töös või töötluses kasutada omavahel asendatavaid päritolustaatusega ja päritolustaatuseta materjale, ilma et neid füüsiliselt eraldataks, tingimusel et kasutatakse arvestusliku eraldamise meetodit.
4. Lõikes 3 osutatud arvestusliku eraldamise meetodit kasutatakse kooskõlas varude haldamise meetodiga, mis tuleneb lepinguosalisest üldiselt tunnustatud raamatupidamispõhimõtetest.
5. Lepinguosaline võib nõuda, et lõike 3 kohase arvestusliku eraldamise kasutamiseks on vaja saada selle lepinguosalise pädevalt asutuselt eelnev luba. Pädev asutus võib anda selle loa mis tahes asjakohaseks peetud tingimuste alusel. Pädev asutus jälgib loa kasutamist ja võib selle igal ajal tagasi võtta, kui loasaaja kasutab seda vääriti või ei täida mõnda muud käesolevas peatükis sätestatud tingimust.

6. Arvestusliku eraldamise meetod peab tagama, et kunagi ei saa päritolustaatus rohkem materjale kui siis, kui materjalid oluksid füüsiliselt eraldatud.

ARTIKKEL 3.12

Jaemüügil kasutatavad pakkematerjalid ja taara

1. Kui pakkematerjalid ja taara, millesse toode jaemüügiks pakendatakse, klassifitseeritakse koos tootega, ei võeta neid arvesse selle kindlakstegemisel, kas kõik toote valmistamisel kasutatud päritolustaatuseta materjalid on läbinud kohaldatava tariifse klassifikatsiooni muutuse või konkreetse tootmis- või töötlemistoimingu, nagu on sätestatud 3-B lisas „Tootepõhised päritolureeglid“, või kas kaup vastab artikli 3.4 lõike 1 tingimustele.

2. Kui toote suhtes kohaldatakse 3-B lisas „Tootepõhised päritolureeglid“ sätestatud väärtuse nõuet ning tootega koos on klassifitseeritud ka pakkematerjalid ja taara, millesse toode jaemüügiks pakendatakse, võetakse arvutuses, mis tehakse asjaomase toote suhtes väärtuse nõude kohaldamiseks, arvesse ka asjaomase pakkematerjali ja taara kui (olenevalt olukorrast) päritolustaatuseta või päritolustaatuseta materjali väärtust.

ARTIKKEL 3.13

Pakkematerjal ja transporditaara

Pakkematerjali ja transporditaarat, mida kasutatakse selleks, et kaupa veo käigus kaitsta, ei võeta toote päritolustaatuse kindlakstegemisel arvesse.

ARTIKKEL 3.14

Mittemuutmise reegel

1. Lepinguosalisse importimiseks deklareeritud päritolustaatusega toode peab olema sama toode, mis eksporditi teise lepinguosalise territooriumilt, kus päritolustaatus omandati. Tooteid ei tohi enne nende lepinguosalisse importimiseks deklareerimist muuta ega muundada ning nad ei tohi olla läbinud muid toiminguid peale nende, mida on vaja nende seisundi säilitamiseks, välja arvatud märkide, etikettide, pitserite ja muude dokumentide lisamine, et tagada importiva lepinguosalise erinõuete täitmine.
2. Toodet võib kolmandas riigis ladustada või näitusele panna juhul, kui toode jääb asjaomase kolmanda riigi tollijärelevalve alla.
3. Ilma et see piiraks artikli 3.24 sätete kohaldamist, on lubatud jagada kaubasaadetisi kolmanda riigi territooriumil osadeks, kui seda teeb eksportija või kui seda tehakse tema vastutuse all, tingimusel et kaubasaadetised jäävad kõnealuse kolmanda riigi tollijärelevalve alla.

4. Kui tollil on alust arvata, et lõikes 1, 2 või 3 sätestatud nõuded ei ole täidetud, võib ta paluda deklarandil nõuete täitmist mis tahes viisil tõendada, sealhulgas selliste lepinguliste veodokumentidega nagu veokiri või faktiliste või konkreetsete tõenditega, mis põhinevad pakendite märgistamisel või nummerdamisel, või muude tõenditega, mis on seotud kauba endaga.

ARTIKKEL 3.15

Tagastatud toode

Kui lepinguosalisest kolmandasse riiki eksporditud päritolustaatusega toode saadetakse tagasi päritoluriiki, loetakse see päritolustaatuseta tooteks, kui tollile ei saa tõendada, et tagastatud toode:

- a) on täpselt sama toode kui eksporditud toode ning
- b) ei ole läbinud ühtegi muud toimingut peale nende, mida on vaja, et asjaomases kolmandas riigis viibimise või ekspordi ajal selle seisundit säilitada.

B JAGU

PÄRITOLUMENETLUSED

ARTIKKEL 3.16

Tariifse sooduskohtlemise taotlus

1. Importiv lepinguosaline võimaldab käesoleva peatüki tähenduses teise lepinguosalise päritolustaatuslega tootele tariifset sooduskohtlemist importija tariifse sooduskohtlemise taotluse alusel. Importija vastutab tariifse sooduskohtlemise taotluse õigsuse ja käesolevas peatükis sätestatud nõuete täitmise eest.
2. Tariifse sooduskohtlemise taotlus põhineb eksportija koostatud päritolukinnitusel, milles kinnitatakse, et toode on päritolustaatuslega.
3. Olenemata lõikest 2 võib lepinguosaline oma õigusnormide kohaselt lubada, et tariifse sooduskohtlemise taotlus põhineb vastavalt artiklile 3.20 importija teadmisel, et toode on päritolustaatuslega.
4. Importija, kes esitab tariifse sooduskohtlemise taotluse, mis põhineb lõikes 2 osutatud päritolukinnitusel, säilitab päritolukinnituse ja esitab selle päritolukinnituse või selle koopia importiva lepinguosalise õiguse kohaselt tema tollile.

ARTIKKEL 3.17

Tariifse sooduskohtlemise taotluse esitamise aeg

1. Tariifse sooduskohtlemise taotlus ja selle alused, mis on osutatud artikli 3.16 lõigetes 2 ja 3, lisatakse importimise ajal importiva lepinguosalise õigusnormide kohaselt tollideklaratsioonile.
2. Kui importija ei ole importimise ajal tariifset sooduskohtlemist taotlenud, võimaldab importiv lepinguosaline lõikest 1 olenemata tariifset sooduskohtlemist ja maksab enammakstud tollimaksu tagasi või vähendab seda, tingimusel et:
 - a) tariifse sooduskohtlemise taotlus esitatakse importiva lepinguosalise õigusnormides sätestatud ajavahemiku jooksul;
 - b) importija esitab taotluse aluse, mis on osutatud artikli 3.16 lõigetes 2 ja 3, ning
 - c) kui importija oleks importimise ajal taotlenud tariifset sooduskohtlemist, oleks toodet käsitatud käesoleva peatüki alusel päritolustaatusena tootena.
3. Ilma et see piiraks lõike 2 kohaldamist, kehtivad käesoleva lõike kohaldamisel importija suhtes artiklist 3.16 tulenevad kohustused.

4. Lõiget 2 kohaldatakse tingimusel, et Indoneesia on liidule teatanud, et Indoneesia õigusnormid võimaldavad tariifset sooduskohtlemist ning importimise järel enammakstud tollimaksu tagasimaksmist või vähendamist.

ARTIKKEL 3.18

Päritolukinnitus

1. Toote eksportija koostab päritolukinnituse, mis põhineb teabel, mis tõendab, et toode on pärit lepinguosalisest, sealhulgas teabel toote tootmiseks kasutatud materjalide päritolustaatus kohta. Eksportija vastutab koostatud päritolukinnituse ja esitatud teabe õigsuse eest.
2. Päritolukinnitus koostatakse ühes või mitmes keeleversioonis, mis on esitatud 3-C lisas „Päritolukinnituse tekst“ ja millest vähemalt üks peab olema inglise keel, ja esitatakse kaubaarvel või mõnes muus dokumendis, kus asjaomast toodet on kirjeldatud piisavalt täpselt, et seda oleks võimalik identifitseerida. Importiv lepinguosaline ei nõua importijalt päritolukinnituse tõlke esitamist. Liit edastab Indoneesiale päritolukinnituse muu keeleversiooni hiljemalt siis, kui mõni uus liikmesriik liiduga ühineb.
3. Päritolukinnitus kehtib 12 kuud alates selle koostamise kuupäevast.

4. Päritolukinnitus kehtib ühest või mitmest tootest koosneva ühekordse kaubasaadetise kohta, mis imporditakse lepinguosalise territooriumile. Importiva lepinguosalise toll võib lubada, et päritolukinnitus kehtib mitme saadetise kohta, mis koosnevad ühesugustest päritolustaatusega toodetest, mis tarnitakse eksportija poolt kõnealuses kinnituses kindlaks määratud ajavahemiku jooksul, mis ei ületa 12 kuud.

5. Importija taotlusel ja juhul, kui importiva lepinguosalise kehtestatud nõuetest ja tingimustest ei tulene teisiti, lubab importiv lepinguosaline kasutada ühtainsat päritolukinnitust harmoneeritud süsteemi tõlgendamise 2. üldreegli punkti a tähenduses kokkupanemata või lahtivõetud toodete kohta, mis on klassifitseeritud harmoneeritud süsteemi XVI või XVII jaotisesse või rubriiki 7308 või 9406 ja mis imporditakse osade kaupa.

6. Lõiget 4 kohaldatakse tingimusel, et Indoneesia on liidule teatanud, et Indoneesia õigusnormid võimaldavad kasutada päritolukinnitust mitme saadetise kohta, mis koosnevad ühesugustest päritolustaatusega toodetest.

ARTIKKEL 3.19

Lahknevused ja pisivead

Importiva lepinguosalise tolliasutus ei lükka tariifse sooduskohtlemise taotlust tagasi päritolukinnituses esinevate pisivigade või väikeste lahknevuste tõttu.

ARTIKKEL 3.20

Importija teadmine

Importija teadmine, et toode on päritolustaatusega, peab põhinema teabel, mis tõendab, et toode on päritolustaatusega käesoleva peatüki tähenduses.

ARTIKKEL 3.21

Dokumentide säilitamise nõuded

1. Importija, kes taotleb lepinguosaliselt imporditava toote tariifset sooduskohtlemist, peab tegema järgmist:
 - a) kui taotlus põhineb päritolukinnitusel, säilitama eksportija koostatud päritolukinnitust või päritolukinnituse koopiat vähemalt kolm aastat alates tariifse sooduskohtlemise taotluse kuupäevast, välja arvatud juhul, kui lepinguosalise õigusnormidega on ette nähtud pikem ajavahemik; ning
 - b) kui taotlus põhineb importija teadmisel, säilitama teavet, mis näitab, et toode vastab päritolustaatuse saamise nõuetele, vähemalt kolm aastat alates tariifse sooduskohtlemise taotluse kuupäevast, välja arvatud juhul, kui lepinguosalise õigusnormidega on ette nähtud pikem ajavahemik.

2. Päritolukinnituse koostanud eksportija säilitab päritolukinnituse koopiat ja kõiki muid dokumente, mis tõendavad, et toode vastab päritolustaatuse saamise nõuetele, vähemalt neli aastat pärast selle päritolukinnituse koostamist, välja arvatud juhul, kui lepinguosalise õigusnormidega on ette nähtud pikem ajavahemik.
3. Dokumente, mida tuleb käesoleva artikli alusel säilitada, võib säilitada elektroonilisel kujul.

ARTIKKEL 3.22

Väikesaadetised

1. Olenemata artiklitest 3.16–3.20 võimaldab importiv lepinguosaline tariifset sooduskohtlemist järgmistele toodetele:
 - a) eraisikult eraisikule väikepakendis saadetav toode ning
 - b) reisija isikliku pagasi hulka kuuluv toode,

tingimusel, et on deklareeritud, et toode vastab käesoleva peatüki nõuetele, ja importiva lepinguosalise tollil ei ole kahtlusi sellise deklaratsiooni õigsuses.

2. Lõiget 1 ei kohaldata järgmiste toodete suhtes:

- a) kaubanduslikul eesmärgil imporditud toode; suurema selguse huvides olgu märgitud, et importi, mis on juhutine ja koosneb eranditult toodetest, mis on mõeldud vastuvõtjate või reisijate või nende pereliikmete isiklikuks tarbeks, ei käsitata kaubandusliku impordina, kui toodete laadi ja koguse põhjal on ilmne, et neid ei impordita kaubanduslikel eesmärkidel;
- b) tooted, mille import on osa mitmest järjestikusest importimisest, mille puhul võib põhjendatult leida, et need imporditakse eraldi selleks, et vältida artikli 3.16 nõuete täitmist; ning
- c) tooted, mille koguväärtus ületab lepinguosalise asjakohastes õigusnormides sätestatud piirmäärasid.

3. Kumbki lepinguosaline teatab teisele lepinguosalisele lõike 2 punktis c osutatud piirmääradest ja nende hilisematest muudatustest. Liidu puhul vastutab nende teadete eest Euroopa Komisjon.

4. Importija vastutab deklaratsiooni õigsuse ja käesoleva peatüki nõuete täitmise eest. Käesoleva artikli kohase importija suhtes ei kohaldata dokumentide säilitamise nõudeid, mis on sätestatud artiklis 3.21.

ARTIKKEL 3.23

Kontrollimine

1. Importiva lepinguosalise toll võib kontrollida, kas toode on päritolustaatusega või kas muud käesoleva peatüki nõuded on täidetud, tuginedes riskihindamise meetoditele, mille hulka võib kuuluda juhuvaliku meetod. Selle kontrolli tarbeks võib importijalt, kes esitas artiklis 3.16 osutatud taotluse, nõuda teavet kas impordideklaratsiooni esitamise ajal, enne toodete vabastamist või pärast toodete vabastamist.

2. Lõike 1 kohaselt nõutav teave peab piirduma järgmisega:

- a) artikli 3.16 lõikes 2 osutatud päritolukinnitus, kui see kinnitus oli taotluse aluseks;
- b) teave päritolukriteeriumide täitmise kohta ehk
 - i) artikli 3.4 lõike 1 nõuetele vastavate toodete puhul: kohaldatav kategooria (nagu saagikoristus, kaevandamine, kalapüük) ja tootmiskoht;
 - ii) kui päritolukriteerium põhineb tariifse klassifikatsiooni muutmisel: loetelu kõikidest päritolustaatuseta materjalidest, sealhulgas nende tariifne klassifikatsioon (sõltuvalt päritolukriteeriumist kas kahe-, nelja- või kuuekohalise numbrina);

- iii) kui päritolukriteerium põhineb väärtuse meetodil: lõpptoote väärtus ja kõigi lõpptoote tootmisel kasutatud päritolustaatuseta materjalide väärtus;
- iv) kui päritolukriteerium põhineb toote massil: lõpptoote mass ja lõpptoote tootmisel kasutatud asjakohaste päritolustaatuseta materjalide mass; ning
- v) kui päritolukriteerium põhineb konkreetset tootmisprotsessil: selle protsessi konkreetne kirjeldus; ning

c) teave artikli 3.14 järgimise kohta.

3. Nõutavat teavet esitades võib importija lisada ka muud teavet, mida ta peab kontrolli seisukohalt vajalikuks.

4. Kui tariifse sooduskohtlemise taotlus põhineb päritolukinnitusel, esitab importija selle päritolukinnituse, kuid võib vastata importiva lepinguosalise tollile, et importijal ei ole võimalik lõike 2 punktis b osutatud teavet esitada.

5. Kui tariifse sooduskohtlemise taotlus põhineb importija teadmisel, nagu on osutatud artikli 3.16 lõikes 3, võib kontrolli tegev importiva lepinguosalise toll, kui ta on esmalt nõudnud lõike 1 alusel teavet, saata importijale teabenõude, kui ta leiab, et selleks, et kontrollida toote päritolustaatus või muude käesoleva peatüki nõuete täitmist, on vaja lisateavet. Importiva lepinguosalise toll võib vajaduse korral nõuda importijalt konkreetseid dokumente ja teavet.

6. Kui importiva lepinguosalise toll otsustab kuni kontrollitulemuste selgumiseni asjaomase toote sooduskohtlemise peatada, pakub ta importijale võimalust tooted vabastada. Sellise vabastamise tingimusena võib lepinguosaline nõuda kohaldatava enamsoodustusrežiimi tollimaksu tasumist, tagatist või muud asjakohast kaitsemeetet. Tariifse sooduskohtlemise peatamine lõpetatakse ja tariifne sooduskohtlemine taastatakse niipea kui võimalik pärast seda, kui importiva lepinguosalise toll on teinud kindlaks asjaomaste toodete päritolustaatus või muude käesoleva peatüki nõuete täitmise.

ARTIKKEL 3.24

Halduskoostöö

1. Selleks et tagada käesoleva peatüki nõuetekohane kohaldamine, teevad lepinguosalisel toodete päritolustaatusel või muude käesolevas peatükis sätestatud nõuete täitmise kontrollimiseks teineteisega oma pädevate asutuste kaudu koostööd.
2. Kui tariifse sooduskohtlemise taotlus põhineb artikli 3.16 lõikes 2 osutatud päritolukinnitusel, võib kontrolli läbi viiv importiva lepinguosalise tolliasutus nõuda eksportiva lepinguosalise pädevalt asutuselt dokumente või teavet kahe aasta jooksul alates tariifse sooduskohtlemise taotluse kuupäevast, kui kontrolli tegev importiva lepinguosalise tolliasutus leiab, et selleks, et kontrollida toote päritolustaatusel või muude käesolevas peatükis sätestatud nõuete täitmist, vajab ta lisaks importija esitatud teabele muud teavet.
3. Kui lõike 2 alusel esitatakse taotlus, lisab importiva lepinguosalise tolliasutus järgmise teabe:
 - a) päritolukinnitus;
 - b) teabenõude esitanud tolliasutuse andmed;
 - c) eksportija nimi;

- d) kontrolli objekt ja ulatus ning
- e) vajaduse korral mis tahes asjakohased dokumendid.

Lisaks võib importiva lepinguosalise tolliasutus vajaduse korral nõuda eksportiva lepinguosalise pädevalt asutuselt konkreetseid dokumente ja konkreetset teavet.

4. Eksportiva lepinguosalise pädev asutus võib oma õigusnormide kohaselt paluda dokumentide esitamist või uurimist, nõudes tõendeid, või teha eksportija valdustesse kontrollkäigu, et vaadata läbi dokumendid ja tutvuda toote tootmisel kasutatavate rajatistega.

5. Pärast lõikes 2 osutatud taotluse saamist esitab eksportiva lepinguosalise pädev asutus järgmise teabe:

- a) nõutavad dokumendid, kui need on olemas;
- b) arvamus toote päritolustaatus kohta;
- c) uuritava toote kirjeldus ja päritolureeglite kohaldamiseks vajalik tariifne klassifikatsioon;
- d) toote päritolustaatus kinnitav tootmisprotsessi kirjeldus ja selgitus;

e) teave selle kohta, kuidas kontrollimine läbi viidi, ning

f) kõik asjakohased tõendavad dokumendid.

6. Eksportiva lepinguosalise pädev asutus ei edasta importiva lepinguosalise tollile lõikes 5 osutatud teavet, enne kui ta on saanud eksportija nõusoleku.

7. Kaubavahetuse, tolliküsimuste ning sanitaar- ja fütosanitaarküsimuste komitee kaudu selle erikoosseisus 3. peatüki „Päritolureeglid ja -menetlused“, 4. peatüki „Toll ja kaubanduse lihtsustamine“ ning 12. peatüki „Intellektuaalomand“ jaoks intellektuaalomandi õiguskaitse tagamiseks piiril (käesolevas peatükis edaspidi „komitee“) esitavad lepinguosalised teineteisele oma vastavate pädevate asutuste kontaktandmed ja kõik nende muudatused 30 päeva jooksul pärast selliste muudatuste tegemist.

ARTIKKEL 3.25

Tariifsest sooduskohtlemisest keeldumine

1. Ilma et see mõjutaks lõike 3 kohaldamist, võib importiva lepinguosalise toll keelduda tariifsest sooduskohtlemisest, kui:

a) kolme kuu jooksul või importiva lepinguosalise õigusnormide kohase lühema ajavahemiku jooksul pärast artikli 3.23 lõike 1 kohase teabenõude esitamist:

- i) ei ole importija vastanud;
 - ii) kui tariifse sooduskohtlemise taotlus põhineb päritolukinnitusel, siis päritolukinnitust ei ole esitatud, välja arvatud juhul, kui päritolukinnitus on juba esitatud vastavalt artikli 3.18 lõikele 5; või
 - iii) kui tariifse sooduskohtlemise taotlus põhineb artikli 3.20 kohaselt importija teadmisel, ei ole importija esitatud teave piisav, kinnitamaks, et toode on pärit lepinguosalisest;
- b) kolme kuu jooksul pärast lisateabe nõudmist vastavalt artikli 3.23 lõikele 5:
- i) ei ole importija vastanud või
 - ii) ei ole importija esitatud teave piisav, kinnitamaks, et toode on pärit lepinguosalisest;
- c) 10 kuu jooksul pärast artikli 3.24 lõike 2 kohase teabenõude esitamist:
- i) ei ole eksportiva lepinguosalise pädev asutus vastanud või
 - ii) ei ole eksportiva lepinguosalise pädeva asutuse esitatud teave piisav, kinnitamaks, et toode on päritolustaatusega.

2. Importiva lepinguosalise tolliasutus võib keelduda toote tariifsest sooduskohtlemisest, kui importija ei täida artikli 3.14 nõudeid.
3. Kui eksportiva lepinguosalise tolliasutus on esitanud artikli 3.24 lõike 5 punkti b kohase arvamuse, milles kinnitatakse toodete päritolustaatus, kuid importiva lepinguosalise tolliasutusel on piisavalt alust keelduda tariifsest sooduskohtlemisest, saadab importiva lepinguosalise tolliasutus eksportiva lepinguosalise tolliasutusele koopia oma otsusest sooduskohtlemisest keelduda.

ARTIKKEL 3.26

Konfidentsiaalsus

1. Kumbki lepinguosaline hoiab oma õigusnormide kohaselt talle teise lepinguosalise poolt käesoleva peatüki alusel esitatud teabe konfidentsiaalsust ja kaitseb seda teavet avalikustamise eest.
2. Importiva lepinguosalise asutused võivad käesoleva peatüki kohaselt saadud teavet kasutada ainult käesoleva peatüki kohaldamiseks. Käesoleva peatüki kohaselt kogutud teave on lubatud haldus-, kohtu- või kohtulaadses menetluses, mis on algatatud käesoleva peatüki täitmata jätmise tõttu, kui teabe esitanud isikule või lepinguosalisele sellest ette teatatakse.

3. Konfidentsiaalset äriteavet, mille eksportiva lepinguosalise pädev asutus või importiva lepinguosalise toll on saanud eksportijalt artiklite 3.23 ja 3.24 alusel, ei avalikustata, välja arvatud juhul, kui käesolevas peatükis on sätestatud teisiti.

4. Importiv lepinguosaline ei kasuta importiva lepinguosalise tolli poolt käesoleva peatüki alusel saadud teavet üheski kohtu või kohtuniku läbiviidavas kriminaalmenetluses, kui importivale lepinguosalisele on tema taotlusel antud luba seda teavet kasutada diplomaatiliste kanalite või muude kanalite kaudu, mis on loodud eksportiva lepinguosalise õigusnormide kohaselt.

ARTIKKEL 3.27

Haldusmeetmed ja -karistused

Kumbki lepinguosaline tagab, et tema õigusnormide kohaselt võib kehtestada haldusmeetmed ja vajaduse korral karistused isiku suhtes, kes koostab või laseb koostada dokumendi, mis sisaldab ebaõiget teavet, et saada tootele tariifne sooduskohtlemine, või kes ei täida artikli 3.21 nõudeid või ei esita artikli 3.24 lõikes 4 osutatud tõendeid või keeldub seal osutatud kontrollkäigust.

C JAGU

LÖPPSÄTTED

ARTIKKEL 3.28

Ceuta ja Melilla

1. Käesoleva peatüki kohaldamisel ei hõlma mõiste „liit“ Ceutat ja Melillat.
2. Ceutasse või Melillasse importimisel kohaldatakse Indoneesiast pärit toodete suhtes sama tollirežiimi, sealhulgas tariifset sooduskohtlemist, mida kohaldatakse liidu tolliterritooriumilt pärit toodete suhtes Hispaania Kuningriigi ja Portugali Vabariigi Euroopa ühendustega ühinemise akti protokolli nr 2 alusel.
3. Indoneesia kohaldab Ceutast ja Melillast pärinevate käesoleva lepinguga hõlmatud toodete impordi suhtes sama tollirežiimi, sealhulgas tariifset sooduskohtlemist, mida kohaldatakse liidust imporditud ja sealt pärit toodete suhtes.
4. Indoneesiast Ceutasse ja Melillasse eksporditavate toodete päritolu kindlaksmääramisel kohaldatakse käesoleva peatüki kohaselt Indoneesia suhtes kohaldatavaid päritolureegleid. Ceutast ja Melillast Indoneesiasse eksporditavate toodete päritolu kindlaksmääramisel kohaldatakse käesoleva peatüki kohaselt liidu suhtes kohaldatavaid päritolureegleid.

5. Käesoleva peatüki sätteid, mis käsitlevad päritolu kumulatsiooni, kohaldatakse toodete impordi ja ekspordi suhtes liidu, Indoneesia ning Ceuta ja Melilla vahel.
6. Ceutat ja Melillat käsitatakse ühtse territooriumina.
7. Hispaania tolliasutused vastutavad käesoleva peatüki kohaldamise eest Ceutas ja Melillas.

ARTIKKEL 3.29

Kaubavahetuse, tolliküsimuste ning sanitaar- ja fütosanitaarküsimuste komitee, mis tuleb kokku oma erikoosseisus 3. peatüki „Päritolureeglid ja -menetlused“, 4. peatüki „Toll ja kaubanduse lihtsustamine“ ning 12. peatüki „Intellektuaalomand“ jaoks

1. Käesolev artikkel täiendab ja täpsustab artiklit 24.4.

2. Kaubavahetuse, tolliküsimuste ning sanitaar- ja fütosanitaarküsimuste komitee, mis tuleb kokku oma erikoosseisus 3. peatüki „Päritolureeglid ja -menetlused“, 4. peatüki „Toll ja kaubanduse lihtsustamine“ ning 12. peatüki „Intellektuaalomand“ jaoks intellektuaalomandi õiguskaitse tagamiseks piiril (käesolevas peatükis edaspidi „komitee“), vastutab käesoleva peatüki tulemusliku rakendamise ja toimimise eest ning tal on käesoleva peatüki kohaldamisel järgmised ülesanded:

- a) vaadata läbi järgmine ja anda vajaduse korral kaubanduskomiteele selle kohta soovitusi:
 - i) käesoleva peatüki rakendamine ja toimimine ning
 - ii) kõik muudatused, mis artikli 24.2 alusel tehakse käesoleva peatüki ja 3-A lisa „Sissejuhatavad märkused 3-B lisas esitatud loetelu kohta“, sealhulgas selle liidete, 3-B lisa „Tootepõhised päritolureeglid“, 3-C lisa „Päritolukinnituse tekst“, 3-D lisa „Selgitavad märkused“, 3-E lisa „Andorra Vürstiriik“ ja 3-F lisa „San Marino Vabariik“ sätetesse, mille kohta lepinguosaline on teinud ettepaneku;
- b) võtta otsusega vastu artikli 3.30 kohased selgitavad märkused ning
- c) käsitleda kõiki muid käesoleva peatükiga seotud küsimusi, milles lepinguosaliste esindajad on kokku leppinud.

ARTIKKEL 3.30

Selgitavad märkused

Lepinguosalised võivad komitees oma otsusega kokku leppida selgitavates märkustes käesoleva peatüki tõlgendamise ja kohaldamise kohta.

ARTIKKEL 3.31

Üleminekusätted transiit- ja ladustatud toodete kohta

Lepinguosalised võivad käesolevat lepingut kohaldada toodete suhtes, mis vastavad käesolevale peatükile ja mis käesoleva lepingu jõustumise kuupäeval on kas transiidis eksportivast lepinguosalisest importivasse lepinguosalisse või importiva lepinguosalise tollikontrolli all ning mille eest ei ole imporditollimakse ja muid impordimakse tasutud, tingimusel et importija esitab importiva lepinguosalise tollile artikli 3.16 kohase tariifse sooduskohtlemise taotluse 12 kuu jooksul käesoleva lepingu jõustumise kuupäevast arvates.

4. PEATÜKK

TOLL JA KAUBANDUSE LIHTSUSTAMINE

ARTIKKEL 4.1

Eesmärgid

1. Lepinguosalisised tunnistavad tolli ja kaubanduse lihtsustamise tähtsust arenevas ülemaailmses kaubanduskeskkonnas. Kumbki lepinguosaline tugevdab selles valdkonnas koostööd, tagamaks, et asjaomased tollialased õigusnormid ja menetlused ning tolliasutuste haldussuutlikkus oleksid kooskõlas eesmärgiga edendada kaubanduse soodustamist ja tagada samas tõhus tollikontroll. See võib hõlmata järgmisi toiminguid:

- a) tagada tollialaste õigusnormide kohaldamise prognoositavus, järjepidevus ja läbipaistvus;
- b) edendada tolliprotseduuride tõhusat haldamist ja kaupade kiiret tollivormistust;
- c) lihtsustada oma tolliprotseduure ja ühtlustada need võimaluste piires vastavate rahvusvaheliste standarditega; ning
- d) edendada koostööd oma vastavate tolliasutuste vahel.

2. Lepinguosalised lepivad kokku, et nende õigusaktid peavad olema mittediskrimineerivad ning et tolliprotseduurid peavad põhinema tõhusate meetodite ja tulemusliku kontrolli kasutamisel, et võidelda pettuste vastu ja edendada seaduslikku kaubandust.

3. Lepinguosalised tunnistavad, et õiguspäraseid avaliku poliitika eesmäärke, sealhulgas neid, mis on seotud julgeoleku, ohutuse ning pettusevastase võitlusega, nagu on sätestatud 23. peatükis, ei või kahjustada.

ARTIKKEL 4.2

Kohaldamisala

Käesolevat peatükki kohaldatakse küsimustes, mis on seotud lepinguosaliste tollialaste ja muude kaubandusalaste õigusnormidega, mille täitmist toll tagab, sealhulgas nende kohaldamisega lepinguosaliste vahel kaubeldavate kaupade suhtes, ning lepinguosalistevahelise koostööga tolliküsimustes.

ARTIKKEL 4.3

Mõisted

Käesoleva peatüki kohaldamisel tähendab „tolliväärtuse määramise leping“ WTO asutamislepingu 1-A lisas sisalduvat GATT 1994 VII artikli rakendamise lepingut.

ARTIKKEL 4.4

Tollikoostöö ja vastastikune haldusabi

1. Lepinguosalised teevad tolliküsimustes koostööd oma vastavate asutuste kaudu, mida peetakse asjakohaseks, et tagada artiklis 4.1 sätestatud eesmärkide saavutamine, ja teevad selleks muu hulgas järgmist:

- a) vahetavad teavet tollialaste õigusnormide, nende rakendamise ja tolliprotseduuride kohta, eelkõige järgmistes valdkondades:
 - i) tolliprotseduuride lihtsustamine ja moderniseerimine,
 - ii) intellektuaalomandi õiguskaitse tagamine lepinguosaliste tolliasutuste poolt ja võitlus ebaseadusliku kauplemise vastu,
 - iii) transiidi ja ümberlaadimise hõlbustamine,
 - iv) suhted äriühingutega ning
 - v) tarneahela turvalisus ja riskijuhtimine;

- b) teevad koostööd rahvusvahelise kaubanduse tarneahelate kindlustamise ja hõlbustamise tollialastes aspektides vastavalt selle valdkonna parimatele tavadele, standarditele ja võtetele, eelkõige nendele, mille on välja töötanud Maailma Tolliorganisatsioon (edaspidi „WCO“), niivõrd kui lepinguosalisel on need ratifitseerinud või vastu võtnud;
- c) kaaluvad algatusi, mis käsitlevad tolliküsimustega seotud parimaid tavasid ja võtteid, sealhulgas tehnilist abi, jõupingutusi tolliprotseduuride lihtsustamiseks ja ühtlustamiseks ning äriühingutele tulemuslike teenuste osutamist;
- d) arendavad tollialast koostööd vastastikust huvi pakkuvates küsimustes sellistes rahvusvahelistes organisatsioonides nagu WTO ja WCO;
- e) asjakohastel ja vajalikel juhtudel kehtestavad kaubanduspartnerluse programmide ja tollikontrolli vastastikuse tunnustamise, sealhulgas samaväärsed kaubanduse lihtsustamise meetmed;
- f) vahetavad, kui see on asjakohane ja sobiv, lepinguosaliste tolliasutuste vahelise struktureeritud ja korduva teabevahetuse kaudu teatavat liiki tolliteavet, selleks et parandada riskijuhtimist ja tollikontrolli tulemuslikkust, võtta sihikule tulude kogumise või ohutuse ja julgeoleku seisukohast riskialtid kaubad ning hõlbustada seaduslikku kaubandust; selline teabevahetus ei piira teabevahetust, mis võib lepinguosaliste vahel toimuda protokolli alusel, mis käsitleb vastastikust haldusabi tolliküsimustes;

- g) kui see on asjakohane ja sobiv, soodustavad tolliasutuste ja muude valitsusasutuste koostööd volitatud ettevõtjate programmide valdkonnas; selline koostöö võib toimuda muu hulgas nõuete ühtlustamise, eelistele juurdepääsu hõlbustamise ja tarbetu dubleerimise minimeerimise kaudu; ning
 - h) tegelevad muude küsimustega, mille lepinguosaliselised võivad ühiselt kindlaks määrata.
2. Lepinguosalised osutavad teineteisele tolliküsimustes vastastikust haldusabi kooskõlas protokolliga, mis käsitleb vastastikust haldusabi tolliküsimustes.

ARTIKKEL 4.5

Tollialased õigusnormid ja tolliprotseduurid

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema tolliprotseduurid ja nende rakendamine on prognoositavad, järjepidevad, läbipaistvad, soodustavad kaubandust ja tagavad samal ajal tõhusa kontrolli ning põhinevad järgmisel:
- a) rahvusvahelised õigusaktid ja standardid, mida kohaldatakse tolli ja kaubanduse valdkonnas, eelkõige need, mis on sõlmitud WTO ja WCO raames ning mis on kooskõlas WCO soovitatud tavadega, niivõrd kui nende tollialased õigusnormid lubavad;

- b) tollialased õigusnormid ja nende rakendamine, mis:
 - i) on proportsionaalsed ja mittediskrimineerivad;
 - ii) väldivad ettevõtjatele tarbetu koormuse tekitamist;
 - iii) pakuvad täiendavaid lihtsustusi ettevõtjatele, kellel on kõrge nõuete täitmise tase, sealhulgas sooduskohtlemist seoses tollikontrolliga, mis eelneb kauba vabastamisele; ning
 - iv) tagavad kaitsemeetmed pettuste ning ebaseadusliku ja kahjustava tegevuse vastu; ning
 - c) eeskirjad, mis tagavad, et karistused tollialaste õigusnormide või protseduurinõuete rikkumiste eest on proportsionaalsed ja mittediskrimineerivad ning et nende kohaldamine ei põhjusta liigseid viivitusi kaupade vabastamisel.
2. Kumbki lepinguosaline peaks oma tollialased õigusnormid ja tolliprotseduurid korrapäraselt läbi vaatama, et neid lihtsustada, selleks et hõlbustada kaubandust ja tagada tõhus kontroll.
3. Töömeetodite täiustamiseks ning toimingute mittediskrimineerivuse, läbipaistvuse, tõhususe, terviklikkuse ja usaldusväärsuse tagamiseks teeb kumbki lepinguosaline järgmist:
- a) lihtsustab nõudeid ja formaalsusi ning vaatab need võimaluse korral läbi, et tagada kauba kiire vabastamine ja tollivormistus; ning

- b) teeb tööd selle nimel, et veelgi lihtsustada ja standardiseerida andmeid ja dokumente, mida nõuavad toll ja muud asutused.

ARTIKKEL 4.6

Kauba vabastamine

1. Kumbki lepinguosaline kehtestab või jätab kehtima tolliprotseduurid, millega nähakse ette kauba vabastamine võimalikult kiiresti ajavahemiku jooksul, mis ei ole pikem sellest, mida on vaja tema õigusnormide järgimise tagamiseks. Kumbki lepinguosaline teeb tööd selleks, et veelgi lühendada kauba vabastamiseks kuluvat aega, ja vabastab kauba põhjendamatu viivitusega. Olenemata käesoleva lõike esimesest lausest võib kumbki lepinguosaline nõuda lisaaega, et tagada oma õigusnormide järgimine, kui tekib üks järgmistest olukordadest:

- a) importija ei esita teavet, mida importiv lepinguosaline nõuab esimese sisenemise ajal;
- b) teave sisaldab viga;
- c) importiva lepinguosalise toll valib kaubad põhjalikumaks kontrollimiseks tollikontrolli riskijuhtimissüsteemi kohaldamise kaudu; või
- d) vääramatu jõu tõttu ei ole olnud võimalik vajalikke tolliprotseduure põhjendamatu viivitusega lõpule viia või kauba vabastamine lükkub muul viisil edasi.

2. Kui kaup valitakse lõike 1 punkti c kohaselt põhjalikumaks kontrolliks, piirdub põhjalikum kontroll sellega, mis on mõistlik ja vajalik, ning kontroll tehakse ja viiakse lõpule põhjendamatu viivitusega.
3. Kumbki lepinguosaline näeb ette võimaluse esitada ja töödelda dokumente ja muud nõutavat teavet elektrooniliselt enne kauba saabumist, et kauba saaks selle saabumisel vabastada, tingimusel et kauba vabastamiseks vajalikud tingimused on täidetud.
4. Kumbki lepinguosaline kehtestab või jätab kehtima menetlused, mis võimaldavad kauba vabastada enne kohaldatavate tollimaksude, muude maksude, lõivude ja tasude lõplikku kindlaksmääramist, kui selline kindlaksmääramine ei ole toimunud enne kauba saabumist, selle saabumisel või võimalikult kiiresti pärast kauba saabumist, ja eeldusel, et kõik muud regulatiivsed nõuded on täidetud.
5. Tingimusena, mille alusel võib kauba enne selliste maksude ja tasude lõplikku kindlaksmääramist vabastada, võib kumbki lepinguosaline nõuda tagatist iga veel kindlaksmääramata summa kohta käenduse, sissemakse või mõne muu tema tollialaste õigusnormidega ette nähtud asjakohase vahendi näol. Selline tagatis ei või olla suurem summast, mida lepinguosaline nõuab selleks, et tagada tollimaksude, muude maksude, lõivude ja tasude maksmine kogu tagatisega hõlmatud kauba eest. Tagatis vabastatakse, kui see ei ole enam vajalik.

ARTIKKEL 4.7

Lihtsustatud tolliprotseduurid

Kumbki lepinguosaline näeb ette lihtsustatud tolliprotseduurid, mis on läbipaistvad ja tõhusad, et vähendada kulusid ja suurendada ettevõtjate, sealhulgas VKEde jaoks prognoositavust.

ARTIKKEL 4.8

Transiit ja ümberlaadimine

1. Kumbki lepinguosaline tagab kogu oma territooriumil ümberlaadimistööde ja transiidi lihtsustamise ning tõhusa kontrolli.
2. Kumbki lepinguosaline edendab ja rakendab piirkondlikku transiidikorda, et kaubavahetust lihtsustada.
3. Kumbki lepinguosaline tagab oma territooriumil kõigi asjaomaste asutuste ja ametite vahelise koostöö ja tegevuse koordineerimise, et hõlbustada transiiti.
4. Kumbki lepinguosaline lubab vedada impordiks mõeldud kaupa oma territooriumil tollikontrolli all sisenemistolliasutusest teise oma territooriumil asuvasse tolliasutusse, kus kaup vabastatakse või tehakse tollivormistus.

ARTIKKEL 4.9

Riskijuhtimine

1. Kumbki lepinguosaline kehtestab või säilitab tollikontrolli riskijuhtimissüsteemi.
2. Kumbki lepinguosaline kavandab ja rakendab riskijuhtimist viisil, mis võimaldab vältida meelevaldset või põhjendamatut diskrimineerimist või rahvusvahelise kaubanduse varjatud piiramist.
3. Kumbki lepinguosaline keskendub tollikontrolli ja võimaluste piires muu asjakohase piirikontrolli käigus suure riskiga kaubasaadetistele ja kiirendab väikese riskiga kaubasaadetiste vabastamist. Kumbki lepinguosaline võib riskijuhtimise raames valida kontrollitavaid kaubasaadetisi ka pisteliselt.
4. Lepinguosalisel lähtuvad riskijuhtimisel riskide hindamisest asjakohaste valikulisuse kriteeriumide alusel.

ARTIKKEL 4.10

Tollivormistusjärgne kontroll

1. Kaupade vabastamise kiirendamiseks võtab kumbki lepinguosaline kasutusele või jätab kehtima tollivormistusjärgsed kontrollid, et tagada vastavus tollialastele ja muudele seonduvatele õigusnormidele.

2. Kumbki lepinguosaline valib tollivormistusjärgse kontrolli jaoks riskipõhiselt välja isiku või kaubasaadetise, rakendades vajaduse korral asjakohaseid valikulisuse kriteeriume. Kumbki lepinguosaline teeb tollivormistusjärgseid kontrolle läbipaistvalt. Kui kontrolliprotsess puudutab isikut ja lõplikud tulemused on selgunud, teatab lepinguosaline viivitamata isikule, kelle andmeid kontrolliti, kontrollimise tulemustest, isiku õigustest ja kohustustest ning tulemuste põhjustest.
3. Lepinguosalisel mõistavad, et tollivormistusjärgse kontrolli käigus saadud teavet võib kasutada edasistes haldus- või kohtumenetlustes.
4. Võimaluse korral kasutab kumbki lepinguosaline tollivormistusjärgsete kontrollide tulemusi riskijuhtimisel.

ARTIKKEL 4.11

Volitatud ettevõtjad

1. Kumbki lepinguosaline võimaldab käesoleva artikli punkti 3 kohaselt ettevõtjatele, kes vastavad kindlaksmääratud kriteeriumidele (edaspidi „volitatud ettevõtjad“), teatavaid kaubandust hõlbustavaid lisameetmeid, mis on seotud impordi-, ekspordi- või transiidiformaalsuste ja -menetlustega. Alternatiivina võib lepinguosaline pakkuda neid kaubandust hõlbustavaid meetmeid tolliprotseduuride kaudu, mis on kõigile ettevõtjatele üldiselt kättesaadavad ega nõua eraldi süsteemi sisseseadmist.

2. Volitatud ettevõtjaks kvalifitseerumise kriteeriumid peavad olema seotud kummagi lepinguosalise õigusnormide või protseduuride nõuete täitmisega või nende täitmata jätmise riskiga. Need kindlaksmääratud kriteeriumid avaldatakse ja nende hulka võib kuuluda järgmine:

- a) asjakohased tõendid tollialastest ja muudest seonduvatest õigusnormidest kinnipidamise kohta;
- b) andmehaldussüsteem, mis võimaldab teha vajalikke sisekontrolle;
- c) maksejõulisus, sealhulgas asjakohasel juhul piisava tagatise või garantii esitamine; ning
- d) tarneahela turvalisus.

3. Volitatud ettevõtjaks kvalifitseerumise kriteeriume ei tohi kavandada ega rakendada nii, et need võimaldaksid tekitada või tekitaksid samasugustes tingimustes olevate ettevõtjate vahel meelevaldset või põhjendamatut diskrimineerimist, ning need peavad võimaluste piires võimaldama VKEde osalemist.

4. Käesoleva artikli punkti 1 kohaselt esitatud kaubanduse hõlbustamise meetmete hulka peab kuuluma vähemalt kolm järgmist meetet:

- a) vähe dokumentide ja andmetega seotud nõudeid, olenevalt asjaoludest;
- b) vähe füüsilisi kontrole ja läbivaatusi, olenevalt asjaoludest;

- c) kauba kiire vabastamine, olenevalt asjaoludest;
- d) tollimaksude, muude maksude, lõivude ja tasude maksmise edasilükkamine;
- e) üldtagatiste või vähendatud määraga tagatiste kasutamine;
- f) üksainus tollideklaratsioon kogu teatava ajavahemiku impordi või ekspordi jaoks;
- g) kaupade tollivormistus volitatud ettevõtja valduses või muus tolli poolt heakskiidetud kohas;
- h) füüsiliseks või muuks tollikontrolliks valimise korral sellest ette teatamine; ning
- i) kontrolliks valimise korral võimalus olla kontrollitud esmajärjekorras.

5. Kummalgi lepinguosalisel soovitatakse välja töötada volitatud ettevõtjate kavad, võttes aluseks rahvusvahelised standardid, kui need on olemas, välja arvatud juhul, kui need oleksid sobimatud või taotletavate õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks ebatõhusad.

ARTIKKEL 4.12

Teabe avaldamine ja kättesaadavus

1. Kumbki lepinguosaline avaldab viivitamata mittediskrimineerival ja kergesti kättesaadaval viisil järgmise teabe:
 - a) asjakohased halduslikku laadi teated;
 - b) impordi-, ekspordi- ja transiidiprotseduurid, sealhulgas sadama-, lennujaama- ja muud sisenemisprotseduurid ning nõutavad vormid ja dokumendid;
 - c) impordi või ekspordi suhtes või sellega seoses kohaldatavate tolli- ja muude maksude määrad;
 - d) valitsusasutuste poolt või nende huvides impordi, ekspordi ja transiidi suhtes või nendega seoses kehtestatud tasud ja lõivud;
 - e) toodete tollialase klassifitseerimise või tolliväärtuse määramise eeskirjad;
 - f) päritolureegleid käsitlevad üldkohaldatavad õigusnormid ja haldusotsused;
 - g) impordi-, ekspordi- või transiidipiirangud või -keelud;

- h) impordi-, ekspordi- või transiidiformaalsuste rikkumise korral kohaldatavad karistussätted;
 - i) edasikaebamise kord;
 - j) mis tahes riigi või riikidega sõlmitud impordi-, ekspordi- või transiidilepingud või nende osad;
 - k) tariifikvootide haldamisega seotud menetlused; ning
 - l) sadamate, lennujaamade ja piiripunktide tolliasutuste lahtiolekuajad ja töökord.
2. Kumbki lepinguosaline tagab võimaluste piires, et uute või muudetud õigusnormide ja tolliprotseduuride ning tasude või lõivude avaldamise ja nende jõustumise vahele jääb mõistlik ajavahemik.
3. Kumbki lepinguosaline teeb internetis kättesaadavaks järgmise teabe ning vajaduse korral ja võimaluste piires ajakohastab seda:
- a) oma impordi-, ekspordi- ja transiidiprotseduuride, sealhulgas edasikaebamise korra kirjeldus, milles tehakse teatavaks importimiseks, eksportimiseks või transiidiks vajalikud praktilised sammud;
 - b) selle lepinguosalise territooriumile importimiseks, sealt eksportimiseks või seda läbivaks transiidiks vajalikud vormid ja dokumendid; ning

- c) CEPA kontaktpunktide kontaktandmed.

ARTIKKEL 4.13

Teabepunktid

Kumbki lepinguosaline loob või säilitab oma olemasolevate ressursside piires ühe või mitu teabepunkti, et vastata mõistliku aja jooksul teise lepinguosalise, kauplejate ja muude huvitatud isikute mõistlikele päringutele tolli ja muude kaubandusküsimuste kohta. Lepinguosalisel ei nõua päringutele vastamise eest tasu.

ARTIKKEL 4.14

Eelotsused

1. Kumbki lepinguosaline teeb ettevõtjate taotluste alusel oma tolliasutuste kaudu eelotsuseid, milles sätestatakse asjaomaste kaupade kohtlemine. Sellised otsused tehakse mõistliku tähtaja jooksul kirjalikult või elektroonilises vormis ja need peavad sisaldama kogu vajalikku teavet vastavalt otsuse teinud lepinguosalise õigusnormidele.

2. Eelotsused kehtivad vähemalt kolm aastat alates nende tegemise kuupäevast või muu eelotsuses märgitud tähtaja jooksul, välja arvatud juhul, kui eelotsus ei ole enam selle teinud lepinguosalise õigusnormidega kooskõlas või kui algse otsuse aluseks olnud faktid või asjaolud on muutunud.
3. Lepinguosaline võib keelduda eelotsuse tegemisest, kui taotluses tõstatatud küsimus kuulub läbivaatamisele haldus- või kohtulikus korras või kui taotlus ei ole seotud eelotsuse kavandatud kasutamise või tolliprotseduuri kavandatud kasutamisega. Kui lepinguosaline keeldub eelotsust tegemast, teatab ta sellest kirjalikult taotlejale, esitades asjakohased faktid ja oma otsuse aluse.
4. Kumbki lepinguosaline avaldab vähemalt järgmise teabe:
- a) eelotsuse taotlusele esitatavad nõuded, sealhulgas nõutav teave ja taotluse vorm;
 - b) tähtaeg, mille jooksul eelotsus väljastatakse; ning
 - c) aeg, mille jooksul eelotsus kehtib.
5. Kui lepinguosaline tühistab eelotsuse, muudab seda või tunnistab selle kehtetuks või tühiseks, teatab ta sellest taotlejale kirjalikult, esitades asjakohased faktid ja oma otsuse aluse. Lepinguosaline võib eelotsuse tagasiulatuvalt tühistada, seda muuta või selle kehtetuks või tühiseks tunnistada üksnes juhul, kui eelotsus põhines ebatäielikul, ebaõigel, valel või eksitaval teabel.

6. Lepinguosalise väljastatud eelotsus on eelotsust taotlenud isiku osas sellele lepinguosalisele siduv. Eelotsus on siduv ka taotlejale.
7. Taotleja kirjaliku taotluse korral vaatab kumbki lepinguosaline eelotsuse või selle tühistamise, muutmise või kehtetuks või tühiseks tunnistamise otsuse läbi.
8. Kumbki lepinguosaline püüab võimaluste piires teha eelotsuste kohta üldsusele kättesaadavaks kogu teabe, mida ta peab muudele huvitatud isikutele olulist huvi pakkuvaks, võttes arvesse vajadust kaitsta isikuandmeid ja konfidentsiaalset äriteavet.
9. Eelotsuseid tehakse otsuse teinud lepinguosalise õigusnormide kohaselt järgmistes küsimustes:
 - a) kaupade tariifne klassifikatsioon,
 - b) kauba päritolu ning
 - c) muud küsimused, milles lepinguosalised võivad kokku leppida.

ARTIKKEL 4.15

Lõivud ja tasud

Järgmised nõuded kehtivad koostoimes artikli 2.7 nõuetega:

- a) lepinguosaliste toll ei kehtesta lõive ega tasusid tollikontrolli tegemise või muul viisil oma tollialaste õigusnormide kohaldamise eest oma pädevate tolliasutuste ametlikel lahtiolekuaegadel; või
- b) lepinguosaliste tolliasutused võivad kehtestada teatavate teenuste osutamise korral tasusid ja lõive või nõuda sisse kulusid, nagu on sätestatud asjaomase lepinguosalise õigusnormides ja menetlustes.

ARTIKKEL 4.16

Tollimaaklerid

Lepinguosaline ei nõua tollimaaklerite kasutamist kohustuslikus korras. Kumbki lepinguosaline teatab tollimaaklerite kasutamist käsitlevatest meetmetest ja avaldab need meetmed.

Tollimaakleritele tegevuslubade andmisel kohaldab kumbki lepinguosaline läbipaistvaid, mittediskrimineerivaid ja proportsionaalseid õigusnorme.

ARTIKKEL 4.17

Tolliväärtuse määramine

Kumbki lepinguosaline määrab tema territooriumile imporditud teise lepinguosalise kaupade tolliväärtuse vastavalt GATT 1994 VII artiklile ja tolliväärtuse määramise lepingule. Selleks inkorporeeritakse GATT 1994 VII artikkel, kaasa arvatud selle märkused ja lisasätted, ning tolliväärtuse määramise lepingu artiklid 1–17, kaasa arvatud tõlgendusmärkused, käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.

ARTIKKEL 4.18

Eksportkauba eelinspekterimine

Lepinguosalised ei nõua eksportkauba kohustuslikku eelinspekterimist, nagu see on määratletud WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduvas eksportkauba eelinspekterimise lepingus, ega muud tollivormistuseelset kontrolli, mida eraettevõtjad teevad sihtkohas¹.

¹Käesolev artikkel ei piira kontrolle, mida tehakse muude kui tollialaste õigusnormide ja protseduuride alusel vastavalt WTO asutamislepingu 1A lisas sisalduvale eksportkauba eelinspekterimise lepingule.

ARTIKKEL 4.19

Läbivaatamine ja edasikaebamine

1. Kumbki lepinguosaline näeb oma õigusnormide kohaselt ette tõhusad, kiired, mittediskrimineerivad ja kergesti kättesaadavad menetlused, et tagada õigus vaadata läbi tolli haldusmeetmed, ettekirjutused ja otsused ning esitada nende peale kaebus.
2. Kumbki lepinguosaline tagab, et igal isikul, kelle suhtes ta võtab haldusmeetmeid või teeb ettekirjutuse või otsuse, on tema territooriumil õigus:
 - a) esitada halduskaebus või läbivaatamistaotlus haldusasutusele, kes on kõrgem kui ametnik või asutus, kes haldusmeetme võttis või ettekirjutuse või otsuse tegi, või sellisest ametnikust või asutusest sõltumatu;
 - b) kaevata haldusmeede, ettekirjutus või otsus kohtusse või taotleda selle kohtlikku läbivaatamist.
3. Lepinguosalise õigusaktide alusel võib olla nõutav, et halduskaebus või läbivaatamine oleks algatatud enne kohtu poole pöördumist.
4. Kumbki lepinguosaline tagab, et halduslik või kohtulik edasikaebamis- või läbivaatamismenetlus toimuks mittediskrimineerivalt.

5. Kumbki lepinguosaline tagab, et kui otsust lõike 2 punktis a osutatud halduskaebuse või läbivaatamise kohta ei tehta tema õigusnormides sätestatud ajavahemiku jooksul või kui seda ei tehta põhjendamatu viivitusega, on kaebuse esitajal õigus esitada selle lepinguosalise õigusnormide kohaselt täiendav haldus- või kohtulik kaebus või läbivaatamistaotlus või pöörduda muul viisil kohtuorgani poole.

6. Kumbki lepinguosaline tagab, et punktis 2 nimetatud isikule esitatakse haldusmeetme, ettekirjutuse või otsuse aluseks olevad põhjendused, et ta saaks vajaduse korral selle edasi kaevata või taotleda selle läbivaatamist.

ARTIKKEL 4.20

Suhted äriringkondadega

1. Kumbki lepinguosaline näeb võimaluste piires ja kooskõlas oma õigusnormidega ette korrapäraseid konsultatsioonid oma haldusasutuste ja äriringkondade vahel tolli ja kaubanduse lihtsustamisega seotud seadusandlike ettepanekute ja üldiste menetluste üle.

2. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema tollialased ja sellega seotud nõuded ja protseduurid vastavad jätkuvalt äriringkondade vajadustele, järgivad parimaid tavaid ja piiravad ka edaspidi kaubandust võimalikult vähe.

ARTIKKEL 4.21

Ajutine import

1. Käesoleva artikli kohaldamisel tähendab „ajutine import“ tolliprotseduuri, mille alusel võib teatavaid kaupu, sealhulgas transpordivahendeid, tuua lepinguosalise territooriumile nii, et need on tingimuslikult vabastatud imporditollimaksudest ja muudest impordimaksudest ja nende suhtes ei kohaldata impordikeelde või majanduslikku laadi piiranguid, tingimusel et need kaubad imporditakse konkreetsel otstarbel ja on ette nähtud kindlaksmääratud aja jooksul reekspordiks, ilma et need oleksid läbinud mis tahes muutust, välja arvatud tavaline amortisatsioon, mis on tingitud nende kasutamisest selle lepinguosalise territooriumil, kuhu need toodi.
2. Kumbki lepinguosaline lubab lõikes 1 sätestatud ajutist importi muu hulgas järgmistele kaupadele:
 - a) kaubad, mis on ette nähtud näitustel, messidel, kohtumistel või muudel sarnastel üritustel väljapanekuks või kasutamiseks;
 - b) erialased töövahendid;
 - c) konteinerid, kaubaalused, pakendid, näidised ja muud kaubandustegevuse käigus imporditud kaubad;
 - d) kaubad, mis imporditakse seoses tootmistoiminguga;

- e) kaubad, mis imporditakse hariduslikel, teaduslikel või kultuurilistel eesmärkidel;
- f) reisijate isiklikud esemed ja kaubad, mis imporditakse spordi tarbeks;
- g) turismialane reklaammaterjal;
- h) humanitaarotstarbel imporditavad kaubad;
- i) transpordivahendid; ning
- j) eriotstarbel imporditavad loomad.

ARTIKKEL 4.22

Kaubavahetuse, tolliküsimuste ning sanitaar- ja fütosanitaarküsimuste komitee selle erikoosseisus 3. peatüki „Päritolureeglid ja -menetlused“, 4. peatüki „Toll ja kaubanduse lihtsustamine“ ning 12. peatüki „Intellektuaalomand“ jaoks

1. Käesolev artikkel täiendab ja täpsustab artiklit 24.4.

2. Artikliga 24.4 moodustatud kaubavahetuse, tolliküsimuste ning sanitaar- ja fütosanitaarküsimuste komitee selle erikoosseisus 3. peatüki „Päritolureeglid ja -menetlused“, 4. peatüki „Toll ja kaubanduse lihtsustamine“ ning 12. peatüki „Intellektuaalomand“ jaoks intellektuaalomandi õiguskaitse tagamiseks piiril (käesolevas peatükis edaspidi „komitee“) koosneb lepinguosaliste tolli ja muude pädevate asutuste esindajatest. Komitee tagab järgmiste sätete nõuetekohase toimimise ja vaatab läbi kõik nende kohaldamisest tulenevad küsimused: käesolev peatükk, 12. peatüki „Intellektuaalomand“ D jao „Intellektuaalomandi õiguskaitse tagamine piiril“ intellektuaalomandi õiguskaitse tagamine tolliasutuste poolt, 3. peatükk „Päritolureeglid ja -menetlused“, protokoll, mis käsitleb vastastikust haldusabi tolliküsimustes, ja muud tollialased sätted, milles lepinguosalisel on kokku leppinud.

2. Komitee ülesannete hulka kuulub järgmine:

- a) jälgida käesoleva peatüki ja 3. peatüki „Päritolureeglid ja -menetlused“ rakendamist ja haldamist;
- b) olla foorumiks, kus konsulteeritakse ja arutatakse kõiki tolliküsimusi, sealhulgas eelkõige tolliprotseduure, tolliväärtuse määramist, tariifirežiime, tollinomenklatuuri, tollikoostööd ja vastastikust haldusabi tolliküsimustes, aga ka päritolureeglite ja halduskoostööga seotud küsimusi; ning

- c) tihendada koostööd tolliprotseduuride väljatöötamise, kohaldamise ja rakendamise, tolliküsimustes vastastikuse haldusabi andmise, päritolureeglite ja halduskoostöö alal.
3. Komitee võib võtta vastu otsuseid artikli 4.4 lõike 1 punktis a osutatud valdkondades, sealhulgas, kui ta peab seda vajalikuks, kõnealuse artikli lõike 1 punktide e ja f rakendamiseks.
4. Lepinguosalisel võivad kokku leppida, et nad korraldavad komitee erakorralisi koosolekuid tollikoostöö, päritolureeglite või vastastikuse haldusabi küsimustes.

5. PEATÜKK

KAUBANDUSE KAITSEMEETMED

A JAGU

DUMPINGUVASTASED JA TASAKAALUSTUSMEETMED

ARTIKKEL 5.1

Üldsätted

1. Lepinguosalised kinnitavad oma õigusi ja kohustusi, mis tulenevad GATT 1994 VI artiklist, dumpinguvastasest lepingust ning subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingust.

Dumpinguvastaseid ja tasakaalustusmeetmeid kasutatakse täielikus kooskõlas asjakohaste WTO nõuetega ning õiglase ja läbipaistva süsteemi alusel, austades täielikult lepinguosaliste huve ja kaitseõigust.

2. Käesoleva jao kohaldamisel ei kohaldata dumpinguvastaste ja tasakaalustusmeetmete suhtes

3. peatüki „Päritolureeglid ja -menetlused“ kohaseid sooduspäritolureegleid.

ARTIKKEL 5.2

Teavitamine ja konsulteerimine

1. Kui lepinguosalise uurimisasutus on saanud nõuetekohaselt dokumenteeritud dumpinguvastaste meetmete taotluse, mis käib teisest lepinguosalisest tuleva impordi kohta, annab ta teisele lepinguosalisele niipea kui võimalik, kuid vähemalt seitse päeva enne dumpinguvastase uurimise algatamist kirjalikult teada, et on sellise taotluse saanud.
2. Kui lepinguosalise uurimisasutus on saanud nõuetekohaselt dokumenteeritud tasakaalustusmeetmete taotluse, mis käib teisest lepinguosalisest tuleva impordi kohta, annab ta enne uurimise algatamist teisele lepinguosalisele kirjalikult teada, et on sellise taotluse saanud. Selline teade esitatakse tavaliselt vähemalt 14 päeva enne uurimise algatamise kuupäeva ja see sisaldab kutset pidada taotluse üle konsultatsioone.
3. Kui ühe lepinguosalise uurimisasutus otsustab teisest lepinguosalisest tuleva impordi uurimise käigus teha kontrollkäigu, et kontrollida andmeesitaja¹ esitatud teavet kohapeal, püüab ta sellest andmeesitajale võimalikult kiiresti teatada.

¹Käesoleva lõike kohaldamisel tähendab „andmeesitaja“ lepinguosalise tootjat, valmistajat, eksportijat, importijat ja vajaduse korral valitsust või valitsusasutust, kellelt teise lepinguosalise uurimisasutus nõuab vastamist dumpinguvastaste või tasakaalustusmeetmete küsimustikule.

4. Ilma et see piiraks dumpinguvastase lepingu artikli 6.5 ning subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingu artikli 12.4 kohaldamist, tagavad lepinguosalisel kohe pärast ajutiste meetmete kehtestamist ning igal juhul enne lõplike järelduste tegemist, et kõik meetmete kohaldamise aluseks olevad olulised asjaolud ja kaalutlused tehakse huvitatud isikutele täielikult ja sisuliselt teatavaks. Need asjaolud ja kaalutlused tehakse teatavaks kirjalikult ning huvitatud isikutele antakse piisavalt aega märkuste esitamiseks.

5. Lepinguosalisel kinnitavad oma õigusi ja kohustusi, mis tulenevad dumpinguvastase lepingu II artiklist ja eelkõige selle lõikest 5 ning subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingu artiklitest 12.7 ja 12.8. Kui lepinguosalise uurimisasutus kavatseb dumpinguvastase lepingu artikli 6.8 või subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingu artikli 12.7 alusel teha järelduse kättesaadavate faktide põhjal, esitab ta põhjendatud ja piisava selgituse järgmise kohta:

- a) tingimused, mille alusel saab kättesaadavaid fakte kasutada;
- b) teave, mida huvitatud isik ei ole uurimisasutusele esitanud; ning
- c) faktid, millega uurimisasutus otsustas punktis b osutatud teabe asendada.

ARTIKKEL 5.3

Lõpetamisjärgne uurimine

1. Kui teisest lepinguosalisest tulevate kaupade suhtes toimunud dumpinguvastane uurimine lõpetatakse negatiivse lõppjärelausega, ei algata importiv lepinguosaline samade kaupade suhtes uurimist 12 kuu jooksul eelmise uurimise lõpetamise kuupäevast arvates.
2. Kumbki lepinguosaline hoidub algatamast dumpinguvastast uurimist teisest lepinguosalisest pärit kauba suhtes, mille dumpinguvastased meetmed on viimase 12 kuu jooksul läbivaatamise tulemusena lõpetatud.
3. Olenemata lõigetest 1 ja 2 võib importiva lepinguosalise uurimisasutus algatada uurimise, kui asjaolud, mis olid eelmise uurimise algatamisel asjakohased, on muutunud.

ARTIKKEL 5.4

Läbivaatamine

Dumpinguvastase lepingu artikli 11.3 kohane aegumise läbivaatamine algatatakse sobival ajal dumpinguvastaste tollimaksude kohaldamisaja (nagu see on määratletud kummagi lepinguosalise õigusnormides) viimasel aastal. Kumbki lepinguosaline püüab korraldada erikonsultatsioone küsimustes, mis tulenevad sellele järgnevast aegumise läbivaatamisega seotud uurimisest, ning vältida dumpinguvastaste ja tasakaalustusmeetmete kehtestamist alalisena.

ARTIKKEL 5.5

Avaliku huvi arvessevõtmine

Lepinguosalise uurimisasutus annab kooskõlas oma õigusnormidega kõikidele omamaistele huvitatud isikutele võimaluse esitada kirjalikult oma seisukohad dumpinguvastase ja subsiidiumivastase uurimise kohta. See uurimisasutus või lepinguosalise muu asjaomane pädev ametiasutus võtab seda teavet arvesse, kui ta enne dumpinguvastase või tasakaalustava tollimaksu kehtestamist hindab avalikku huvi.

ARTIKKEL 5.6

Väiksema tollimaksu reegel

Lepinguosalise kehtestatud dumpinguvastane või tasakaalustav tollimaks ei tohi olla suurem kui dumpingumarginaal või tasakaalustatav subsiidium ning lepinguosaline püüab tagada, et see oleks asjaomasest marginaalist väiksem, kui sellisest väiksemast tollimaksust piisab omamaisele tootmisharule tekitatava kahju kõrvaldamiseks.

ARTIKKEL 5.7

Kõrvalehoidmisvastased meetmed

1. Lepinguosalise uurimisasutus viib meetmetest kõrvalehoidmise uurimisi läbi läbipaistval viisil ning austab kõigi uurimisega seotud huvitatud isikute huve ja kaitseõigust.
2. Meetmetest kõrvalehoidmise uurimist läbi viiv uurimisasutus esitab teise lepinguosalise taotluse korral talle uurimise all olevate äriühingute kohta mittekonfidentsiaalse teabe.

3. Igas menetluses, milles lepinguosaline otsustab teha teise lepinguosalise territooriumil kontrollkäigu, teatab ta sellest uuritavale äriühingule vähemalt 14 tööpäeva ette. Teise lepinguosalise asjaomased asutused võivad kontrollkäigus osaleda.
4. Meetmetest kõrvalehoidmise uurimist läbi viiv lepinguosaline teatab enne lõplike järelduste tegemist kõikidele teise lepinguosalise territooriumil asuvatele huvitatud isikutele olulistest asjaoludest, mille alusel hinnatakse, kas meetmeid pikendada või teha erand. Kõigile huvitatud isikutele antakse piisav võimalus sellise hinnangu kohta märkusi esitada. Selline oluliste faktide teatavakstegemine peaks toimuma mõistliku aja jooksul, et huvitatud isikud saaksid oma huve kaitsta. Huvitatud isikud võivad taotleda ka ärakuulamist.
5. Meetmetest kõrvalehoidmise uurimine viiakse lõpule üheksa kuu jooksul alates selle algatamise kuupäevast.

ARTIKKEL 5.8

Vaidluste lahendamise korra kohaldamata jätmine

Käesoleva peatüki suhtes ei kohaldata 22. peatükki „Vaidluste lahendamine“.

ARTIKKEL 5.9

Koostöö kaubanduse kaitsemeetmete küsimustes

1. Lepinguosalised teevad kaubanduse kaitsemeetmete küsimuses koostööd parimate tavade alase dialoogi vormis, mida peetakse nende kaubanduse kaitsemeetmete eest vastutavate ametiasutuste asjakohase tasandi esindajate vahel.
2. Selle koostöö eesmärk on võimalikult suures ulatuses:
 - a) täiendada lepinguosalise teadmisi ja arusaama teise lepinguosalise kaubanduse kaitsemeetmete alastest õigusnormidest, põhimõtetest ja tavadest;
 - b) teostada järelevalvet käesoleva peatüki rakendamise üle;
 - c) parandada koostööd lepinguosaliste asjaomaste kaubanduse kaitsemeetmete eest vastutavate asutuste vahel;
 - d) vahetada võimaluste piires teavet dumpinguvastaste ja subsiidiumivastaste uurimiste ja meetmetega seotud küsimuste kohta ning arutada muid asjakohaseid vastastikust huvi pakkuvaid teemasid, milles lepinguosalised kokku lepivad;
 - e) töötada välja suutlikkuse suurendamise programme ja erikoolitusi, mis on seotud kaubanduse kaitsemeetmeid käsitlevate õigusaktide ja tavadega; ning

f) suurendada lepinguosaliste teadmisi ja arusaamist dumpinguvastastest ja tasakaalustusmeetmetest kõrvalehoidmise vältimise kohta.

3. Parimate tavade alast dialoogi peetakse, kui emb-kumb lepinguosaline seda taotleb ja kui see on vajalik.

ARTIKKEL 5.10

Inglise keele kasutamine

Selleks et tagada käesoleva jao kohaste kaubanduse kaitsemeetmete reeglite võimalikult tõhus kohaldamine, peaksid lepinguosaliste uurimisasutused kasutama lepinguosalistevahelise kaubanduse kaitsemeetmete uurimise käigus suhtlemiseks¹ inglise keelt.

¹Käesoleva artikli kohaldamisel tähendab „suhtlemine“ küsimustikule vastamist, kirjalikke esildisi ja kirju.

B JAGU

ÜLDISED KAITSEMEETMED

ARTIKKEL 5.11

Üldsätted

1. Lepinguosalised kinnitavad oma õigusi ja kohustusi, mis tulenevad GATT 1994 XIX artiklist, kaitsemeetmete lepingust ja põllumajanduslepingu artiklist 5.
2. Lepinguosaline ei kohalda sama kauba suhtes samal ajal:
 - a) käesoleva peatüki C jao „Kahepoolne kaitseklausel“ kohast kahepoolset kaitsemeetet ning
 - b) GATT 1994 XIX artikli ja kaitsemeetmete lepingu kohast meetet.

ARTIKKEL 5.12

Läbipaistvus

1. Ilma et see piiraks kaitsemeetmete lepingu artikli 3 lõike 2 kohaldamist, teatab lepinguosaline teise lepinguosalise taotluse korral ja tingimusel, et tal on oluline huvi, viivitamata teisele lepinguosalisele järgmisest ja esitab talle selle kohta kogu asjakohase teabe:
 - a) uurimise algatamine;
 - b) esialgsed järeldused ning
 - c) lõpliku järelduse tegemine.
2. Kui lepinguosalisel kehtestavad üldisi kaitsemeetmeid, püüavad nad teha seda viisil, mis mõjutab kahepoolset kaubandust kõige vähem.
3. Kui lepinguosaline leiab lõike 2 kohaldamisel, et õiguslikud nõuded lõplike kaitsemeetmete kehtestamiseks on täidetud, teatab ta sellest teisele lepinguosalisele ning annab talle võimaluse pidada konsultatsioone. Kui 30 päeva jooksul pärast sellist teadet ei ole rahuldavat lahendust leitud, võib lepinguosaline lõplikud üldised kaitsemeetmed vastu võtta.

ARTIKKEL 5.13

Vaidluste lahendamise korra kohaldamata jätmine

Käesoleva peatüki suhtes ei kohaldata 22. peatükki „Vaidluste lahendamine“.

ARTIKKEL 5.14

Inglise keele kasutamine

Selleks et tagada käesoleva jao kohaste kaubanduse kaitsemeetmete reeglite võimalikult tõhus kohaldamine, peaksid lepinguosaliste uurimisasutused kasutama lepinguosalistevahelise kaubanduse kaitsemeetmete uurimise käigus suhtlemiseks¹ inglise keelt.

¹Käesoleva artikli kohaldamisel tähendab „suhtlemine“ kirjalikke esildisi ja kirju.

KAHEPOOLNE KAITSEKLAUSEL

ARTIKKEL 5.15

Mõisted

Käesoleva jao kohaldamisel kehtib järgmine:

- a) mõistet „omamaine tööstus“ mõistetakse kaitsemeetmete lepingu artikli 4.1 punkti c kohaselt; selleks inkorporeeritakse artikli 4.1 punkt c käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks;
- b) mõisteid „tõsine kahju“ ja „tõsise kahju oht“ mõistetakse kaitsemeetmete lepingu artikli 4.1 punktide a ja b kohaselt; selleks inkorporeeritakse artikli 4.1 punktid a ja b käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks; ning
- c) „üleminekuperiood“ tähendab toodete puhul, mis liberaliseeritakse vähem kui 10 aasta jooksul, 10 aasta pikkust ajavahemikku alates käesoleva lepingu jõustumise kuupäevast; kõigi toodete puhul, mis liberaliseeritakse 10 või enama aasta jooksul, on üleminekuperiood liberaliseerimisperiood pluss kolm aastat.

ARTIKKEL 5.16

Kahepoolse kaitsemeetme kohaldamine

1. Kui käesoleva lepingu kohase tollimaksu vähendamise või kaotamise tulemusena imporditakse ühe lepinguosalise territooriumile teise lepinguosalise territooriumilt pärit kaupa niivõrd palju suurenenud koguses (absoluutarvudes või võrrelduna omamaise toodanguga) ja sellistel tingimustel, et see tekitab või ähvardab tekitada tõsist kahju tema omamaisele tootmisharule, mis toodab samasuguseid või otseselt konkureerivaid kaupu, võib importiv lepinguosaline üleminekuperioodi jooksul käesolevas jaos sätestatud tingimustel ja korras kohaldada lõikes 2 sätestatud meetmeid, kui artikli 5.17 lõike 5 punktis c ei ole sätestatud teisiti.
2. Importiv lepinguosaline võib võtta kahepoolseid kaitsemeetmeid, millega:
 - a) asjaomase kauba suhtes kohaldatava tollimaksumäära edasine vähendamine 2. peatüki „Võrdne kohtlemine ja kaupade turulepääs“ alusel peatatakse või
 - b) suurendatakse kauba suhtes kehtiv tollimaksumäär tasemeni, mis ei ületa väiksemat järgmistest:
 - i) enamsoodustusrežiimi tollimaksumäär, mis kehtis kauba suhtes meetme võtmise ajal, või
 - ii) artikli 2.5 alusel 2-A lisas „Tollimaksude kaotamine“ olevates tariifitabelites sätestatud tollimaksu baasmäär.

ARTIKKEL 5.17

Tingimused ja piirangud

1. Lepinguosaline teatab teisele lepinguosalisele kirjalikult lõikes 2 kirjeldatud uurimise algatamisest ja konsulteerib teise lepinguosalisega enne kahepoolse kaitsemeetme kohaldamist, et vaadata läbi uurimise tulemusena saadud teave ja vahetada arvamusi meetme kohta.
2. Lepinguosaline kohaldab kahepoolset kaitsemeedet üksnes pärast seda, kui tema uurimisasutused on viinud läbi kaitsemeetmete lepingu artikli 3 ja artikli 4 lõike 2 punkti c kohase uurimise. Kaitsemeetmete lepingu artiklit 3 ja artikli 4 lõike 2 punkti c kohaldatakse *mutatis mutandis*.
3. Lõike 2 kohase uurimise läbiviimisel täidab lepinguosaline kaitsemeetmete lepingu artikli 4 lõike 2 punkti a nõudeid, mida kohaldatakse sel otstarbel *mutatis mutandis*.
4. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema pädevad asutused viivad sellise uurimise lõpule ühe aasta jooksul pärast selle algatamise kuupäeva.
5. Lepinguosaline ei kohalda kahepoolseid kaitsemeetmeid:
 - a) välja arvatud sellises ulatuses ja sellise aja jooksul, nagu on vajalik selleks, et hoida ära või heastada tõsine kahju ja aidata kaasa kohanemisele;

- b) kauem kui kolm aastat, kuid seda ajavahemikku võib pikendada kuni kahe aasta võrra, kui importiva lepinguosalise uurimisasutused leiavad käesolevas artiklis sätestatud korra kohaselt, et kahepoolset kaitsemeetet on jätkuvalt vaja selleks, et hoida ära või heastada tõsine kahju ja aidata kaasa kohanemisele, ning on tõendeid, et tootmisharu püüab kohaneda, ning tingimusel, et kahepoolse kaitsemeetme kogu kohaldamisaeg, sealhulgas selle algne kohaldamisaeg ja selle pikendus, ei ületa viit aastat; ning
- c) pärast üleminekuperioodi lõppu, välja arvatud teise lepinguosalise nõusolekul.

6. Selleks et hõlbustada kohanemist olukorras, kus kahepoolset kaitsemeetet kohaldatakse eeldatavasti kauem kui kolm aastat, liberaliseerib meetme võtnud lepinguosaline selle meetme selle kohaldamisaja jooksul järk-järgult korrapäraste ajavahemike järel.

7. Kui lepinguosaline lõpetab kahepoolse kaitsemeetme, kohaldatakse tollimaksumäärana määrat, mis oleks kehtinud 2-A lisa „Tollimaksude kaotamine“ selle lepinguosalise tariifitabeli kohaselt, kui sellist meetet ei oleks olnud.

ARTIKKEL 5.18

Ajutised meetmed

1. Kriitilistel asjaoludel, kui viivitamisega võib kaasneda raskesti korvatav kahju, võib lepinguosaline kohaldada kahepoolset kaitsemeetet ajutiselt, kui ta on teinud esialgse järelduse, et on olemas selged tõendid, et käesoleva lepingu kohase tollimaksu vähendamise või kaotamise tagajärjel on päritolustaatusiga kauba import teisest lepinguosalisest suurenenud ja et selline import tekitab või ähvardab tekitada omamaisele tootmisharule tõsist kahju.
2. Ajutise meetme kestus ei tohi ületada 200 päeva ja meetet kohaldav lepinguosaline peab selle aja jooksul avaldama oma esialgse järelduse ning täitma artikli 5.17 lõike 3 nõuded.
3. Kui artikli 5.17 lõikes 2 kirjeldatud uurimise tulemusel ei tehta kindlaks, et artikli 5.16 lõike 1 nõuded on täidetud, maksab meetet kohaldav lepinguosaline viivitamata tagasi kõik tollimaksutõusud, mida ta on kohaldanud.
4. Ajutise meetme kestus arvestatakse artikli 5.17 lõike 5 punktis b ette nähtud ajavahemiku osaks.

ARTIKKEL 5.19

Kompensatsioon

1. Kahepoolset kaitsemeedet kohaldav lepinguosaline konsulteerib teise lepinguosalisega, et vastastikku kokku leppida asjakohane kaubandust liberaliseeriv kompensatsioon kontsessioonide näol, millel on sisuliselt samaväärne mõju kaubandusele või mis on samaväärsed kaitsemeetme tagajärjel eeldatavasti rakendatavate täiendavate tollimaksudega. Kahepoolset kaitsemeedet kohaldav lepinguosaline annab võimaluse pidada selliseid konsultatsioone hiljemalt 30 päeva jooksul pärast kahepoolse kaitsemeetme kohaldamist.
2. Kui lõike 1 kohaste konsultatsioonide käigus ei jõuta 30 päeva jooksul pärast konsulteerimise algust kokkuleppele kaubandust liberaliseeriva kompensatsiooni suhtes, võib lepinguosaline, kelle kaupade suhtes kaitsemeedet kohaldatakse, peatada selliste kontsessioonide kohaldamise, millel on kaitsemeetmega sisuliselt samaväärne mõju kaubandusele, kaupade suhtes, mis on pärit lepinguosalisest, kes kohaldab kahepoolset kaitsemeedet. Meedet kohaldava lepinguosalise kohustus anda kompensatsiooni ja teise lepinguosalise õigus peatada kontsessioonid vastavalt käesolevale lõikele lõpevad kaitsemeetme lõpetamise kuupäeval.
3. Lõikes 2 osutatud peatamisõigust ei rakendata esimese 36 kuu jooksul, mil kahepoolne kaitsemeede kehtib, tingimusel et kaitsemeede on kooskõlas käesoleva lepinguga.

ARTIKKEL 5.20

Inglise keele kasutamine

Selleks et tagada käesoleva jao kohaste kaubanduse kaitsemeetmete reeglite võimalikult tõhus kohaldamine, peaksid lepinguosaliste uurimisasutused kasutama lepinguosalistevahelise kaubanduse kaitsemeetmete uurimise käigus suhtlemiseks¹ inglise keelt.

6. PEATÜKK

SANITAAR- JA FÜTOSANITAARMEETMED

ARTIKKEL 6.1

Eesmärgid

Käesoleva peatüki eesmärgid on järgmised:

- a) edendada sanitaar- ja fütosanitaarmetmete lepingus sisalduvate põhimõtete ja valdkondade ning asjaomaste rahvusvaheliste organisatsioonide poolt välja töötatud rahvusvaheliste standardite, suuniste ja soovitude rakendamist;

¹Käesoleva artikli kohaldamisel tähendab „suhtlemine“ kirjalikke esildisi ja kirju.

- b) kaitsta inimeste, loomade ja taimede elu või tervist kummagi lepinguosalise territooriumil, lihtsustades samal ajal lepinguosaliste vahel kaubandust ning tagada, et kummagi lepinguosalise kehtestatud sanitaar- ja fütosanitaarmeetmed ei tekita põhjendamatuid kaubandustõkkeid;
- c) tugevdada teabevahetust, koostööd ja probleemilahendust sellistes sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete küsimustes, mis võivad mõjutada kaubandust lepinguosaliste vahel, ning muudes lepinguosalistele ühist huvi pakkuvates küsimustes, milles on kokku lepitud;
- d) edendada suuremat läbipaistvust ja arusaamist kummagi lepinguosalise sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete kohaldamisest ning
- e) soodustada lepinguosaliste koostööd loomade heaolu ja antimikroobikumiresistentsuse alal.

ARTIKKEL 6.2

Kohaldamisala

1. Käesolevat peatükki kohaldatakse lepinguosalise kõikide sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete suhtes, mis võivad otseselt või kaudselt mõjutada kaubandust lepinguosaliste vahel.
2. Käesolev peatükk hõlmab koostöötoiminguid loomade heaolu ja antimikroobikumiresistentsuse valdkonnas.

3. Ükski käesoleva peatüki säte ei mõjuta lepinguosaliste õigusi, mis tulenevad tehniliste kaubandustõkete lepingust ja puudutavad meetmeid, mis ei kuulu käesoleva peatüki kohaldamisalasse.

ARTIKKEL 6.3

Mõisted

1. Käesoleva peatüki kohaldamisel arvestatakse järgmist:
 - a) kohaldatakse sanitaar- ja fütosanitaarmedetete lepingu A lisas sätestatud mõisteid;
 - b) „pädevad asutused“ – organisatsioonid, mida kumbki lepinguosaline tunnustab oma territooriumil vastutavana sanitaar- ja fütosanitaarmedetete väljatöötamise, rakendamise ja haldamise eest;
 - c) „imporditingimused“ – sanitaar- ja fütosanitaarmedetete lepingu A lisas sätestatud sanitaar- ja fütosanitaarmedetmed, millele import peab vastama, et saavutada importiva lepinguosalise asjakohane kaitsetase, ning
 - d) „kaitstav piirkond“ – teatava reguleeritud taimekahjustaja puhul liidus ametlikult määratletud geograafiline ala, kus seda taimekahjustajat ei esine, ehkki seal on soodsad tingimused ja ehkki seda taimekahjustajat esineb muudes liidu territooriumi osades.

2. Lepinguosalised võivad käesoleva peatüki kohaldamiseks kokku leppida muudes mõistetes, võttes arvesse asjaomaste rahvusvaheliste organisatsioonide, näiteks Codex Alimentarius'e, Maailma Loomatervise Organisatsiooni (edaspidi „WOAH“) ja rahvusvahelise taimekaitsekonventsiooni (edaspidi „IPPC“) sõnastikke ja mõisteid. Kui lepinguosaliste vahel kokku lepitud mõistete ning sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingus sätestatud mõistete vahel on vastuolu, on ülimuslikud sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingus sätestatud mõisted.

ARTIKKEL 6.4

Üldsätted

1. Lepinguosalised kinnitavad oma sanitaar- ja fütosanitaarmeetmetega seotud õigusi ja kohustusi, mis tulenevad sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingust.
2. Kumbki lepinguosaline tagab, et sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete väljatöötamisel, kohaldamisel või tunnustamisel kohaldatakse sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete lepingu põhimõtteid, et hõlbustada lepinguosaliste vahel kaubandust ning kaitsta samal ajal kummagi lepinguosalise territooriumil inimeste, loomade ja taimede elu ja tervist.
3. Sanitaar- ja fütosanitaarmeetmeid ei kasutata põhjendamatute kaubandustõkete loomiseks.

4. Lepinguosalised tagavad, et käesoleva peatüki kohaldamisalasse kuuluvad menetlused algatatakse ja viiakse lõpule põhjendamatute viivitusteta ning et neid ei kohaldata viisil, mis kujutaks endast teise lepinguosalise meelevaldset ja põhjendamatut diskrimineerimist olukorras, kus valitsevad samasugused tingimused.
5. Lepinguosalised ei kasuta lõikes 4 osutatud menetlusi või lisateabe nõudeid selleks, et pääsu oma turgudele ilma teadusliku või tehnilise põhjendusega edasi lükata.

ARTIKKEL 6.5

Pädevad asutused ja kontaktpunktid

1. Käesoleva lepingu jõustumise kuupäeval edastavad lepinguosalised teineteisele andmed käesoleva peatüki rakendamisega seotud pädevate asutuste kohta ja kontaktpunkti kohta, mille kaudu vahetatakse teavet kõikides käesoleva peatükiga hõlmatud küsimustes.
2. Lepinguosalised teatavad teineteisele kõigist olulisematest muudatustest oma pädevate asutuste struktuuris, töökorralduses ja nendevahelises kohustuste jaotuses ning tagavad, et teavet kontaktpunktide kohta hoitakse ajakohasena.

ARTIKKEL 6.6

Imporditingimused ja -menetlused ning kaubanduse lihtsustamine

1. Kumbki lepinguosaline kohaldab oma imporditingimusi ja -menetlusi kogu eksportiva lepinguosalise territooriumi suhtes.
2. Importiv lepinguosaline teeb järgmist:
 - a) kaalub eksportiva lepinguosalise taotlust vaadata läbi lepinguosaliste vahel käesoleva lepingu jõustumise kuupäeval kehtivad imporditingimused ja -menetlused; ning
 - b) tagab oma imporditingimuste ja -menetluste ning teise lepinguosalise toodete impordikontrollide sageduse osas täieliku läbipaistvuse.
3. Kumbki lepinguosaline tagab, et toiduohutuse ning looma- ja taimetervise alased imporditingimused ja -menetlused ei ole koormavamad ega kaubandust rohkem piiravad kui vaja. Need imporditingimused ja -menetlused kehtestatakse eesmärgiga minimeerida negatiivset mõju kaubandusele ning lihtsustada ja kiirendada tollivormistust, kuid samal ajal täita importiva lepinguosalise nõudeid.

4. Et kontrollida sanitaar- ja fütosanitaarmedeid, sealhulgas heakskiitmis- ja tollivormistusmenetlusi, ja tagada nende täitmine, tagab kumbki lepinguosaline imporditingimuste ja -menetluste puhul, et:

- a) selliseid imporditingimusi ja -menetlusi lihtsustatakse, kiirendatakse ja need viiakse lõpule põhjendamatult viivitusega, nagu on ette nähtud sanitaar- ja fütosanitaarmede lepingus;
- b) selliseid imporditingimusi ja -menetlusi ei kohaldata viisil, mis kujutaks endast teise lepinguosalise meelevaldset või põhjendamatut diskrimineerimist;
- c) iga imporditingimuse või -menetluse normaalkestus avaldatakse või eeldatav kestus tehakse taotlejale tema soovil teatavaks; ning
- d) nõutav teave piirdub sellega, mida on vaja sobivateks kontrolli-, inspekteerimis- ja heakskiitmismenetlusteks, sealhulgas lisaainete kasutamise heakskiitmiseks või toidus, jookides või söötades sisalduvate saasteainete piirnormide kindlaksmääramiseks.

5. Kooskõlas IPPC raames kokku lepitud kohaldatavate fütosanitaarmedeid käsitlevate rahvusvaheliste standarditega (edaspidi „ISPM“) säilitab kumbki lepinguosaline piisavat teavet oma taimekahjustajastaatuse kohta, sealhulgas seire-, likvideerimis- ja tõrjeprogrammide ning nende tulemuste kohta, et toetada taimekahjustajate kategoriseerimist ja õigustada fütosanitaarmede impordimeetmete kehtestamist või kehtima jätmist.

6. Kumbki lepinguosaline koostab loetelu reguleeritud taimekahjustajatest ning reguleeritud toodetest, mille puhul esineb fütosanitaarprobleeme. Need loetelud sisaldavad järgmist:

- a) taimekahjustajad, mida selle lepinguosalise territooriumi üheski osas teadaolevalt ei esine;
- b) taimekahjustajad, mida teadaolevalt esineb selle lepinguosalise territooriumi mõnes osas ja mis on ametliku kontrolli all; ning
- c) taimekahjustajad, mida teadaolevalt esineb selle lepinguosalise territooriumi mõnes osas ja mis on ametliku kontrolli all ning mille suhtes on loodud kahjustajavabad piirkonnad.

7. Lepinguosaline võib esialgse riskihindamise alusel koostada loetelu taimedest, mida peetakse tema territooriumil suure fütosanitaarriskiga taimedeks, ning võib nõuda, et selliste taimede impordi suhtes kohaldataks heakskiitmismenetlust, mis põhineb asjakohase ISPM standardi kohaselt läbi viidud kahjustajariski hindamisel. Esialgsel riskihindamisel võetakse arvesse olemasolevat teaduslikku ja tehnilist teavet ning vaadeldava taime kavandatavat kasutusala.

8. Kumbki lepinguosaline teeb teisele lepinguosalisele kättesaadavaks oma reguleeritud taimekahjustajate ja reguleeritud toodete loetelud ning kõigi reguleeritud toodete ja esemete impordi suhtes kohaldatavad fütosanitaarnõuded. See teave sisaldab vajaduse korral importiva lepinguosalise nõutud lisadeklaratsioone.

9. Kui importiva lepinguosalise asjakohase kaitsetaseme saavutamiseks on võimalik kasutada mitut erinevat sanitaar- või fütosanitaarmeedet, püüab importiv lepinguosaline eksportiva lepinguosalise taotluse korral kaaluda võimalust valida otstarbekam ja kaubandust vähem piirav lahendus.

10. Kui nõutakse ametlikke sanitaar- ja fütosanitaarsertifikaate, lepivad lepinguosalsed nendes kokku ja need kehtestatakse kooskõlas Codex Alimentarius'e, WOAH ja IPPC rahvusvahelistes standardites, suunistes ja soovitustes sätestatud põhimõtetega. Importiv lepinguosaline ei kehtesta ühtegi lisamenetlust, mis põhjendamatult takistab kaubandust või dubleerib ametlikku sertifikaati.

11. Kumbki lepinguosaline edendab elektrooniliste sertifikaatide ja muude kaubandust lihtsustavate tehnoloogiliste lahenduste kasutuselevõttu. Tootesaadetised, mille suhtes kohaldatakse sanitaar- ja fütosanitaarmeetmeid, võtab importiv lepinguosaline vastu eksportiva lepinguosalise piisavate tagatiste alusel ilma:

a) tollivormistuseelsete programmide ja

b) importiva lepinguosalise nõutavate fütosanitaarprotokollide või tööplaanideta.

Võttes arvesse punkti a, ei tohiks kontrollitoiminguid, mida sihtriigi taimekaitseorganisatsioon teeb päritoluriigis, kohaldada alalise impordimeetmena ja seda tehakse üksnes uute kaubandusvõimaluste hõlbustamiseks. Vabatahtlikkuse alusel võib päritoluriigi taimekaitseorganisatsioon taotleda, et inspekteerimistoimingute hulgas, mida importiv lepinguosaline teeb osana artikli 6.7 kohaselt läbiviidavast auditist, toimuks ka tollivormistuseelne kontroll.

12. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et lepinguosalisel ei sea toodete impordi tingimuseks impordilubade või impordilitsentside väljaandmist, milles on ette nähtud muud sanitaar- ja fütosanitaarnõuded kui need, mis on kehtestatud asjaomaste toodete suhtes kohaldatavates sertifitseerimis- või imporditingimustes ja -menetlustes. Kumbki lepinguosaline annab impordilube või impordilitsentse kaalutlusõigusega.

13. Eksportiv lepinguosaline tagab, et tooted, mis eksporditakse importivasse lepinguosalisse, vastavad importiva lepinguosalise asjakohasele kaitsetasemele. Piisavate kontrollimeetmete rakendamise ja inspekteerimise eest vastutab eksportiv lepinguosaline. Importiv lepinguosaline võib nõuda, et eksportiva lepinguosalise asjakohane pädev astutus tõendaks importivale lepinguosalisele objektiivselt, et impordinõuded ja -menetlused on täidetud.

14. Importival lepinguosalisel on õigus teha impordikontrolle, mis põhinevad impordiga seotud sanitaar- ja fütosanitaarriskidel. Need kontrollid viiakse läbi põhjendamatult viivitusega ja viisil, mis häirib kaubandust nii vähe kui võimalik. Kui toode ei vasta importiva lepinguosalise nõuetele, peavad importiva lepinguosalise võetavad meetmed olema kooskõlas rahvusvaheliste standarditega ja proportsionaalsed asjaomase riskiga.

15. Tasud, mis kehtestatakse eksportivast lepinguosalisest imporditud toodetega läbiviidavate menetluste eest, sealhulgas eksporditaotluste dokumentaalse hindamise tasud, peavad olema õiglased võrreldes samasuguste omamaiste toodete eest võetavate tasudega ega tohi olla suuremad kui teenuse tegelik maksumus.

ARTIKKEL 6.7

Audit

1. Selleks et saavutada ja hoida usaldust käesoleva peatüki sätete tulemusliku rakendamise vastu, on importival lepinguosalisel käesoleva peatüki kohaldamisalas õigus teha auditeid, sealhulgas:

- a) auditeerida eksportiva lepinguosalise kontrolli- ja sertifitseerimissüsteemi tervikuna või selle osi vastavalt Codex Alimentarius'e, WOAH ja IPPC asjakohastele rahvusvahelistele standarditele, suunistele ja soovitustele; ning
- b) nõuda eksportivalt lepinguosaliselt teavet tema kontrolli- ja sertifitseerimissüsteemi kohta ning saada teavet selle alusel tehtud kontrollide tulemuste kohta.

Punkti a alusel on importival lepinguosalisel õigus teha eksportiva lepinguosalise juurde kontrollkäike.

2. Lõike 1 kohase auditi tegemiseks võimaldab eksportiv lepinguosaline importivale lepinguosalisele mõistliku juurdepääsu inspekteerimiseks, kontrollimiseks, katsetamiseks ja muudeks asjakohasteks menetlusteks.

3. Kumbki lepinguosaline edastab teisele lepinguosalisele teise lepinguosalise territooriumil teostatud kontrollkäikude tulemused ja järeldused.

4. Kui importiv lepinguosaline otsustab teha eksportiva lepinguosalise juurde lõike 1 kohase kontrollkäigu, teatab importiv lepinguosaline eksportivale lepinguosalisele sellest kontrollkäigust vähemalt 60 päeva enne selle toimumist, kui lepinguosalisel ei ole kokku leppinud teisiti. Lepinguosalisel lepidakse kokku kõikides sellise kontrollkäigu korraldusega seotud muudatustes.

5. Lõike 1 kohase auditi aruande kavand edastatakse eksportivale lepinguosalisele 60 päeva jooksul pärast auditi lõpuleviimist. Eksportival lepinguosalisel on 30 päeva aega, et aruande kavandi kohta märkusi esitada. Eksportiva lepinguosalise märkused lisatakse lõpparuande juurde ja vajaduse korral kantakse need lõpparuandesse. Kui importiv lepinguosaline teeb kontrollkäigu kestel kindlaks olulise riski inimeste, loomade või taimede tervisele, teatab ta sellest eksportivale lepinguosalisele võimalikult kiiresti ja igal juhul mitte hiljem kui 15 päeva pärast auditi lõppu.

6. Lõike 1 kohase auditi läbiviimise kulud kannab importiv lepinguosaline.

ARTIKKEL 6.8

Ettevõtete ja rajatiste loetellu kandmise kord

1. Kui importiv lepinguosaline nõuab ettevõtete või rajatiste loetellu kandmist, kiidab ta eksportiva lepinguosalise territooriumil asuvad ettevõtted või rajatised ilma eelneva kontrollita heaks, kui:

a) eksportiv lepinguosaline on taotlenud sellist heakskiitu konkreetsele ettevõttele või rajatisele;

- b) toodete impordiks on antud luba, kui importiva lepinguosalise pädev asutus seda nõuab;
- c) eksportiva lepinguosalise pädev asutus on asjaomase ettevõtte või rajatise heaks kiitnud;
- d) eksportiva lepinguosalise pädeval asutusel on õigus asjaomasele ettevõttele või rajatisele antud heakskiit peatada või tühistada; ning
- e) eksportiv lepinguosaline on esitanud asjakohase teabe ja sobivad tagatised, mida importiv lepinguosaline on nõudnud.

Kui importiv lepinguosaline ei nõua eksportiva lepinguosalise teatava ettevõtte või rajatise kohta lisateavet, võtab ta selle ettevõtte või rajatise toodete impordi lubamiseks vastavalt oma kohaldatavatele õiguslikele menetlustele vajalikke seadusandlikke või haldusmeetmeid 60 päeva jooksul alates lõike 1 punktis a osutatud heakskiidutaotluse saamisest. Kui importiv lepinguosaline lükkab taotluse tagasi, teatab ta eksportivale lepinguosalisele viivitamata otsuse tegemise põhjustest.

2. Importiv lepinguosaline teeb oma heakskiidetud ettevõtete ja rajatiste loetelud üldsusele kättesaadavaks.

ARTIKKEL 6.9

Piirkondlike tingimustega kohandamine

1. Loomade, loomsete saaduste ja loomsete kõrvalsaaduste puhul:
 - a) lepinguosalisel tunnustavad WOAH määratud ametlikku loomatervisestaatust ning tunnustavad tsoonideks ja piirkondadeks jaotamise põhimõtteid ning lepivad kokku, et kohaldavad neid omavahelises kaubanduses;
 - b) importiv lepinguosaline otsustab, kas tunnustada tervisestaatust, mille eksportiv lepinguosaline on WOAH maismaaloomade tervise koodeksi ja WOAH veeloomade tervise koodeksi sätete kohaselt määranud;
 - c) eksportiv lepinguosaline teeb oma territooriumil kindlaks taudivabad alad või vähese taudilevikuga alad ja teatab neist importivale lepinguosalisele ning esitab importiva lepinguosalise taotluse korral selle kohta vajalikud tõendid, sealhulgas põhjaliku selgituse ja tõendavad andmed; importiv lepinguosaline hindab seda teavet 30 päeva jooksul pärast selle saamist;
 - d) mis tahes audit, mida importiv lepinguosaline võib nõuda, viiakse läbi vastavalt artiklile 6.7; kui importiv lepinguosaline nõuab auditit, viiakse see läbi 30 päeva jooksul pärast audititaotluse saamist, kui lepinguosalisel ei ole kokku leppinud teisiti;

- e) kui importiv lepinguosaline nõuab punkti c kohaselt lisateavet või punkti d kohaselt auditit, viiakse üldised menetlused, sealhulgas otsuste tegemine, lõpule 180 päeva jooksul, kui lepinguosalisel ei ole kokku leppinud teisiti; ning
 - f) kaubavahetuse, tolliküsimuste ning sanitaar- ja fütosanitaarküsimuste komitee selle erikoosseisus 6. peatüki „Sanitaar- ja fütosanitaarmed“ jaoks (käsitlevas peatükis edaspidi „komitee“) võib anda juhiseid lõikes 1 osutatud valdkondade vastastikuse tunnustamise korra kohta, võttes arvesse sanitaar- ja fütosanitaarmede lepingut ning WOAH standardeid, suuniseid ja soovitusi; sellised juhised võivad hõlmata haiguspuhangutega seotud olukordi.
2. Taimede ja taimsete saaduste puhul tunnustab importiv lepinguosaline fütosanitaarstaatuse kindlaksmääramist eksportiva lepinguosalise poolt järgmiselt:
- a) lepinguosalisel tunnustavad IPPC koostatud ISPM standardites määratletud kahjustajavabade piirkondade, kahjustajavabade tootmispaikade ja kahjustajavabade tootmiskohtade ning vähese kahjustajalevikuga piirkondade põhimõtet ja kaitstavate piirkondade põhimõtet ning rakendavad neid omavahelises kaubanduses;
 - b) fütosanitaarmede kehtestamisel või kehtima jätmisel võtab importiv lepinguosaline arvesse eksportiva lepinguosalise kindlaks määratud kahjustajavabasid piirkondi, tootmispaiku ja tootmiskohti, vähese kahjustajalevikuga piirkondi ja kaitstavaid piirkondi;

- c) eksportiv lepinguosaline teeb kindlaks kahjustajavabad piirkonnad, kahjustajavabad tootmispaigad, kahjustajavabad tootmiskohad, vähese kahjustajalevikuga piirkonnad või kaitstavad piirkonnad ja teeb need importivale lepinguosalisele teatavaks ning esitab importiva lepinguosalise taotluse korral lisateabe, sealhulgas täieliku selgituse ja tõendavad andmed, nagu on sätestatud asjaomases ISPM standardis või nagu importiv lepinguosaline peab asjakohaseks; kui importiv lepinguosaline ei taotle konsultatsioone 120 päeva jooksul alates kõnealuse taotluse teatavakstegemisest, loetakse, et importiv lepinguosaline aktsepteerib eksportivale lepinguosalisele teatatud otsust, mis käsitleb kahjustajavabadeks piirkondadeks, kahjustajavabadeks tootmispaikadeks, kahjustajavabadeks tootmiskohtadeks, vähese kahjustajalevikuga piirkondadeks või kaitstavateks piirkondadeks jaotamist;
 - d) kui punkti c kohaselt nõutakse lisateavet, hindab importiv lepinguosaline nõutud lisateavet 120 päeva jooksul pärast selle kättesaamise kuupäeva; ning
 - e) kontroll, mida importiv lepinguosaline võib nõuda, viiakse läbi vastavalt artiklile 6.7 kolme kuu jooksul pärast kontrollitaotluse saamist, kui lepinguosalisel ei ole kokku leppinud teisiti, võttes arvesse taimekahjustaja ja asjaomase põllukultuuri bioloogiat; kui importiv lepinguosaline nõuab selliseid kontrolle, katkestatakse lisateabe hindamise tähtaja arvestamine.
3. Kui lepinguosaline leiab, et tal on eristaatus mis tahes muu haiguse osas, mida lõiked 1 ja 2 ei hõlma, võib ta taotleda selle staatuse tunnustamist.

ARTIKKEL 6.10

Läbipaistvus ja teabevahetus

1. Lepinguosalisised:

- a) tagavad omavahelise kaubanduse suhtes kohaldatavate sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete läbipaistvuse;
- b) suurendavad vastastikust arusaamist teineteise sanitaar- ja fütosanitaarmeetmetest ning nende kohaldamisest;
- c) vahetavad teavet küsimuste kohta, mis on seotud selliste sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete väljatöötamise ning kohaldamisega, mis mõjutavad või võivad mõjutada nendevahelist kaubandust, sealhulgas uute kättesaadavate teaduslike tõendite alal tehtud edusammude kohta, et vähendada nende kahjulikku mõju kaubandusele;
- d) teevad teise lepinguosalise taotluse korral 15 tööpäeva jooksul teatavaks tingimused, mis kehtivad konkreetsete toodete impordi suhtes; ning
- e) teevad teise lepinguosalise taotluse korral 15 tööpäeva jooksul teatavaks konkreetsete toodete impordiloa menetlemise seis.

2. Kumbki lepinguosaline teatab teisele lepinguosalisele kahe tööpäeva jooksul kirjalikult igast inimeste, loomade või taimede elule või tervisele avalduvast tõsisest või olulisest riskist, sealhulgas igast toiduainetega seotud hädaolukorrast, mis mõjutab tooteid, millega lepinguosalisised omavahel kauplevad.

3. Kui käesolevas artiklis osutatud teave on tehtud kättesaadavaks kas asjakohaste reeglite kohaselt WTO-le teatamise teel või on avaldatud lepinguosaliste ametlikel, üldsusele tasuta juurdepääsuks avatud veebilehtedel, mille aadressid on teisele lepinguosalisele teatavaks tehtud, loetakse teabevahetus toimunuks.
4. Kõik käesoleva peatüki kohased teated esitatakse artiklis 6.5 osutatud kontaktasutustele.

ARTIKKEL 6.11

Tehnilised konsultatsioonid

1. Kui lepinguosalisel on tõsiseid kahtlusi seoses inimeste, loomade või taimede elu või tervisega teise lepinguosalise territooriumil või seoses teise lepinguosalise kavandatud või rakendatud sanitaar- ja fütosanitaarmetmetega, võib ta taotleda tehnilisi konsultatsioone.
2. Taotluse saanud lepinguosaline:
 - a) vastab sellisele taotlusele hiljemalt 30 päeva pärast selle saamist, kui lepinguosalisel ei ole kokku leppinud teisiti;
 - b) osaleb nende probleemide lahendamiseks tehnilistes konsultatsioonides; ning

- c) teeb kõik endast oleneva, et leida lõikes 1 osutatud probleemidele mõlemale poolele vastuvõetav lahendus.
3. Kumbki lepinguosaline püüab anda vajalikku teavet, et vältida omavahelises kaubanduses häireid ja jõuda lõikes 1 osutatud probleemide korral mõlemale poolele vastuvõetava lahenduseni.
4. Kui lepinguosalisel on loonud suhtlusmehhanismid, mida võib kasutada tehniliste konsultatsioonide pidamiseks, kasutavad nad neid võimaluste piires, et vältida tarbetut dubleerimist, ilma et see piiraks teabevahetust artiklis 6.5 ette nähtud kontaktpunktide vahel.
5. Käesoleva artikli sätteid ei välista, et lõikes 1 osutatud probleeme kaalub komitee.
6. Käesoleva artikli alusel toimuvad tehnilised konsultatsioonid ei asenda artikli 22.4 alusel toimuvaid konsultatsioone ega 21. peatüki „Kahepoolse dialoogi mehhanism“ alusel peetavaid dialooge, kui lepinguosalisel ei lepi kokku teisiti.

ARTIKKEL 6.12

Kiireloomulised meetmed

1. Lepinguosalisel võivad võtta erakorralisi meetmeid, mis on vajalikud inimeste, loomade või taimede elu või tervise kaitseks. Kui lepinguosaline kehtestab sellise erakorralise meetme, teeb selle lepinguosalise pädev asutus järgmist:
 - a) teatab viivitamata ja igal juhul 24 tunni jooksul teise lepinguosalise pädevatele asutustele ja artikli 6.5 kohaselt määratud kontaktpunktile kõnealuse erakorralise meetme võtmisest;
 - b) võimaldab teisel lepinguosalisel esitada kirjalikke märkusi;
 - c) alustab vajaduse korral artiklis 6.11 osutatud tehnilisi konsultatsioone ning
 - d) võtab punktis b osutatud märkusi ja punktis c osutatud tehniliste konsultatsioonide tulemusi arvesse.
2. Tehes otsust kaubasaadetise kohta, mis on erakorralise meetme võtmise ajal teel ühe lepinguosalise juurest teise juurde, võtab importiv lepinguosaline arvesse eksportiva lepinguosalise poolt aegsasti esitatud teavet, et vältida tarbetuid kaubandushäireid.

3. Importiv lepinguosaline tagab, et lõike 1 alusel võetud erakorralist meetet ei säilitata, kui selle kohta puuduvad teaduslikud tõendid. Ta vaatab meetme läbi, et vältida tarbetuid kaubandushäireid, minimeerida selle negatiivset mõju või asendada see alalise meetmega.

ARTIKKEL 6.13

Koostöö

1. Lepinguosalised edendavad omavahelist koostööd kõigil asjakohastel mitmepoolsetel foorumitel, eelkõige rahvusvaheliste standardite kehtestamise eest vastutavates organites.
2. Vastavalt sanitaar- ja fütosanitaarmedetete lepingu artiklile 3 ja WTO sanitaar- ja fütosanitaarmedetete komitee poolt selle artikli rakendamiseks vastu võetud otsustele võtab kumbki lepinguosaline oma sanitaar- ja fütosanitaarmedetete väljatöötamisel arvesse asjaomaste rahvusvaheliste organisatsioonide väljatöötatud standardeid, suuniseid ja soovitusi.
3. Lepinguosalised tunnistavad, et antimikroobikumiresistentsus kujutab endast tõsist ohtu inimeste ja loomade tervisele ning et antibiootikumide kasutamine loomakasvatustes võib suurendada antimikroobikumiresistentsust, mis võib ohustada inimesi. Lepinguosalised tunnistavad, et ohu laadi tõttu on vaja riikidevahelist ja terviseühitsuse põhimõttel põhinevat lähenemisviisi.

4. Lepinguosaliselised edendavad omavahelist koostööd, koostegevust ja teabevahetust antimikroobikumiresistentsuse valdkonnas. Kumbki lepinguosaline püüab koordineerida piirkondlike või mitmepoolsete tööprogrammidega, mille eesmärk on vähendada antibiootikumide kasutamist loomakasvatustes ja keelata nende kasutamine kasvustimulaatoritena, et võidelda antibiootikumiresistentsuse vastu.
5. Lepinguosaliselised teevad koostööd suuniste, standardite, soovitude ja meetmete ettevalmistamisel ning järgivad olemasolevaid ja tulevase suuniseid, standardeid, soovitusi ja meetmeid, mis on välja töötatud asjakohaste rahvusvaheliste organisatsioonide algatuste ja riiklike kavade raames ning mille eesmärk on edendada antibiootikumide ettevaatlikku ja vastutustundlikku kasutamist loomakasvatustes ja veterinaarias. Lepinguosaliselised edendavad koostööd loomade heaolu küsimustes. Tehnilised arutelud toimuvad valdkonna ekspertide vahel kooskõlas komitee antud suunistega.
6. Lepinguosaliselised võivad teha koostööd muudes kui lõikes 5 osutatud küsimustes, eelkõige võitluses sanitaar- ja fütosanitaarmeetmetega seotud pettuste vastu ja nende pettuste ärahoidmisel.
7. Komitee vahetab käesoleva artikliga hõlmatud küsimustes teavet, eksperditeadmisi, kogemusi ja häid tavasid.
8. Lepinguosalistevahelist koostööd loomade heaolu ja antimikroobikumiresistentsuse valdkonnas teevad asjaomased tehnilised eksperdid.

ARTIKKEL 6.14

Samaväärsus

1. Lepinguosaliselised tunnistavad, et samaväärsuse põhimõte, nagu see on sätestatud sanitaar- ja fütosanitaarmedetmete lepingu artiklis 4, WTO sanitaar- ja fütosanitaarmedetmete komitee otsustes ja muudes asjakohastes rahvusvahelistes standardites, on oluline kaubanduse hõlbustamise vahend ja toob vastastikust kasu mõlemale lepinguosalisele. Importiv lepinguosaline võib määrata kindlaks eksportiva lepinguosalise sanitaar- ja fütosanitaarmedetmete osalise või täieliku samaväärsuse.
2. Importiv lepinguosaline tunnistab eksportiva lepinguosalise sanitaar- ja fütosanitaarmedetmete samaväärsust, kui eksportiv lepinguosaline tõendab importivale lepinguosalisele objektiivselt, et tema meetmega saavutatakse importiva lepinguosalise asjakohane sanitaar- ja fütosanitaarkaitse tase. Selleks et samaväärsust hõlpsamini kindlaks määrata, selgitab importiv lepinguosaline teise lepinguosalise taotluse korral oma asjaomaste sanitaar- ja fütosanitaarmedetmete eesmärgid. Selleks võimaldab eksportiv lepinguosaline importivale lepinguosalisele tema taotluse korral piisava juurdepääsu inspekteerimiseks, katsetamiseks ja muude asjakohaste menetluste jaoks.
3. Kumbki lepinguosaline alustab taotluse korral konsultatsioone, et sõlmida kahepoolsed kokkulepped konkreetsete sanitaar- ja fütosanitaarmedetmete samaväärsuse kindlaksmääramiseks.

4. Lepinguosaliselised alustavad lõikes 3 osutatud konsultatsioone kolme kuu jooksul pärast eksportivalt lepinguosaliselt taotluse saamist. Importiv lepinguosaline viib samaväärsuse kindlaksmääramise lõpule põhjendamatu viivitusega pärast seda, kui eksportiv lepinguosaline on tõendanud kavandatud meetmete samaväärsust. Importiv lepinguosaline kiirendab hindamist, võttes arvesse kõiki teadmisi ja varasemaid kogemusi, mis tal on eksportiva lepinguosalisega kauplemisel, et teha otsus võimalikult tõhusalt.
5. Kui eksportiv lepinguosaline on esitanud mitu taotlust, lepivad lepinguosaliselised komitees kokku ajakava, mille jooksul nad alustavad lõikes 3 osutatud konsultatsioone.
6. Asjaolu, et üks lepinguosaline vaatab läbi teise lepinguosalise taotluse tunnustada konkreetse tootega seotud meetmete samaväärsust, ei anna iseenesest alust katkestada või peatada selle toote import kõnealusest lepinguosalisest. Kui samaväärsus on kindlaks määratud, registreeritakse see ametlikult ja seda kohaldatakse viivitamata lepinguosalistevahelises kaubanduses asjaomases valdkonnas.
7. Kui konkreetse toote samaväärsus on kindlaks määratud, võivad lepinguosaliselised kokku leppida alternatiivsetes imporditingimustes ja -menetlustes.

ARTIKKEL 6.15

Kaubavahetuse, tolliküsimuste ning sanitaar- ja fütosanitaarküsimuste komitee selle erikoosseisus 6. peatüki „Sanitaar- ja fütosanitaarmedetmed“ jaoks

1. Käesolev artikkel täiendab ja täpsustab artiklit 24.4.
2. Komitee vastutab käesoleva peatüki tulemusliku rakendamise ja toimimise eest. Komitee koosneb lepinguosaliste esindajatest, kes vastutavad sanitaar- ja fütosanitaarmedetmete eest ning kellel on asjakohased eksperditeadmised.
3. Komitee tuleb kokku näost näkku ühe aasta jooksul käesoleva lepingu jõustumisest arvates ja seejärel vähemalt kord aastas või vastavalt lepinguosaliste esindajate muule kokkuleppele.
4. Oma esimesel koosolekul kehtestab komitee oma kodukorra.
5. Komitee võib teha kaubanduskomiteele ettepaneku luua töörühmi, et selgitada välja ja lahendada käesolevast peatükist tulenevaid tehnilisi ja teaduslikke küsimusi ning uurida võimalusi teha täiendavat koostööd vastastikku huvi pakkuvates sanitaar- ja fütosanitaarküsimustes.

6. Komiteel on õigus käsitleda kõiki käesoleva peatüki tulemusliku toimimisega seotud küsimusi, sealhulgas hõlbustada suhtlust ja tugevdada koostööd lepinguosaliste vahel. Eelkõige on tal järgmised kohustused ja ülesanded:

- a) töötada välja vajalikud menetlused või kord käesoleva peatüki rakendamiseks;
- b) jälgida käesoleva peatüki rakendamise edenemist;
- c) olla foorumiks, kus arutatakse teatavate sanitaar- või fütosanitaarmetmete kohaldamisest tulenevaid probleeme, et leida mõlemale poolele vastuvõetav lahendus ja lahendada kiirelt kõik küsimused, mis võivad lepinguosaliste vahel tekitada tarbetuid kaubandustõkkeid;
- d) olla foorumiks, kus vahetatakse teavet, eriteadmisi ja kogemusi sanitaar- ja fütosanitaarmetmete küsimustes;
- e) selgitada välja valdkonnad, kus on võimalik korraldada lepinguosaliste vahel tehnilise abi projekte ja meetmeid; ning
- f) muud ülesanded, milles lepinguosalisel on kokku leppinud.

7. Komitee võib anda kaubanduskomiteele soovitusi otsuste kohta, mida kaubanduskomitee peab artikli 24.2 alusel tegema käesolevast peatükist tulenevates impordilubade, teabevahetuse, läbipaistvuse, piirkondadeks jaotamise tunnustamise, samaväärsuse ja alternatiivsete meetmete küsimustes.

ARTIKKEL 6.16

Tehniline abi

1. Lepinguosalised uurivad, kas anda sanitaar- ja fütosanitaarküsimustes tehnilist abi, et parandada vastastikust arusaamist teineteise reguleerimissüsteemidest ja hõlbustada juurdepääsu teineteise turgudele.
2. Kumbki lepinguosaline kaalub taotluse korral nõuetekohaselt sanitaar- ja fütosanitaarküsimustega seotud tehnilise abi andmist. Sellist tehnilist abi konkreetsetes küsimustes antakse vastastikku kokkulepitud tingimustel.
3. Komitee otsustab, millistes valdkondades võib tehnilist abi anda. Tehnilist abi võib anda selleks, et rahuldada erivajadusi, mis on seotud sanitaar- ja fütosanitaarmeetmete järgimisega, sealhulgas toiduohutuse, taimetervise ja loomatervise ning rahvusvaheliste standarditega.

7. PEATÜKK

TEHNILISED KAUBANDUSTÖKKED

ARTIKKEL 7.1

Eesmärk

Käesoleva peatüki eesmärk on suurendada ja hõlbustada kaubavahetust, hoides ära tarbetute kaubandustõkete tekke lepinguosaliste vahel, tuvastades ja kõrvaldades selliseid tõkkeid ning edendades lepinguosaliste koostööd.

ARTIKKEL 7.2

Kohaldamisala

1. Käesolevat peatükki kohaldatakse kõigi selliste tehniliste kaubandustõkete lepingu 1. lisas määratletud standardite, tehniliste normide ja vastavushindamismenetluste väljatöötamise, vastuvõtmise ja kohaldamise suhtes, mis võivad mõjutada kaubavahetust lepinguosaliste vahel.

2. Olenemata lõikest 1 ei kohaldata käesolevat peatükki järgmise suhtes:
 - a) ostuspetsifikatsioonid, mille valitsusasutused on koostanud vastavalt oma tootmis- või tarbimisvajadustele, ning
 - b) sanitaar- ja fütosanitaarmedetete lepingu A lisas määratletud sanitaar- ja fütosanitaarmedetmed, mida käsitletakse käesoleva lepingu 6. peatükis „Sanitaar- ja fütosanitaarmedetmed“.

ARTIKKEL 7.3

Tehniliste kaubandustõkete lepingu kinnitamine ja selle teatavate sätete inkorporeerimine

1. Lepinguosalised kinnitavad oma õigusi ja kohustusi, mis tulenevad tehniliste kaubandustõkete lepingust. Tehniliste kaubandustõkete lepingu artiklid 2–9 ning 1. ja 3. lisa inkorporeeritakse käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* selle osaks.
2. Viiteid „käesolevale lepingule“, mis sisalduvad tehniliste kaubandustõkete lepingus sellisena, nagu see on inkorporeeritud käesolevasse lepingusse, tuleb vajaduse korral käsitada viidetena käesolevale lepingule.
3. Mõiste „liikmed“, mis sisaldub tehniliste kaubandustõkete lepingu sätetes, mis on inkorporeeritud käesolevasse lepingusse, tähendab käesoleva lepingu osalisi.

ARTIKKEL 7.4

Tehnilised normid

1. Kumbki lepinguosaline viib oma asjakohaste eeskirjade ja menetluste kohaselt läbi kavandatavate tehniliste normide regulatiivse mõju hindamise.
2. Vastavalt tehniliste kaubandustõkete lepingu artiklile 2.2 hindab kumbki lepinguosaline oma asjakohastele eeskirjade ja menetluste kohaselt oma kavandatava tehnilise normi võimalikke regulatiivseid ja mitteregulatiivseid alternatiive, mis võivad täita lepinguosalise õiguspäraseid eesmärgi.
3. Kumbki lepinguosaline kasutab oma tehniliste normide alusena asjakohaseid rahvusvahelisi standardeid, kui need on olemas või lähiajal valmimas, välja arvatud juhul, kui tehnilist normi väljatöötaval lepinguosalisel on võimalik tõendada, et need rahvusvahelised standardid oleksid taotletavate õiguspärase eesmärkide saavutamiseks ebatõhusad või ebasobivad.
4. 7-A lisas „Rahvusvaheliste standardiorganisatsioonide loetelu“ loetletud organisatsioonide väljatöötatud rahvusvahelisi standardeid käsitatakse asjakohaste rahvusvaheliste standarditena tehniliste kaubandustõkete lepingu artiklite 2 ja 5 ning 3. lisa tähenduses, tingimusel et need organisatsioonid on nende standardite väljatöötamisel järginud põhimõtteid ja menetlusi, mis on sätestatud komitee otsuses rahvusvaheliste standardite, juhendite ja soovitude väljatöötamise põhimõtete kohta seoses lepingu artiklite 2 ja 5 ning 3. lisaga, mis sisalduvad otsustes ja soovitudes, mille WTO tehniliste kaubandustõkete komitee on vastu võtnud alates 1. jaanuarist 1995 (G/TBT/1/Rev.15).

5. Emma-kumma lepinguosalise taotlusel kaalub kaubanduskomitee artikli 24.2 kohaselt 7-A lisas „Rahvusvaheliste standardiorganisatsioonide loetelu“ oleva loetelu, 7-B lisa „Tarnija vastavusdeklaratsioon – väljad ja üksikasjad“ punkti 1 ja 7-C lisa „Mootorsõidukid ning nende seadmed ja osad“ ajakohastamist ja võib võtta vastu otsuse nende muutmise kohta.

6. Kui lepinguosalise tehnilised normid ei põhine rahvusvahelistel standarditel, teeb lepinguosaline teise lepinguosalise taotlusel kindlaks kõik olulised kõrvalekalded asjaomastest rahvusvahelistest standarditest ja selgitab, miks neid standardeid ei peetud taotletud eesmärgi saavutamiseks sobivaks või tõhusaks, ning esitab selle hinnangu aluseks olevad teaduslikud või tehnilised tõendid.

7. Lisaks tehniliste kaubandustõkete lepingu artiklitele 2.3 ja 2.4 vaatab kumbki lepinguosaline oma tehnilised normid läbi, et lähendada neid asjakohastele rahvusvahelistele standarditele. Kumbki lepinguosaline võtab arvesse kõiki asjaomaste rahvusvaheliste standardite uusi arengusuundumusi ja seda, kas endiselt esineb asjaolusid, mis tingisid mõnest asjakohasest rahvusvahelisest standardist kõrvalekaldumise.

8. Ilma et see piiraks 19. peatüki „Head reguleerimistavad“ kohaldamist, tagab kumbki lepinguosaline oma vastavate eeskirjade ja menetluste kohaselt, et kui ta töötab välja olulisemaid tehnilisi norme, mis võivad kaubavahetust märkimisväärselt mõjutada, oleks olemas läbipaistvuskord, mis võimaldab lepinguosalise isikutel esitada avaliku konsultatsiooni käigus oma seisukohti, välja arvatud juhul, kui tekivad või võivad tekkida ohutuse, tervise, keskkonnakaitse või riikliku julgeolekuga seotud kiireloomulised probleemid. Kumbki lepinguosaline lubab teise lepinguosalise isikutel osaleda sellistel avalikel konsultatsioonidel tingimustel, mis on vähemalt sama soodsad kui tema enda isikutele võimaldatavad tingimused, ning püüab avalikustada nende konsultatsioonide tulemused¹.

9. Kumbki lepinguosaline püüab kohaldada oma tehnilisi norme ühetaoliselt ja kohaldab neid järjepidevalt kogu oma territooriumil viisil, mis on kooskõlas tehniliste kaubandustõkete lepinguga.

ARTIKKEL 7.5

Standardid

1. Selleks et ühtlustada standardeid võimalikult laiaulatuslikult, julgustab kumbki lepinguosaline oma territooriumil asuvaid standardiorganisatsioone ning neid piirkondlikke standardiorganisatsioone, mille liikmeks lepinguosaline või tema territooriumil asuvad standardiorganisatsioonid on, tegema järgmist:
- a) osalema oma ressursside piires rahvusvaheliste standardite väljatöötamises asjaomastes rahvusvahelistes standardiorganisatsioonides;

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et ühtki käesoleva artikli sätet ei tõlgendata nii, nagu see nõuaks konsultatsiooni tulemuste avaldamist teataval viisil või teatava mehhanismi kaudu.

- b) kasutama väljatöötatavate standardite alusena asjakohaseid rahvusvahelisi standardeid, välja arvatud juhul, kui need standardid oleksid ebatõhusad või ebasobivad, näiteks ebapiisava kaitsetaseme, oluliste kliimaatiliste või geograafiliste tegurite või oluliste tehnoloogiliste probleemide tõttu;
- c) tagama, et nende tegevus ei dubleeriks rahvusvaheliste standardiorganisatsioonide tööd ega kattuks sellega;
- d) vaatama korrapäraselt läbi riiklikud ja vajaduse korral piirkondlikud standardid, mis ei põhine asjakohastel rahvusvahelistel standarditel, et lähendada neid asjaomastele rahvusvahelistele standarditele;
- e) tegema rahvusvahelise standardimistegevuse raames koostööd teise lepinguosalise asjaomaste standardiorganisatsioonidega; seda koostööd võib teha nii rahvusvahelistes standardiorganisatsioonides kui ka piirkondlikul tasandil; ning
- f) edendama kahepoolset koostööd teise lepinguosalise standardiorganisatsioonidega.

2. Lepinguosalised peaksid vahetama teavet järgmise kohta:

- a) standardite kasutamine tehniliste normide alusena; ning
- b) teineteise vastavad standardimisprotsessid ja ulatus, mil määral nad kasutavad oma riiklike standardite alusena rahvusvahelisi ja piirkondlikke standardeid.

3. Kui lepinguosaline nõuab, et standardit järgitaks seeläbi, et standard inkorporeeritakse tehnilisse normi või vastavushindamismenetlusse või sellele viidatakse tehnilises normis või vastavushindamismenetluses, täidab lepinguosaline tehnilise normi või vastavushindamismenetluse kavandi väljatöötamisel läbipaistvuskohustusi, mis on sätestatud artiklis 7.7 ning tehniliste kaubandustõkete lepingu artiklis 2 või 5.

ARTIKKEL 7.6

Vastavushindamine

1. Ilma et see piiraks tehniliste kaubandustõkete lepingu artiklite 5, 6 ja 7 kohaldamist, kohaldatakse artikli 7.4 sätteid tehniliste normide koostamise, vastuvõtmise ja rakendamise kohta *mutatis mutandis* vastavushindamismenetluste suhtes.

2. Kui lepinguosaline nõuab vastavushindamist positiivse kinnituseks selle kohta, et toode vastab tehnilisele normile, teeb ta järgmist:

- a) valib vastavushindamismenetlused, mis on proportsionaalsed riskidega, mis on kindlaks määratud selle lepinguosalise reeglite kohaselt läbi viidud riskihindamise alusel;
- b) kaalub tarnija vastavusdeklaratsiooni¹ kasutamist ühe võimaliku viisina, kuidas tõendada vastavust tehnilisele normile; ning

¹„Tarnija vastavusdeklaratsioon“ on tootja poolt tema ainuvastutusel välja antud vastavustõend, mis põhineb asjakohast liiki vastavushindamistoimingute tulemustel ega hõlma kohustuslikku kolmanda isiku poolset hindamist.

- c) annab teisele lepinguosalisele taotluse korral teavet kriteeriumide kohta, mida kasutatakse konkreetsete toodete jaoks vastavushindamismenetluse valimisel.
3. Kui lepinguosaline nõuab kolmanda isiku tehtavat vastavushindamist positiivse kinnitusena selle kohta, et toode vastab tehnilisele normile, ja ta ei ole reserveerinud seda ülesannet lõike 4 kohaselt valitsusasutusele, peab ta:
- a) kasutama akrediteerimist eelistatud vahendina vastavushindamisasutuste kvalifitseerimiseks;
- b) kasutama parimal viisil rahvusvahelisi akrediteerimis- ja vastavushindamisstandardeid ning rahvusvahelisi lepinguid, milles lepinguosaliste akrediteerimisasutused osalevad, näiteks Rahvusvahelise Laborite Akrediteerimise Koostööorganisatsiooni (ILAC) ja rahvusvahelise akrediteerimisfoorumi (IAF) mehhanismide kaudu;
- c) ühinema või vajaduse korral julgustama oma vastavushindamisasutusi ühinema toimivate rahvusvaheliste lepingute või kokkulepetega vastavushindamistulemuste ühtlustamiseks või nende heakskiitmise hõlbustamiseks;
- d) tagama, et ettevõtjatel on võimalik valida vastavushindamisasutuste hulgast, mille ametiasutused on konkreetse toote jaoks määranud;
- e) tagama, et vastavushindamisasutused on oma tegevuses ettevõtjatest sõltumatud ning et akrediteerimisasutuste ja vastavushindamisasutuste vahel ei ole huvide konflikte;

- f) lubama nii palju kui võimalik vastavushindamisasutustel kasutada vastavushindamisega seotud katsete või kontrollide tegemiseks alltöövõtjaid, sealhulgas teise lepinguosalise territooriumil asuvaid alltöövõtjaid; ükski käesoleva punkti säte ei keela lepinguosalisel nõuda alltöövõtjatelt samade nõuete täitmist, mida vastavushindamisasutus ise peab täitma, et ta saaks teha katseid või kontrolle; ning
 - g) avaldama elektrooniliselt, eelistatavalt ühel ja samal veebisaidil, nimekirja asutustest, mille ta on määranud sellist vastavushindamist tegema, ja asjakohase teabe iga sellise asutuse määramise ulatuse kohta.
4. Ükski käesoleva artikli säte ei takista lepinguosalist nõudmast, et konkreetsete toodete vastavushindamise teeksid tema kindlaksmääratud valitsusasutused. Sellistel juhtudel teeb lepinguosaline järgmist:
- a) seab vastavushindamise tasu suuruse piiriks osutatud teenuste ligikaudse maksumuse, ja kui vastavushindamise taotleja seda palub, selgitab, kuidas tema poolt vastavushindamise eest kehtestatud tasud piirduvad osutatud teenuste ligikaudse maksumusega; ning
 - b) teeb vastavushindamistasud üldsusele kättesaadavaks.

5. Olenemata lõigetest 2, 3 ja 4 kehtib juhtudel, kui liit aktsepteerib olemasolevatele liidu tehnilistele normidele vastavuse tõendina tarnija vastavusdeklaratsiooni ja Indoneesia nõuab kohustuslikku kolmanda isiku poolset vastavushindamist, järgmine: kooskõlas oma õigusnormidega aktsepteerib Indoneesia 7-B lisas „Tarnija vastavusdeklaratsioon – väljad ja üksikasjad“ loetletud valdkondades olemasolevatele tehnilistele normidele vastavuse tõendina sertifikaate ja katsearuandeid, mille on välja andnud liidu territooriumil asuvad vastavushindamisasutused, kelle on asjakohases ulatuses akrediteerinud liidus asutatud akrediteerimisasutused, kes on ILACi või IAFi liikmed.

ARTIKKEL 7.7

Läbipaistvus

1. Pärast kavandatud tehniliste normide ja vastavushindamismenetluste WTO teadete keskregistrile edastamist jätab kumbki lepinguosaline teisele lepinguosalisele vähemalt 60 päeva kirjalike märkuste esitamiseks, välja arvatud juhul, kui tekivad või võivad tekkida ohutuse, tervise, keskkonnakaitse või riigi julgeolekuga seotud kiireloomulised probleemid. Kui esitatakse põhjendatud palve märkuste esitamise tähtaega pikendada, suhtub lepinguosaline sellesse võimaluse korral vastutulelikult.
2. Kui teatatud tekst ei ole koostatud ühes WTO ametlikest keeltest, esitab kumbki lepinguosaline meetme sisu selge ja tervikliku kirjelduse WTO teate vormis.

3. Kui lepinguosaline saab teiselt lepinguosaliselt kirjalikke märkusi kavandatava tehnilise normi või vastavushindamismenetluse kohta, teeb ta järgmist:

- a) arutab teise lepinguosalise taotlusel kirjalikke märkusi oma pädeva reguleeriva asutuse osavõtul sellal, kui neid märkusi saab veel arvesse võtta, ning
- b) vastab märkustele kirjalikult hiljemalt vastuvõetud tehnilise normi või vastavushindamismenetluse avaldamise kuupäeval.

4. Kumbki lepinguosaline avaldab oma vastused märkustele, mis ta on saanud oma tehniliste kaubandustõkete teadete kohta, hiljemalt vastuvõetud tehnilise normi või vastavushindamismenetluse avaldamise kuupäeval.

5. Kumbki lepinguosaline annab teise lepinguosalise taotluse korral teavet oma vastuvõetud või kavandatava tehnilise normi või vastavushindamismenetluse eesmärkide, õigusliku aluse ja põhjenduste kohta.

6. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema vastuvõetud tehnilised normid ja vastavushindamismenetlused avaldatakse veebisaidil, mis on tasuta kättesaadav.

7. Kumbki lepinguosaline esitab teabe tehniliste normide või vastavushindamismenetluste vastuvõtmise ja jõustumise kohta ning vastuvõetud lõpliku teksti WTO-le edastatud algse teate *addendum*'i kaudu.

8. Kumbki lepinguosaline jätab tehniliste normide või vastavushindamismenetluste avaldamise ja nende jõustumise vahele mõistliku ajavahemiku, et teise lepinguosalise ettevõtjad saaksid kohaneda. „Mõistliku ajavahemiku“ all mõistetakse tavaliselt vähemalt kuue kuu pikkust ajavahemikku, välja arvatud juhul, kui see oleks taotletavate õiguspäraste eesmärkide saavutamise seisukohast ebatõhus.

9. Lepinguosaline suhtub vastutulelikult teise lepinguosalise põhjendatud taotlusesse pikendada tehnilise normi või vastavushindamismenetluse avaldamise ja jõustumise vahelist ajavahemikku, kui selline taotlus on laekunud enne kavandatava tehnilise normi või vastavushindamismenetluse edastamisele järgneva märkuste esitamise tähtaja lõppu. Seda kohustust ei kohaldata, kui viivitus oleks taotletavate õiguspäraste eesmärkide saavutamise seisukohast ebatõhus.

ARTIKKEL 7.8

Märgistamine ja etikettimine

1. Lepinguosalised kinnitavad, et nende tehnilised normid, mis hõlmavad või käsitlevad üksnes kohustuslikku märgistamist või etikettimist, peavad olema kooskõlas tehniliste kaubandustõkete lepingu artikli 2 põhimõtetega.

2. Välja arvatud juhul, kui see on vajalik tehniliste kaubandustõkete lepingu artiklis 2.2 osutatud õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks, lepivad lepinguosalisel kokku, et kui üks lepinguosaline nõuab toodete kohustuslikku märgistamist või etikettimist, kehtib järgmine:

- a) see lepinguosaline nõuab ainult sellist teavet, mis on toote tarbijate või kasutajate jaoks oluline või mis näitab toote vastavust kohustuslikele tehnilistele nõuetele;
- b) see lepinguosaline ei nõua toodete märgistuse või etikettide eelnevat heakskiitmist, registreerimist või sertifitseerimist ega tasu maksmist eeltingimusena, selleks et lasta oma turule tooteid, mis muidu vastavad tema kohustuslikele tehnilistele nõuetele;
- c) kui lepinguosaline nõuab, et ettevõtjad kasutaksid kordumatut identifitseerimisnumbrit, väljastab ta teise lepinguosalise ettevõtjatele sellise numbri ilma põhjendamatu viivitusega ja mittediskrimineerival viisil;
- d) kui see ei ole eksitav, vastuoluline ega importiva lepinguosalise nõutud teabega seoses segadust tekitav, lubab lepinguosaline järgmist:
 - i) teabe esitamine muudes keeltes lisaks kaupa importiva lepinguosalise riigis nõutavale keelele;
 - ii) rahvusvaheliselt tunnustatud nomenklatuurid, piktogrammid, sümbolid või graafilised kujutised, nagu on määratlenud muu hulgas 7-A lisas „Rahvusvaheliste standardiorganisatsioonide loetelu“ loetletud organisatsioonid; ning

- iii) täiendav teave lisaks kaupa importiva lepinguosalise riigis nõutavale teabele;
 - e) lepinguosaline nõustub, et märgistamine, sealhulgas täiendav märgistamine või märgistuse korrigeerimine, võib toimuda importiva lepinguosalise tolliterritooriumil asuvates tolliladudes või muudel kindlaksmääratud aladel, välja arvatud juhul, kui rahvatervise või ohutusega seotud põhjustel on nõutav, et sellise märgistamise peavad teostama vastavalt vajadusele kas pädevad asutused või heakskiidetud üksused; ning
 - f) see lepinguosaline püüab võimaluste piires aktsepteerida mittepüsivaid või eemaldatavaid etikette või asjakohase teabe esitamist mitte tootele füüsiliselt kinnitatud etiketil, vaid saatedokumentides.
3. Lõiget 2 ei kohaldata ravimite märgistamise või etikettimise suhtes, nagu see on määratletud vastava lepinguosalise õigusnormides.

ARTIKKEL 7. 9

Koostöö turujärelevalve¹ valdkonnas

1. Lepinguosalised tunnistavad turujärelevalve, ohutuse ja nõuetele vastavuse valdkonnas tehtava koostöö tähtsust kaubanduse lihtsustamisel ning tarbijate ja teiste kasutajate kaitsmisel, samuti jagatud teabel põhineva vastastikuse usalduse loomise tähtsust.

¹„Turujärelevalve“ on tegevus, mida asjaomased avaliku sektori asutused teevad selleks, et tagada, et turul olevad tooted vastavad asjaomase lepinguosalise kohaldatavatele õigusnormidele.

2. Kumbki lepinguosaline tagab, et:

- a) turujärelevalve ülesandeid täidavad pädevad asutused ning turujärelevalve ja vastavushindamisega seotud funktsioonide vahel ei ole huvide konflikte; ning
- b) turujärelevalveasutuste ja nende kontrolli või järelevalve alla kuuluvate ettevõtjate vahel ei ole huvide konflikte.

3. Lepinguosalised võivad teha koostööd ning vahetada arvamusi ja teavet turujärelevalve ja nõuete täitmise tagamisega seotud küsimustes.

4. Liit võib anda Indoneesiale oma kiirhoiatussüsteemist või selle õigusjärglasest valitud teavet tarbekaupade kohta, millele on osutatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 10. mai 2023. aasta määruses (EL) 2023/988, milles käsitletakse üldist tooteohutust ja millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1025/2012 ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2020/1828 ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/95/EÜ ja nõukogu direktiiv 87/357/EMÜ, või selle järglasaktis, ning Indoneesia võib anda liidule oma asjakohastest andmebaasidest valitud teavet tarbekaupade kohta, millele on osutatud tema õigusnormides, mis käsitlevad tarbekaupade ohutust ning võetud ennetus-, piiravaid ja parandusmeetmeid. Teabevahetus võib toimuda järgmises vormis:

- a) mittesüsteemaatiline teabevahetus nõuetekohaselt põhjendatud erijuhtudel, välja arvatud isikuandmed; või

b) süstemaatiline teabevahetus, mis põhineb tarbekaupade ohutust käsitlevatel asjakohastel kokkulepetel, mille on kindlaks määranud kaubanduskomitee, kes võib otsustada võtta need kokkulepped artikli 24.2 alusel vastu lisana.

5. Lepinguosalisel võivad kooskõlas oma vastavate õigusnormidega vahetada nõuetele mittevastavate toodete kohta süstemaatiliselt teavet, sealhulgas elektroonilisel teel, tuginedes kokkulepetele, mille on kindlaks määranud kaubanduskomitee, kes võib otsustada võtta need kokkulepped artikli 24.2 alusel vastu lisana.

6. Käesoleva lepingu kontekstis kasutavad lepinguosalisel lõigete 3, 4 ja 5 alusel saadud teavet üksnes tarbijate, tervise, ohutuse või keskkonna kaitseks ning käsitavad seda teavet konfidentsiaalsena.

7. Lõigetes 4 ja 5 osutatud kokkulepetes määratakse kindlaks vahetatava teabe liik, teabevahetuse tingimused ning konfidentsiaalsuse ja isikuandmete kaitse normide kohaldamine.

ARTIKKEL 7.10

Tehnilised arutelud ja konsultatsioonid

1. Kumbki lepinguosaline võib taotleda tehnilisi arutelusid teise lepinguosalise selliste tehniliste normide või vastavushindamismenetluste kavandite või ettepanekute teemal, mis võivad tema arvates oluliselt kahjustada kaubandust lepinguosaliste vahel. Taotlus esitatakse kirjalikult ja selles märgitakse:

- a) kõnealune meede,
- b) käesoleva peatüki sätteid, millega tema mure seotud on, ning
- c) taotluse põhjused, sealhulgas kirjeldus selle kohta, milline on taotluse esitanud lepinguosalise mure seoses meetmega.

2. Lepinguosaline esitab oma taotluse teise lepinguosalise poolt artikli 7.11 alusel määratud tehniliste kaubandustõkete peatüki koordinaatorile.

3. Emma-kumma lepinguosalise taotluse korral kohtuvad lepinguosalsed kas näost näkku või video- või telekonverentsi teel 60 päeva jooksul alates taotluse esitamise kuupäevast, et arutada taotluses tõstatatud muret, ning püüavad küsimuse võimalikult kiiresti lahendada. Kui taotluse esitanud lepinguosaline leiab, et küsimus on kiireloomuline, võib ta taotleda, et kohtumine leiaks aset lühema ajavahemiku jooksul. Vastust esitav lepinguosaline kaalub seda taotlust vastutulelikult.

4. Lepinguosaline võib taotleda käesolevast peatükist tulenevates küsimustes konsultatsioone teise lepinguosalisega, esitades teise lepinguosalise tehniliste kaubandustõkete peatüki koordinaatorile kirjaliku taotluse. Lepinguosalisel teevad kõik endast oleneva, et saavutada vastastikku rahuldav lahendus.

5. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et käesoleva artikli alusel toimuvad konsultatsioonid ei asenda artikli 22.4 alusel toimuvaid konsultatsioone ega 21. peatüki „Kahepoolse dialoogi mehhanism“ alusel peetavaid dialooge, kui lepinguosalisel ei lepi kokku teisiti.

ARTIKKEL 7.11

Tehniliste kaubandustõkete peatüki koordinaator

1. Kumbki lepinguosaline nimetab tehniliste kaubandustõkete peatüki koordinaatori ja teatab teisele lepinguosalisele koordinaatori kontaktandmed ja kõik muudatused neis andmetes. Tehniliste kaubandustõkete peatüki koordinaatorid teevad koostööd, et hõlbustada käesoleva peatüki rakendamist ja lepinguosaliste koostööd kõigis tehniliste kaubandustõketega seotud küsimustes.

2. Tehniliste kaubandustõkete peatüki koordinaatori ülesannete hulka kuulub järgmine:

a) järelevalve käesoleva peatüki rakendamise ja haldamise üle, viivitamata iga sellise probleemi käsitlemine, mille emb-kumb lepinguosaline tõstatab seoses standardite, tehniliste normide ja vastavushindamismenetluste väljatöötamise, vastuvõtmise, kohaldamise või järgimise tagamisega, ning lepinguosalise taotluse korral konsulteerimine käesolevast peatükist tulenevates küsimustes;

- b) koostöö tihendamine standardite, tehniliste normide ja vastavushindamismenetluste väljatöötamise ja täiustamise alal;
 - c) vajaduse korral tehniliste arutelude korraldamine artikli 7.10 kohaselt; ning
 - d) olemasoleva teabe vahetamine valitsusvälistel, piirkondlikel ja mitmepoolsetel foorumitel standardite, tehniliste normide ja vastavushindamismenetluste alal toimunu teemal.
3. Tehniliste kaubandustõkete peatüki koordinaatorid suhtlevad teineteisega kokkulepitud viisil, mis on nende ülesannete täitmiseks asjakohane.

ARTIKKEL 7.12

Kaubavahetuse, tolliküsimuste ning sanitaar- ja fütosanitaarküsimuste komitee selle erikoosseisus 2. peatüki „Võrdne kohtlemine ja kaupade turulepääs“, 5. peatüki „Kaubanduse kaitsemeetmed“ ja 7. peatüki „Tehnilised kaubandustõkked“ jaoks

1. Käesolev artikkel täiendab ja täpsustab artiklit 24.4.

2. Artikli 24.4 kohaselt moodustatud kaubavahetuse, tolliküsimuste ning sanitaar- ja fütosanitaarküsimuste komitee mis tuleb kokku oma erikoosseisus 2. peatüki „Võrdne kohtlemine ja kaupade turulepääs“, 5. peatüki „Kaubanduse kaitsemeetmed“ ja 7. peatüki „Tehnilised kaubandustõkked“ jaoks (käesolevas peatükis edaspidi „komitee“), arutab kõiki käesoleva peatüki tulemusliku rakendamise ja toimimisega seotud küsimusi.

3. Komiteel on järgmised ülesanded:

- a) vaadata emma-kumma lepinguosalise taotlusel läbi 7-A lisa „Rahvusvaheliste standardiorganisatsioonide loetelu“ ja teha muudatusettepanekuid kaubanduskomiteele artikli 24.2 alusel vastuvõtmiseks;
- b) vaadata läbi 7-B lisa „Tarnija vastavusdeklaratsioon – väljad ja üksikasjad“ punkt 1 ja teha muudatusettepanekuid kaubanduskomiteele artikli 24.2 alusel vastuvõtmiseks;
- c) otsustada mootorsõidukite ja nende seadmete ja osade tööühma soovitusel, mis on antud 7-C lisa „Mootorsõidukid ning nende seadmed ja osad“ punkti 21 alapunkti c kohaselt, esitada 7-C lisa „Mootorsõidukid ning nende seadmed ja osad“ muudatusettepanekuid kaubanduskomiteele artikli 24.2 alusel vastuvõtmiseks;
- d) teha koostööd ja vahetada teavet mis tahes küsimustes, mis on olulised 7-C lisa „Mootorsõidukid ning nende seadmed ja osad“ rakendamiseks; ning
- e) arutada muid käesoleva peatükiga seotud küsimusi vastavalt lepinguosaliste kokkuleppele.

8. PEATÜKK

INVESTEERINGUTE JA TEENUSKAUBANDUSE LIBERALISEERIMINE

A JAGU

ÜLDSÄTTED

ARTIKKEL 8.1

Eesmärgid

Kinnitades veel kord kohustusi, mille nad on endale võtnud WTO asutamislepingu alusel, ja oma kindlat tahet luua paremad tingimused omavahelise kaubanduse ja investeerimise arenguks, kehtestavad lepinguosalisel käesolevaga teenuskaubanduse ja investeringute järkjärguliseks liberaliseerimiseks vajaliku korra.

ARTIKKEL 8.2

Reguleerimisõigus

Lepinguosalised kinnitavad veel kord õigust kehtestada oma territooriumil õigusnorme, et saavutada õiguspäraseid poliitikaeesmärke, näiteks rahvatervise, ohutuse, keskkonna, sealhulgas kliimamuutustega toimetuleku, avaliku kõlbluse, sotsiaal- või tarbijakaitse, eraelu puutumatuse ja andmekaitse, kestliku arengu või kultuurilise mitmekesisuse edendamise ja kaitse valdkonnas.

ARTIKKEL 8.3

Katvus

1. Käesolevat peatükki kohaldatakse meetmete suhtes, mille on vastu võtnud või kehtima jätnud¹:
 - a) keskvalitsus, piirkondlikud või kohalikud omavalitsused ja nende ametiasutused ning
 - b) valitsusvälised asutused, kasutades volitusi, mille on neile delegeerinud keskvalitsus, piirkondlikud või kohalikud omavalitsused või nende ametiasutused.
2. Käesolevat lepingut ei kohaldata meetmete suhtes, mis mõjutavad füüsilisi isikuid, kes püüavad pääseda lepinguosalise tööturule, ega ka kodakondsuse ning alalise elu- ja töökohaga seotud meetmetele.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et lõike 1 punktides a ja b loetletud üksused võivad meetme vastu võtta või kehtima jätta sel teel, et annavad teistele üksustele meetme kohta korraldusi või juhtnööre.

2a. Ükski käesoleva lepingu säte ei takista lepinguosalist kohaldamast meetmeid, millega reguleeritakse füüsiliste isikute pääsu tema territooriumile või nende ajutist viibimist tema territooriumil, sealhulgas meetmeid, mis on vajalikud selle lepinguosalise piiride puutumatusel kaitseks ja füüsiliste isikute korrakohase liikumise tagamiseks üle tema piiride, eeldusel et neid meetmeid ei kohaldata viisil, mis muudaks olematuks või vähendaks kasu,¹ mida lepinguosaline saab käesolevas peatükis ja selle lisades sätestatud erikohustuse tingimuste kohaselt.

3. Käesolevat peatükki ei kohaldata järgmise suhtes:

- a) riigihanked, mille käigus hangitakse kaupu või teenuseid või nende mis tahes kombinatsiooni valitsuse ülesannete täitmiseks ja mitte selleks, et kaupu või teenuseid äri otstarbel müüa või edasi müüa või kasutada äriotstarbeliseks müügiks või edasimüügiks ette nähtud kaupade tootmisel või teenuste osutamisel; ning
- b) lepinguosalise antavate subsiidiumide või toetuste suhtes, sealhulgas riigi toetatud laenude, garantiide ja kindlustuse suhtes, ilma et see piiraks artikli 8.11 lõike 2 kohaldamist.

¹Ainuüksi asjaolu, et mõne riigi füüsilistelt isikutelt nõutakse viisat ja teiste riikide füüsilistelt isikutelt seda ei nõuta, ei tohi pidada erikohustuse kohase kasu olematuks muutmiseks või vähendamiseks.

ARTIKKEL 8.4

Mõisted

1. Käesoleva peatüki kohaldamisel kasutatakse järgmisi mõisteid:
 - a) „tegevused, mida teostatakse, või teenused, mida osutatakse valitsuse ülesannete täitmisel“ – tegevus, mida ei viida ellu, või teenused, mida ei osutata ärilistel alustel ega konkureerides ühe või mitme ettevõtjaga;
 - b) „õhusõidukite remondi ja hoolduse teenused“ – toimingud, mida tehakse kasutusest kõrvaldatud lennuki või selle osaga ja mille hulka ei kuulu nn liinihooldus;
 - c) „arvutipõhise ettetellimissüsteemi teenused“ – teenused, mida osutab arvutipõhine andmetöötlussüsteem, mis sisaldab teavet lennuettevõtjate sõiduplaanide, pakkumiste, hindade ja hinnaeeskirjade kohta ning mille kaudu saab pileteid ette tellida ja väljastada;

- d) „hõlmatud ettevõte“ – ühe lepinguosalise territooriumil asuv ettevõte, mis on teise lepinguosalise investorite otseses või kaudses omandis või otsese või kaudse kontrolli all vastavalt kohaldatavale õigusele,¹ olenemata sellest, kas see on asutatud enne või pärast käesoleva lepingu jõustumise kuupäeva. Juriidiline isik on:
- i) lepinguosalise füüsilise või juriidilise isiku „omandis“, kui selle lepinguosalise füüsiline või juriidiline isik omab üle 50 % tema omakapitalist, või
 - ii) lepinguosalise füüsilise või juriidilise isiku „kontrolli all“, kui sellel füüsilisel või juriidilisel isikul on õigus nimetada suurem osa tema juhtkonnast või juhtida muul õiguspärasel viisil tema tegevust;
- e) „piiriülene teenuste osutamine“ – teenuse osutamine:
- i) ühe lepinguosalise territooriumilt teise lepinguosalise territooriumile; või
 - ii) ühe lepinguosalise territooriumil teise lepinguosalise teenusetarbijale;
- f) „majandustegevus“ – igasugune tööstuslik, kaubanduslik või kutsealane või käsitööstuslik tegevus, sealhulgas teenuste osutamine, välja arvatud tegevus, mida tehakse valitsuse ülesannete täitmisel;
- g) „ettevõte“ – juriidiline isik, filiaal või asutatud esindus;

¹Indoneesias tehtud investeeringute puhul võib mõiste „vastavalt kohaldatavale õigusele“ vajaduse korral hõlmata konkreetset kirjalikku heakskiitu.

- h) „asutamine“ – ettevõtte asutamine või omandamine vastavalt kas Indoneesias või liidus eesmärgiga luua või säilitada püsivad majandussidemed;
- i) „maapealne teenindus“ – järgmiste teenuste osutamine lennujaamas: lennuettevõtja esindamine, juhtimine ja järelevalve; reisijate teenindamine; pagasikäitlus; seisuplatsiteenused; toitlustamine; lennukauba ja -posti käitlemine; õhusõidukite tankimine, õhusõidukite hooldus ja puhastamine; maapealne transport; lennutegevus, meeskonna juhtimine ja lendude planeerimine.

Maapealne teenindus ei hõlma turvateenuseid, õhusõidukite remonti ja hooldust ega sellise olulise tsentraliseeritud lennujaamataristu käitamist või haldamist nagu jäätõrjeseadmed, kütusejaotussüsteemid, pagasikäitlussüsteemid ja lennujaamasisesed kinnistranspordisüsteemid;

- j) „lepinguosalise juriidiline isik“ –
 - i) liidu puhul liidu või liidu liikmesriigi õigusnormide alusel moodustatud juriidiline isik, kes tegeleb liidu territooriumil sisulise äritegevusega¹; ning
 - ii) Indoneesia puhul Indoneesia õiguse alusel moodustatud juriidiline isik, kes tegeleb Indoneesia territooriumil sisulise äritegevusega.

¹Vastavalt WTO-le saadetud teatisele Euroopa Ühenduse asutamislepingu kohta (WT/REG39/1) peab Euroopa Liit „tegelikku ja püsivat seost“ liikmesriigi majandusega, nagu see on sätestatud Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 54, samaväärseks mõistega „sisuline äritegevus“.

Olenemata käesoleva artikli punktist m kohaldatakse käesoleva lepingu sätteid ka laevandusettevõtjate suhtes, mis on asutatud väljaspool liitu või Indoneesiat ning mida kontrollivad vastavalt liidu liikmesriigi või Indoneesia kodanikud, juhul kui nende laevad on vastavate õigusaktide kohaselt registreeritud vastavalt kas selles liikmesriigis või Indoneesias ning sõidavad liikmesriigi või Indoneesia lipu all;

- k) „meede“ – lepinguosalise meede kas seaduse, määruse, eeskirja, menetluse, otsuse, haldusmeetme või mõnel muul kujul;
- l) „tegevus“ – hõlmab ettevõtte juhtimist, majandamist, käigushoidmist, kasutamist, sellest kasu saamist või selle müüki või muus vormis käsutamist ühe lepinguosalise investori poolt teise lepinguosalise territooriumil;
- m) „lennutransporditeenuste müük ja turustamine“ – asjaomase lennuettevõtja võimalus vabalt müüa ja turustada oma õhutransporditeenuseid, sealhulgas turunduse kõik aspektid, nagu turu-uuringud, reklaam ja turustamine. Selle tegevuse hulka ei kuulu lennutransporditeenuste hinnakujundus ega kohaldatavad tingimused; ning
- n) „teenus“ – hõlmab mis tahes sektori mis tahes teenuseid, välja arvatud teenused, mida osutatakse valitsuse ülesannete täitmisel.

ARTIKKEL 8.5

Eeliste andmisest keeldumine

Lepinguosaline võib keelduda andmast teise lepinguosalise investorile või teenuseosutajale või hõlmatud ettevõttele käesolevast peatükist tulenevaid eeliseid, kui keelduv lepinguosaline kehtestab või jätab kehtima rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamisega seotud meetmed, sealhulgas inimõiguste raske rikkumise vastased meetmed:

- a) millega keelatakse tehingud kõnealuse investori, teenuseosutaja või hõlmatud ettevõttega, või
- b) mida rikutaks või mille järgimisest hoitaks kõrvale, kui kõnealusele investorile, teenuseosutajale või hõlmatud ettevõttele antaks käesolevast peatükist tulenevad eelised, sealhulgas juhul, kui nende meetmetega keelatakse tehingud füüsilise või juriidilise isikuga, kes neid omab või kontrollib.

B JAGU

INVESTEERINGUTE LIBERALISEERIMINE

ARTIKKEL 8.6

Kohaldamisala

1. Käesolevat jagu kohaldatakse lepinguosalise kehtestatud või kehtima jäetud meetmete suhtes, mis mõjutavad teise lepinguosalise investori poolt tema territooriumil ettevõtte asutamist või hõlmatud ettevõtte tegevust majandustegevusega tegelemiseks.
2. Käesoleva jao sätteid ei kohaldata järgmise suhtes:
 - a) audiovisuaalteenused;
 - b) riigisisene merekabotaaž¹; ning
 - c) riigisisesed ja rahvusvahelised regulaarsed ja mitteregulaarsed lennuteenused ning liiklusõiguste teostamisega otseselt seotud teenused, välja arvatud:
 - i) õhusõidukite remondi ja hoolduse teenused;

¹Ilma et see piiraks sellise tegevuse ulatust, mida võib lepinguosalise õigusnormide alusel käsitada kabotaažina, hõlmab käesoleva peatüki kohane riigisisene merekabotaaž reisijate või kauba vedu Indoneesias või liikmesriigis asuvast sadamast või kohast teise sadamasse või kohta, mis asub vastavalt kas Indoneesias, kaasa arvatud tema mandrilaval, saarestikuvetes või majandusvööndis, või samas liikmesriigis, kaasa arvatud tema mandrilaval, nagu on sätestatud ÜRO mereõiguse konventsioonis, ning liiklust, mis algab ja lõpeb ühes ja samas sadamas või kohas, mis asub Indoneesias või liikmesriigis.

- ii) lennutransporditeenuste müük ja turustamine;
- iii) arvutipõhise ettetellimissüsteemi teenused; ning
- iv) maapealne teenindus.

ARTIKKEL 8.7

Turulepääs

1. Kumbki lepinguosaline võimaldab teise lepinguosalise investoritele ja hõlmatud ettevõtetele oma territooriumil seoses turulepääsuga asutamise või tegevuse kaudu vähemalt sama soodsat kohtlemist, nagu on ette nähtud tingimuste ja piirangute kohaselt, mis on kokku lepitud ja sätestatud 8-B lisas „Liidu investeeringute liberaliseerimise erikohustuste loend“ või 8-F lisas „Indoneesia investeeringute liberaliseerimise erikohustuste loend“ sisalduvates erikohustuste loendites.

2. Sektorites, kus on võetud turulepääsuga seotud kohustusi, on meetmed, mida lepinguosaline ei kehtesta ega jäta kehtima oma piirkondlikus alajaotuses ega kogu oma territooriumil, kui tema erikohustuste loendis, mis on esitatud 8-B lisas „Liidu investeeringute liberaliseerimise erikohustuste loend“ või 8-F lisas „Indoneesia investeeringute liberaliseerimise erikohustuste loend“, ei ole sätestatud teisiti, määratletud järgmiselt:

- a) ettevõtete arvu piirangud kas arvuliste kvootide, monopolide, ainuõiguste või muude ettevõtte asutamisega seotud nõuete, nagu majandusvajaduste testi nõude vormis;
- b) tehingute või vara koguväärtuse piirangud kas arvuliste kvootide või majandusvajaduste testi nõude vormis;
- c) teenuste osutamise üldhulga või teenuste üldmahu piirangud, väljendatuna kinnitatud arvuliste ühikutena kvootide või majandusvajaduste testi vormis¹;
- d) väliskapitali osaluse piirangud kas välisaktsiaosaluse maksimaalse protsendimäärana või üksiku välisinvesteeringu või kõikide välisinvesteeringute väärtuse kogusummana;
- e) meetmed, millega kehtestatakse piirang või nõue selle kohta, millist konkreetset liiki õigussubjekti või ühisettevõtte kaudu võib teise lepinguosalise investor tegelda majandustegevusega; või

¹Käesoleva lõike punktid a, b ja c ei hõlma meetmeid, mida võetakse põllumajandus- või kalandustoodete tootmise piiramiseks.

- f) piirangud füüsiliste isikute koguarvule, keda võib teatavas sektoris või ettevõttes tööle võtta ja kes on vajalikud konkreetse majandustegevuse jaoks ja sellega otseselt seotud, arvuliste kvootide või majandusvajaduste testi nõude vormis.

ARTIKKEL 8.8

Võrdne kohtlemine

1. Kui 8-B lisas „Liidu investeeringute liberaliseerimise erikohustuste loend“ või 8-F lisas „Indoneesia investeeringute liberaliseerimise erikohustuste loend“ esitatud erikohustuste loendites sätestatud tingimustest ja nõuetest ei tulene teisiti, kohtleb kumbki lepinguosaline nendes loendites nimetatud sektorites teise lepinguosalise investoreid ja hõlmatud ettevõtteid seoses nende asutamisega oma territooriumil vähemalt sama soodsalt, nagu ta kohtleb sarnastes olukordades omaenda investoreid ja nende ettevõtteid.
2. Kumbki lepinguosaline kohtleb teise lepinguosalise investoreid ja hõlmatud ettevõtteid seoses nende tegevusega oma territooriumil vähemalt sama soodsalt, nagu ta kohtleb sarnastes olukordades omaenda investoreid ja nende ettevõtteid.
3. Kohtlemine, mida lepinguosaline peab lõigete 1 ja 2 kohaselt võimaldama, tähendab Indoneesia subnatsionaalse piirkonna valitsuse puhul kohtlemist, mis ei ole vähem soodne kui soodsaim kohtlemine, mida see valitsus võimaldab sarnastes olukordades selle subnatsionaalse piirkonna investoritele ja nende investorite ettevõtetele.

4. Kohtlemine, mida lepinguosaline peab lõigete 1 ja 2 kohaselt võimaldama, tähendab liikmesriigi valitsuse või piirkondliku omavalitsuse puhul kohtlemist, mis ei ole vähem soodne kui kõige soodsam kohtlemine, mida see valitsus võimaldab sarnastes olukordades oma territooriumil selle liikmesriigi investoritele ja nende ettevõtetele.

ARTIKKEL 8.9

Enamsoodustusrežiim

1. Kumbki lepinguosaline kohtleb teise lepinguosalise investoreid ja hõlmatud ettevõtteid seoses nende asutamisega oma territooriumil vähemalt sama soodsalt, nagu ta kohtleb sarnastes olukordades kolmanda riigi investoreid ja ettevõtteid.
2. Kumbki lepinguosaline kohtleb teise lepinguosalise investoreid ja hõlmatud ettevõtteid seoses nende tegevusega oma territooriumil vähemalt sama soodsalt, nagu ta kohtleb sarnastes olukordades kolmanda riigi investoreid ja ettevõtteid.
3. Olenemata lõigetest 1 ja 2 ei ole lepinguosaline kohustatud laiendama teise lepinguosalise investoritele või nende hõlmatud ettevõtetele kohtlemist, mida võimaldatakse mis tahes kolmanda riigi investoritele ja ettevõtetele mis tahes rahvusvahelise investeerimislepingu või muu kaubanduslepingu alusel, mis on jõus või allkirjastatud enne käesoleva lepingu jõustumise kuupäeva.

4. Lõikeid 1 ja 2 ei tõlgendata nii, nagu kohustaks need lepinguosalist laiendama teise lepinguosalise investoritele kohtlemist, mis tuleneb:

- a) rahvusvahelisest lepingust topeltmaksustamise vältimiseks või muust täielikult või peamiselt maksustamisega seotud rahvusvahelisest lepingust või kokkuleppest või
- b) meetmetest, millega nähakse ette kvalifikatsioonide, litsentside ja ettevaatusmeetmete tunnustamine, nagu on sätestatud GATSi VII artiklis või selle finantsteenuseid käsitlevas lisas.

5. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et lõigetes 1 ja 2 osutatud „kohtlemise“ hulka ei kuulu vaidluste lahendamise menetlused, mis on sätestatud muudes rahvusvahelistes investeerimislepingutes ja muudes kaubanduslepingutes.

6. Muude rahvusvaheliste investeerimis- või kaubanduslepingute sisulised sätted iseenesest ei kujuta endast lõigetes 1 ja 2 osutatud „kohtlemist“ ega saa seega põhjustada käesoleva artikli rikkumist. Selliste sätete alusel võetud meetmed võivad aga kujutada endast lõigetes 1 ja 2 osutatud „kohtlemist“ ja seega põhjustada käesoleva artikli rikkumise.

ARTIKKEL 8.10

Erikohustuste loend

1. Sektorid, mida kumbki lepinguosaline käesoleva jao alusel liberaliseerib, ning artiklites 8.7, 8.8, 8.9 ja 8.11 osutatud tingimused, piirangud ja nõuded on sätestatud kohustuste loendis, mis on esitatud 8-B lisas „Liidu investeeringute liberaliseerimisega seotud erikohustuste loend“ ja 8-F lisas „Indoneesia investeeringute liberaliseerimisega seotud erikohustuste loend“.
2. Kumbki lepinguosaline määrab oma kohustuste loendis kindlaks sektorid või allsektorid, mida ta kohustub tulevikus liberaliseerima.
3. Kui lepinguosaline muudab lõikes 2 osutatud sektori või allsektori kohustuse seisukohast olulist meetet viisil, mis vähendab selle meetme vastuolu artikliga 8.7, 8.8 või 8.11 sellisena, nagu see oli vahetult enne muutmist, või kõrvaldab sellise vastuolu, ei muuda see lepinguosaline seda meetet hiljem viisil, mis suurendab meetme vastuolu artikliga 8.7, 8.8 või 8.11.

4. Lepinguosaline võib vastu võtta meetme või meetmesarja, mis on kooskõlas 8-B lisas „Liidu investeeringute liberaliseerimisega seotud erikohustuste loend“ ja 8-F lisas „Indoneesia investeeringute liberaliseerimisega seotud erikohustuste loend“ esitatud kohustuste loendiga, tingimusel et sellise meetme või meetmesarjaga ei nõuta otseselt ega kaudselt, et teise lepinguosalise investor müüks või muul viisil võõrandaks hõlmatud ettevõtte, mis on olemas meetme või meetmesarja jõustumise ajal.

ARTIKKEL 8.11

Toimimisnõuded¹

1. Kui 8-B lisas „Liidu investeeringute liberaliseerimisega seotud erikohustuste loend“ või 8-F lisas „Indoneesia investeeringute liberaliseerimisega seotud erikohustuste loend“ vastava lepinguosalise erikohustuste loendis sätestatud tingimustest ja nõuetest ei tulene teisiti, ei kehtesta lepinguosaline ega pööra täitmisele selles loendis nimetatud sektorites seoses kõigi ettevõtete asutamise või kõigi ettevõtete tegevusega oma territooriumil ühtegi järgmist nõuet ega pööra täitmisele ühtegi järgmist kohustust ega kokkulepet²:

- a) eksportida kaupa või teenust teataval tasemel või teatava protsendimäära ulatuses;
- b) saavutada omamaise sisu teatav tase või protsendimäär;

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et lõikeid 1 ja 2 ei kohaldata ühegi kohustuse ega nõude suhtes peale nende, mis on sätestatud kõnealustes lõigetes.

²Suurema selguse huvides olgu märgitud, et lõikes 2 osutatud eelise saamise või jätkuva saamise tingimus ei kujuta endast lõike 1 kohast nõuet või kohustust või kokkulepet.

- c) osta ja kasutada oma territooriumil toodetud kaupu või osutatud teenuseid või anda eeliseid sellistele kaupadele või teenustele või osta kaupu või teenuseid oma territooriumil asuvatelt füüsilistelt isikutelt või ettevõtetelt;
- d) siduda impordi maht või väärtus mis tahes moel kõnealuse ettevõttega seotud ekspordi mahu või väärtusega või välisvaluuta sissevoolu summaga;
- e) piirata oma territooriumil sellise ettevõtte toodetavate kaupade või osutatavate teenuste müüki, sidudes sellise müügi mis tahes viisil oma ekspordi mahu või väärtusega või välisvaluutatuluga;
- f) anda tehnoloogia, tootmisprotsess või muud konfidentsiaalsed teadmised üle oma territooriumil asuvale füüsilisele isikule või ettevõttele;
- g) tarnida investeringu abil toodetud kaupa või osutatud teenust ainult lepinguosalise territooriumilt konkreetsele piirkondlikule või maailmaturule; ning
- h) kehtestada:
 - i) teatavast tasemest madalam litsentsitasu määr või summa või
 - ii) teatav litsentsilepingu kehtivusaeg¹

¹Käesolevas punktis osutatud litsentsileping on leping, mis käsitleb tehnoloogia, tootmisprotsessi või muu omandiõigusega kaitstud teabe litsentsimist.

igale litsentsilepingule, mis on olemas nõude esitamise või täitmisele pööramise või kohustuse või kokkuleppe täitmisele pööramise ajal, või igale tulevasele litsentsilepingule, mille ettevõtte ja füüsiline või juriidiline isik või mis tahes muu tema territooriumil asuv üksus on vabal tahtel sõlminud, kui nõue on esitatud või täitmisele pööratud või kohustus või kokkulepe on täitmisele pööratud viisil, mis kujutab endast kõnealuse litsentsilepingu otsest rikkumist lepinguosalise kohtuväliste valitsusfunktsioonide täitmisel¹.

2. Kui 8-B lisas „Liidu investeeringute liberaliseerimisega seotud erikohustuste loend“ ja 8-F lisas „Indoneesia investeeringute liberaliseerimisega seotud erikohustuste loend“ vastava lepinguosalise erikohustuste loendis sätestatud tingimustest ja nõuetest ei tulene teisiti, ei sea lepinguosaline selles loendis nimetatud sektorites ettevõtte asutamise või tegevusega seotud eelise saamise või jätkuva saamise tingimuseks ühegi järgmise nõude täitmist²:

- a) saavutada omamaise sisu teatav maht või protsendimäär;
- b) osta ja kasutada oma territooriumil toodetud kaupu või osutatud teenuseid või anda eelis sellistele kaupadele või teenustele või osta kaupu või teenuseid oma territooriumil asuvatelt füüsilistelt isikutelt või ettevõtetelt;
- c) siduda impordi maht või väärtus mis tahes moel kõnealuse ettevõttega seotud ekspordi mahu või väärtusega või välisvaluuta sissevoolu summaga; või

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et punkti h ei kohaldata, kui litsentsileping sõlmitakse ettevõtte ja lepinguosalise vahel.

²Suurema selguse huvides olgu märgitud, et lõike 2 punkte a ja b ei kohaldata importiva lepinguosalise kehtestatud nõuete suhtes, mis on seotud soodustariifide või sooduskvootide kohaldamiseks vajaliku kaupade sisuga.

d) piirata oma territooriumil sellise investearingu abil toodetud kaupade või osutatud teenuste müüki, sidudes sellise müügi mis tahes viisil oma ekspordi mahu või väärtusega või välisvaluutatuluga.

3. Lõiget 2 ei tõlgendata nii, nagu takistaks see lepinguosalist seadmast oma territooriumil kõigi ettevõtete asutamise või tegevusega seotud eelise saamise või jätkuva saamise tingimuseks vastavust nõudele paigutada tootmine selle lepinguosalise territooriumile või osutada teenust, koolitada või palgata töötajaid, ehitada või laiendada teatavaid rajatisi või viia läbi teadus- ja arendustegevust selle lepinguosalise territooriumil.

4. Lõike 1 punkte f ja h ei kohaldata, kui nõude kehtestab või kohustuse või kokkuleppe pöörab täitmisele kohus, halduskohus või konkurentsiasutus, selleks et kõrvaldada konkurentsipiirang, või kui lepinguosaline lubab intellektuaalomandi õiguse kasutamist kooskõlas TRIPS-lepingu artiklitega 31 ja 31a, või meetmete suhtes, mis nõuavad sellise ärisaladuse alla kuuluva teabe avalikustamist, mis kuulub TRIPS-lepingu artikli 39 kohaldamisalasse ja on sellega kooskõlas.

5. Lõike 1 punkte a, b ja c ning lõike 2 punkte a ja b ei kohaldata kaupade või teenuste kvalifitseerumisenõuete suhtes seoses osalemisega ekspordiedenduse ja välisabi programmides.

6. Käesolevat artiklit ei kohaldata hangete suhtes, mille hankeüksus korraldab selleks, et osta kaupu ja teenuseid valitsuse ülesannete täitmiseks, mitte äriotstarbeliseks edasimüügiks või selleks, et kasutada neid kaupade tarnimisel ja teenuste osutamisel äriotstarbeliseks müügiks.

7. Lõike 1 punkti h ei kohaldata, kui nõude kehtestab või pöörab täitmisele või kohustuse või kokkuleppe pöörab täitmisele kohus selleks, et lepinguosalise autoriõigusealaste õigusnormide alusel makstaks õiglast tasu.
8. Käesolev artikkel ei piira lepinguosalise kohustusi, mis tulenevad WTO asutamislepingust.
9. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et käesolevat artiklit ei tõlgendata nii, nagu kohustaks see lepinguosalist lubama osutada konkreetset teenust piiriüleselt, kui ta võtab vastu või jätab kehtima sellise teenuse osutamise suhtes piirangud või keelud, mis on kooskõlas tema kohustuste loendiga, millele on osutatud artiklis 8.10.
10. Käesolev artikkel ei välista kohustuste või nõuete täitmisele pööramist eraõiguslike isikute vahel, kes ei ole lepinguosalised, kui lepinguosaline ei ole neid kohustusi või nõudeid kehtestanud ega nõua nende täitmist.

PIIRIÜLENE TEENUSTE OSUTAMINE

ARTIKKEL 8.12

Kohaldamisala ja mõisted

1. Käesolevat peatükki kohaldatakse lepinguosaliste meetmete suhtes, mis mõjutavad piiriülest teenuste osutamist kõikides teenusesektorites, välja arvatud:
 - a) audiovisuaalteenused;
 - b) riigisisene merekabotaaž¹; ning
 - c) riigisisesed ja rahvusvahelised regulaarsed ja mitteregulaarsed lennuteenused ning liiklusõiguste teostamisega otseselt seotud teenused, välja arvatud:
 - i) õhusõidukite remondi ja hoolduse teenused, mille ajal õhusõiduk on kasutusest kõrvaldatud,

¹Ilma et see piiraks sellise tegevuse ulatust, mida võib vastavate riigisiseste õigusnormide alusel käsitada kabotaažina, hõlmab käesoleva peatüki kohane riigisisene merekabotaaž reisijate või kauba vedu Indoneesias või liikmesriigis asuvast sadamast või kohast teise sadamasse või kohta, mis asub vastavalt kas Indoneesias, kaasa arvatud tema mandrilaval, saarestikuvetes või majandusvööndis, või samas liikmesriigis, kaasa arvatud tema mandrilaval, nagu on sätestatud ÜRO mereõiguse konventsioonis, ning liiklust, mis algab ja lõpeb ühes ja samas sadamas või kohas, mis asub Indoneesias või liikmesriigis.

- ii) lennutransporditeenuste müük ja turustamine;
- iii) arvutipõhise ettetellimissüsteemi teenused; ning
- iv) maapealne teenindus.

ARTIKKEL 8.13

Turulepääs

1. Seoses turulepääsuga piiriülese teenuste osutamise kaudu kohtleb lepinguosaline teise lepinguosalise teenuseid ja teenuseosutajaid vähemalt sama soodsalt, nagu on ette nähtud tingimuste ja piirangute kohaselt, mis on kokku lepitud ja sätestatud selle lepinguosalise erikohustuste loendis, mis on esitatud 8-A lisas „Liidu piiriülese teenuste osutamisega seotud kohustuste loend“ või 8-E lisas „Indoneesia piiriülese teenuste osutamisega seotud kohustuste loend“.

2. Sektorites, kus on võetud turulepääsuga seotud kohustusi, on meetmed, mida lepinguosaline ei kehtesta ega jäta kehtima oma piirkondlikus alajaotuses ega kogu oma territooriumil, kui tema erikohustuste loendis, mis on esitatud 8-A lisas „Liidu piiriülese teenuste osutamisega seotud kohustuste loend“ ja 8-E lisa „Indoneesia piiriülese teenuste osutamisega seotud kohustuste loend“, ei ole sätestatud teisiti, määratletud järgmiselt:

- a) teenusepakkujate hulga piirangud kas arvuliste kvootide, monopolide, teenuse ainupakkujate või majandusvajaduste testi nõuete¹ vormis;
- b) teenusetehingute või vara üldväärtuse piirangud arvuliste kvootidena või majandusvajaduste testi nõude vormis; või
- c) teenuste osutamise üldhulga või teenuste üldmahu piirangud, väljendatuna kinnitatud arvuliste ühikutena kvootide või majandusvajaduste testi nõudena.

¹Lõike 2 punkt a hõlmab meetmeid, mis eeldavad piiriülese teenuste osutamise tingimusena seda, et teise lepinguosalise teenuseosutajal on lepinguosalise territooriumil ettevõtte artikli 8.4 lõike 1 punkti g tähenduses või et ta on seal resident.

ARTIKKEL 8.14

Võrdne kohtlemine

1. Kui 8-A lisas „Liidu piiriülese teenuste osutamisega seotud kohustuste loend“ või 8-E lisas „Indoneesia piiriülese teenuste osutamisega seotud kohustuste loend“ vastava lepinguosalise erikohustuste loendis sätestatud tingimustest ja nõuetest ei tulene teisiti, võimaldab kumbki lepinguosaline selles loendis nimetatud sektorites teise lepinguosalise teenustele ja teenuseosutajatele kõigi piiriüleste teenuste osutamist mõjutavate meetmete osas vähemalt sama soodsat kohtlemist, nagu ta võimaldab omaenda samasugustele teenustele ja teenuseosutajatele.
2. Lepinguosaline võib täita lõike 1 nõude, võimaldades teise lepinguosalise teenustele ja teenuseosutajatele kohtlemist, mis on kas vormiliselt samasugune nagu see, mida ta võimaldab omaenda samasugustele teenustele ja teenuseosutajatele, või vormiliselt sellest erinev.
3. Vormiliselt samasugust või vormiliselt erinevat kohtlemist peetakse ebasoodsamaks, kui see muudab konkurentsitingimused lepinguosalise enda teenuste või teenuseosutajate jaoks soodsamaks kui teise lepinguosalise samasuguste teenuste või teenuseosutajate jaoks.
4. Käesolevat artiklit ei tõlgendata nii, nagu nõuaks see lepinguosaliselt asjaomaste teenuste või teenuseosutajate välismaisest olemusest tuleneva konkurentsihalvemuse hüvitamist.

ARTIKKEL 8.15

Enamsoodustusrežiim

1. Kumbki lepinguosaline kohtleb teise lepinguosalise teenuseid ja teenuseosutajaid vähemalt sama soodsalt kui kolmanda riigi teenuseid ja teenuseosutajaid samasuguses olukorras.
2. Olenemata lõikest 1 ei ole lepinguosaline kohustatud laiendama teise lepinguosalise teenustele ja teenuseosutajatele kohtlemist, mida võimaldatakse mis tahes kolmanda riigi teenustele ja teenuseosutajatele mis tahes rahvusvahelise investeerimislepingu või muu kaubanduslepingu alusel, mis on allkirjastatud või jõus enne käesoleva lepingu jõustumise kuupäeva.
3. Lõikeid 1 ja 2 ei tõlgendata nii, nagu kohustaks need lepinguosalist laiendama teise lepinguosalise investoritele kohtlemist, mis tuleneb:
 - a) rahvusvahelisest lepingust topeltmaksustamise vältimiseks või muust täielikult või peamiselt maksustamisega seotud rahvusvahelisest lepingust või kokkuleppest või
 - b) meetmetest, millega nähakse ette kvalifikatsioonide, litsentside ja ettevaatusmeetmete tunnustamine, nagu on sätestatud GATSi VII artiklis või selle finantsteenuseid käsitlevas lisas.

4. Muude rahvusvaheliste investeerimis- või kaubanduslepingute sisulised sätted iseenesest ei kujuta endast lõigetes 1 ja 2 osutatud „kohtlemist“ ega saa seega põhjustada käesoleva artikli rikkumist. Selliste sätete alusel võetud meetmed võivad aga kujutada endast lõigetes 1 ja 2 osutatud „kohtlemist“ ja seega põhjustada käesoleva artikli rikkumise.

ARTIKKEL 8.16

Erikohustuste loend

Sektorid, mida kumbki lepinguosaline käesoleva jao alusel liberaliseerib, ning artiklites 8.13, 8.14 ja 8.15 osutatud tingimused, piirangud ja nõuded on sätestatud kohustuste loendites, mis on esitatud vastavalt kas 8-A lisas „Liidu piiriülese teenuste osutamisega seotud kohustuste loend“, 8-D lisas „Enamsoodustusrežiim“ või 8-E lisas „Indoneesia piiriülese teenuste osutamisega seotud kohustuste loend“.

FÜÜSILISTE ISIKUTE AJUTINE KOHALOLEK ÄRILISEL EESMÄRGIL

ARTIKKEL 8.17

Kohaldamisala ja mõisted

1. Käesolevat peatükki kohaldatakse lepinguosaliste meetmete suhtes, mis käsitlevad teise lepinguosalise füüsiliste isikute sisenemist nende territooriumile ja seal ajutist viibimist ärilisel eesmärgil, nagu on sätestatud lõikes 2, võttes arvesse kummagi lepinguosalise reservatsiooni, mis on kooskõlas artikli 8.3 lõikega 2 esitatud vastavalt kas 8-C lisas „Liidu kohustuste loend füüsiliste isikute ajutise kohaloleku kohta ärilisel eesmärgil“ või 8-G lisas „Indoneesia kohustuste loend füüsiliste isikute ajutise kohaloleku kohta ärilisel eesmärgil“.
2. Käesoleva peatüki kohaldamisel kasutatakse järgmisi mõisteid:
 - a) „ettevõtte asutamise eesmärgil ärivisiidil olevad isikud“ – lepinguosalise juriidilise isiku juures juhtival kohal töötavad füüsilised isikud, kes vastutavad asjaomasele juriidilisele isikule kuuluva ettevõtte asutamise eest teise lepinguosalise territooriumil, kes ei paku ega osuta teenuseid ega tegele muu majandustegevusega peale selle, mis on vajalik ettevõtte asutamiseks, ega saa teise lepinguosalise territooriumil asuvast allikast tasu;

- b) „lepingulised teenuseosutajad“ – füüsilised isikud, kes töötavad ühe lepinguosalise juriidilise isiku heaks, kes ei ole personali töölerakendamise ja värbamise teenuseid pakkuv agentuur ega tegutse sellise agentuuri vahendusel, kellel ei ole teise lepinguosalise territooriumil asutatud ettevõtet ning kes on sõlminud heauskse lepingu teise lepinguosalise territooriumil asuvale lõpptarbijale selliste teenuste osutamiseks, mis eeldavad tema töötajate ajutist viibimist selle lepinguosalise territooriumil, et täita teenuse osutamise lepingut¹;
- c) „vabakutselised“ – füüsilised isikud, kes tegelevad teenuse osutamisega ja on lepinguosalise territooriumil registreeritud kui füüsilisest isikust ettevõtjad, kellel ei ole teise lepinguosalise territooriumil asutatud ettevõtet ja kes on sõlminud heauskse lepingu (välja arvatud personali töölerakendamise ja värbamise teenuseid pakkuva agentuuri kaudu) teise lepinguosalise territooriumil asuvale lõpptarbijale selliste teenuste osutamiseks, mis eeldavad tema ajutist viibimist selle lepinguosalise territooriumil, et täita teenuse osutamise lepingut²;
- d) „paigaldajad ja hooldajad“ – lepinguosalise füüsilised isikud, kes soovivad siseneda teise lepinguosalise territooriumile ja seal ajutiselt viibida ning kellel on eriteadmised, mis on lepinguosalise müüja või rendileandja lepingulise kohustuse seisukohast olulised, ning kes osutavad asjaomaseid teenuseid, mis võivad hõlmata töötajate koolitamist asjaomaste teenuste osutamiseks garantii- või muu teenuslepingu alusel, mis on seotud sellise kaubandus- või tööstusseadme või -masina, sealhulgas arvutitarkvara müügi või rentimisega, mis on ostetud või liisitud selle lepinguosalise ettevõttelt, mille füüsilised isikud asjaomased paigaldajad ja hooldajad on, kõnealuse garantii- või teenuslepingu kehtivuse ajal;

¹Punktides b ja c osutatud teenuste osutamise leping peab vastama selle lepinguosalise õigusnormidele ja nõuetele, kus lepingut täidetakse.

²Punktides b ja c osutatud teenuste osutamise leping peab vastama selle lepinguosalise õigusnormidele ja nõuetele, kus lepingut täidetakse.

- e) „ettevõtjasiseselt üleviidud töötajad“¹ – füüsilised isikud, kes on olnud ühe lepinguosalise juriidilise isiku või selle filiaali töötajad või osanikud vähemalt ühe aasta ja kes viiakse ajutiselt üle selle juriidilise isiku ettevõttesse, mis asub teise lepinguosalise territooriumil. Asjaomane füüsiline isik peab kuuluma ühte allpool loetletud kategooriasse:
- i) „direktorid“, „juhtivtöötajad“ või „tippjuhid“² – s.o lepinguosalise juriidilise isiku juures juhtival kohal töötavad isikud, kes peaausjalikult suunavad teise lepinguosalise territooriumil asuva ettevõtte juhtimist ja kelle tegevust jälgib või juhib peamiselt äriühingu juhatus või aktsionäride üldkoosolek või sellega võrdsustatud organ ning kelle ülesanded hõlmavad vähemalt järgmist:
- A) ettevõtte või selle osakonna või allüksuse juhtimine;
- B) järelevalve ja kontroll teiste järelevalve-, kutse- või juhtimistegevusega seotud töötajate töö üle; ning
- C) õigus isiklikult töötajaid tööle võtta ja töölt vabastada või anda soovitusi nende töölevõtmiseks, töölt vabastamiseks või muude tööjõumeetmete võtmiseks;

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et juhtivtöötajatelt, tippjuhtidelt ja spetsialistidelt võidakse nõuda, et nad tõendaksid, et neil on olemas kutsekvalifikatsioon ja töökogemus, mis on vajalik selles juriidilises isikus, kuhu nad üle viiakse.

²Suurema selguse huvides olgu märgitud, et Indoneesias ei ole juhtivtöötajatel ja tippjuhtidel lubatud saada juhiseid otse aktsionäride üldkoosolekult.

- ii) „spetsialistid“ – s.o juriidilise isiku juures töötavad füüsilised isikud, kellel on ettevõtte tegevusvaldkondade, töövõtete või juhtimise seisukohalt olulised eriteadmised; selliste teadmiste hindamisel võetakse peale ettevõtte seisukohalt oluliste teadmiste arvesse ka seda, kas isikul on kõrge kvalifikatsioon, sealhulgas piisav asjakohane töökogemus teatavat laadi töö või tegevuse alal, mis eeldab tehnilisi eriteadmisi, sealhulgas võimalikku kuulumist töötajate hulka, kelle erialal tegutsemiseks on nõutav luba;
- iii) „praktikandid“ – s.o isikud, kes on olnud juriidilise isiku või selle filiaali töötajad vähemalt ühe aasta, kellel on akadeemiline kraad ja kes viiakse ajutiselt üle, et saada äritegevuse korralduse ja meetodite alast koolitust¹ karjääri arendamise eesmärgil;
- f) „kvalifikatsioon“ – diplomid, tunnistused ja muud (kvalifikatsiooni tõendavad) dokumendid, mis on välja antud mõne õigus- või haldusnormides selleks ette nähtud asutuse poolt ning tõendavad kutsealase koolituse edukat läbimist; ning
- g) „lühiajalised ärivisiidil olevad isikud“ – lepinguosalise füüsilised isikud, kes soovivad siseneda teise lepinguosalise territooriumile ja seal ajutiselt viibida ning kellel on lubatud:
 - i) osaleda koosolekutel ja konsultatsioonidel, nt füüsilised isikud, kes osalevad koosolekutel või konverentsidel, peavad loenguid või peavad äripartneritega konsultatsioone; või

¹Vastuvõtvalt ettevõttelt võidakse nõuda, et ta esitaks eelnevalt heakskiitmiseks kogu viibimisaega hõlmava õppekava, mis tõendab, et viibimise eesmärk on väljaõpe. Austria, Tšehhi, Saksamaa, Hispaania, Prantsusmaa ja Ungari puhul peab väljaõpe olema seotud omandatud akadeemilise kraadiga.

- ii) tegelda müügiga kui teenuseosutaja või kaubatarnija esindajad, kes võtavad vastu tellimusi või peavad läbirääkimisi teenuse või kauba müügi üle või sõlmivad lepinguid, et müüa selle teenuseosutaja või tarnija eest teenuseid või kaupa, kuid kes ei toimetata ise kaupu kohale ega osuta teenuseid, ei ole komisjonimüügi agendid ning ei tegele otsemüügiga üldsusele.

ARTIKKEL 8.18

Ettevõtjasiseselt üleviidud töötajad ja ettevõtte asutamise eesmärgil ärivisiidil olevad isikud

1. Kui 8-C lisas „Liidu kohustuste loend füüsiliste isikute ajutise kohaloleku kohta ärilisel eesmärgil“ või 8-G lisas „Indoneesia kohustuste loend füüsiliste isikute ajutise kohaloleku kohta ärilisel eesmärgil“ sätestatud asjakohastest tingimustest ja nõuetest ei tulene teisiti, kehtib iga sektori puhul, mille suhtes on B jao kohaselt võetud kohustusi, järgmine¹:

a) lepinguosaline lubab:

- i) ettevõtte asutamise eesmärgil ärivisiidil olevate isikute ja ettevõtjasiseselt üleviidud töötajate sisenemist ja ajutist viibimist ning
- ii) teise lepinguosalise ettevõtjasiseselt üleviidud töötajate töötamist oma territooriumil;

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et kui lepinguosaline esitab 8-A lisas „Liidu piiriüleste teenuste osutamisega seotud kohustuste loend“ või 8-E lisas „Indoneesia piiriüleste teenuste osutamisega seotud kohustuste loend“ või 8-B lisas „Liidu investeeringute liberaliseerimisega seotud erikohustuste loend“ või 8-F lisas „Indoneesia investeeringute liberaliseerimisega seotud erikohustuste loend“ reservatsiooni, kujutab reservatsioon endast ka reservatsiooni käesoleva artikli suhtes niivõrd, kui reservatsioonis sätestatud või sellega lubatud meede mõjutab teise lepinguosalise territooriumile siseneva ja seal ajutiselt viibiva füüsilise isiku kohtlemist ärilisel eesmärgil.

- b) lepinguosaline ei jäta mõnes oma territoriaalses allüksuses ega kogu oma territooriumil kehtima ega kehtesta arvuliste kvootide või majandusvajaduste testide vormis piiranguid füüsiliste isikute koguarvule, kellel on lubatud siseneda konkreetses sektoris ettevõtte asutamise eesmärgil ärivisiidil olevate isikutena või keda investor võib tööle võtta ettevõtjasiseselt üleviidud töötajatena; ning
- c) lepinguosaline kohtleb teise lepinguosalise ettevõtjasiseselt üleviidud töötajaid ja ettevõtte asutamise eesmärgil ärivisiidil olevaid isikuid nende ajutise tema territooriumil viibimise ajal vähemalt sama soodsalt, nagu ta kohtleb sarnastes olukordades omaenda füüsilisi isikuid.

2. Direktoritel, juhtivtöötajatel, tippjuhtidel ja spetsialistidel on õigus riiki siseneda ja seal ajutiselt viibida kuni kolm aastat ning praktikantidel üks aasta. Ettevõtte asutamise eesmärgil ärivisiidil olevate isikute puhul on see Indoneesia puhul kuni 60 päeva, mida võib pikendada 120 päevani, ja liidu puhul 90 päeva mis tahes 12-kuulise ajavahemiku jooksul.

ARTIKKEL 8.19

Lühiajalisel ärivisiidil olevad isikud ning paigaldajad ja hooldajad

1. Kui 8-C lisas „Liidu kohustuste loend füüsiliste isikute ajutise kohaloleku kohta ärilisel eesmärgil“ või 8-G lisas „Indoneesia kohustuste loend füüsiliste isikute ajutise kohaloleku kohta ärilisel eesmärgil“ sätestatud asjakohastest tingimustest ja kvalifikatsioonidest ei tulene teisiti, lubab lepinguosaline igas sektoris, mille suhtes on käesoleva lepingu alusel võetud kohustusi, teise lepinguosalise lühiajalisel ärivisiidil olevatel isikutel ning paigaldajatel ja hooldajatel riiki siseneda ja seal ajutiselt viibida vastavalt järgmistele tingimustele ja asjakohastele nõuetele:
 - a) lühiajalisel ärivisiidil olevad isikud ning paigaldajad ja hooldajad ei tegele oma toodete müügi ega teenuste osutamisega üldsusele; ning
 - b) lühiajalisel ärivisiidil olevad isikud ning paigaldajad ja hooldajad ei saa enda nimel tasu selle lepinguosaise territooriumilt, kus nad ajutiselt viibivad.
2. Kui 8-C lisas „Liidu kohustuste loend füüsiliste isikute ajutise kohaloleku kohta ärilisel eesmärgil“ või 8-G lisas „Indoneesia kohustuste loend füüsiliste isikute ajutise kohaloleku kohta ärilisel eesmärgil“ ei ole sätestatud teisiti, lubab lepinguosaline lühiajalisel ärivisiidil olevatel isikutel ning paigaldajatel ja hooldajatel siseneda, ilma et ta nõuaks tööluba, majandusvajaduste testi või muud samalaadse eesmärgiga eelneva heakskiidu menetlust.
3. Lubatav viibimise kestus on kuni 90 päeva mis tahes 12-kuulise ajavahemiku jooksul.

ARTIKKEL 8.20

Lepingulised teenuseosutajad

1. Lepinguosalisel kinnitavad veel kord oma GATSist tulenevaid kohustusi seoses lepinguliste teenuseosutajate sisenemisega nende territooriumile ja seal ajutise viibimisega.
2. Iga allpool loetletud sektori puhul lubab kumbki lepinguosaline teise lepinguosalise lepingulistel teenuseosutajatel osutada oma territooriumil teenuseid, võttes arvesse lõikes 3 sätestatud tingimusi ning 8-C lisas „Liidu kohustuste loend füüsiliste isikute ajutise kohaloleku kohta ärilisel eesmärgil“ või 8-G lisas „Indoneesia kohustuste loend füüsiliste isikute ajutise kohaloleku kohta ärilisel eesmärgil“ loetletud reservatsioone.
3. Lepinguosaliste poolt lõike 2 alusel võetud kohustused kehtivad järgmistel tingimustel:
 - a) füüsilised isikud peavad tegelema teenuse osutamisega ajutiselt, olles sellise juriidilise isiku teenistuses, kes on sõlminud teenuslepingu mitte rohkem kui 12 kuuks;
 - b) füüsilistel isikutel, kes sisenevad teise lepinguosalise territooriumile, peab teise lepinguosalise territooriumile sisenemise taotluse esitamise kuupäeval olema vähemalt viie aasta pikkune erialane töökogemus¹ teenuslepinguga hõlmatud sektoris. Füüsilised isikud, kes pakuvad selliseid teenuseid, peaksid olema olnud neid teenuseid pakkuva juriidilise isiku teenistuses vähemalt kaks aastat vahetult enne teise lepinguosalise territooriumile sisenemise taotluse esitamise kuupäeva;

¹Omandatud pärast täisealiseks saamist.

- c) teise lepinguosalise territooriumile sisenevatel füüsilistel isikutel peab olema:
- i) kõrgharidus või kvalifikatsioon, mis tõendab samaväärsel tasemel teadmisi¹; ning
 - ii) kutsekvalifikatsioon, kui seda nõutakse mingil tegevusalal tegutsemiseks vastavalt selle lepinguosalise õigusnormidele või õiguslikele nõuetele, kus teenust osutatakse;
- d) füüsiline isik ei tohi teise lepinguosalise territooriumil viibimise ajal saada teenuste osutamise eest muud tasu kui see töötasu, mida maksab juriidiline isik, kes on füüsilise isiku tööandja;
- e) füüsilistel isikutel on õigus asjaomase lepinguosalise territooriumile siseneda ja seal ajutiselt viibida kummagi lepinguosalise loendis sätestatud ajavahemiku jooksul;
- f) käesoleva artikli sätetega ette nähtud juurdepääs hõlmab üksnes lepinguga hõlmatud teenuste osutamist ega anna õigust kasutada selle lepinguosalise kutsenimetust, kus teenust osutatakse; ning
- g) teenuslepinguga hõlmatud isikute arv ei tohi ületada arvu, mis on vajalik lepingu nõuetekohaseks täitmiseks, nagu on ette nähtud selle lepinguosalise õigusnormidega, kus teenust osutatakse.

¹Kui kõrgharidus või kvalifikatsioon ei ole omandatud selle lepinguosalise territooriumil, kus teenust osutatakse, võib see lepinguosaline hinnata, kas see on tema territooriumil omandatud kõrgharidusega samaväärne. Kvalifikatsiooni hindamisel püüab kõnealune lepinguosaline võtta arvesse asjakohast teavet, mida teise lepinguosalise asjaomane asutus võib esitada.

ARTIKKEL 8.21

Vabakutselised

1. Kõikides sektorites, mis on loetletud 8-C lisas „Liidu kohustuste loend füüsiliste isikute ajutise kohaloleku kohta ärilisel eesmärgil“ või 8-G lisas „Indoneesia kohustuste loend füüsiliste isikute ajutise kohaloleku kohta ärilisel eesmärgil“, lubavad lepinguosalised teise lepinguosalise vabakutselistel osutada oma territooriumil teenuseid, võttes arvesse lõikes 2 sätestatud tingimusi ning vastavas lisas loetletud reservatsioone.
2. Lepinguosaliste võetud kohustused kehtivad järgmistel tingimustel:
 - a) füüsilised isikud peavad pakkuma teenust ajutiselt, olles teise lepinguosalise territooriumil registreeritud füüsilisest isikust ettevõtjana, ning neil peab olema teenusleping mitte rohkem kui 12 kuuks;
 - b) füüsilistel isikutel, kes sisenevad teise lepinguosalise territooriumile, peab teise lepinguosalise territooriumile sisenemise taotluse esitamise kuupäeval olema vähemalt kuue aasta pikkune erialane töökogemus teenuslepinguga hõlmatud sektoris;
 - c) teise lepinguosalise territooriumile sisenevatel füüsilistel isikutel peab olema:
 - i) kõrgharidus või kvalifikatsioon, mis tõendab samaväärsel tasemel teadmisi,¹ ning

¹Kui kõrgharidus või kvalifikatsioon ei ole omandatud selle lepinguosalise territooriumil, kus teenust osutatakse, võib see lepinguosaline hinnata, kas see on tema territooriumil omandatud kõrgharidusega samaväärne. Kvalifikatsiooni hindamisel püüab kõnealune lepinguosaline võtta arvesse asjakohast teavet, mida teise lepinguosalise asjaomane asutus võib esitada.

- ii) kutsekvalifikatsioon, kui seda nõutakse teatud tegevusalal tegutsemiseks vastavalt selle lepinguosalise õigusnormidele, kus teenust osutatakse;
- d) füüsilistel isikutel on õigus asjaomase lepinguosalise territooriumile siseneda ja seal ajutiselt viibida kummagi lepinguosalise loendis sätestatud ajavahemiku jooksul; ning
- e) käesoleva artikli sätete alusel lubatud juurdepääs hõlmab üksnes lepinguga hõlmatud teenuste osutamist ega anna õigust kasutada selle lepinguosalise kutsenimetust, kus teenust osutatakse.

ARTIKKEL 8.22

Läbipaistvus

1. Kumbki lepinguosaline teeb üldsusele kättesaadavaks teabe asjakohaste meetmete kohta, mis kehtivad selliste füüsiliste isikute riiki sisenemise ja ajutise seal viibimise kohta, kelle suhtes on käesoleva peatüki alusel võetud kohustusi.
2. Lõikes 1 osutatud teave peab võimaluste piires sisaldama muu hulgas järgmist teavet:
 - a) territooriumile sisenemise tingimused;

- b) suunav loetelu dokumentidest, mida nõutakse tingimuste täitmise kontrollimiseks;
- c) eeldatav menetlemisaeg;
- d) kohaldatavad tasud;
- e) edasikaebamise kord.

3. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et lõiget 2 ei tõlgendata nii, nagu kohustaks see lepinguosalist kehtestama edasikaebamismenetlust, mis ei ole kooskõlas tema õigussüsteemiga.

ARTIKKEL 8.23

Vaidluste lahendamise korra kohaldamata jätmine

22. peatükki „Vaidluste lahendamine“ ei kohaldata ajutise sisenemise loa andmisest keeldumise suhtes, välja arvatud juhul, kui tegemist on korduva tegevusmuustriga.

E JAGU

REGULEERIV RAAMISTIK

1. ALAJAGU

RIIGISISENE REGULEERIMINE

ARTIKKEL 8.24

Kohaldamisala ja mõisted

1. Käesolevat jagu kohaldatakse lepinguosaliste nende meetmete suhtes, mis on seotud litsentsimisnõuete ja -menetlustega või kvalifikatsiooninõuete ja -menetlustega, mis mõjutavad:
 - a) piiriülest teenuste osutamist;
 - b) teenuse osutamist või muu majandustegevusega tegelemist ettevõtte asutamise või hõlmatud ettevõtte tegevuse kaudu;
 - c) teenuse osutamist artikli 8.17 lõikes 1 määratletud kategooriatesse kuuluvate füüsiliste isikute ajutise viibimise kaudu nende territooriumil.

2. Käesolevat jagu kohaldatakse üksnes sektorites, kus lepinguosaline on võtnud erikohustusi, ja nende erikohustuste kohaldamise ulatuses.

3. Käesolevat jagu ei kohaldata meetmete suhtes, mis kujutavad endast piiranguid, mille suhtes on kohustuste loendisse kantud kohustusi vastavalt artiklile 8.7 või 8.13 või artiklile 8.8 või 8.14, kui see on asjakohane, või artiklile 8.11 või artiklitele 8.18, 8.19, 8.20 ja 8.21.

4. Käesolevas jaos kasutatakse järgmisi mõisteid:

- a) „pädev asutus“ – kesk-, piirkondliku või kohaliku tasandi valitsusasutus või ametiasutus või kesk-, piirkondliku või kohaliku tasandi valitsusasutuse või ametiasutuse delegeeritud ülesandeid täitev valitsusväline organ, kes teeb otsuse selle kohta, kas lubada osutada teenust, muu hulgas ettevõtte asutamise kaudu, või kas lubada asutada ettevõtte, mille majandustegevus seisneb muus kui teenuste osutamises;
- b) „litsentsimismenetlus“ – haldus- või menetluseeskirjad, mida füüsiline või juriidiline isik, kes taotleb lõikes 1 osutatud tegevusega tegelemise luba, sealhulgas selle loa muutmist või pikendamist, peab järgima, et tõendada litsentsimisnõuete täitmist;
- c) „litsentsimisnõuded“ – kvalifikatsiooninõuete hulka mittekuuluvad sisulised nõuded, millele füüsiline või juriidiline isik peab vastama, et saada lõikes 1 osutatud tegevusega tegelemise luba või seda luba muuta või pikendada;

- d) „kvalifikatsioonimenetlus“ – haldus- või menetluseeskirjad, mida füüsiline isik peab järgima, et tõendada kvalifikatsiooninõuete täitmist, selleks et saada luba osutada teenust; ning
- e) „kvalifikatsiooninõuded“ – sisulised nõuded, mis on seotud füüsilise isiku pädevusega osutada teatavat teenust ja mida peab tõendama, selleks et saada luba osutada teenust.

ARTIKKEL 8.25

Litsentsimis- ja kvalifikatsioonitingimused

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et litsentsimisnõuete, litsentsimismenetluse, kvalifikatsiooninõuete ja kvalifikatsioonimenetlusega seotud meetmed põhinevad kriteeriumidel, mis ei lase pädevatel asutustel kasutada oma hindamisvolutusi meelevaldselt.
2. Lõikes 1 osutatud kriteeriumid on:
 - a) selged,
 - b) objektiivsed ja läbipaistvad ning

c) eelnevalt kindlaks määratud ja üldsusele kättesaadavad.

3. Luba või litsents (kui litsentse on) antakse luba välja niipea, kui nõuetekohase läbivaatuse käigus on kindlaks tehtud, et selle saamise tingimused on täidetud.

4. Kumbki lepinguosaline säilitab või asutab kohtu, vahekohtu või halduskohtu või menetlused, mis kahju kannatanud investori või teenuseosutaja taotluse korral võimaldavad viivitama läbi vaadata haldusotsused, mis mõjutavad ettevõtte asutamist, piiriülest teenuste osutamist või füüsiliste isikute ajutist ärilisel eesmärgil riigis viibimist, ja vajaduse korral võtta asjakohaseid heastamismeetmeid. Kui need menetlused ei ole sõltumatud asutusest, millele on usaldatud asjaomase haldusotsuse tegemine, tagab kumbki lepinguosaline, et need menetlused näevad ette objektiivse ja erapooletu läbivaatamise.

5. Lõike 4 sätteid ei tõlgendata nii, nagu kohustaks see lepinguosalist asutama niisuguseid kohtuid või kehtestama niisuguseid menetlusi, kui see oleks vastuolus tema õigussüsteemi olemusega.

6. Kui konkreetseks tegevuseks antavate litsentside arv on olemasolevate loodusressursside või tehnilise võimsuse vähesuse tõttu piiratud, kohaldab kumbki lepinguosaline valikumenetlust, mis kindlustab võimalikele kandidaatidele täieliku erapooletuse ja läbipaistvuse, sealhulgas eelkõige piisava teabe menetluse alustamise, läbiviimise ja lõpetamise kohta.

7. Valikumenetluse eeskirjade kehtestamisel võib kumbki lepinguosaline võtta arvesse õiguspäraseid poliitikaeesmärke, sealhulgas tervise, ohutuse, keskkonnakaitse ja kultuuripärandi säilitamise kaalutlusi, kui lõike 6 sätetest ei tulene teisiti.

ARTIKKEL 8.26

Litsentsimis- ja kvalifikatsioonimenetlused

1. Litsentsimis- ja kvalifikatsioonimenetlused ja -formaalsused peavad olema selged, eelnevalt kindlaks määratud ja üldsusele kättesaadavaks tehtud ega tohi endast kujutada teenuse osutamise või muu majandustegevusega tegelemise piirangut. Kumbki lepinguosaline püüab muuta sellised menetlused ja formaalsused võimalikult lihtsaks ning ei muuda teenuse osutamist põhjendamatult keeruliseks ega lükka seda edasi. Kui kehtestatakse litsentsitasu¹ (välja arvatud finantsteenuste puhul), mida taotlejatel tuleb oma taotluse eest maksta, peab see olema mõistlik ega tohi piirata asjaomase teenuse osutamist ega asjaomase majandustegevusega tegelemist.
2. Finantsteenuste puhul tagab kumbki lepinguosaline, et tema pädevad asutused esitavad loatasude kohta, mida nad nõuavad, taotlejatele tasugraafiku või teabe selle kohta, kuidas tasusummad kindlaks määratakse, ning et nad ei kasuta tasusid selleks, et hoida kõrvale lepinguosalise kohustustest, mis tulenevad käesolevast lepingust.

¹Litsentsitasud ei sisalda makseid enampakkumise, pakkumuse esitamise või muu mittediskrimineerival viisil kontsessiooni andmise eest ega kohustuslikke makseid universaalteenuse osutamise eest.

3. Kumbki lepinguosaline tagab, et menetlused, mida pädevad asutused kasutavad litsentside või lubade andmise protsessis, ja otsused, mida nad selle käigus teevad, on erapooletud. Pädev asutus peaks tegema oma otsused sõltumatult ega tohiks olla aruandekohustuslik ühegi isiku ees, kes osutab sellist teenust või tegeleb sellise majandustegevusega, mille jaoks nõutakse litsentsi või luba.
4. Juhtudel, kui taotlusi võetakse vastu vaid kindlal ajavahemikul, jäetakse taotlejaile taotluse esitamiseks mõistliku pikkusega tähtaeg. Pädev asutus alustab taotluste menetlemist ilma põhjendamatu viivitusega. Võimaluse korral tuleks elektroonilisi taotlusi vastu võtta samadel autentsustingimustel kui paberkandjal taotlusi.
5. Kumbki lepinguosaline tagab, et taotluse menetlemine, sealhulgas lõpliku otsuse tegemine, lõpetatakse mõistliku aja jooksul pärast täieliku taotluse esitamise kuupäeva. Kumbki lepinguosaline püüab kehtestada tüüpilise ajakava taotluste läbivaatamiseks.
6. Kui pädev asutus saab taotluse, mida ta peab mittetäielikuks, teatab ta sellest mõistliku tähtaja jooksul taotlejale, annab võimalust mööda teada, millist teavet tuleb veel esitada, et taotluse saaks tunnistada täielikuks, ja annab võimaluse puudused kõrvaldada.
7. Originaaldokumentide asemel tuleks võimaluse korral aktsepteerida koopiaid, mis on kinnitatud lepinguosalise riigisisese õiguse kohaselt.

8. Kui pädev asutus taotluse tagasi lükkab, teatatakse sellest taotlejale kirjalikult ilma põhjendamatu viivitusega. Kui taotleja seda ametlikult taotleb, teatatakse talle kummagi lepinguosalise õigusnormide kohaselt ka põhjused, miks taotlus tagasi lükati, ja selle otsuse vaidlustamise tähtaeg. Taotlejal on lubatud taotlus mõistliku tähtaja jooksul uuesti esitada.
9. Kumbki lepinguosaline tagab, et kui litsents või luba on antud, jõustub see selles määratud tingimuste kohaselt ilma asjatu viivitusega.

2. ALAJAGU

ÜLDKOHALDATAVAD SÄTTED

ARTIKKEL 8.27

Kutsekvalifikatsioonide vastastikune tunnustamine

1. Ükski käesoleva artikli säte ei takista lepinguosalist nõudmast, et füüsilistel isikutel oleks kvalifikatsioon või töökogemus, mis on vajalik asjaomase tegevusvaldkonna jaoks sellel territooriumil, kus teenust osutatakse.

2. Vajaduse korral soodustavad lepinguosalisel dialoogi sisseseadmist oma asjaomaste ekspertide, reguleerivate asutuste ja tööstusorganisatsioonide vahel, et jagada teadmisi ja hõlbustada arusaamist oma kvalifikatsiooninõuetest, registreerimisnõuetest ja -protsessidest.

3. Kumbki lepinguosaline julgustab oma territooriumil tegutsevaid asjaomaseid kutseorganisatsioone või ametiasutusi töötama välja ja esitama kaubanduskomiteele ühissoovitust kutsekvalifikatsioonide vastastikuse tunnustamise kohta. Sellist ühissoovitust toetavad järgmised tõendid:

- a) kavandatava kutsekvalifikatsioonide vastastikuse tunnustamise kokkuleppe (edaspidi „vastastikuse tunnustamise kokkulepe“) majanduslik väärtus ning
- b) lepinguosaliste vastavate kordade kokkusobivus, st ulatus, mil määral kriteeriumid, mida kumbki lepinguosaline kohaldab ettevõtjate ja teenuseosutajate lubade, litsentside, tegevuse ja sertifitseerimise suhtes, omavahel kokku sobivad.

4. Kui kaubanduskomitee saab ühissoovituse, vaatab ta mõistliku aja jooksul läbi selle kooskõla käesoleva peatükiga. Pärast sellist läbivaatamist võib kaubanduskomitee töötada välja vastastikuse tunnustamise kokkuleppe¹ ja võtta selle artikli 24.2 alusel oma otsusega² vastu.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et ühtki käesoleva artikli sätet ei tõlgendata nii, nagu kohustaks see lepinguosalisi kehtestama kutsekvalifikatsioonide automaatset tunnustamist, ning selliste vastastikuse tunnustamise kokkulepetega kehtestatakse tingimused, mille alusel pädevad asutused tunnustavad kutsekvalifikatsioone mõlema lepinguosalise vastastikustes huvides.

²Suurema selguse huvides olgu märgitud, et käesolev lõige ei piira kaubanduskomitee õigust delegerida vastastikuse tunnustamise kokkuleppe läbivaatamine ja väljatöötamine teenuste, investeeringute, digikaubanduse, riigihangete ja intellektuaalomandi komiteele (käesolevas peatükis edaspidi „komitee“). Komiteele jääb õigus vastastikuse tunnustamise kokkuleppe vastu võtta.

5. Olenemata lõikest 3 jõustub vastastikuse tunnustamise kokkulepe selles kokkuleppes või asjaomases otsuses sätestatu kohaselt.

6. Kui töötatakse välja käesoleva artikli lõikes 2 osutatud ühissoovitusi ja kui kaubanduskomitee hindab, kas lõikes 3 osutatud vastastikuse tunnustamise kokkulepe vastu võtta, võetakse arvesse 8-H lisas „Suunised kutsekvalifikatsioonide vastastikuse tunnustamise kokkuleppe jaoks“ sätestatud suuniseid kutsekvalifikatsioonide vastastikuse tunnustamise kokkulepete jaoks.

7. Kaubanduskomitee võib kaaluda:

- a) vastastikust huvi pakkuvaid küsimusi, mis on seotud kutseteenuste osutamisega; ning
- b) võimalust töötada välja Euroopa ja Indoneesia kvalifikatsiooniraamistike võrdlus, et parandada arusaamist lepinguosaliste vastavatest kvalifikatsiooniraamistikest.

3. ALAJAGU

KÄTTETOIMETAMISTEENUSED

ARTIKKEL 8.28

Kohaldamisala ja mõisted

1. Käesolevas peatükis on sätestatud õigusraamistiku põhimõtted kõikide kättetoimetamisteenuste jaoks.
2. Käesolevas alajaos kasutatakse järgmisi mõisteid:
 - a) „kättetoimetamisteenused“ – posti- ja kulleri- või kiirkulleriteenused, mille hulka kuulub postisaadetiste kogumine, sorteerimine, vedu ja kättetoimetamine;
 - b) „kiirkulleriteenused“ – postisaadetiste kogumine, sorteerimine, vedu ja kättetoimetamine kiiremini ja usaldusväärsusemalt, kusjuures nende teenuste hulka võivad kuuluda sellised lisaväärtuselemendid nagu kogumine lähtekohast, isiklik adressaadile kättetoimetamine, saadetise liikumise jälgimine, teel oleva saadetise sihtpunkti ja adressaadi muutmise võimalus või kättesaamiskinnitus;
 - c) „kiirpostiteenused“ – rahvusvahelised kiirkulleriteenused, mida osutatakse EMS Cooperative'i kaudu, mis on Ülemaailmse Postiliidu (UPU) määratud postiettevõtjate vabatahtlik ühendus;

- d) „litsents“ – luba, mille reguleeriv asutus annab teenuseosutajale ja milles on vastavalt kummagi lepinguosalise õigusnormidele kindlaks määratud kättetoimetamisteenuste sektorile omased menetlused, kohustused ja nõuded;
- e) „postisaadetus“ – adresseeritud saadetus kaaluga kuni 31,5 kg oma lõplikul kujul, millisena avalik-õiguslik või eraõiguslik kättetoimetamisteenuse osutaja peab seda vedama, sealhulgas kiri, postipakk, ajaleht, kataloog vms;
- f) „postimonopol“ – ainuõigus osutada lepinguosalise territooriumil kindlaksmääratud kättetoimetamisteenuseid vastavalt kõnealuse lepinguosalise õiguslikule meetmele; ning
- g) „universaalteenus“ – kindlaksmääratud kvaliteediga teenuse püsiv osutamine lepinguosalise territooriumi kõikides punktides ning kõikide kasutajate jaoks taskukohase hinnaga.

ARTIKKEL 8.29

Universaalteenus

1. Kummalgi lepinguosalisel on õigus kindlaks määrata, millist universaalteenuse osutamise kohustust ta soovib säilitada. Kumbki lepinguosaline, kes jätab kehtima universaalteenuse osutamise kohustuse, haldab seda kõikide teenuseosutajate suhtes, kellele see kohustus kehtib, läbipaistvalt, mittediskrimineerivalt ja neutraalselt.

2. Kui lepinguosaline nõuab, et sissetuleva kiirpostiteenuse osutamine toimuks universaalteenuse alusel, ei kohtle ta seda teenust soodsamalt kui muid rahvusvahelisi kiirkulleriteenuseid.

ARTIKKEL 8.30

Universaalteenuse rahastamine

Lepinguosalised ei kehtesta diskrimineerivaid lõive ega muid tasusid sellise kättetoimetamisteenuse osutamise eest, mis ei ole universaalteenus, eesmärgiga rahastada universaalteenuse osutamist¹.

ARTIKKEL 8.31

Turgu moonutavate tavade vältimine

Kumbki lepinguosaline tagab, et kättetoimetamisteenuste osutaja, kelle suhtes kehtib universaalteenuse osutamise kohustus või postimonopol, ei kasuta järgmisi turgu moonutavaid tavasid:

- a) sellise teenuse osutamisest saadud tulude kasutamine selleks, et ristsubsideerida kiirkulleriteenust või muud kättetoimetamisteenust, mis ei ole universaalteenus²;

¹Käesolevat lõiget ei kohaldata üldkohaldatavate maksumeetmete või haldustasude suhtes.

²Meetmed, millega tõendatakse, et universaalteenuse osutamise kohustuse või postimonopoli alla kuuluvate kättetoimetamisteenuste osutamisest saadud tulu ei kasutata mittemonopoolse või mitteuniversaalse postiteenuse osutamise ristsubsideerimiseks, võivad hõlmata eraldi raamatupidamisarvestuse pidamist.

- b) tarbijate, näiteks ettevõtete, suurpostitajate või konsolideerijate põhjendamatult eristamine näiteks seoses tariifidega universaalteenuse osutamise kohustuse või postimonopoli alla kuuluva teenuse osutamise eest; või
- c) mis tahes muu turgu moonutav tava, mis on sätestatud selle lepinguosalise õigusnormides, kus teenust osutatakse.

ARTIKKEL 8.32

Litsentsid

1. Kui lepinguosaline nõuab kättetoimetamisteenuste osutamiseks litsentsi olemasolu, teeb ta üldsusele kättesaadavaks järgmise teabe:

- a) kõik litsentsimisnõuded ja ajavahemik, mis tavaliselt kulub litsentsitaotluse kohta otsuse tegemiseks, ning
- b) litsentsi tingimused.

2. Litsentsiga seotud menetlused, kohustused ja nõuded peavad olema läbipaistvad, mittediskrimineerivad ja põhinema objektiivsetel kriteeriumidel.

3. Kumbki lepinguosaline teeb litsentsi andmisest keeldumise põhjused taotlejale kirjalikult teatavaks. Kumbki lepinguosaline tagab, et ta kehtestab või säilitab apellatsioonimenetluse sellise organi kaudu, mis on asjaosalistest sõltumatu ja mis võib olla kohus.

ARTIKKEL 8.33

Reguleeriva asutuse sõltumatus

1. Kumbki lepinguosaline loob või säilitab reguleeriva asutuse, mis on kõikidest kättetoimetamisteenuste osutajatest õiguslikult eraldiseisev ja funktsionaalselt sõltumatu. See asutus võib olla valitsusinstituutsioon.
2. Kumbki lepinguosaline tagab, et lõikes 1 osutatud reguleerivad asutused täidavad oma ülesandeid läbipaistvalt ja õigeaegselt. Nad tagavad, et reguleerivatel asutustel on neile määratud ülesannete täitmiseks piisavad rahalised vahendid ja inimressursid.
3. Reguleeriva asutuse otsused ja nende kasutatavad menetlused peavad olema kõikide turuosaliste suhtes erapooletud.
4. Lepinguosaline, kes säilitab kättetoimetamisteenuseid osutavate ettevõtete suhtes omandiõiguse või kontrolli nende üle, tagab reguleeriva funktsiooni tegeliku struktuurilise eraldatuse omandi või kontrolliga seotud tegevusest.

4. ALAJAGU

TELEKOMMUNIKATSIOONITEENUSED

ARTIKKEL 8.34

Kohaldamisala

1. Käesolevas alajaos on sätestatud õigusraamistiku põhimõtted üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude ja -teenuste pakkumiseks, mis on liberaliseeritud vastavalt käesoleva peatüki B ja C jaole.
2. Käesolevat alajagu ei kohaldata ühegi sellise meetme suhtes, mille lepinguosaline võtab vastu või säilitab seoses raadio- või televisiooniprogrammide kaabel- või ringhäälinguleviga.

ARTIKKEL 8.35

Mõisted

Käesolevas alajaos kasutatakse järgmisi mõisteid:

- a) „seotud vahendid“ – telekommunikatsioonivõrgu või -teenusega seotud teenused, füüsilised taristud ja muud vahendid, mis võimaldavad või toetavad teenuste osutamist selle võrgu ja/või teenuse kaudu või võivad seda teha;
- b) „olulised vahendid“ – üldkasutatava telekommunikatsioonivõrgu või -teenuse vahendid,
 - i) mida pakub ainult üks või valdavalt üks teenuseosutaja või piiratud arv teenuseosutajaid ning
 - ii) mille asendamine teenuse osutamiseks ei ole majanduslikult või tehniliselt teostatav;
- c) „vastastikune sidumine“ – üldkasutatavaid telekommunikatsioonivõrke või -teenuseid pakkuvate üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude ühendamise, et võimaldada ühe teenuseosutaja teenuse kasutajatel suhelda teise teenuseosutaja teenuse kasutajatega või pääseda ligi teise teenuseosutaja osutatavatele teenustele;
- d) „püsiliinid“ – telekommunikatsiooniteenused või -vahendid, millega kasutajale eraldatakse läbilaskevõime kahe või enama kindlaksmääratud punkti vahel sihtotstarbeliseks kasutamiseks või kättesaadavaks tegemiseks;

- e) „peamine teenuseosutaja“ – telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkuja, kes selle tõttu, et olulised vahendid on tema kontrolli all, või oma turupositsiooni kasutades võib oluliselt mõjutada asjaomasel telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste turul osalemise tingimusi hinna ja pakumise osas;
- f) „võrguelement“ – telekommunikatsiooniteenuse osutamisel kasutatav vahend või seade, sealhulgas selle vahendi või seadmega pakutavad omadused, funktsioonid ja võimalused;
- g) „mittediskrimineeriv“ – kohtlemine, mis ei ole vähem soodne kui see, mida võimaldatakse sarnastes olukordades teistele samasuguste üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste kasutajatele;
- h) „üldkasutatav telekommunikatsioonivõrk“ – telekommunikatsioonivõrk, mida kasutatakse üksnes või peamiselt üldkasutatavate telekommunikatsiooniteenuste osutamiseks võrgu lõpp-punktide vahel;
- i) „üldkasutatav telekommunikatsiooniteenus“ – üldsusele pakutav telekommunikatsiooniteenus;
- j) „telekommunikatsioon“ – signaalide edastamine ja vastuvõtmine elektromagnetiliste vahendite abil;

- k) „telekommunikatsioonivõrk“ – ülekandesüsteemid ja vajaduse korral kommutatsiooni- või marsruutimisseadmed ning muud vahendid, sealhulgas mitteaktiivsed võrguelemendid, mis võimaldavad signaalide edastamist ja vastuvõtmist kaabli, raadio-, optiliste või muude elektromagnetiliste vahendite abil;
- l) „telekommunikatsiooni reguleeriv asutus“ – asutus või asutused, millele lepinguosaline on teinud ülesandeks käesoleva alajaoga hõlmatud telekommunikatsioonivõrkude ja -teenuste reguleerimise;
- m) „telekommunikatsiooniteenus“ – teenus, mis seisneb tervikuna või peamiselt signaalide, sealhulgas ringhäälingusignaalide edastamises ja vastuvõtmises telekommunikatsioonivõrkude, sealhulgas ringhäälinguks kasutatavate võrkude kaudu. Telekommunikatsiooniteenuste hulka ei kuulu teenused, mille kaudu pakutakse sisu, mida edastatakse telekommunikatsioonivõrke ja -teenuseid kasutades, või millega teostatakse toimetust vastutust sellise sisu suhtes;
- n) „universaalteenus“ – kindlaksmääratud kvaliteediga teenuste miinimumkogum, mis tuleb teha kättesaadavaks kõigile kasutajatele lepinguosalise territooriumil, olenemata nende geograafilisest asukohast, ja taskukohase hinnaga; ning
- o) „kasutaja“ – füüsiline või juriidiline isik, kes kasutab üldkasutatavat telekommunikatsioonivõrku või -teenust.

ARTIKKEL 8.36

Telekommunikatsiooni reguleeriv asutus

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema telekommunikatsiooni reguleeriv asutus on telekommunikatsioonivõrkude, telekommunikatsiooniteenuste või telekommunikatsiooniseadmete pakkujatest õiguslikult eraldiseisev ja funktsionaalselt sõltumatu ning et telekommunikatsiooni reguleeriva asutuse otsused ja kasutatavad menetlused on kõikide turuosaliste suhtes erapooletud. Lepinguosaline, kes säilitab telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkujate suhtes omandiõiguse või kontrolli nende üle, tagab reguleeriva funktsiooni tegeliku struktuurilise eraldatuse omandi või kontrolliga seotud tegevusest.
2. Telekommunikatsiooni reguleeriv asutus tegutseb sõltumatult ning riigisisese õiguse alusel talle pandud ülesandeid täites ei küsi ega võta ta vastu juhiseid üheltki muult asutuselt, et tagada käesoleva alajao artiklites 8.38, 8.39, 8.40, 8.42 ja 8.43 sätestatud kohustuste täitmine.
3. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema telekommunikatsiooni reguleerival asutusel on regulatiivne võim ning piisavad rahalised ja inimressursid, et täita talle määratud ülesannet tagada käesolevas alajaos sätestatud kohustuste täitmine. Sellist võimu teostatakse läbipaistvalt ja õigeaegselt. Reguleerivate asutuste ülesanded avaldatakse hõlpsasti juurdepääsetaval ja arusaadaval kujul, eelkõige juhul, kui nende ülesannete täitmine on määratud rohkem kui ühele organile.

4. Kumbki lepinguosaline annab oma telekommunikatsiooni reguleerivale asutusele õiguse tagada, et telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkujad esitavad talle taotluse korral viivitamata kogu teabe, sealhulgas finantsteabe, mida telekommunikatsiooni reguleeriv asutus vajab, et täita oma ülesandeid kooskõlas käesoleva alajaoga. Nõutud teavet käsitletakse kooskõlas konfidentsiaalsusnõuetega.

5. Kumbki lepinguosaline tagab, et telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste kasutajal või pakkujal, keda telekommunikatsiooni reguleeriva asutuse otsus mõjutab, on õigus vaidlustada see otsus apellatsioonorganis, mis on telekommunikatsiooni reguleerivast asutusest ja otsusest mõjutatud pooltest sõltumatu. Kuni kaebuse lahendamiseni kehtib telekommunikatsiooni reguleeriva asutuse otsus, kui riigisisese õiguse kohaselt ei kohaldata ajutisi meetmeid.

ARTIKKEL 8.37

Telekommunikatsiooniteenuste osutamise luba

1. Kui lepinguosaline nõuab telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkumiseks loa olemasolu, teeb ta üldsusele kättesaadavaks luba vajavate teenuste liigid ning kõik loa andmise kriteeriumid, loa andmisega üldiselt seotud tingimused ja kohaldatavad menetlused.

2. Kui lepinguosaline nõuab ametlikku loa andmise otsust, määrab ta sellise otsuse saamiseks tavaliselt vajaliku mõistliku ajavahemiku, teeb selle läbipaistval viisil teatavaks ja püüab tagada, et otsus tehakse ettenähtud aja jooksul.
3. Kõik loa andmise kriteeriumid ja kohaldatavad menetlused peavad olema võimalikult lihtsad, objektiivsed, läbipaistvad, mittediskrimineerivad ja proportsionaalsed. Kõik loale kehtestatud ja sellega seotud kohustused ja tingimused peavad olema mittediskrimineerivad, läbipaistvad, proportsionaalsed ja seotud pakutavate teenustega.
4. Kumbki lepinguosaline tagab, et taotlejale esitatakse loa andmisest keeldumise, loa kehtetuks tunnistamise või pakkujaspetsiifiliste tingimuste kehtestamise põhjused kirjalikult. Sellistel juhtudel on taotlejal õigus esitada apellatsiooniroorganile kaebus.
5. Kui pakkujatelt nõutakse haldustasusid, peavad need olema objektiivsed, läbipaistvad, mittediskrimineerivad ja proportsionaalsed halduskuludega, mida põhjendatult kantakse käesolevas alajaos sätestatud kohustuste haldamisel, kontrollimisel ja täitmise tagamisel¹.

¹Haldustasude hulka ei kuulu maksed piiratud ressursside kasutamise õiguse eest ega kohustuslikud maksed universaalteenuse osutamise eest.

ARTIKKEL 8.38

Vastastikune sidumine

Kumbki lepinguosaline tagab, et üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkujal on õigus, ja juhul, kui seda taotleb teine üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkuja, ka kohustus pidada läbirääkimisi vastastikuse sidumise üle, selleks et pakkuda üldkasutatavaid telekommunikatsioonivõrke või -teenuseid.

ARTIKKEL 8.39

Juurdepääs ja kasutamine

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et igale teise lepinguosalise teenuseosutajale võimaldatakse juurdepääs üldkasutatavatele telekommunikatsioonivõrkudele või -teenustele ning nende kasutamine mõistlikel ja mittediskrimineerivatel tingimustel. Seda kohustust kohaldatakse muu hulgas lõigete 2–5 kaudu.
2. Kumbki lepinguosaline tagab, et teise lepinguosalise teenuseosutajatel on juurdepääs igale tema territooriumil või piiriüleselt pakutavale üldkasutatavale telekommunikatsiooniteenusele, sealhulgas püsiliinidele, ning kui lõikest 5 ei tulene teisiti, tagab, et sellistel teenuseosutajatel on lubatud:
 - a) osta või rentida ja liita terminali- või muid seadmeid, mis ühendatakse võrku ja mis on vajalikud teenuseosutaja teenuste osutamiseks;

- b) ühendada renditud või nende omandis olevaid püsiliine üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkudega või teise teenuseosutaja renditud või tema omandis olevate püsiliinidega; ning
 - c) kasutada enda valitud operatsiooniprotokolle, et osutada mis tahes muid teenuseid kui need, mida on vaja, et tagada telekommunikatsiooniteenuste kättesaadavus üldsusele.
3. Kumbki lepinguosaline tagab, et teise lepinguosalise teenuseosutajad võivad kasutada üldkasutatavaid telekommunikatsioonivõrke ja -teenuseid teabe edastamiseks tema territooriumil või piiriüleselt, sealhulgas selliste teenuseosutajate ettevõttesiseseks sideks, samuti juurdepääsuks teabele, mis sisaldub kummagi lepinguosalise territooriumil olevates andmebaasides või on muul viisil salvestatud masinloetaval kujul.
4. Olenemata lõikest 3 võib lepinguosaline võtta meetmeid, mis on vajalikud side turvalisuse ja konfidentsiaalsuse tagamiseks, arvestades nõuet, mille kohaselt neid meetmeid ei rakendata nii, et need kujutaksid endast meelevaldse või õigustamatu diskrimineerimise vahendeid või teenuskaubanduse varjatud piiranguid.
5. Kumbki lepinguosaline tagab, et üldkasutatavatele telekommunikatsioonivõrkudele või -teenustele juurdepääsuks ja nende kasutamiseks ei kehtestata muid tingimusi kui need, mis on vajalikud selleks, et:
- a) tagada üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude ja -teenuste pakkujate avaliku teenuse osutamise kohustused, eelkõige nende suutlikkus teha oma teenused üldsusele kättesaadavaks; või

- b) kaitsta üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude ja -teenuste tehnilist terviklikkust.

ARTIKKEL 8.40

Telekommunikatsioonialaste vaidluste lahendamine

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et kui telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkujate vahel on tekkinud vaidlus, mis on seotud käesolevast alajaost tulenevate õiguste ja kohustustega, ja kui emb-kumb vaidluse osapool seda taotleb, teeb tema telekommunikatsiooni reguleeriv asutus mõistliku aja jooksul vaidluse lahendamiseks siduva otsuse.
2. Ilma et see piiraks ärisaladuse nõudeid, tehakse telekommunikatsiooni reguleeriva asutuse otsus üldsusele kättesaadavaks. Asjaomastele pooltele esitatakse sellise otsuse täielik põhjendus ning tagatakse kooskõlas artikli 8.36 lõikega 5 õigus otsus edasi kaevata.
3. Lõigetes 1 ja 2 osutatud kord ei takista kumbagi asjaomast poolt esitamast asja kohtusse.

ARTIKKEL 8.41

Konkurentsi kaitsemeetmed

1. Kumbki lepinguosaline kehtestab või jätab kehtima asjakohased meetmed, et telekommunikatsioonivõrkude ja -teenuste pakkujad, kes kas üksi või üheskoos moodustavad peamise teenuseosutaja, ei saaks alustada või jätkata konkurentsivastast tegevust. Sellise konkurentsivastase tegevuse hulka kuulub eelkõige:

- a) konkurentsivastase ristsubsideerimise kasutamine;
- b) konkurentidelt saadud teabe kasutamine konkurentsivastasel viisil; ning
- c) sellise olulisi vahendeid käsitleva tehnilise teabe ja asjakohase kommertsteabe varjamine teiste teenuseosutajate eest, mis on neile teenuste osutamiseks vajalik.

2. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et ükski käesoleva artikli säte ei takista lepinguosalist säilitamast meetmeid, mille eesmärk on takistada üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkujate, kes ei ole peamised teenuseosutajad, konkurentsivastast tegevust.

ARTIKKEL 8.42

Vastastikune sidumine peamiste teenuseosutajatega

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et peamised teenuseosutajad, kes pakuvad üldkasutatavaid telekommunikatsioonivõrke või -teenuseid, võimaldavad vastastikust sidumist võrgu igas punktis, kus see on tehniliselt teostatav. Selline vastastikune sidumine toimub:
 - a) mittediskrimineerivatel tingimustel (sealhulgas tariifide, tehniliste standardite, spetsifikatsioonide, kvaliteedi ja hoolduse osas) ja kvaliteediga, mis ei ole halvem kui see, mida pakutakse peamise teenuseosutaja enda samasuguste teenuste puhul või tema tütarettevõtjate või muude sidusettevõtjate samasuguste teenuste puhul;
 - b) õigeaegselt ning läbipaistvatel, majanduslikku teostatavust silmas pidades mõistlikel ja piisavalt eristatud tingimustel (sealhulgas tariifide, tehniliste standardite, spetsifikatsioonide, kvaliteedi ja hoolduse osas), et teenuseosutaja ei peaks maksma võrguelementide või vahendite eest, mida ta osutatava teenuse jaoks ei vaja, ning
 - c) taotluse korral ka muudes punktides peale võrgu lõpp-punktide, mida pakutakse enamikule kasutajatest, tasu eest, mis kajastab vajalike lisarajatiste ehitamise kulusid.
2. Kord, mida kohaldatakse vastastikusel sidumisel peamise teenuseosutaja võrkudega, tuleb teha üldsusele kättesaadavaks.

3. Peamised teenuseosutajad teevad üldsusele kättesaadavaks kas oma vastastikuse sidumise lepingud või vastastikuse sidumise standardpakkumised.

ARTIKKEL 8.43

Juurdepääs peamiste teenuseosutajate olulistele vahenditele

Kumbki lepinguosaline tagab, et tema territooriumil asuv peamine teenuseosutaja teeb oma olulised vahendid telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkujatele üldkasutatavate telekommunikatsiooniteenuste osutamise tarbeks kättesaadavaks mõistlikel ja mittediskrimineerivatel tingimustel, välja arvatud juhul, kui telekommunikatsiooni reguleeriva asutuse poolt kogutud faktide ja turu hindamise põhjal ei ole see tõhusa konkurentsi saavutamiseks vajalik. Peamise teenuseosutaja oluliste vahendite hulka võivad kuuluda võrguelemendid, püsiliiniteenused ja seotud vahendid.

ARTIKKEL 8.44

Piiratud ressursid

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et piiratud ressursside, sealhulgas raadiospektri, numbrite ja trassirajamisõiguste jaotamine ja kasutusõiguste andmine on avatud, objektiivne, õigeaegne, läbipaistev, mittediskrimineeriv ja proportsionaalne ning vastab üldise huvi eesmärkidele. Kasutusõigustega seotud menetlused, tingimused ja kohustused põhinevad objektiivsetel, läbipaistvatel, mittediskrimineerivatel ja proportsionaalsetel kriteeriumidel.

2. Teave eraldatud sagedusalade praeguse kasutuse kohta avalikustatakse, ent valitsuse erikasutuseks eraldatud raadiospektri üksikasjalik tuvastamine ei ole kohustuslik.
3. Lepinguosalise spektri jaotamise ja eraldamise ning sageduste haldamise meetmed ei ole meetmed, mis on iseenesest vastuolus artiklitega 8.7 ja 8.13. Sellest tulenevalt jääb kummalegi lepinguosalisele õigus kehtestada ja kohaldada spektri ja sageduste haldamise meetmeid, mis võivad piirata telekommunikatsiooniteenuste osutajate arvu, tingimusel et seda tehakse kooskõlas käesoleva peatükiga. See hõlmab võimalust võtta sagedusala eraldamisel arvesse olemasolevaid ja tulevasi vajadusi ning spektri kättesaadavust.

ARTIKKEL 8.45

Numbri liikuvus

Kooskõlas artiklitega 8.8 ja 8.14 tagab kumbki lepinguosaline, et üldkasutatavate telekommunikatsiooniteenuste osutajad tagavad numbri liikuvuse mõistlikel tingimustel sellises ulatuses, milles sellist teenust kummagi lepinguosalise territooriumil juba osutatakse.

ARTIKKEL 8.46

Universaalteenus

1. Kummalgi lepinguosalisel on õigus kindlaks määrata, mis liiki universaalteenuse osutamise kohustusi ta soovib säilitada, ning otsustada nende kohustuste ulatuse ja rakendamise üle.
2. Universaalteenuse osutamise kohustusi ei peeta konkurentsiga vastuolus olevaks, kui neid hallatakse proportsionaalsel, läbipaistval, objektiivsel ja mittediskrimineerival viisil. Selliste kohustuste haldamine peab olema konkurentsi suhtes neutraalne ega tohi olla koormavam, kui on lepinguosalise kindlaks määratud universaalteenuseliigi jaoks vaja.
3. Kumbki lepinguosaline tagab, et universaalteenuse osutajate määramise menetlused on avatud kõigile üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste pakkujatele. Universaalteenuse osutaja määratakse tõhusal, läbipaistval ja mittediskrimineerival viisil.
4. Kui lepinguosaline otsustab universaalteenuse osutajatele hüvitist maksta, tagab ta, et hüvitis ei ületa universaalteenuse osutamise kohustusest tulenevat netokulu.

ARTIKKEL 8.47

Teabe konfidentsiaalsus

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et teenuseosutajad, kes saavad artikli 8.38, 8.39, 8.42 või 8.43 kohaste kokkulepete üle peetavate läbirääkimiste käigus teiselt teenuseosutajalt teavet, kasutavad seda teavet üksnes sel otstarbel, milleks see anti, ning peavad alati kinni edastatud või salvestatud teabe konfidentsiaalsuse nõudest.
2. Kumbki lepinguosaline tagab üldkasutatavate telekommunikatsioonivõrkude või -teenuste kasutamisel edastatavate telekommunikatsiooni- ja sellega seotud andmeliiklusandmete konfidentsiaalsuse, järgides nõuet, et selleks rakendatud meetmed ei kujuta endast meelevaldset või õigustamatut diskrimineerimist ega teenuskaubanduse varjatud piiramist.

5. ALAJAGU

FINANTSTEENUSED

ARTIKKEL 8.48

Kohaldamisala ja mõisted

1. Käesolevas jaos on sätestatud õigusraamistiku põhimõtted kõigi B, C ja D jao alusel liberaliseeritavate finantsteenuste jaoks.
2. Käesolevas jaos ning käesoleva peatüki B, C ja D jaos kasutatakse järgmisi mõisteid:
 - a) „finantsteenuse“ – igasugune finantsilist laadi teenus, mida pakub lepinguosalise finantsteenuste pakkuja. Finantsteenuste hulka kuulub järgmist liiki tegevus:
 - i) kindlustus ja kindlustusega seotud teenused:
 - A) otsekindlustus (sealhulgas kaaskindlustus):
 - aa) elukindlustus,
 - bb) kahjukindlustus;

- B) edasikindlustus ja retrotsessioon;
 - C) kindlustuse vahendamine, nagu tegevus maakleri või kindlustusagendina; ning
 - D) kindlustuse abiteenused, nagu nõustamine, kindlustusmatemaatika, riskihindamine ja kahjukäsitlus;
- ii) panga- ja muud finantsteenused (välja arvatud kindlustus):
- A) hoiuste ja muude tagasimakstavate rahaliste vahendite vastuvõtmine üldsuselt;
 - B) igat liiki laenamine, sealhulgas tarbijakrediit, hüpoteeklaen, faktooring ja äritehingute finantseerimine;
 - C) kapitalirent;
 - D) kõik makse- ja arveldusteenused, sealhulgas krediit-, makse- ja deebetkaardid, reisisõekid ja pangavekslid;
 - E) tagatis- ja garantiitehingud;

- F) kauplemine oma või klientide arvel kas börsil, börsivälisel turul või mõnel muul viisil järgmisega:
- aa) rahaturuinstrumendid (sealhulgas tšekid, vekslid, hoiusesertifikaadid),
 - bb) välisvaluuta,
 - cc) tuletistooted, sealhulgas futuurid ja optsioonid,
 - dd) valuutakursi ja intressimäära instrumendid, sealhulgas sellised finantsinstrumendid nagu vahetuslepingud ja intressiforvardid,
 - ee) vabalt kaubeldavad väärtpaberid,
 - ff) muud vabalt kaubeldavad maksevahendid ja finantsvarad, sealhulgas väärismetallikangid;
- G) osalemine iga liiki väärtpaberite emissioonides, sealhulgas emissiooni tagamine ja väärtpaberite pakkumine agendina (nii avalikult kui ka suunatult), ning seonduvate teenuste osutamine;
- H) rahamaakleri tegevus;

- I) varahaldus, sealhulgas sularaha- või portfelliholdus, kõik ühisinvesteeringute haldamise vormid, pensionifondide valitsemine, hooldus-, hoiustamis- ja usaldusteenused;
 - J) finantsvarade, sealhulgas väärtpaberite, tuletisinstrumentide ja teiste vabalt kaubeldavate instrumentidega seotud arveldus- ja kliiringteenused;
 - K) finantsteabe andmine ja edastamine ning finantsandmete töötlemine ja asjakohase tarkvara pakkumine muude finantsteenuste osutajate poolt; ning
 - L) nõustamis-, vahendus- ja muud finantsabiteenused, mis on seotud punktides A–K loetletud tegevustega, sealhulgas krediidiinfo ja -analüüs, investeeringute ja väärtpaberiportfellidega seotud uuringud ja nõustamine, samuti nõustamine seoses äriühingute omandamise ja restruktureerimise ning strateegiaga;
- b) „finantsteenuse osutaja“ – lepinguosalise füüsiline või juriidiline isik, kes osutab või kavatseb osutada finantsteenuseid. Mõiste „finantsteenuse osutaja“ ei hõlma avalik-õiguslikke üksusi;

c) „avalik-õiguslik üksus“¹:

- i) lepinguosalise valitsus, keskpank või rahaasutus või lepinguosalise omandis või kontrolli all olev üksus, mille peamine ülesanne on täita valitsuse või valitsustegevusega seotud ülesandeid, välja arvatud peamiselt kaubanduslikel tingimustel finantsteenuseid osutav institutsioon; või
 - ii) eraõiguslik üksus, mis täidab funktsioone, mis tavaliselt on keskpangal või rahaasutusel, nende funktsioonide täitmise käigus;
- d) „uus finantsteenuse“ – finantsteenuse, sealhulgas olemasolevate ja uute toodetega või toote kättetoimetamise viisiga seotud teenused, mida lepinguosalise territooriumil ei osuta ükski finantsteenuste osutaja, kuid mida osutatakse teise lepinguosalise territooriumil ja mis on seal reguleeritud;
- e) „iseregulatsiooni organ“ – valitsusväline organ, sealhulgas väärtpaberi- või futuurbörs või -turg, kliiringuasutus või muu organisatsioon või ühendus, millel on endal või keskvalitsuse, piirkondliku või kohaliku omavalitsuse või ametiasutuse delegeeritud volituse alusel reguleerimis- või järelevalvevolitused finantsteenuste osutajate üle, kui see on asjakohane.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et avalik-õiguslike üksuste hulka kuulub ka finantsvaldkonna reguleeriv või järelevalveasutus.

3. Artikli 8.4 lõike 1 punkti a kohaldamisel tähendavad „teenused, mida osutatakse valitsuse ülesannete täitmisel“ järgmist:

- a) keskpanga, rahaasutuse või mis tahes avalik-õigusliku üksuse tegevus raha- või valuutakursipoliitika elluviimisel;
- b) tegevus, mis on osa riiklikust sotsiaalkindlustus- või pensionisüsteemist; ning
- c) muu avalik-õigusliku üksuse tegevus lepinguosalise või tema avaliku sektori asutuste nimel või tagatisel või nende rahalisi vahendeid kasutades.

ARTIKKEL 8.49

Usaldatavusnõuetega seotud erand

1. Ükski käesoleva lepingu säte ei keela lepinguosalisel võtta vastu või jätta kehtima meetmeid usaldatavusnõuetega seotud põhjustel, nagu:

- a) investorite, hoiustajate, kindlustusvõtjate ja selliste isikute kaitseks, kelle suhtes finantsteenuse osutajal on usaldussuhtest tulenev kohustus; või
- b) lepinguosalise finantssüsteemi terviklikkuse ja stabiilsuse tagamiseks.

2. Kui lõikes 1 osutatud meetmed ei ole kooskõlas käesoleva lepingu muude sätetega, ei kasutata neid selleks, et hoida kõrvale lepinguosalise kohustustest, mis tulenevad nendest sätetest.
3. Ühtki käesoleva lepingu sätet ei tõlgendata nii, nagu kohustaks see lepinguosalist avalikustama üksikute klientide tehingute ja kontodega seotud teavet või avalik-õiguslike üksuste valduses olevat salajast või ärisaladuse alla kuuluvat teavet.

ARTIKKEL 8.50

Tulemuslik ja läbipaistev reguleerimine

1. Kumbki lepinguosaline teeb finantsteenuste osutajatele kättesaadavaks oma nõuded finantsteenuste osutamist käsitlevate taotluste täitmise kohta.
2. Taotleja taotluse korral annab lepinguosaline taotlejale teada, millises käsitusjärgus tema taotlus on. Kui asjaomane lepinguosaline nõuab taotlejalt lisateavet, teatab ta sellest taotlejale ilma põhjendamatu viivitusega.

3. Kumbki lepinguosaline püüab tagada, et tema territooriumil rakendatakse ja kohaldatakse finantsteenuste sektori reguleerimise ja järelevalve valdkonnas ning maksustamise vältimise, maksudest kõrvalehoidmise, rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse valdkonnas rahvusvaheliselt kokku lepitud standardeid. Nende rahvusvaheliselt kokkulepitud standardite hulka kuuluvad G20, finantsstabiilsuse nõukogu, Baseli pangajärelevalve komitee, Rahvusvahelise Kindlustusjärelevalve Assotsiatsiooni, Rahvusvahelise Väärtpaberijärelevalve Organisatsiooni, rahapesuvastase töökonna ja ülemaailmse maksualase läbipaistvuse ja teabevahetuse foorumi vastuvõetud standardid.

ARTIKKEL 8.51

Uued finantsteenused

Kumbki lepinguosaline lubab tema territooriumil asutatud teise lepinguosalise finantsteenuste osutajal osutada mis tahes uut finantsteenust, mida ta sarnases olukorras lubaks oma õigusnormide kohaselt osutada oma finantsteenuste osutajatel, tingimusel et uue finantsteenuse kasutuselevõtmine ei nõua uue seaduse vastuvõtmist ega olemasoleva seaduse muutmist. Lepinguosaline võib määrata, millises institutsioonilises või õiguslikus vormis võib teenust osutada, ja nõuda luba teenuse osutamiseks. Kui selline luba on nõutav, tehakse loa kohta otsus E jao 1. alajao kohaselt ja loa andmisest võib keelduda üksnes usaldatavusnõuetega seotud kaalutlustel.

ARTIKKEL 8.52

Konkreetsed erandid

1. Ühtki käesoleva peatüki sätet ei tõlgendata nii, nagu takistaks see lepinguosalist, sh tema avalik-õiguslikke üksusi tegemast oma territooriumil ainuõiguslikult toiminguid või osutamast teenuseid, mis moodustavad osa riiklikust pensionikavast või riiklikust sotsiaalkindlustussüsteemist, välja arvatud juhul, kui selle lepinguosalise õigusnormide kohaselt võivad neid toiminguid teha finantsteenuste osutajad, konkureerides avalik-õiguslike üksuste või eraõiguslike institutsioonidega.
2. Käesolevat lepingut ei kohaldata keskpanga, rahaasutuse ega mõne muu avalik-õigusliku üksuse tegevuse suhtes raha- või valuutakursipoliitika elluviimisel.
3. Käesolevat peatükki ei tõlgendata nii, nagu takistaks see lepinguosalist või tema avalik-õiguslikke üksusi tegemast oma territooriumil ainuõiguslikult toiminguid või osutamast teenuseid lepinguosalise, sealhulgas tema avalik-õiguslike üksuste nimel või tagatisel või nende rahalisi vahendeid kasutades, välja arvatud juhul, kui selle lepinguosalise õigusnormide kohaselt võivad neid toiminguid teha finantsteenuste osutajad, konkureerides avalik-õiguslike üksuste või eraõiguslike institutsioonidega.

ARTIKKEL 8.53

Iseregulatsiooni organid

Kui lepinguosaline nõuab, et selleks, et teise lepinguosalise finantsteenuse osutaja saaks osutada esimese lepinguosalise territooriumil või territooriumile finantsteenust, peab ta olema iseregulatsiooni organi liige, osalema sellises organisatsioonis või tal peab olema sellele juurdepääs, tagab esimene lepinguosaline, et järgitakse artiklitest 8.8 ja 8.9 ning artiklitest 8.14 ja 8.15 tulenevaid kohustusi.

ARTIKKEL 8.54

Kliiringu- ja maksesüsteemid

Vastavalt tingimustele, mille alusel võimaldatakse võrdset kohtlemist, annab kumbki lepinguosaline oma juurdepääsukriteeriumide kohaselt teise lepinguosalise finantsteenuste osutajatele, kes on asutatud tema territooriumil, juurdepääsu avalik-õiguslike üksuste käitatavatele makse- ja kliirimissüsteemidele ning tavalises äritegevuses kättesaadavatele ametlikele rahastamis- ja refinantseerimisallikatele. Käesolev artikkel ei ole mõeldud võimaldama juurdepääsu lepinguosalise viimase instantsi laenajale.

ARTIKKEL 8.55

Regulatiivne dialoog finantsteenuste valdkonnas

1. Käesolevaga seavad lepinguosalisel sisse finantsteenuste sektori reguleerimise teemalise dialoogi, et parandada lepinguosaliste reguleerivate raamistike vastastikust tundmist ja teha koostööd rahvusvaheliste standardite väljatöötamisel.
2. Finantsteenustega seotud küsimused, millest lepinguosaline teisele lepinguosalisele teatab, lepitakse lepinguosaliste vahel kokku enne dialoogi.
3. Lepinguosalisel võivad kohtuda näost näkku, sealhulgas rahvusvaheliste foorumite veerel, või mis tahes muude asjakohaste sidevahendite, näiteks videokonverentsi või telekonverentsi kaudu, milles lepinguosalisel on kokku leppinud.
4. Regulatiivses dialoogis osalevad finantsteenuste eksperdid ja finantsteenuste poliitika eest vastutavate asutuste esindajad.

6. ALAJAGU

RAHVUSVAHELISED MERETRANSPOORDITEENUSED

ARTIKKEL 8.56

Kohaldamisala, mõisted ja põhimõtted

1. Lisaks B, C ja D jaole¹ kohaldatakse käesolevat alajagu lepinguosalise meetmete suhtes, mis mõjutavad rahvusvaheliste meretransporditeenuste osutamist.
2. Käesolevas alajaos ning B, C ja D jaos kasutatakse järgmisi mõisteid:
 - a) „konteinerjaama- ja depooteenused“ – toimingud, mis seisnevad konteinerite hoiustamises sadamaaladel või sisemaal, et neid täis või tühjaks laadida, remontida ja saadetise jaoks ette valmistada;
 - b) „tollivormistusteenused“ või „tollimaakleri teenused“ – toimingud, mis seisnevad veose impordi, ekspordi või transiidi või ladustamisega seotud tolliformaalsuste sooritamises teise isiku eest ja tema nimel, olenemata sellest, kas see on teenuseosutaja põhitegevus või tema põhitegevuse tavapärane täiendus;

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et käesolevas alajaos olevad viited B, C ja D jaole hõlmavad käesoleva peatüki vastavaid lisasid.

- c) „uksest ukseni või mitmeliigiline transport“ – veose transport, mille korral kasutatakse rohkem kui üht transpordiliiki, sh rahvusvahelist merevedu, ning mis toimub üheainsa veodokumendi alusel;
- d) „fiiderteenused“ – ilma et see piiraks sellise tegevuse ulatust, mida asjaomaste riigisiseste õigusaktide kohaselt võib pidada kabotaažiks, rahvusvaheliste veoste eel- ja edasivedu meritsi lepinguosalise territooriumil asuvate sadamate vahel, tingimusel et selline rahvusvaheline veos on „teel“, see tähendab suundumas sihtkohta või saabumas lastimissadamast, mis asub väljaspool kõnealuse lepinguosalise territooriumi;
- e) „ekspedeerimisteenused“ – tegevus, mis seisneb lastisaatjate nimel veotegevuse korraldamises ja järelevalves transpordi ja sellega seotud teenuste tellimise, dokumentide koostamise ja äriteabe andmise kaudu;
- f) „rahvusvaheline veos“ – veos, mida transporditakse ühe lepinguosalise territooriumil asuva sadama ja teise lepinguosalise või kolmanda riigi sadama vahel või ühe liikmesriigi sadama ja teise liikmesriigi sadama vahel;
- g) „rahvusvahelised meretransporditeenused“ – reisijate või lasti vedu merelaevadega ühe lepinguosalise sadama ja teise lepinguosalise või kolmanda riigi sadama vahel. Siia hulka kuulub otselepingute sõlmimine muude transporditeenuste osutajatega, et hõlmata uksest ukseni või mitmeliigilist transporti üheainsa veodokumendi alusel, kuid mitte õigust osutada selliseid muid transporditeenuseid;

- h) „laevade agenteerimise teenused“ – tegevus, mis seisneb asjaomases geograafilises piirkonnas ühe või enama laevaliini või laevandusettevõtja ärihuvide esindamises agendina järgmistel eesmärkidel:
- i) meretranspordi- ja sellega seotud teenuste turustamine ja müük pakkumise tegemisest arve esitamiseni, meretranspordi veokirjade väljastamine ettevõtjate nimel, vajalike abiteenuste ost ja edasimüük, dokumentide koostamine ja äriteabe andmine; või
 - ii) ettevõtjate nimel tegutsemine, korraldades vajaduse korral laevade sadamaskäike ja lasti vastuvõtmist;
- i) „meretranspordi abiteenused“ – mereveoste käitlemise teenused, tollivormistusteenused, konteinerjaama- ja depooteenused, laevade agenteerimise teenused ja mereveoste ekspedeerimise teenused; ning
- j) „mereveoste käitlemise teenused“ – stividorettevõtjate, sealhulgas terminalioperaatorite tegevus, välja arvatud otsene kaitöötajate tegevus, juhul kui nende töö on korraldatud stividor- ja terminaliettevõtjatest sõltumatult; mõiste alla kuulub järgmise tegevuse korraldamine ja järelevalve:
- i) laevade lastimine ja lossimine,

ii) kauba kinnitamine ja lahtivõtmine ning

iii) kauba vastuvõtt, väljastamine ja hoiustamine enne lastimist või pärast lossimist.

3. Pidades silmas rahvusvaheliste meretransporditeenuste liberaliseerimise praegust taset lepinguosaliste vahel:

- a) ilma et see piiraks artiklites 8.10 ja 8.17 osutatud piirangute, tingimuste ja nõuete kohaldamist, rakendab kumbki lepinguosaline tulemuslikult põhimõtet, mille kohaselt tagatakse kaubanduslikel ja mittediskrimineerivatel alustel piiramatu juurdepääs rahvusvahelisele mereveoturule ja -kaubandusele; ning
- b) kumbki lepinguosaline võimaldab laevadele, mis sõidavad teise lepinguosalise lipu all või mida käitavad teise lepinguosalise teenuseosutajad, muu hulgas seoses juurdepääsuga sadamatele, sadamate infrastruktuuri ja teenuste ning meretranspordi abiteenuste kasutamisega ning sellega seotud tasude ja lõivude, tolliteenuste, kaikohtade ning peale- ja mahalaadimisvahenditega vähemalt sama soodsat kohtlemist nagu omaenda laevadele.

4. Lõike 3 punktides a ja b osutatud põhimõtete rakendamisel lepinguosalisel:

- a) ei kehtesta tulevikus kolmandate riikidega sõlmitavates meretransporditeenuste, sealhulgas puist- ja vedellastivedude ja liinivedude lepingutes lastijaotusklausleid, ning kui varasemates lepingutes tuvastatakse selliste lastijaotusklauslite olemasolu, ei rakenda neid klausleid ja püüavad need mõistliku tähtaja jooksul lõpetada; ning

- b) püüavad käesoleva lepingu jõustumisel kaotada ühepoolsed meetmed, mis võivad varjatult piirata rahvusvaheliste meretransporditeenuste vaba pakkumist või põhjustada selles valdkonnas ebavõrdset kohtlemist, ning hoiduvad edaspidi neid kehtestamast.
5. Kumbki lepinguosaline lubab teise lepinguosalise rahvusvaheliste mereveoteenuste osutajatel asutada oma territooriumil ettevõtte ja käitada seda vastavalt käesoleva peatüki asjaomases lisas sätestatud tingimustele.
6. Lepingualised annavad teise lepinguosalise rahvusvahelise meretransporditeenuse osutajatele mõistlikel ja mittediskrimineerivatel tingimustel juurdepääsu järgmistele sadamateenustele, kui sellised teenused on seal kättesaadavad: lootsiteenused, puksiirabi, toiduainete, kütuse ja veega varustamine, prügi ja ballastvee kõrvaldamine, sadamakapteni teenused, navigeerimisabi, laeva tööks vajalikud maismaa-tugiteenused, sealhulgas side-, vee- ja elektrivarustus, avariiremondirajatised, reidi-, kai- ja sildumisteenused.
7. Kumbki lepinguosaline võimaldab oma pädeva asutuse loal, kui see nõue on kohaldatav, teise lepinguosalise rahvusvaheliste meretransporditeenuse osutajatel osutada fiiderteenuseid.

7. ALAJAGU

ARVUTITEENUSED

ARTIKKEL 8.57

Arvutiteenuste käsituslepe

1. Lepinguosalisel on ühisel arusaamal, et teenuskaubanduse liberaliseerimiseks käesoleva peatüki alusel käsitatakse arvutiteenuste ja nendega seotud teenustena järgmisi teenuseid, olenemata sellest, kas neid osutatakse võrgu, sealhulgas interneti kaudu:
 - a) arvutite ja arvutisüsteemidega seotud konsulteerimine, strateegia, analüüsimine, plaanimine, spetsifikatsioonide määramine, projekteerimine, arendamine, paigaldamine, käivitamine, ühildamine, katsetamine, vigade kõrvaldamine, ajakohastamine, kasutajatugi, tehniline abi või haldamine;
 - b) arvutiprogrammid ehk juhiste kogumid, mida on vaja arvutite tööks ja nendevaheliseks suhtluseks, ning arvutiprogrammidega seotud konsulteerimine, strateegia, analüüsimine, plaanimine, spetsifikatsioonide määramine, projekteerimine, arendamine, paigaldamine, käivitamine, ühildamine, katsetamine, vigade kõrvaldamine, ajakohastamine, kohandamine, hooldamine, kasutajatugi, tehniline abi, haldamine ja arvutiprogrammide kasutamine;
 - c) andmetöötlus-, andmesalvestus-, andmehoiu- ja andmebaasiteenused;

- d) kontoriseadmete, sealhulgas arvutite hoolduse ja remondi teenused; või
- e) arvutiprogrammide, arvutite või arvutisüsteemidega seotud mujal nimetamata koolitusteenused klientide töötajatele.

2. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et teenuseid, mida saab osutada arvutiteenuste ja nendega seotud teenuste abil, välja arvatud lõikes 1 loetletud teenused, ei loeta iseenesest arvutiteenusteks ega nendega seotud teenusteks.

9. PEATÜKK

KAPITALI LIIKUMINE, MAKSED JA ÜLEKANDED

ARTIKKEL 9.1

Jooksevkonto

Ilma et see piiraks käesoleva lepingu muude sätete kohaldamist, võimaldab kumbki lepinguosaline lepinguosalistevaheliste maksebilansi jooksevkonto tehingute puhul vabalt konverteeritavas valuutas ja kooskõlas Rahvusvahelise Valuutafondi põhikirjaga kõiki makseid ja ülekandeid, mis kuuluvad käesoleva lepingu kohaldamisalasse.

ARTIKKEL 9.2

Kapitali liikumine

1. Ilma et see piiraks käesoleva lepingu muude sätete kohaldamist, võimaldab kumbki lepinguosaline maksebilansi kapitali- ja finantskonto tehingute puhul 8. peatüki „Investeeringute ja teenuskaubanduse liberaliseerimine“ B jao kohaselt liberaliseeritud investeeringute ja tehingutega seotud kapitali vaba liikumist.
2. Lepinguosalised konsulteerivad teineteisega teenuste, investeeringute, digikaubanduse, riigihangete ja intellektuaalomandi komitees (käesolevas peatükis edaspidi „komitee“), et hõlbustada omavahelist kapitali liikumist kaubanduse ja investeeringute edendamiseks.

ARTIKKEL 9.3

Kapitali liikumist, makseid või ülekandeid käsitlevate õigusnormide kohaldamine

1. Artiklid 9.1 ja 9.2 ei takista lepinguosalist kohaldamast oma õigusnorme, mis käsitlevad:
 - a) pankrotti, maksejõuetust, võlausaldajate õiguste kaitset, pankade finantsseisundi taastamist ja kriisilahendust või finantsasutuste usaldatavusnõuete täitmise järelevalvet;

- b) finantsinstrumentide emiteerimist, nendega kauplemist või tehingute tegemist;
- c) finantsaruandlust või kapitali liikumise, maksete või ülekannete arvestuse pidamist, kui see on vajalik õiguskaitse- või finantsjärelevalveasutuste abistamiseks;
- d) kuri- või väärtegusid, kelmusi või pettusi;
- e) kohtu- või haldusmenetlustes antud korralduste või kohtuotsuste täitmise tagamist; või
- f) sotsiaalkindlustust, riiklikke pensioniskeeme või kohustuslikke säästuskeeme.

2. Lõikes 1 osutatud õigusnorme ei kohaldata meelevaldselt ega diskrimineerivalt ega viisil, mis kujutab endast kapitali liikumise, maksete või ülekannete varjatud piiramist.

ARTIKKEL 9.4

Ajutised kaitsemeetmed

Erandlike asjaolude korral, kui esineb tõsiseid raskusi Indoneesia puhul majandus- ja rahapoliitika toimimises või Euroopa Liidu puhul majandus- ja rahaliidu toimimises või on oht, et neid võib tekkida, võib vastavalt kas Indoneesia või liit kõige rohkem kuueks kuuks kehtestada või jätta kehtima kapitali liikumise, maksete või ülekannetega seotud kaitsemeetmed¹. Need meetmed peavad olema rangelt vajalikud nende raskuste ületamiseks.

ARTIKKEL 9.5

Piirangud maksebilansi ja välisfinantspositsiooni raskuste korral

1. Kui lepinguosalisel tekib tõsiseid maksebilansiraskusi või välisfinantspositsiooni raskusi või on oht, et neid võib tekkida, võib ta võtta vastu või jätta kehtima piiravaid meetmeid kapitali liikumise, maksete või ülekannete suhtes².

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et neid meetmeid võib pikendada veel kuue kuu kaupa, tingimusel et need on antud olukorras endiselt rangelt vajalikud. Nende meetmete suhtes ei kohaldata artikli 9.5 lõigetes 5–7 ette nähtud teatamis- ja konsulteerimismenetlust.

²Liidu puhul võib selliseid meetmeid võtta üks liikmesriik, kui on tegemist muu kui artiklis 9.4 nimetatud olukorraga, mis mõjutab selle liikmesriigi majandust. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et tõsised maksebilansiraskused või välisfinantspositsiooni raskused või nende tekke oht võivad olla tingitud muu hulgas raha- või vahetuskursipoliitikaga seotud tõsistest raskustest või nende tekke ohust.

2. Lõikes 1 osutatud meetmed:

- a) peavad olema vastavuses Rahvusvahelise Valuutafondi põhikirjaga, kui see on kohaldatav;
- b) ei tohi minna kaugemale sellest, mis on vajalik, et tulla toime lõikes 1 kirjeldatud olukorraga;
- c) peavad olema ajutised ja need tuleb järk-järgult kõrvaldada, kui lõikes 1 kirjeldatud olukord paraneb;
- d) ei tohi tekitada põhjendamatut kahju teise lepinguosalise kaubanduslikele, majanduslikele ega finantshuvidele; ning
- e) ei tohi teist lepinguosalist kohelda vähem soodsalt kui samasuguses olukorras olevaid kolmandaid riike.

3. Kumbki lepinguosaline võib oma välisfinantspositsiooni või maksebilansi kaitseks võtta piiravaid meetmeid kaubavahetuse suhtes. Sellised meetmed peavad olema kooskõlas GATT 1994-ga ja GATT 1994 maksebilansisätete käsitusleppega.

4. Lepinguosaline võib oma välisfinantspositsiooni või maksebilansi kaitseks võtta piiravaid meetmeid teenuskaubanduse suhtes. Sellised meetmed peavad olema kooskõlas GATSi XII artikliga.

5. Lepinguosaline, kes võtab vastu või jätab kehtima lõigetes 1 ja 2 osutatud meetmed, teatab nendest viivitamata teisele lepinguosalisele.

6. Kui lepinguosaline võtab vastu või jätab kehtima käesoleva artikli kohased piirangud, korraldavad lepinguosalised viivitamata komitees konsultatsiooni, välja arvatud juhul, kui konsultatsioone peetakse muudel foorumitel. Konsultatsioonide käigus analüüsitakse maksebilansiraskust või välisfinantspositsiooni raskust, mis tingis meetmete võtmise, võttes muu hulgas arvesse järgmisi tegureid:

- a) raskuste laad ja ulatus,
- b) väline majandus- ja kaubanduskeskkond ning
- c) võimalikud alternatiivsed parandusmeetmed.

7. Lõike 6 kohastel konsultatsioonidel käsitletakse piiravate meetmete vastavust käesoleva artikli lõigetele 1 ja 2. Aktsepteeritakse kõiki IMFi esitatud statistilisi ja faktilisi järeldusi, kui neid on, ning lõppjärelduste tegemisel lähtutakse IMFi hinnangust asjaomase lepinguosalise maksebilansi ja välise finantspositsiooni raskuste kohta.

8. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et lõike 6 alusel toimuvad konsultatsioonid ei asenda artikli 22.4 alusel toimuvaid konsultatsioone ega 21. peatüki „Kahepoolse dialoogi mehhanism“ alusel peetavaid dialooge, kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti.

10. PEATÜKK

DIGIKAUBANDUS

A JAGU

ÜLDSÄTTED

ARTIKKEL 10.1

Eesmärk ja kohaldamisala

1. Lepinguosalised tunnustavad majanduskasvu ja võimalusi, mida toob endaga kaasa digikaubandus, ning seda, et tähtis on suurendada tarbijate usaldust e-kaubanduse vastu ning edendada selle kasutamist ja arendamist.
2. Käesolevat peatükki kohaldatakse lepinguosalise meetmete suhtes, mis mõjutavad elektrooniliste vahendite abil toimuvat kaubandust.
3. Käesolevat peatükki ei kohaldata andmete suhtes, mida lepinguosaline hoiab või töötleb või mida hoitakse või töödeldakse tema nimel, ega meetmete suhtes, mis on seotud selliste andmetega,¹ kaasa arvatud nende kogumise, säilitamise või töötlemisega.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et selliste meetmete hulka kuuluvad meetmed, mis on seotud selliste andmete kogumiseks, säilitamiseks või töötlemiseks kasutatavate andmetöötlusseadmete või võrguelementidega.

4. Artiklid 10.5, 10.8 ja 10.13 ei takista lepinguosalist kehtestamast või säilitamast meedet kooskõlas tingimustega, mis on sätestatud tema erikohustuste tabelis, mis on liidu jaoks esitatud 8-A lisas „Piiriülese teenuste osutamisega seotud kohustuste loend“ ja 8-B lisas „Investeeringute liberaliseerimisega seotud erikohustuste loend“ ning Indoneesia jaoks 8-E lisas „Piiriülese teenuste osutamisega seotud kohustuste loend“ ja 8-F lisas „Investeeringute liberaliseerimisega seotud erikohustuste loend“.
5. Käesolevat peatükki ei kohaldata audiovisuaalteenuste suhtes.

ARTIKKEL 10.2

Mõisted

Käesolevas peatükis kasutatakse järgmisi mõisteid:

- a) „tarbija“ – füüsiline isik, kes kasutab üldkasutatavat elektroonilise side teenust või taotleb selle kasutamist eesmärkidel, mis ei ole seotud tema kaubandustegevuse, äritegevuse, oskustöö ega erialaga;
- b) „hõlmatud isik“ –
 - i) artiklis 1.3 määratletud hõlmatud ettevõtte;

- ii) artiklis 1.3 määratletud investor; või
- iii) artiklis 1.3 määratletud lepinguosalise teenuseosutaja;
- c) „otseturundusteade“ – igasugune reklaam, milles füüsiline või juriidiline isik edastab turundusteateid üldkasutatava elektroonilise side võrgu kaudu otse lõppkasutajatele ning mis hõlmab vähemalt elektronpostisõnumeid ning tekst- ja multimeediasõnumeid (SMS ja MMS);
- d) „elektroonilise autentimise teenus“ – teenus, mis võimaldab kinnitada:
 - i) isiku e-identiteeti või
 - ii) elektrooniliste andmete päritolu ja terviklust;
- e) „e-tempel“ – juriidilise isiku kasutatavad elektroonilised andmed, mis on lisatud muudele elektroonilistele andmetele või on nendega loogiliselt seotud, et tagada nende päritolu ja terviklus;
- f) „e-allkiri“ – elektroonilised andmed, mis on lisatud muudele elektroonilistele andmetele või on nendega loogiliselt seotud ning:
 - i) mida füüsiline isik kasutab selleks, et väljendada nõustumist sellega seotud elektrooniliste andmetega, ning

- ii) mis on sellega seotud elektrooniliste andmetega ühendatud nii, et mis tahes hilisem andmete muutmine on tuvastatav;
- g) „elektroonilised usaldusteenused“¹ – elektrooniline teenus, mis koosneb e-allkirjade, e-templite, e-ajatemplite, registreeritud e-andmevahetusteenuste, veebisaitide autentimise teenuste ja nendega seotud sertifikaatide loomisest, kontrollimisest ja kinnitamisest;
- h) „lõppkasutaja“ – füüsiline või juriidiline isik, kes kasutab üldkasutatavat elektroonilise side teenust või taotleb selle kasutamist kas tarbijana või kaubandus-, äri- või kutsealastel eesmärkidel; ning
- i) „isikuandmed“ – igasugune teave identifitseeritud või identifitseeritava füüsilise isiku kohta.

ARTIKKEL 10.3

Reguleerimisõigus

Lepinguosalised kinnitavad õigust kehtestada oma territooriumil õigusnorme, et saavutada õiguspäraseid poliitikaeesmärke, näiteks rahvatervise, ohutuse, keskkonna, sh kliimamuutuste, avaliku kõlbluse, sotsiaal- või tarbijakaitse ja kultuurilise mitmekesisuse edendamise ja kaitse valdkonnas.

¹Elektroonilised usaldusteenused võivad tähendada ka elektroonilisi teenuseid, mis on sertifitseeritud vastavalt lepinguosaliste asjakohastele õigusnormidele.

ARTIKKEL 10.4

Erandid

Ükski käesoleva lepingu säte ei takista lepinguosalisi kehtestamast või säilitamast artiklite 8.49, 23.1 ja 23.2 kohaseid meetmeid seal sätestatud avaliku huviga seotud põhjustel.

B JAGU

ANDMEEDASTUS JA ISIKUANDMETE KAITSE

ARTIKKEL 10.5

Piiriülene andmeedastus

1. Lepinguosalised kohustuvad tagama piiriülese andmeedastuse, et hõlbustada kaubandust, ning tunnistavad, et kummalgi lepinguosalisel võivad sellega seoses olla omaenda regulatiivsed nõuded.

2. Selleks ei piira lepinguosaline hõlmatud isikute äritegevusega seotud piiriülest andmeedastust lepinguosaliste vahel järgmiste meetmetega¹:

- a) nõudes, et andmetöötluseks kasutataks selle lepinguosalise territooriumil asuvaid andmetöötlusseadmeid või võrguelemente, sealhulgas kehtestades kohustuse kasutada andmetöötlusseadmeid või võrguelemente, mis on selle lepinguosalise territooriumil sertifitseeritud või heaks kiidetud²;
- b) nõudes, et andmete säilitamiseks või töötlemiseks peavad need paiknema selle lepinguosalise territooriumil;
- c) keelates säilitamise või töötlemise teise lepinguosalise territooriumil; või
- d) seades piiriülese andmeedastuse eeltingimuseks selle lepinguosalise territooriumil asuvate andmetöötlusseadmete või võrguelementide kasutamise või andmete paiknemise selle lepinguosalise territooriumil.

3. Kumbki lepinguosaline jälgib käesoleva artikli rakendamist ja hindab selle toimimist kolme aasta jooksul pärast käesoleva lepingu jõustumist, kui lepinguosalisel ei lepi kokku teisiti. Lepinguosaline võib teha igal ajal teisele lepinguosalisele ettepaneku vaadata lõikes 2 loetletud piirangud läbi. Sellist ettepanekut kaalutakse heasoovlikult.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et lepinguosalise pädev asutus võib nõuda andmete le juurdepääsu õiguskaitse või regulatiivse järelevalve tarbeks kooskõlas käesoleva artikli lõikega 2 ning vajaduse korral kooskõlas artiklitega 8.49, 23.1 ja 23.2.

²Tuletades meelde artiklit 10.3, kinnitavad lepinguosalisel veel kord oma käesoleva lepingu kohast õigust kehtestada õigusnorme, et saavutada õiguspäraseid poliitilisi eesmärke, sealhulgas tagada telekommunikatsioonitaristu turvalisus ja stabiilsus.

ARTIKKEL 10.6

Isikuandmete ja eraelu puutumatuse kaitse

1. Kumbki lepinguosaline tunnistab, et isikuandmete ja eraelu puutumatuse kaitse on põhiõigus ning et sellega seotud ranged standardid¹ aitavad tuua majanduslikku ja ühiskondlikku kasu, suurendavad usaldust digimajanduse vastu ja soodustavad kaubanduse arengut.
2. Kumbki lepinguosaline võib võtta vastu või jätta kehtima õigusraamistiku, mida ta peab sobivaks, et tagada isikuandmete ja eraelu puutumatuse kaitse, sealhulgas piiriülest isikuandmete edastamist käsitlevate õigusnormide vastuvõtmise ja kohaldamise kaudu. Käesolev leping ei mõjuta isikuandmete ja eraelu puutumatuse kaitset, mida pakub kummagi lepinguosalise õigusraamistik, ega kohusta lepinguosalisi muul viisil vastu võtma või konkreetset raamistikku isikuandmete ja eraelu puutumatuse kaitseks.
3. Kumbki lepinguosaline teatab teisele lepinguosalisele õigusraamistikust, mille ta lõike 2 kohaselt vastu võtab või kehtima jätab.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et lepinguosalisel jagavad arusaama, et rangeid kaitsestandardeid on võimalik tagada mitmesuguste vahendite ja kaitsemeetmete abil.

C JAGU

ERISÄTTED

ARTIKKEL 10.7

Elektroonilise edastuse suhtes kohaldatavad tollimaksud

1. Lepinguosalisel ei kehtesta elektroonilistele andmeedastustele tollimakse¹.
2. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et lepinguosalisel lepivad kokku, et kooskõlas GATSi põhimõtetega ei kohaldata teenuskaubanduse suhtes tollimakse.
3. Lõige 1 on kooskõlas WTO ministrite otsusega (WT/MIN (24)/38), mis võeti vastu 2. märtsil 2024 seoses WTO e-kaubanduse tööprogrammiga.
4. Lõige 1 ei piira lepinguosalise õigust võtta meetmeid, et arvestada WTO ministrite tulevase otsuseid või e-kaubanduse tööprogrammiga seotud kokkuleppeid. Selline õigus ei piira selle lepinguosalise kohustusi, mis tulenevad artiklist 2.5.

¹Lõige 1 ei mõjuta lepinguosaliste seisukohta selle kohta, kas elektrooniline edastus tuleks liigitada teenuskaubanduseks või kaubavahetuseks.

5. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et lõiked 1–4 ei takista lepinguosalist kohaldamast elektroonilise edastuse suhtes avaliku poliitika huvides tolliprotseduure või kehtestamast riigisiseseid makse, tasusid või muid lõive, tingimusel et need maksud, tasud või lõivud kehtestatakse kooskõlas WTO asutamislepinguga.

ARTIKKEL 10.8

Eelneva loa puudumise põhimõte

1. Lepinguosaline ei nõua eelnevat luba üksnes põhjusel, et teenust osutatakse elektrooniliselt, ega võta vastu ega jätta kehtima ühtegi muud samaväärse toimega nõuet.

2. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et lepinguosalisel ei ole keelatud nõuda internetipõhiste teenuste jaoks eelnevat luba ega kehtestada või jätta kehtima muid samaväärse toimega nõudeid muudel poliitikakaalutlustel, näiteks tarbijakaitse huvides.

3. Lõiget 1 ei kohaldata järgmise suhtes:

- a) telekommunikatsiooniteenused, ringhäälinguteenused, hasartmänguteenused ja õigusabiteenused; või
- b) notarite või samaväärsete kutsealade teenused või muud asjakohased teenused sel määral, mil neil on otsene ja eriomane seos avaliku võimu teostamisega.

ARTIKKEL 10.9

Lepingute elektrooniline sõlmimine

Kui kummagi lepinguosalise õigusnormides ei ole sätestatud teisiti, tagab kumbki lepinguosaline, et tema õigussüsteem võimaldab sõlmida lepinguid elektrooniliselt ning et lepinguliste protsesside õiguslikud nõuded ei takista elektrooniliste lepingute kasutamist ega too kaasa selliste lepingute õigusliku toime ja kehtivuse kaotamist seetõttu, et need on sõlmitud elektrooniliselt¹.

ARTIKKEL 10.10

Elektroonilised usaldus- ja autentimisteenused

1. Kui lepinguosalise õigusnormides ei ole sätestatud teisiti, ei või lepinguosaline keelduda tunnistamast elektrooniliste usaldus- ja autentimisteenuste õiguslikku toimet ega sobivust tõendina õigusmenetluses üksnes ettekäändel, et tegemist on elektroonilises vormis teenusega.
2. Lepinguosaline ei võta vastu ega säilita meetmeid, mis reguleerivad elektroonilisi usaldusteenuseid ja elektroonilisi autentimisteenuseid ja mis:
 - a) keelaksid e-tehingu pooltel vastastikku kindlaks määrata oma tehinguks sobivaid elektroonilisi meetodeid või

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et teatavaid lepingute õigusliku toime ja kehtivuse nõudeid, mis on sätestatud kummagi lepinguosalise õigusnormides, ei käsitata elektrooniliste lepingute kasutamise takistustena.

- b) ei laseks e-tehingu pooltel kohtu- ja haldusasutustes tõendada, et nende e-tehing vastab elektroonilise usaldusteenuse ja elektroonilise autentimisteenuse suhtes kohaldatavatele õiguslikele nõuetele.
3. Olenemata lõikest 2 võib lepinguosaline nõuda, et konkreetsete e-tehinguliikide puhul vastaks elektroonilise autentimise viis teatavatele toimivusnõuetele, mis peavad olema objektiivsed, läbipaistvad ja mittediskrimineerivad, või et see oleks sertifitseeritud tema õigusnormide kohaselt akrediteeritud asutuse poolt.

ARTIKKEL 10.11

Tarbijate usaldus internetis

1. Lepinguosalised tunnistavad, et on tähtis säilitada ja vastu võtta läbipaistvad ja tõhusad meetmed, mis suurendavad tarbijate usaldust, sealhulgas meetmed, mis kaitsevad e-kaubanduse tehingutes tarbijaid pettusel põhinevate ja ebaausate äritavade eest.
2. Lõike 1 kohaldamisel võtab kumbki lepinguosaline vastu või jätab kehtima meetmed, mis aitavad suurendada tarbijate usaldust, sealhulgas meetmed, millega keelatakse pettusel põhinevad ja ebaausad äritavad.

3. Lepinguosalised tunnistavad oma riiklike tarbijakaitseasutuste või muude asjaomaste asutuste vahelise koostöö tähtsust e-kaubandusega seotud tegevuses, et kaitsta tarbijaid ja suurendada tarbijate usaldust.

ARTIKKEL 10.12

Soovimatud otseturundusteated

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et lõppkasutajaid kaitstakse soovimatute otseturundusteadete eest tõhusalt. Selleks kohaldatakse järgmisi lõikeid.

2. Kumbki lepinguosaline tagab, et füüsilised ja juriidilised isikud ei saada otseturundusteadeid tarbijatele, kes ei ole andnud oma eelnevat nõusolekut¹ selliste teadete saamiseks.

3. Olenemata lõikest 2 lubab kumbki lepinguosaline füüsilistel ja juriidilistel isikutel, kes on toote või teenuse müügi raames kogunud lepinguosalise õigusnormide kohaselt tarbija kontaktandmeid, saata asjaomasele tarbijale otseturundusteadeid oma sarnaste toodete või teenuste kohta.

4. Kumbki lepinguosaline tagab, et otseturundusteated on sellistena selgelt äratuntavad, neist nähtub selgelt, kelle nimel neid saadetakse, ning need sisaldavad vajalikku teavet, mis võimaldab lõppkasutajatel nõuda tasuta ja mis tahes ajal nende saatmise lõpetamist.

¹Mõistet „eelnev nõusolek“ määratletakse kummagi lepinguosalise enda õigusnormide kohaselt.

ARTIKKEL 10.13

Lähtekoodi edastamine või juurdepääs sellele

1. Lepinguosaline ei nõua teise lepinguosalise füüsilisele või juriidilisele isikule kuuluva tarkvara lähtekoodi edastamist ega juurdepääsu sellele lähtekoodile eeltingimusena, et sellist tarkvara või seda tarkvara sisaldavaid tooteid importida, eksportida, tema territooriumil levitada, müüa või kasutada.
2. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et:
 - a) artikleid 8.49, 23.1 ja 23.2 võib kohaldada lepinguosalise meetmete suhtes, mis on vastu võetud või kehtima jäetud sertifitseerimismenetluse raames;
 - b) lõiget 1 ei kohaldata puhkudel, kui teise lepinguosalise isik edastab lähtekoodi või annab sellele juurdepääsu vabatahtlikult ärilistel alustel, näiteks riigihanketehingu või vabalt läbi räägitud lepingu raames; ning
 - c) lõige 1 ei mõjuta lepinguosalise reguleerivate, õiguskaitse- ja kohtuasutuste õigust nõuda tarkvara lähtekoodi muutmist, et see vastaks lepinguosalise õigusnormidele, mis ei ole käesoleva lepinguga vastuolus.

3. Käesolev artikkel ei mõjuta:

- a) lepinguosalise reguleerivate, õiguskaitse-, kohtu- ja vastavushindamisasutuste¹ õigust nõuda kas enne või pärast tarkvara importi, eksporti, levitamist, müüki või kasutamist, et selle tarkvara lähtekood antaks üle või antaks juurdepääs sellele lähtekoodile uurimise, inspekteerimise või kontrolli, täitemeetmete või kohtumenetluse tarbeks, et tagada vastavus lepinguosalise õigusnormidele, millega taotletakse õiguspäraseid avaliku poliitika eesmärgi,² tingimisel et kohaldatakse loata avalikustamise vastaseid kaitsemeetmeid;
- b) lepinguosalise kohtu, halduskohtu, konkurentsiasutuse või muu asjaomase organi nõudeid heastada konkurentsioiguse rikkumine, ega lepinguosalise õigusnormidest, mis ei ole käesoleva lepinguga vastuolus, tulenevat nõuet tagada proportsionaalne ja suunatud juurdepääs sellise tarkvara lähtekoodile, mis on vajalik selleks, et kõrvaldada tõkked digiturgudele sisenemise eest ning tagada, et turud jääksid konkurentsivõimeliseks, õiglaseks, avatuks ja läbipaistvaks;
- c) intellektuaalomandi õiguste kaitset ja intellektuaalomandi õiguskaitse tagamist; või
- d) riigihanketehinguid.

¹Käesoleva artikli kohaldamisel tähendab „vastavushindamisasutus“ lepinguosalise asjaomast valitsusasutust või -organit või lepinguosalise valitsusasutuse või -organi delegeeritud volituste alusel tegutsevat valitsusvälist asutust, kes viib selle lepinguosalise kohaldatavate õigusnormide alusel läbi vastavushindamismenetlusi.

²Käesoleva artikli kohaldamisel tõlgendatakse mõistet „õiguspärane avaliku poliitika eesmärk“ objektiivselt ja nii, et see võimaldab taotleda sellised eesmärgid nagu avaliku julgeoleku, avaliku kõlbluse, inimeste, loomade ja taimede elu ja tervise kaitse, avaliku korra tagamine, ühiskonna muude põhihuvide, nagu küberturvalisuse ning tehisintellekti ohutuse ja usaldusväärsuse kaitse, kaitse desinformatsiooni levitamise eest või muid samalaadseid avaliku huvi eesmärgid, võttes arvesse digitehnoloogia ja sellega seotud probleemide muutuvust.

ARTIKKEL 10.14

Küberturvalisus

1. Lepinguosaliselised nendivad, et küberturvalisust ähvardavad ohud õõnestavad usaldust digikaubanduse vastu.
2. Nende ohtude tuvastamiseks ja leevendamiseks ning seeläbi digikaubanduse hõlbustamiseks püüavad tunnistavad lepinguosaliselised järgmise tähtsust:
 - a) oma küberintsidentidele reageerimise eest vastutavate riiklike üksuste võimekuse suurendamine ning
 - b) koostöömehhanismide kasutamine, kui see on asjakohane, selleks et teha koostööd, ennetada ja tuvastada pahatahtlikku sekkumist või pahatahtliku koodi levitamist, mis mõjutab lepinguosaliste elektroonilisi võrke, ja leevendada selle tagajärgi ning kasutada neid mehhanisme selleks, et küberintsidentidega kiirelt toime tulla ja jagada teavet teadlikkuse suurendamiseks ja parimate tavade jaoks.
3. Võttes arvesse küberohtude muutuvust ja nende negatiivset mõju e-kaubandusele, tunnistavad lepinguosaliselised, et riskipõhised lähenemisviisid on nende ohtudega tegelemisel ja kaubandustõkete minimeerimisel üldiselt tulemuslikud. Sellest tulenevalt püüab kumbki lepinguosaline võtta kasutusele riskipõhised lähenemisviisid, mis tuginevad avatud ja läbipaistvatele standarditele ja parimatele riskijuhtimistavadele, et teha kindlaks küberriskid ja nende eest kaitsta ning avastada küberintsidente, neile reageerida ja neist taastuda, ning julgustab oma jurisdiktsiooni alla kuuluvaid ettevõtjaid selliseid lähenemisviise kasutama.

ARTIKKEL 10.15

Reguleerimisalane koostöö

1. Lepinguosalised peavad dialoogi digikaubanduse alal tõstatatud reguleerimisküsimuste üle, käsitledes muu hulgas järgmisi teemasid:
 - a) koostalitlusvõimeliste piiriüleste elektrooniliste usaldus- ja autentimisteenuste tunnustamine ja hõlbustamine;
 - b) otseturundusteadete käsitlemine;
 - c) tarbijate kaitse e-kaubanduse valdkonnas, sealhulgas tarbijate usalduse suurendamine;
 - d) VKEde probleemid digikaubanduses; ning
 - e) muud digikaubanduse arengu seisukohast olulised küsimused.
2. Lõikes 1 osutatud dialoogi keskmes on teabe vahetamine lepinguosaliste lõike 1 punktides a–e osutatud küsimusi reguleerivate õigusnormide kohta ja nende õigusnormide rakendamise kohta.

3. Tunnistades e-kaubanduse ülemaailmsust, püüavad lepinguosalised teha koostööd, et:
- a) aidata VKEdel ületada takistusi selle kasutamisel;
 - b) vahetada teavet ja jagada arvamusi tarbijate juurdepääsu kohta internetis pakutavatele toodetele ja teenustele; ning
 - c) julgustada ettevõtlussektoreid töötama välja meetodeid või tavaid, mis suurendavad tarbijate usaldust, et edendada e-kaubanduse kasutamist.
4. Kumbki lepinguosaline teeb, kui see on asjakohane, koostööd ja osaleb aktiivselt rahvusvahelistel foorumitel, et edendada digikaubanduse arengut.

11. PEATÜKK

RIIGIHANKED

ARTIKKEL 11.1

Kohaldamisala ja katvus

1. Käesolevat peatükki kohaldatakse kõikide meetmete suhtes, mis on seotud käesoleva lepinguga hõlmatud hangetega, olenemata sellest, kas neid korraldatakse tervenisti või osaliselt elektrooniliselt või mitte.
2. Käesolevas peatükis tähendab „käesoleva lepinguga hõlmatud hange“ valitsuse ülesannete täitmiseks teostatavat hanget,
 - a) mille puhul hangitakse kaupu, teenuseid või mõlemat:
 - i) nagu on sätestatud 11-A lisas „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisas „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“; ning
 - ii) kus hanke eesmärk ei ole äriotstarbeline müük või edasimüük või kaupade või teenuste kasutamine selleks, et toota kaupu või osutada teenuseid äriotstarbeliseks müügiks või edasimüügiks;

- b) mis tahes lepingu kohaselt, sh ostmise, üürimise, rentimise või liisimise teel koos väljaostuvõimalusega või ilma;
- c) mille väärtus on punktide 6–8 kohaste hinnangute järgi artikli 11.6 kohase teate avaldamise ajal võrdne vastava künnisega või ületab vastavat künnist, mis on sätestatud 11-A lisas „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisas „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“;
- d) mida viib läbi 11-A lisas „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisas „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“ sätestatud hankeüksus; ning
- e) mis ei ole muul viisil jäetud välja kohaldamisalast, nagu see on sätestatud lõikes 3 või 11-A lisas „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisas „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“.

3. Kui 11-A lisast „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisast „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“ ei tulene teisiti, ei kohaldata käesolevat peatükki järgmise suhtes:

- a) maa, olemasolevate hoonete ja muu kinnisvara või nendega seotud õiguste omandamine või üürimine;
- b) lepinguosalise lepinguvälised kokkulepped või mis tahes vormis antav abi, sealhulgas koostöölepingud, toetused, laenud, paigutused omakapitali, tagatised ja maksusoodustused;

- c) fiskaalasutuse teenuste ja deponitooriumiteenuste, reguleeritud finantsasutuste likvideerimise ja juhtimise teenuste ning riigivõla, sealhulgas laenude, riigi võlakirjade, vekslite ja muude väärtpaberite müügi, tagasiostu või jaotamisega seotud teenuste hange või soetamine;
- d) avaliku sektori töölepingud;
- e) kaubad või teenused, mida hõlmatud hankeüksus hangib üksusesiseselt;
- f) hanked, mis korraldatakse:
 - i) spetsiaalselt rahvusvahelise abi, sealhulgas arenguabi andmiseks;
 - ii) erimenetluse või klausli alusel, mis sisaldub rahvusvahelises lepingus, mis käsitleb sõjaväeüksuste paiknemist või mis on seotud projekti ühise rakendamisega sellele alla kirjutanud riikide poolt; või
 - iii) rahvusvahelise organisatsiooni erimenetluse või klausli alusel või mida rahastatakse rahvusvahelise toetuse, laenu või muu abiga.

4. Käesoleva peatüki kohaldamisalasse kuuluvad kõik hanked, mis on hõlmatud 11-A lisaga „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ ja 11-B lisaga „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“ ja milles kummagi lepinguosalise kohustused on sätestatud järgmiselt:

- a) A jaos keskvalitsusasutused, kelle hanked on hõlmatud käesoleva peatükiga;
- b) B jaos keskvalitsusest madalama taseme valitsusasutused, kelle hanked on hõlmatud käesoleva peatükiga;
- c) C jaos kõik muud üksused, kelle hanked on hõlmatud käesoleva peatükiga;
- d) D jaos käesoleva peatükiga hõlmatud kaubad;
- e) E jaos käesoleva peatükiga hõlmatud teenused, v.a ehitusteenused;
- f) F jaos käesoleva peatükiga hõlmatud ehitusteenused;
- g) G jaos üldmärkused, sealhulgas üleminekumeetmed käesoleva peatüki kohaldamiseks; ning
- h) H jaos meediakanalid, kus lepinguosaline avaldab oma hanketeateid, lepingu sõlmimise teateid ja muud käesolevas peatükis sätestatud riigihangete süsteemiga seotud teavet.

5. Kui hanketüksus nõuab käesoleva lepinguga hõlmatud hanke raames, et teised üksused või isikud, kelle hange ei ole hõlmatud 11-A lisaga „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisaga „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“, korraldaksid hanke vastavalt konkreetsetele nõuetele, kohaldatakse nende nõuete suhtes artiklit 4 *mutatis mutandis*.

6. Et määrata hanke väärtust, selleks et teha kindlaks, kas tegu on käesoleva lepinguga hõlmatud hankega, teeb hanketüksus järgmist:

- a) ei jaga hanget eraldi hangeteks ega vali ega kasuta konkreetset hindamismeetodit hanke väärtuse hindamiseks eesmärgiga välistada kas täielikult või osaliselt käesoleva peatüki kohaldamine hanke suhtes; ning
- b) esitab hanke arvestusliku suurima koguväärtuse hanke kogukestuse lõikes, olenemata sellest, kas leping sõlmitakse ühe või enama tarnijaga, võttes arvesse kõiki tasustamise vorme, sealhulgas:
 - i) lisatasud, teenustasud, vahendustasud ja intressid ning
 - ii) kui hankes on ette nähtud optsoonivõimalus, siis nende optsoonide kogumaksumus.

7. Kui hanke üksiknõude tulemusena sõlmitakse rohkem kui üks leping või sõlmitakse lepingud eraldi osade kohta (edaspidi „korduvlepingud“), lähtutakse hinnangulise maksimaalse kogumaksumuse arvutamisel järgmisest:

- a) eelneva 12 kuu jooksul või hankeüksuse eelneva eelarveaasta jooksul sama tüüpi kauba või teenuse hankimiseks sõlmitud korduvlepingute maksumus, mida on võimaluse korral korrigeeritud, et võtta arvesse järgmise 12 kuu jooksul hangitavate kaupade ja teenuste koguses ja maksumuses oodatavaid muutusi, või
- b) esialgse lepingu sõlmimisele järgneva 12 kuu jooksul või hankeüksuse eelarveaasta jooksul hangitava sama tüüpi kauba või teenuse korduvlepingute hinnanguline maksumus.

8. Juhul kui kaupa või teenust hangitakse liisimise, rentimise või üürimise või järelmaksuga ostu teel või kui hanke koguhind ei ole kindlaks määratud, on hindamise alus järgmine:

- a) tähtajaliste lepingute puhul:
 - i) kui lepingu kestus on 12 kuud või vähem, siis hinnanguline maksimaalne maksumus kogu selle kestuse jooksul, või
 - ii) kui lepingu kestus ületab 12 kuud, siis hinnanguline maksimaalne kogumaksumus, sealhulgas mis tahes hinnanguline jääkmaksumus;

- b) tähtajatute lepingute puhul hinnanguline kuumakse, mis on korrutatud 48ga; ning
- c) kui ei ole kindel, kas leping sõlmitakse tähtajalise lepinguna, kohaldatakse alapunkti b.

ARTIKKEL 11.2

Mõisted

Käesoleva peatüki kohaldamisel kasutatakse järgmisi mõisteid:

- a) „kommertskaubad või -teenused“ – kaubad või teenused, mida tavaliselt müüakse või pakutakse müügiks turul valitsusvälistele ostjatele ja mida sellised ostjad ostavad tavaliselt turult valitsemisega mitte seotud eesmärkidel;
- b) „ehitusteenus“ – teenus, mille eesmärk on mis tahes vahenditega ehitada hooneid või tsiviilrajatise CPC osa 51 tähenduses;
- c) „elektrooniline oksjon“ – elektrooniliste seadmete abil toimuv järkjärguline protsess, mille käigus tarnijad esitavad uue hinna või vajaduse korral pakkumuse muu mõõdetava hinnavälise elemendi uue väärtuse, mis on seotud hankemenetluse kriteeriumidega ja mille tulemusel tekib või muutub pakkumuste pingerida;
- d) „kirjalikult“ või „kirjalik“ – sõnade ja numbritega esitatud väljend, mida saab lugeda ja reprodutseerida ning hiljem edastada ning mis võib hõlmata elektrooniliselt edastatud ja salvestatud teavet;

- e) „piiratud pakkumismenetlus“ – hankemeetod, mille puhul hankeüksus võtab ühendust ühe või mitme tema enda valitud tarnijaga;
- f) „meede“ – õigusakt, eeskiri, menetlus, haldussuunis või -tava või hankeüksuse mis tahes toiming, mis on seotud käesoleva lepinguga hõlmatud hankega;
- g) „korduvkasutatav loetelu“ – loetelu, mida hankeüksus kavatseb kasutada rohkem kui ühel korral ja mis sisaldab tarnijaid, kelle hankeüksus on tunnistanud loetellu kandmise tingimustele vastavaks;
- h) „kavandatava hanke teade“ – hankeüksuse avaldatav teade, milles kutsutakse huvitatud tarnijaid esitama osalemistaotlusi, pakkumusi või mõlemaid;
- i) „korvamismeetmed“ – tingimused või kohustused, mis edendavad kohalikku arengut või parandavad lepinguosalise maksebilanssi, näiteks omamaise sisu, tehnoloogia litsentsimise või investeerimise, barterkaubanduse vms toimingu või nõude abil;
- j) „avatud pakkumismenetlus“ – hankemeetod, mille puhul võivad pakkumuse esitada kõik huvitatud tarnijad;
- k) „hankeüksus“ – üksus, mis on hõlmatud lepinguosalise turulepääsu loendis, mis on esitatud 11-A lisa „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisa „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“ A, B või C jaos;
- l) „avaldamine“ – teabe edastamine paberkandjal või elektroonilises vormis, mida levitatakse laialdaselt ja millele üldsusel on hõlbus juurde pääseda;

- m) „kvalifitseeritud tarnija“ – tarnija, kelle hankeüksus on tunnistanud osalemistingimustele vastavaks;
- n) „valikpakkumismenetlus“ – hankemeetod, mille puhul hankeüksus kutsub üksnes kvalifitseeritud tarnijaid pakkumusi esitama;
- o) „teenused“ – hõlmab ehitusteenuseid, kui käesolevas peatükis ei ole sätestatud teisiti;
- p) „standard“ – tunnustatud asutuse heakskiidetud dokument, millega nähakse üldiseks ja korduvaks kasutamiseks ette tooteid või teenuseid või nendega seotud protsesse ja tootmismeetodeid käsitlevad normid, suunised või omadused, mille järgimine ei ole kohustuslik, ning mis võib sisaldada või käsitleda ka üksnes toote, teenuse, protsessi või tootmismeetodi suhtes kehtivat terminoloogiat, sümboleid või pakendamis-, märgistus- või etikettimisnõudeid;
- q) „tarnija“ – isik või isikute rühm, kes pakub või saaks pakkuda hankeüksusele kaupu ja teenuseid; ning
- r) „tehniline spetsifikatsioon“ – hanketingimus, milles:
 - i) kehtestatakse hangitavate kaupade või teenuste omadused, sealhulgas kvaliteedi, toime, ohutuse ja mõõtmete nõuded, või kaupade tootmise ja teenuste osutamise protsessid ja meetodid, või
 - ii) käsitletakse toote või teenuse suhtes kehtivat terminoloogiat, sümboleid või pakendamis-, märgistus- või etikettimisnõuded.

ARTIKKEL 11.3

Julgeoleku- ja ülderandid

1. Ühtki käesoleva peatüki sätet ei tõlgendata selliselt, nagu takistaks see lepinguosalist võtmast meetmeid või jätmast avalikustamata teabe, kui ta peab seda vajalikuks, et kaitsta oma olulisi julgeolekuhuve, järgmistel juhtudel:

- a) relvade, laskemoona või sõjavarustuse hankimisel;
- b) riigi julgeoleku seisukohast hädavajalike hangete puhul; või
- c) riigikaitse seisukohalt vajalike hangete puhul.

2. Kui selliseid meetmeid ei kohaldata viisil, mis kujutaks endast põhjendamatut diskrimineerimist lepinguosaliste vahel olukorras, kus valitsevad samasugused tingimused, või rahvusvahelise kaubanduse varjatud piiramist, ei tõlgendata ühtki käesoleva peatüki sätet nii, nagu takistaks see lepinguosalist kehtestamast ja jõustamast meetmeid, mis on:

- a) vajalikud kõlbluse, avaliku korra ja ohutuse kaitseks;
- b) vajalikud inimeste, loomade või taimede elu või tervise kaitseks;
- c) vajalikud intellektuaalomandi kaitseks; või

- d) seotud puuetega inimeste, heategevusorganisatsioonide või vangide töö tulemusena valmistatud kaupade ja osutatavate teenustega.

ARTIKKEL 11.4

Üldpõhimõtted

1. Iga meetme puhul, mis puudutab käesoleva lepinguga hõlmatud hanget, kohtleb kumbki lepinguosaline, kaasa arvatud tema hankeüksused, teise lepinguosalise kaupu ja teenuseid ning teise lepinguosalise tarnijaid, kes pakuvad teise lepinguosalise kaupu ja teenuseid, kohe ja tingimusteta vähemalt sama soodsalt, nagu asjaomane lepinguosaline, kaasa arvatud tema hankeüksused, kohtleb omaenda kaupu, teenuseid ja tarnijaid.
2. Iga meetme puhul, mis puudutab käesoleva lepinguga hõlmatud hanget, tegutsevad lepinguosalised ja nende hankeüksused järgmiselt:
 - a) ei kohtle mõnda kohapealset tarnijat tema välismaise kuuluvuse või omandiõiguse määra põhjal vähem soodsalt kui teisi kohapealseid tarnijaid; või
 - b) ei diskrimineeri kohapealset tarnijat selle alusel, et kaup või teenus, mida see tarnija selle konkreetse käesoleva lepinguga hõlmatud hanke jaoks pakub, pärineb teiselt lepinguosaliselt.

3. Kumbki lepinguosaline tagab, et teise lepinguosalise tarnijaid, kes on loonud tema territooriumil ärilise kohaloleku seeläbi, et on asutanud, omandanud või säilitanud juriidilise isiku, koheldakse lepinguosalise territooriumil seoses riigihangetega võrdselt. Seda kohustust kohaldatakse olenemata sellest, kas hange on 11-A lisaga „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisaga „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“ hõlmatud või mitte, ning selle suhtes kohaldatakse artiklis 11.3 sätestatud ülderandeid.
4. Kui hankeüksus korraldab käesoleva lepinguga hõlmatud hanke elektroonilisel teel, peab ta:
- a) tagama, et käesoleva lepinguga hõlmatud hanke korraldamisel kasutatakse IT-süsteeme ja tarkvara, sealhulgas autentimise ja andmete krüpteerimisega seotud süsteeme ja tarkvara, mis on vabalt kättesaadavad ja muude vabalt kättesaadavate IT-süsteemide ja tarkvaraga koostalitlusvõimelised; ning
 - b) rakendama mehhanisme, millega tagatakse osalemistaotluste ja pakkumuste terviklus, sealhulgas fikseeritakse nende kättesaamise aeg ning välistatakse neile loata juurdepääs.
5. Lepinguosalised korraldavad käesoleva lepinguga hõlmatud hankeid võimalikult suurel määral elektrooniliste vahendite abil ning püüavad teha koostööd, et töötada välja elektroonilisi vahendeid ja laiendada nende kasutamist käesoleva lepinguga hõlmatud hangete süsteemides. Kui hankeüksus korraldab käesoleva lepinguga hõlmatud hanke elektrooniliste vahendite abil, kasutab ta käesoleva lepinguga hõlmatud hanke menetlustes teadete ja hankedokumentide avaldamiseks elektroonilisi teabe- ja sidevahendeid ning pakkumuste esitamiseks võimalikult suures ulatuses elektroonilisi vahendeid.

6. Kumbki lepinguosaline püüab luua hankemenetluse hõlbustamiseks ühtse elektroonilise süsteemi, mis hõlmab hangete planeerimist, ettevalmistamist, tarnijate valimist, lepingute haldamist ja lepingute sõlmimist.

7. Hankeüksus korraldab käesoleva lepinguga hõlmatud hanke läbipaistval ja erapooletul viisil, mis:

- a) on kooskõlas käesoleva peatükiga, kasutades selliseid meetodeid nagu avatud pakkumismenetlus, valikpakkumismenetlus ja piiratud pakkumismenetlus;
- b) hoidub huvide konfliktidest; ning
- c) väldib korruptsiooni.

8. Ükski käesoleva peatüki säte ei takista lepinguosalist, sealhulgas tema hankeüksusi, välja töötamast uusi hankepoliitikameetmeid, hankemenetlusi või lepingulisi vahendeid, eeldusel et need on kooskõlas käesoleva peatükiga.

9. Käesoleva lepinguga hõlmatud hanke puhul ei kohalda lepinguosaline teise lepinguosalise territooriumilt imporditavate kaupade ega osutatavate teenuste suhtes muid päritolureegleid kui need, mida lepinguosaline kohaldab samal ajal tavapärase kaubanduse raames samade kaupade impordi või samade teenuste osutamise suhtes lepinguosalise enda territooriumilt.

10. Käesoleva lepinguga hõlmatud hanke puhul ei tohi lepinguosaline, sealhulgas tema hankeüksused, taotleda, võtta arvesse, kehtestada ega jõustada ühtegi korvamismeedet, kui 11-A lisas „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisas „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“ ei ole sätestatud teisiti.

11. Lõiked 1 ja 2 ei piira kummagi lepinguosalise kohustusi, mis tulenevad 2. peatükist „Võrdne kohtlemine ja kaupade turulepääs“ ja 8. peatükist „Investeeringute ja teenuskaubanduse liberaliseerimine“, ning suurema selguse huvides olgu märgitud, et neid lõikeid ei kohaldata tollimaksude ja muude maksude suhtes, mis on kehtestatud impordile või seoses impordiga, nende tollimaksude ja muude maksude sissenõudmise meetodi suhtes, muude impordieeskirjade või -formaalsuste suhtes ega teenuskaubandust mõjutavate meetmete suhtes, välja arvatud käesoleva lepinguga hõlmatud hankeid reguleerivad meetmed.

ARTIKKEL 11.5

Teave hankesüsteemi kohta

1. Kumbki lepinguosaline:

- a) avaldab viivitamata seadused, määrused, kohtuotsused, üldkohaldatavad haldusotsused, õigusaktidest tulenevad standardsed lepingupunktid, mis on viitena inkorporeeritud hanketeadetesse või -dokumentidesse, samuti käesoleva lepinguga hõlmatud hanke korra ja selles tehtavad muudatused laia levikuga ning pidevalt üldsusele kättesaadavas ametlikult määratud elektroonilises või paberväljaandes; ning

- b) esitab teisele lepinguosalisele tema taotluse korral sellekohase selgituse.
2. Kumbki lepinguosaline loetleb vastavalt 11-A lisa „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisa „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“ H jaos järgmise:
- a) elektroonilised või paberväljaanded, kus lepinguosaline avaldab lõikes 1 kirjeldatud teabe;
 - b) elektroonilised või paberväljaanded, kus lepinguosaline avaldab artikliga 11.6, artikli 11.8 lõikega 8 ja artikli 11.16 lõikega 2 nõutud teated; ning
 - c) veebiaadressi(d), kus lepinguosaline avaldab artikli 11.16 lõike 2 kohaseid teateid hangete võitjate kohta.
3. Kumbki lepinguosaline teatab teenuste, investeeringute, digikaubanduse, riigihangete ja intellektuaalomandi komiteele (käesolevas peatükis edaspidi „komitee“) viivitamata kõigist muudatustest lepinguosalise teabes, mis on loetletud vastavalt 11-A lisa „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisa „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“ H jaos.

ARTIKKEL 11.6

Teated

1. Kõik teated (kavandatava hanke teated, kokkuvõtlikud teated ja plaanitud hanke teadaanded) peavad olema elektrooniliselt ja tasuta ühtse internetiportaali kaudu vahetult kättesaadavad. Lisaks võib teateid avaldada ka asjakohases laia levikuga paberväljaandes ja need peavad jääma üldsusele kättesaadavaks vähemalt teates märgitud aja lõpuni. Kui teated ei ole inglise keeles kättesaadavad, tehakse inglise keeles kättesaadavaks vähemalt kokkuvõtlikud teated.
2. Hankeüksus avaldab iga käesoleva lepinguga hõlmatud hanke kohta kavandatava hanke teate, välja arvatud artiklis 11.13 kirjeldatud asjaoludel.
3. Kui käesolevas peatükis ei ole sätestatud teisiti, peab iga kavandatava hanke teade sisaldama järgmist teavet, välja arvatud juhul, kui see teave on esitatud hankedokumentides, mis tehakse kõikidele huvitatud tarnijatele tasuta kättesaadavaks kavandatava hanke teatega samal ajal:
 - a) hankeüksuse nimi ja aadress ning muud andmed, mis on vajalikud selleks, et hankeüksusega ühendust võtta, et saada kõik vajalikud dokumendid käesoleva lepinguga hõlmatud hanke kohta, ning vajaduse korral teave nende hinna ja maksetingimuste kohta;

- b) käesoleva lepinguga hõlmatud hanke kirjeldus, sealhulgas hangitavate kaupade või teenuste laad ja kogus, või kui täpne kogus ei ole teada, siis hinnanguline kogus;
- c) korduvlepingute puhul võimaluse korral järgmiste kavandatava käesoleva lepinguga hõlmatud hanke teadete hinnanguline avaldamise aeg;
- d) võimalike variantide kirjeldus, kui neid on;
- e) kaupade tarnimise ja teenuste osutamise ajakava või lepingu kestus;
- f) kasutatav hankemeetod ning teave selle kohta, kas tegemist on läbirääkimistega hanke või elektroonilise oksjoniga;
- g) vajaduse korral käesoleva lepinguga hõlmatud hankes osalemise taotluste esitamise aadress ja tähtpäev;
- h) pakkumuste esitamise aadress ja tähtpäev;
- i) keel või keeled, milles pakkumuse või osalemistaotluse võib esitada, juhul kui neid võib esitada muus keeles peale selle lepinguosalise ametliku keele, kelle hankeüksus hanke korraldab;
- j) tarnijatele kehtestatud osalemistingimuste loetelu koos lühikirjeldustega, sealhulgas nõuded konkreetsete dokumentide ja tõendite kohta, mida tarnijad peavad sellega seoses esitama, kui neid nõudeid ei ole esitatud hankedokumentides, mis on tehtud kõikidele huvitatud tarnijatele kättesaadavaks kavandatava hanke teatega samal ajal;

k) kui hankeüksus kavatseb vastavalt artiklile 11.8 kutsuda hankes osalema piiratud arvu kvalifitseeritud tarnijaid, siis kriteeriumid, mida kasutatakse tarnijate valimiseks, ja vajaduse korral hankes osalema lubatavate tarnijate piirarv; ning

l) märge, et hange on hõlmatud käesoleva peatükiga.

4. Iga kavandatava hanke puhul avaldab hankeüksus samaaegselt kavandatava hanke teatega ingliskeelse vabalt kättesaadava kokkuvõtliku teate. Kokkuvõtlik teade sisaldab vähemalt järgmist teavet:

a) käesoleva lepinguga hõlmatud hanke sisu;

b) pakkumuse esitamise lõpptähtpäev või vajaduse korral käesoleva lepinguga hõlmatud hankes osalemise või korduvkasutatavasse loetellu kandmise taotluse esitamise tähtpäev; ning

c) aadress, kust saab taotleda käesoleva lepinguga hõlmatud hanke dokumente.

5. Hankeüksustel soovitatakse avaldada igal eelarveaastal asjakohases elektroonilises ja võimaluse korral paberväljaandes, mis on loetletud 11-A lisa „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisa „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“ H jaos, võimalikult varakult teade oma tulevaste hankeplaanide kohta (edaspidi „plaanitud hanke teadaanne“). Plaanitud hanke teadaanne avaldatakse ka 11-A lisa „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisa „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“ H jaos loetletud ühtse internetiportaali kaudu, ilma et see piiraks selle avaldamist lõikes 1 loetletud asjakohases paber- ja elektroonilises väljaandes. Plaanitud hanke teadaanne peaks sisaldama käesoleva lepinguga hõlmatud hanke sisu ja plaanikohast kavandatava hanke teate avaldamise kuupäeva.

6. 11-A lisa „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisa „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“ B või C jao kohaldamisalasse kuuluv hankeüksus võib kasutada plaanitud hanke teadaannet kavandatava hanke teatena, tingimusel et plaanitud hanke teadaanne sisaldab lõikes 3 osutatud teavet ulatuses, mis on hankeüksusele kättesaadav, ja märget, et huvitatud tarnijad peaksid väljendama hankeüksusele oma huvi käesoleva lepinguga hõlmatud hanke vastu.

ARTIKKEL 11.7

Osalemistingimused

1. Hankeüksus esitab käesoleva lepinguga hõlmatud hankes osalemiseks ainult need tingimused, mis on olulised tagamaks, et tarnija vastab õiguslikult ja finantsiliselt käesoleva lepinguga hõlmatud hanke nõuetele ning on äriselt ja tehniliselt suutlik asjaomast hankelepingut täitma.
2. Osalemistingimuste kehtestamisel hankeüksus:
 - a) ei esita tingimust, et käesoleva lepinguga hõlmatud hankes osalemiseks peab tarnija olema eelnevalt sõlminud ühe või mitu lepingut selle lepinguosalise mõne hankeüksusega;
 - b) võib nõuda varasemat tegevuskogemust, kui see on käesoleva lepinguga hõlmatud hanke tingimuste seisukohalt tähtis; ning
 - c) ei nõua, et käesoleva lepinguga hõlmatud hanke tingimus oleks asjaomane varasem kogemus selle lepinguosalise territooriumil.
3. Hinnates, kas tarnija vastab osalemistingimustele, toimib hankeüksus järgmiselt:
 - a) hindab tarnija finantsilist suutlikkust ning ärilist ja tehnilist võimekust selle tarnija äritegevuse põhjal nii selle lepinguosalise territooriumil, kelle hankeüksus hanke korraldab, kui ka väljaspool seda; ning

- b) lähtub hindamisel tingimustest, mille hankeüksus on eelnevalt hanketeates või hankedokumentides kindlaks määranud.
4. Tõendusmaterjali olemasolu korral võib lepinguosaline, kaasa arvatud tema hankeüksused, välistada tarnija järgmistel põhjustel:
- a) pankrot;
 - b) valeandmete esitamine;
 - c) olulised või püsivad puudused ühe või mitme varasema lepingu sisuliste nõuete või kohustuste täitmisel;
 - d) lõplikud kohtuotsused raskete kuritegude ja muude raskete süütegude kohta;
 - e) eksimine ametialaste käitumisreeglite vastu või tegevus või tegevusetus, mis vähendab tarnija ärilist usaldusväärsust; või
 - f) maksude maksmata jätmine.

ARTIKKEL 11.8

Tarnijate kvalifitseerimine

1. Lepinguosaline ja tema hankeüksused võivad pidada tarnijate registreerimise süsteemi, milles huvitatud tarnijad peavad registreeruma ja esitama teatavat teavet ning mis võimaluste piires toimib elektrooniliselt.
2. Kui lepinguosaline või mõni tema hankeüksus kasutab lõike 1 kohaselt tarnijate registreerimise süsteemi, püüab ta tagada, et huvitatud tarnijatel on juurdepääs registreerimissüsteemi käsitlevale teabele, võimaluse korral elektrooniliselt, ning et nad võivad igal ajal taotleda registreerimist. Pädev asutus teatab huvitatud tarnijatele taotluse rahuldamise või tagasilükkamise otsusest mõistliku tähtaja jooksul. Taotluse tagasilükkamise korral tuleb otsust nõuetekohaselt põhjendada.
3. Kumbki lepinguosaline tagab, et:
 - a) tema hankeüksused teevad jõupingutusi, et minimeerida erinevusi oma kvalifitseerimismenetlustes, ning
 - b) kui tema hankeüksused kasutavad registreerimissüsteemi, teevad nad jõupingutusi, et minimeerida erinevusi oma registreerimissüsteemides.
4. Lepinguosaline, sealhulgas tema hankeüksused, ei kehtesta ega kasuta registreerimissüsteemi või kvalifitseerimismenetlust, mille eesmärk on tekitada teise lepinguosalise tarnijatele tarbetuid takistusi käesoleva lepinguga hõlmatud hankes osalemiseks või mille tagajärjel sellised takistused tekivad.

5. Kui hankeüksus kavatseb kasutada valikpakkumismenetlust, tuleb tal:
- a) esitada kavandatava hanke teates vähemalt artikli 11.6 lõike 3 punktides a, b, f, g, j, k ja l nimetatud teave ning kutsuda huvitatud tarnijaid osalemistaotlust esitama;
 - b) esitada pakkumuste esitamise tähtaja alguseks kvalifitseeritud tarnijatele, keda ta teavitab vastavalt artikli 11.11 lõike 3 punktile b, vähemalt artikli 11.6 lõike 3 punktides c, d, e, h ja i osutatud teave; ning
 - c) saata pakkumiskutse nii mitmele tarnijale, nagu on vaja tõhusa konkurentsi tagamiseks.
6. Hankeüksus lubab kõikidel kvalifitseeritud tarnijatel osaleda konkreetsetes käesoleva lepinguga hõlmatud hankes, välja arvatud juhul, kui hankeüksus teatab kavandatava hanke teates, et pakkumus lubatakse esitada ainult piiratud arvul tarnijatel, ning esitab piiratud arvu tarnijate väljaavalimise kriteeriumid.
7. Kui hankedokumente ei tehta avalikult kättesaadavaks alates lõikes 5 osutatud teate avaldamise kuupäevast, tagab hankeüksus, et need tehakse ühel ja samal ajal kättesaadavaks kõikidele lõike 6 kohaselt väljaavalitud kvalifitseeritud tarnijatele.

8. Hankeüksus võib pidada korduvkasutatavat tarnijate nimekirja, tingimusel et teade, millega huvitatud tarnijaid kutsutakse taotlema enda nimekirja kandmist, tehakse kättesaadavaks asjakohase kanali kaudu, mis on loetletud vastavalt kas 11-A lisa „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisa „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“ H jaos.

9. Lõikega 8 ette nähtud teade sisaldab järgmist:

- a) nende kaupade ja teenuste või kauba- ja teenuseliikide kirjeldus, mille hankimiseks loetelu kasutatakse;
- b) osalemistingimused, millele tarnijad peavad loetellu kandmiseks vastama, ning meetodid, mida hankeüksus kasutab, et kontrollida, kas tarnija vastab nendele tingimustele;
- c) hankeüksuse nimi ja aadress ning muud andmed, mis on vajalikud selleks, et üksusega ühendust võtta, et saada kõik vajalikud loeteluga seotud dokumendid; ning
- d) loetelu kehtivusaeg ja selle kehtivuse pikendamise või lõpetamise viis, või kui kehtivusaega ei esitata, siis märke selle kohta, millisel viisil teatatakse loetelu kasutamise lõpetamisest.

10. Hankeüksus lubab tarnijatel taotleda igal ajal enda kandmist korduvkasutatavasse loetellu ja kannab kõik kvalifitseeritud tarnijad loetellu mõistliku aja jooksul.

11. Hankeüksus teatab korduvkasutatavasse loetellu kandmise taotluse esitanud tarnijale viivitamata oma otsuse tema taotluse kohta.

12. Kui hankeüksus lükkab tarnija korduvkasutatavasse loetellu kandmise taotluse tagasi, ei tunnista teda enam kvalifitseerunuks või kustutab ta korduvkasutatavast loetelust, teatab üksus sellest tarnijale viivitamata ja esitab tarnija taotluse korral talle viivitamata kirjalikult oma otsuse põhjenduse.

ARTIKKEL 11.9

Tehnilised spetsifikatsioonid ja hankedokumendid

1. Hankeüksus ei koosta, võta vastu ega kasuta tehnilist spetsifikatsiooni ega kehtesta vastavushindamismenetlust, mille eesmärk on tekitada tarbetuid takistusi lepinguosalistevahelises kaubanduses või mille tagajärjel sellised takistused tekivad.

2. Hangitavate kaupade või teenuste tehnilisi spetsifikatsioone koostades peab hankeüksus võimaluse korral:

a) esitama tehnilises spetsifikatsioonis pigem toimivus- ja funktsionaalsed nõuded, mitte konstruktsiooni või tunnuste kirjelduse; ning

b) võtma tehnilise spetsifikatsiooni aluseks rahvusvahelised standardid, kui need standardid on olemas; vastasel juhul võtma aluseks riigisisesed tehnilised normid, tunnustatud riigisisesed standardid või ehitusnormid.

3. Kui tehnilises spetsifikatsioonis esitatakse nõuded konstruktsioonile või tunnuste kirjeldus, peaks hankeüksus lisama võimaluse korral hankedokumentidesse näiteks sõnad „või samaväärne“, näitamaks, et ta võtab arvesse ka samaväärsete kaupade ja teenuste pakkumusi, kui need vastavad selgelt käesoleva lepinguga hõlmatud hanke tingimustele.

4. Hankeüksus ei koosta tehnilisi spetsifikatsioone, milles nõutakse või nimetatakse konkreetset kaubamärki või käibenime, patenti, autoriõigust, disainilahendust või tüüpi, konkreetset päritolu, tootjat või tarnijat, välja arvatud juhul, kui käesoleva lepinguga hõlmatud hanke eset ei ole võimalik muul viisil piisavalt täpselt või arusaadavalt kirjeldada, ja tingimusel et üksus lisab hankedokumentidesse sõnad „või samaväärne“ vms.

5. Hankeüksus ei või isikult, kellel võib olla konkreetse käesoleva lepinguga hõlmatud hankega seotud ärihuve, konkurentsi piiramist põhjustaval viisil küsida ega vastu võtta nõuandeid, mida võidakse kasutada selle käesoleva lepinguga hõlmatud hanke tehnilise spetsifikatsiooni koostamisel või vastuvõtmisel.

6. Hankeüksus esitab tarnijatele hankedokumentid, mis sisaldavad kogu vajalikku teavet, et tarnijad saaksid koostada ja esitada nõuetekohase pakkumuse. Nendes dokumentides esitatakse täielik kirjeldus järgmise kohta, kui seda ei ole esitatud juba kavandatava hanke teates:

- a) käesoleva lepinguga hõlmatud hange, sealhulgas hangitavate kaupade või teenuste laad ja kogus, või kui täpne kogus ei ole teada, siis hinnanguline kogus ning nõuded, mis peavad olema täidetud, sealhulgas tehnilised spetsifikatsioonid, vastavushindamistunnistused, plaanid, joonised ja juhendmaterjalid;
- b) tarnijate osalemise tingimused, sealhulgas loetelu teabest ja dokumentidest, mille tarnija peab osalemistingimustele vastamiseks esitama;
- c) kõik hindamiskriteeriumid, mida üksus kohaldab lepingu sõlmimisel, ning kui hind ei ole ainus kriteerium, siis kõnealuste kriteeriumide osakaal;
- d) kui hankeüksus korraldab käesoleva lepinguga hõlmatud hanke elektrooniliselt, siis autentimise ja andmete krüptimise nõuded või muud nõuded, mis on seotud elektroonilise teabeesitusega;
- e) kui hankeüksus korraldab elektroonilise oksjoni, siis oksjoni pidamise eeskirjad, sealhulgas teave selle kohta, milliseid pakkumuse elemente hinnatakse;
- f) kui pakkumused avatakse avalikult, siis nende avamise kuupäev, kellaaeg ja koht ning vajaduse korral isikud, kellel on lubatud pakkumuste avamise juures viibida;

- g) muud nõuded või tingimused, sealhulgas maksetingimused ja pakkumuse esitamise viisile seatud piirangud, näiteks pakkumuste vastuvõtmine elektrooniliselt või paberkandjal; ning
- h) kaupade kohaletoimetamise ja teenuse osutamise kuupäevad.

7. Hangitavate kaupade kohaletoimetamise või teenuste osutamise kuupäeva kehtestamisel võtab hankeüksus arvesse selliseid tegureid nagu käesoleva lepinguga hõlmatud hanke keerukus, allhangete eeldatav maht ning realistlik aeg kaupade tootmiseks, laost väljastamiseks ja tarnekohast transportimiseks või teenuste osutamiseks.

8. Kavandatava hanke teates või hankedokumentides sätestatud hindamiskriteeriumide hulgas võivad olla hind ja muud kulutegurid, kvaliteediandmed, tehniline väärtus, keskkonnanäitajad ja tarnetingimused. Need kriteeriumid, kui need on kohaldatavad, põhinevad asjakohastel ja vastastikku tunnustatud rahvusvahelistel standarditel.

9. Hankeüksus peab viivitamata:

- a) tegema hankedokumendid kättesaadavaks, et huvitatud tarnijatel oleks piisavalt aega esitada nõuetekohane pakkumus;
- b) esitama taotluse korral hankedokumendid igale huvitatud tarnijale; ning
- c) vastama huvitatud või hankes osaleva tarnija esitatud mõistlikele päringutele, tingimusel et küsitud teave ei anna kõnealusele tarnijale eelist teiste tarnijate ees.

10. Kui hankeüksus muudab enne lepingu sõlmimist kriteeriume või nõudeid, mis on esitatud kavandatud hanke teates või osalevatele tarnijatele esitatud hankedokumentides, või kui ta muudab hanketeadet või hankedokumente või avaldab need uuesti, edastab ta kirjalikult kõik sellised muudatused või muudetud või uuesti avaldatud teate või hankedokumendid:

- a) kõikidele tarnijatele, kes osalevad hankes teabe muutmise või uuesti avaldamise ajal, kui need tarnijad on hankeüksusele teada, kõikidel muudel juhtudel aga esitab muudatused samal viisil, nagu ta esitas algse teabe; ning
- b) piisavalt varakult, et nendel tarnijatel oleks aega oma pakkumusi vajaduse korral muuta ja need uuesti esitada.

ARTIKKEL 11.10

Turu-uuring

1. Enne käesoleva lepinguga hõlmatud hanke algatamist võivad hankeüksused korraldada turu-uuringuid käesoleva lepinguga hõlmatud hanke ettevalmistamiseks, eelkõige tehniliste spetsifikatsioonide väljatöötamiseks.

2. Selleks võib hankeüksus küsida või vastu võtta nõuandeid sõltumatutelt ekspertidelt või asutustelt või turuosalistelt. Selliseid nõuandeid võib kasutada hankemenetluse kavandamisel ja läbiviimisel, tingimusel et need nõuanded ei põhjusta konkurentsimoonutusi ning et nende tulemusel ei rikuta artiklis 11.4 sätestatud põhimõtteid.

ARTIKKEL 11.11

Ajavahemikud

1. Hankeüksus jätab oma mõistlikest vajadustest lähtudes tarnijatele piisavalt aega, et koostada ja esitada osalemistaotlused ja nõuetekohased pakkumused, võttes arvesse selliseid tegureid nagu:
 - a) käesoleva lepinguga hõlmatud hanke laad ja keerukus,
 - b) allhangete eeldatav maht ning
 - c) juhul kui ei kasutata elektroonilisi vahendeid, siis ka aeg, mis kulub pakumuse edastamiseks kodu- ja välismaalt.

Need tähtjad, sealhulgas tähtaegade pikendused, peavad olema kõikidele huvitatud või osalevatele tarnijatele ühesugused.

2. Valikpakumismenetlust kasutav hankeüksus määrab osalemistaotluste esitamise tähtpäeva, mis üldjuhul ei ole varem kui 25 päeva pärast kavandatud hanke teate avaldamise kuupäeva. Kui kiireloomulistel juhtudel, mida hankeüksus on nõuetekohaselt põhjendanud, ei saa sellist tähtaega kasutada, võib seda lühendada kõige vähem 10 päevani.

3. Välja arvatud lõigetes 4, 5, 7 ja 8 sätestatud juhtudel, kehtestab hankeüksus pakkumuste esitamise tähtpäeva, mis ei ole varem kui 40 päeva alates kuupäevast, mil:

- a) avatud pakkumismenetluse korral avaldatakse kavandatava hanke teade; või
- b) valikpakkumismenetluse korral üksus teatab tarnijatele, et neid kutsutakse pakkumusi esitama.

4. Hankeüksus võib punktis 3 sätestatud pakkumuste esitamise tähtaega lühendada kõige vähem 10 päevani, kui:

- a) hankeüksus on avaldanud plaanitud hanke teadaande, nagu on kirjeldatud artikli 11.6 lõikes 6, mitte vähem kui 40 päeva ja mitte rohkem kui 12 kuud enne kavandatava hanke teate avaldamist ning plaanitud hanke teadaandes on esitatud järgmine teave:
 - i) käesoleva lepinguga hõlmatud hanke kirjeldus;
 - ii) pakkumuse või osalemistaotluse esitamise ligikaudne tähtpäev;
 - iii) märged, et huvitatud tarnijad peaksid väljendama hankeüksusele oma huvi käesoleva lepinguga hõlmatud hanke vastu;
 - iv) aadress, kust saab käesoleva lepinguga hõlmatud hankega seotud dokumente; ning

v) kogu kättesaadav teave, mida kavandatava hanke teade peab artikli 11.6 lõike 3 kohaselt sisaldama;

b) korduvlepingute puhul märgib hankeüksus esialgses kavandatud hanke teates, et järgmistes teadetes esitatakse vastavalt käesolevale lõikele pakkumuste esitamise tähtajad; või

c) hankeüksus ei saa nõuetekohaselt põhjendatud kiireloomulistel juhtudel kasutada lõike 3 kohast pakkumuste esitamise tähtaega.

5. Iga alljärgneva tingimuse korral võib hankeüksus lühendada lõike 3 kohast pakkumuste esitamise tähtaega viie päeva võrra:

a) kavandatava hanke teade avaldatakse elektrooniliselt;

b) kõik hankedokumendid tehakse elektrooniliselt kättesaadavaks alates kavandatava hanke teate avaldamise kuupäevast; ning

c) hankeüksus lubab teha pakkumusi elektrooniliselt.

6. Kui kohaldatakse lõiget 5 koostoimes lõikega 4, ei või see kaasa tuua olukorda, kus punktis 3 osutatud pakkumuste esitamise tähtaeg on lühem kui 10 päeva alates kavandatava hanke teate avaldamisest.

7. Olenemata käesoleva artikli muudest sätetest, võib hankeüksus kommertskaupade ja -teenuste või nende mõlema ostmisel lühendada lõikes 3 osutatud pakkumuste esitamise tähtaega kõige vähem 13 päevani, kui ta avaldab nii kavandatud hanke teate kui ka hankedokumendid ühel ja samal ajal elektrooniliselt. Kui hankeüksus võimaldab lisaks teha kommertskaupade või -teenuste pakkumusi elektrooniliselt, võib ta lühendada lõike 3 kohast tähtaega kõige vähem 10 päevani.

8. Kui 11-A lisa „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisas „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“ B või C jao alla kuuluv hankeüksus on valinud kõik kvalifitseeritud tarnijad või piiratud arvu kvalifitseeritud tarnijaid, võib pakkumuste esitamise tähtaja kehtestada hankeüksuse ja valitud tarnijate vastastikusel kokkuleppel. Sellise kokkuleppe puudumise korral peab tähtaeg olema vähemalt 10 päeva.

ARTIKKEL 11.12

Läbirääkimised

1. Lepinguosaline võib ette näha, et tema hankeüksused peavad tarnijatega läbirääkimisi, kui:
 - a) hankeüksus on artikli 11.6 lõike 3 kohaselt nõutavas kavandatava hanke teates teada andnud, et kavatseb pidada läbirääkimisi; või
 - b) hindamisel ilmneb, et ükski pakkumus ei ole kavandatava hanke teates või hankedokumentides esitatud hindamiskriteeriumide kohaselt selgelt kõige soodsam.
2. Hankeüksus:
 - a) tagab, et läbirääkimistel osalevate tarnijate kõrvalejätmine toimub kavandatava hanke teates või hankedokumentides esitatud hindamiskriteeriumide kohaselt, ning
 - b) määrab pärast läbirääkimiste lõppu allesjäänud osalevatele tarnijatele ühise tähtpäeva uute või muudetud pakkumuste esitamiseks.

ARTIKKEL 11.13

Piiratud pakkumismenetlus

1. Tingimusel et hankeüksus ei kasuta käesolevat sätet selleks, et vältida konkurentsi tarnijate vahel, või viisil, millega diskrimineeritaks teise lepinguosalise tarnijaid või kaitstaks omamaiseid tarnijaid, võib ta kasutada piiratud pakkumismenetlust ja otsustada mitte kohaldada artikleid 11.6, 11.7, 11.8, artikli 11.9 lõikeid 6–10 ning artikleid 11.11, 11.12, 11.14 ja 11.15, kui tegemist on mõne järgmise asjaoluga:

- a) kui vastuseks kavandatava hanke teatele ja tingimusel, et hankeüksus ei muuda oluliselt hankedokumentide nõudeid:
 - i) ei ole esitatud ühtki pakkumust või ükski tarnija ei ole esitanud osalemistaotlust;
 - ii) ei ole esitatud ühtki pakkumust, mis vastaks hankedokumentide olulistele nõuetele;
 - iii) ükski tarnija ei vasta osalemistingimustele; või
 - iv) esitatud pakkumused kajastavad konkurentide kokkulepet;

- b) kui kaupu või teenuseid saab tarnida üksnes üks konkreetne tarnija ja puuduvad mõistlikud alternatiivsed või asenduskaubad või -teenused ühel järgmistest põhjustest:
 - i) hangitakse kunstiteost;
 - ii) patente, autoriõiguste või muude ainuõiguste kaitse; või
 - iii) konkurentsi puudumine tehnilistel põhjustel;
- c) kui esialgne tarnija tarnib lisaks selliseid kaupu või teenuseid, mis ei olnud esialgse hanke ese, ning kui selliseid lisakaupu või -teenuseid tarniva tarnija vahetamine:
 - i) ei ole võimalik majanduslikel või tehnilistel põhjustel, mis tulenevad näiteks olemasolevate, algse hanke käigus hangitud seadmete, tarkvara, teenuste või paigaldiste vahetatavus- ja koostalitlusnõudest; ning
 - ii) põhjustaks hankeüksusele olulist ebamugavust või märkimisväärset lisakulu;
- d) juhul kui kiireloomulise olukorra tõttu, mis on tingitud sündmustest, mida hankeüksus ei võinud ette näha, ei oleks avatud või valikpakkumismenetlust kasutades võimalik saada kaupu või teenuseid õigeaegselt, ja juhul, kui see on rangelt vajalik;
- e) kaubaturult ostetavate kaupade korral;

- f) kui hankeüksus hangib prototüüpi või esimest toodet või teenust, mis töötatakse välja tema tellimusel teatava teadusuuringu, katsetuse, uurimise või uusarenduse raames ja asjakohase lepingu alusel; esimese toote või teenuse esialgne arendustöö võib hõlmata piiratud ulatuses tootmist või teenuse osutamist, et võtta arvesse kohapealse katsetamise tulemusi ja tõendada, et kaup või teenus sobib masstootmiseks või -tarnimiseks kooskõlas vastuvõetavate kvaliteedistandarditega, kuid ei hõlma masstootmist või -tarnimist eesmärgiga saavutada kaubanduslik tasuvus või katta teadus- ja arendustööde kulud;
- g) ostude korral, mis tehakse üksnes lühiajaliselt kehtivatel eriti soodsatel tingimustel, mis tulenevad erakorralisest realiseerimisest, näiteks likvideerimisest, pankrotivara haldamisest või pankrotist, mitte aga tavaliste ostude korral tavapärastelt tarnijatelt;
- h) kui leping sõlmitakse ideekonkursi võitjaga, tingimusel et:
 - i) konkursi korraldus vastas käesoleva peatüki põhimõtetele, eelkõige seoses kavandatava hanke teate avaldamisega, ning
 - ii) konkursil osalejaid hindas sõltumatu komisjon eesmärgiga selgitada välja võitja, kellega sõlmitakse leping; või
- i) õigusteenuste, sealhulgas vahekohtuniku teenuste puhul, mille vajadust hankeüksus ette ei näinud, kuid mis on vajalikud selleks, et aidata hankeüksusel lahendada küsimusi, mida ei saa edasi lükata.

2. Hankeüksus koostab iga lõike 1 alusel sõlmitud lepingu kohta kirjaliku aruande. Aruanne sisaldab hankeüksuse nime, hangitud kaupade või teenuste maksumust ja laadi ning märkust lõikes 1 kirjeldatud asjaolude ja tingimuste kohta, mis õigustavad piiratud pakkumismenetluse kasutamist.

ARTIKKEL 11.14

Elektrooniline oksjon

Kui hankeüksus kavatseb käesoleva lepinguga hõlmatud hanke korraldada elektroonilise oksjonina, esitab ta, kui see on asjakohane, igale osalejale enne elektroonilise oksjoni algust:

- a) teabe automaatse hindamismeetodi kohta, mida kasutatakse oksjoni käigus automaatseks pakkumuste pingerea koostamiseks ja muutmiseks, sealhulgas hankedokumentides esitatud hindamiskriteeriumidel põhineva matemaatilise valemi;
- b) tema pakkumuse elementide esialgse hindamise tulemused, kui leping kavatakse sõlmida kõige soodsama pakkumuse tegijaga; ning
- c) muu olulise teabe oksjoni korraldamise kohta.

ARTIKKEL 11.15

Pakkumuste läbivaatamine ja lepingute sõlmimine

1. Hankeüksus võtab pakkumused vastu, avab need ja vaatab need läbi nii, et hankemenetlus on õiglane ja erapooletu ning säilib pakkumuste konfidentsiaalsus.
2. Hankeüksus ei karista ühtegi tarnijat selle eest, et sai tema pakkumuse kätte pärast pakkumuste esitamise tähtaega, kui hilinemine on tingitud üksnes hankeüksuse väärast tegevusest.
3. Kui hankeüksus pakub ühele tarnijale võimalust parandada pakkumuste avamise ja võitja väljaselgitamise vahelisel ajal tahtmatud vormivead, peab ta sama võimalust pakkuma kõikidele osalevatele tarnijatele.
4. Pakkumuse arvessevõtmiseks peab pakkumus olema tehtud kirjalikult ja vastama avamise ajal teadetes ja hankedokumentides sätestatud olulistele nõuetele ning pärinema tarnijalt, kes vastab osalemistingimustele.
5. Välja arvatud juhul, kui hankeüksus jõuab järeldusele, et lepingu sõlmimine ei ole avalikes huvides, sõlmib ta lepingu tarnijaga, kes hankeüksus hinnangul on suuteline täitma lepingutingimusi ja kes ainuüksi teadetes ja hankedokumentides sätestatud lepingutingimuste kohaselt on esitanud:
 - a) soodsaima pakkumuse või

b) madalaima hinnaga pakkumuse, kui hind on ainus kriteerium.

6. Kui hankeüksusele esitatakse pakkumus, mille hind on teiste pakkumustega võrreldes tavatult madal, võib ta kontrollida, kas tarnija vastab osalemistingimustele ja on suuteline lepingutingimusi täitma.

7. Hankeüksus ei kasuta valikuvariante, ei tühistata käesoleva lepinguga hõlmatud hanget ega muuda sõlmitud lepinguid viisil, mis ei ole kooskõlas käesolevast peatükist tulenevate kohustustega.

8. Üldjuhul sätestab kumbki lepinguosaline võitja väljaselgitamise ja lepingu sõlmimise vahelise ooteaja, et tagasilükatud pakkujatele jääks piisavalt aega lepingu sõlmimise otsuse läbivaatamiseks ja vaidlustamiseks.

ARTIKKEL 11.16

Hanketeabe läbipaistvus

1. Hankeüksus teatab osalevatele tarnijatele viivitamata sellest, kelle ta on kuulutanud hanke võitjaks, ja tarnija taotluse korral teeb seda kirjalikult. Kooskõlas artikli 11.17 lõigetega 2 ja 3 esitab hankeüksus tagasilükatud tarnija taotluse korral talle selgituse, miks hankeüksus ei valinud tema pakkumust ja millised olid võitnud tarnija pakkumuse suhtelised eelised.

2. Hiljemalt 30 päeva pärast iga käesoleva peatükiga hõlmatud hanke võitja väljakuulutamist avaldab hankeüksus teate asjakohases paber- või elektroonilises väljaandes, mis on loetletud 11-A lisa „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisa „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“ H jaos. Kui hankeüksus avaldab teate üksnes elektroonilises väljaandes, peab teave jääma mõistliku tähtaja jooksul vabalt kättesaadavaks. Teade sisaldab vähemalt järgmist teavet:

- a) hangitud kaupade või teenuste kirjeldus;
- b) hankeüksuse nimi ja aadress;
- c) eduka tarnija nimi ja aadress;
- d) eduka pakkumuse maksumus või võitja väljaselgitamisel arvesse võetud kõrgeima ja madalaima hinnaga pakkumus;
- e) lepingu sõlmimise kuupäev ning
- f) kasutatud hankemeetod, ja kui vastavalt artiklile 11.13 kasutati piiratud pakkumismenetlust, siis selle kasutamist õigustavate asjaolude kirjeldus.

3. Iga hankeüksus säilitab vähemalt kolm aastat alates lepingu sõlmimisest järgmise:
 - a) dokumendid ja aruanded käesoleva lepinguga hõlmatud hankega seotud pakkumismenetluste ja sõlmitud lepingute kohta, sealhulgas artikli 11.13 alusel nõutavad aruanded, ning
 - b) andmed, millega tagatakse käesoleva lepinguga hõlmatud hanke elektroonilisel korraldamisel asjakohane jälgitavus.
4. Lepinguosalised vahetavad korrapäraselt statistikat käesoleva lepinguga hõlmatud hangete kohta.

ARTIKKEL 11.17

Teabe avalikustamine

1. Lepinguosalise taotluse korral esitab teine lepinguosaline viivitamata teavet, mis võimaldab kindlaks teha, kas käesoleva lepinguga hõlmatud hange viidi läbi õiglaselt, erapooletult ja käesoleva peatüki kohaselt, sealhulgas teavet võitnud pakkumuse näitajate ja suhteliste eeliste kohta. Kui selle teabe avalikustamine võib kahjustada tulevastes hangetes konkurentsi, ei avalikusta teabe saanud lepinguosaline seda tarnijatele enne, kui ta on teabe esitanud lepinguosalisega nõu pidanud ja temalt nõusoleku saanud.

2. Olenemata käesoleva peatüki muudest sätetest ei anna lepinguosaline, sealhulgas tema hankeüksused, konkreetsele tarnijale teavet, mis võib kahjustada ausat konkurentsi tarnijate vahel.

3. Ühtki käesoleva peatüki sätet ei tõlgendata nii, nagu kohustaks see lepinguosalist, sealhulgas tema hankeüksusi, ametiasutusi ja läbivaatavad organeid avalikustama konfidentsiaalset teavet, kui selline avalikustamine:

- a) kahjustaks õiguskaitset;
- b) võiks kahjustada ausat konkurentsi tarnijate vahel;
- c) kahjustaks konkreetsete isikute õigustatud ärihuve, sealhulgas nende intellektuaalomandi kaitset; või
- d) oleks muul viisil vastuolus avalike huvidega.

ARTIKKEL 11.18

Riigisisene läbivaatamise kord

1. Kumbki lepinguosaline kehtestab õigeaegse, tõhusa, läbipaistva ja mittediskrimineeriva haldusliku või kohtuliku läbivaatamise korra, mille kaudu tarnija võib esitada vaide:

- a) käesoleva peatüki sätete rikkumise kohta või

- b) kui tarnijal ei ole asjaomase lepinguosalise õiguse kohaselt õigust esitada vaiet otseselt käesoleva peatüki sätete rikkumise kohta, siis nende meetmete eiramise kohta, mille lepinguosaline on võtnud käesoleva peatüki rakendamiseks,

mis on tekkinud käesoleva lepinguga hõlmatud hanke kontekstis, mille vastu tarnijal on või on olnud huvi. Vaidlustamise kord on kirjalik ja see tehakse avalikult kättesaadavaks.

2. Kui tarnija esitab seoses käesoleva lepinguga hõlmatud hankega, mille vastu tal on või on olnud huvi, kaebuse selle kohta, et on aset leidnud lõikes 1 nimetatud rikkumine või eiramine, kutsub lepinguosaline, kelle hankeüksus käesoleva lepinguga hõlmatud hanget korraldab, hankeüksust ja tarnijat leidma lahendust omavaheliste konsultatsioonide teel. Hankeüksus vaatab sellised kaebused läbi erapooletult ja õigel ajal ning nii, et see ei mõjuta tarnija osalemist käimasolevates ega tulevastes käesoleva lepinguga hõlmatud hangetes ega tema õigust taotleda haldusliku või kohtuliku läbivaatamismenetluse kaudu parandusmeetmete võtmist.

3. Igale tarnijale võimaldatakse vaide ettevalmistamiseks ja esitamiseks piisav aeg, mis ei ole mingil juhul lühem kui 10 päeva alates hetkest, mil tarnija sai või oleks pidanud saama teada vaide aluseks olevast asjaolust.

4. Selleks asutab või määrab kumbki lepinguosaline vähemalt ühe erapooletu haldus- või kohtuasutuse, mis on tema hankeüksustest sõltumatu ning mis võtab vastu ja vaatab läbi tarnijate vaideid, mis on seotud käesoleva lepinguga hõlmatud hangetega ja käsitlevad hankemenetluse tulemusi.

5. Kui vaide vaatab esimesena läbi muu kui lõikes 4 osutatud asutus, tagab asjaomane lepinguosaline, et tarnijal on võimalik algne otsus edasi kaevata erapooletule haldus- või kohtuasutusele, kes ei sõltu hankeüksust, kelle käesoleva lepinguga hõlmatud hanget ta vaidlustab.
6. Kui läbivaatav asutus ei ole kohus, tagab kumbki lepinguosaline, et läbivaatava asutuse otsust on võimalik kohtusse edasi kaevata või et läbivaatav asutus näeb ette menetlused, millega tagatakse, et:
- a) hankeüksus vastab vaidele kirjalikult ja esitab läbivaatavale asutusele kõik asjakohased dokumendid;
 - b) menetlusosalistel on õigus ärakuulamisele, enne kui läbivaatav asutus teeb vaidluses otsuse;
 - c) menetlusosalistel on õigus võtta endale esindaja ja saatja;
 - d) menetlusosalistel on õigus osaleda kõikides menetlustoimingutes;
 - e) menetlusosalistel on õigus taotleda avalikku menetlust ja kutsuda tunnistajaid ning
 - f) läbivaatav asutus teeb otsuse või esitab soovitusse õigeaegselt ja kirjalikult ning lisab igasse otsusesse või soovitusse selle põhjenduse.

7. Kumbki lepinguosaline kehtestab või jätab kehtima menetlused, mis näevad ette:
- a) ajutised kiirmeetmed, et tarnijal oleks võimalik käesoleva lepinguga hõlmatud hankes edasi osaleda; need ajutised meetmed võivad kaasa tuua hankemenetluse peatamise; menetluskorras võib olla ette nähtud, et otsustatakse, kas tuleks selliseid meetmeid kohaldada, võib arvesse võtta nende ülekaalukalt ebasoodsaid tagajärgi asjakohastele huvidele, sealhulgas avalikele huvidele; meetmete võtmata jätmist põhjendatakse kirjalikult; ning
 - b) parandusmeetmete võtmine või tekkinud kahju korvamine, kui läbivaatav asutus on kindlaks teinud, et lõikes 1 osutatud rikkumine või eiramine on aset leidnud.

ARTIKKEL 11.19

Koostöö riigihangete valdkonnas

1. Lepinguosalised teevad vastastikku kokku lepitud tingimustel koostööd riigihangetega seotud küsimustes, et:
- a) parandada arusaamist oma vastavatest riigihankesüsteemidest ja -turgudest; ning
 - b) parandada lepinguosaliste riigihangetest huvitatud sidusrühmade suutlikkust.

2. Lõikes 1 osutatud koostöö hulka kuulub:

- a) teabe jagamine riigihangete parimate tavade kohta, sealhulgas elektrooniliste hankesüsteemide kohta, ja VKEde käesoleva lepinguga hõlmatud hangetes osalemise edendamine;
- b) teabe vahetamine lepinguosaliste õigusnormide ja menetluste ning nende muudatuste kohta; ning
- c) võimaluste piires koolituse, tehnilise abi või suutlikkuse suurendamise pakkumine ja sellekohase teabe jagamine.

ARTIKKEL 11.20

Katvuse muudatused ja parandused

1. Liit võib muuta või parandada 11-A lisa „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ ja Indoneesia võib muuta või parandada 11-B lisa „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“ kooskõlas lõigetega 2–9.

2. Kui lepinguosaline kavatseb muuta oma lõikes 1 nimetatud lisa, teeb ta järgmist:

- a) teatab sellest teisele lepinguosalisele kirjalikult ning

b) esitab teates ettepaneku teha teise lepinguosalise jaoks sobivad kompenseerivad kohandused, mis võimaldaksid säilitada katvuse tasemel, mis on võrreldav muutmiseelse tasemega.

3. Olenemata lõike 2 punktist b ei pea lepinguosaline tegema kompenseerivaid kohandusi, kui muudatus puudutab hankeüksust, kelle üle lepinguosaline on tegelikult kaotanud kontrolli või mõju. Valitsuse kontroll või mõju käesoleva lepinguga hõlmatud hanke üle, mida korraldab 11-A lisas „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisas „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“ loetletud hankeüksus, loetakse hankeüksuse hanke puhul tegelikult kaotatuks, kui hankeüksus tegeleb konkurentsile avatud tegevusega.

4. Kui teine lepinguosaline ei ole nõus, et:

a) lõike 2 punkti b alusel kavandatud kohandus on asjakohane või

b) muudatus on seotud hankeüksusega, kelle üle lepinguosaline on lõike 3 kohaselt tegelikult kaotanud kontrolli või mõju,

peab ta 45 päeva jooksul pärast lõike 2 punktis a osutatud teate saamist esitama kirjaliku vastuväite. Kui vastuväiteid ei esitata, loetakse, et lepinguosaline on kavandatud kohanduse või muudatusega nõus.

5. Järgmisi 11-A lisas „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisas „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“ tehtavaid muudatusi käsitatakse puhtformaalset laadi parandusena, tingimusel et need ei mõjuta vastastikku kokku lepitud katvust, nagu see on sätestatud vastavas lisas:

- a) üksuse nime muutmine;
- b) kahe või enama lisas loetletud üksuse ühinemine; ning
- c) lisas loetletud üksuse jagunemine kaheks või enamaks üksuseks, mis kõik lisatakse samas lisas loetletud üksuste hulka.

6. Kui lõikes 1 osutatud lisas kavandatakse parandusi, teavitab lepinguosaline teist lepinguosalist iga kahe aasta järel pärast seda, kui kaubanduskomitee on teinud artikli 24.2 kohase otsuse lisade muutmise kohta.

7. Lepinguosaline esitab teisele lepinguosalisele vastuväite kavandatud paranduse kohta 45 päeva jooksul pärast lõikes 6 osutatud teate kättesaamist. Kui lepinguosaline esitab vastuväite, näitab ta selles ära põhjendused, miks kavandatud paranduse puhul ei ole tema arvates tegemist lõikes 5 sätestatud muudatusega, ning kirjeldab kavandatud paranduse mõju 11-A lisas „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisas „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“ ette nähtud vastastikku kokku lepitud katvusele. Kui 45 päeva jooksul pärast teate saamist ei ole kirjalikku vastuväidet esitatud, loetakse, et lepinguosaline on kavandatud parandusega nõus.

8. Kui lepinguosaline esitab kavandatud muudatuse kohta või lõike 2 punktis b osutatud kavandatud kompenseerivate kohanduste või lõikes 6 osutatud kavandatud paranduse kohta vastuväite, püüavad lepinguosaliselised küsimuse lahendada konsultatsioonide teel. Kui 120 päeva jooksul alates vastuväite kättesaamisest ei ole kokkulepet saavutatud, võib lepinguosaline, kes soovib muuta või parandada oma lisa, nagu on osutatud lõikes 1, esitada vaidluse lahendamiseks vastavalt 22. peatükile „Vaidluste lahendamine“, et teha kindlaks, kas vastuväide on põhjendatud.

9. Kavandatav muudatus või parandus jõustub üksnes siis, kui lepinguosaliselised on selles kokku leppinud, või 22. peatüki „Vaidluste lahendamine“ alusel moodustatud vahekohtu lõpliku otsuse alusel.

ARTIKKEL 11.21

Teenuste, investeringute, digikaubanduse, riigihangete ja intellektuaalomandi komitee

Käesolev artikkel täiendab ja täpsustab artiklit 24.4. Käesoleva peatüki tulemuslikuks rakendamiseks ja toimimiseks kuulub artikli 24.4 alusel moodustatud komitee ülesannete hulka järgmine:

- a) käesoleva peatüki rakendamise ja toimimise läbivaatamine ja järelevalve;

- b) arvamuste vahetamine õigusnormide, poliitika ja tavade ning muude riigihankeid puudutavate vastastikku kokku lepitud küsimuste kohta;
- c) arutelud teemal, kuidas hõlbustada lepinguosaliste asjaomaste üksuste vahelist koostööd riigihangete valdkonnas;
- d) tulemustest kaubanduskomiteele aru andmine; ning
- e) muude ülesannete täitmine, mida kaubanduskomitee võib artikli 24.2 kohaselt talle delegeerida.

ARTIKKEL 11.22

Vaidluste lahendamise korra kohaldamata jätmine¹

Kuni kaubanduskomitee võtab pärast artikli 11.23 kohaseid läbirääkimisi vastu artikli 24.2 kohase otsuse muuta 11-A lisa „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ ja 11-B lisa „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“, ei kohaldata 22. peatükki „Vaidluste lahendamine“ vaidluste suhtes, mis tulenevad käesoleva peatüki tõlgendamisest ja kohaldamisest seoses käesoleva lepinguga hõlmatud hangetega.

¹Lepinguosalised on ühel meelel, et artiklis 11.23 osutatud läbirääkimised hõlmavad 22. peatüki „Vaidluste lahendamine“ kohaldamist kõigi vaidluste suhtes, mis tulenevad käesoleva peatüki tõlgendamisest ja kohaldamisest seoses käesoleva lepinguga hõlmatud hangetega.

ARTIKKEL 11.23

Edasised läbirääkimised

Lepinguosalised alustavad turulepääsu käsitlevaid läbirääkimisi viie aasta jooksul ja mitte varem kui kolm aastat pärast käesoleva lepingu jõustumist, kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti. Nende läbirääkimiste järel võib kaubanduskomitee artikli 24.2 alusel otsustada muuta 11-A lisa „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisa „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“.

ARTIKKEL 11.24

Tehnilised konsultatsioonid

1. Lepinguosalised püüavad lahendada mis tahes probleemid, mis tulenevad käesoleva peatüki rakendamisest, käesoleva artikli kohaste tehniliste konsultatsioonide teel, enne kui nad algatavad 22. peatüki „Vaidluste lahendamine“ alusel vaidluse lahendamise. Tehniliste konsultatsioonide käigus püütakse jõuda nendes probleemides vastastikku rahuldava lahenduseni¹.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et käesoleva artikli alusel toimuvad tehnilised konsultatsioonid ei asenda artikli 22.4 alusel toimuvaid konsultatsioone ega 21. peatüki „Kahepoolse dialoogi mehhanism“ alusel peetavaid dialooge, kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti.

2. Lõike 1 kohaldamisel võib lepinguosaline (edaspidi „taotluse esitanud lepinguosaline“) esitada teisele lepinguosalisele (edaspidi „taotluse saanud lepinguosaline“) taotluse pidada tehnilisi konsultatsioone. Taotlus esitatakse kirjalikult¹ ja selles märgitakse:
- a) vaidlusalune küsimus või meede;
 - b) käesoleva peatüki sätted, millega tema mure seotud on; ning
 - c) taotluse põhjused, sealhulgas kirjeldus selle kohta, milline on taotluse esitanud lepinguosalise mure seoses meetme või küsimusega.
3. Emma-kumma lepinguosalise taotlusel kohtuvad lepinguosalisel taotluses tõstatatud probleemide arutamiseks näost näkku või mis tahes tehnoloogiliste vahendite abil, mis on lepinguosalistele kättesaadavad. Kui kohtumine toimub näost näkku, peetakse see taotluse saanud lepinguosalise pealinnas, kui lepinguosalisel ei lepi kokku teisiti.
4. Lepinguosalisel püüavad lahendada küsimuse võimalikult kiiresti 60 päeva jooksul pärast taotluse saamise kuupäeva. Kui taotluse esitanud lepinguosaline leiab, et küsimus on kiireloomuline ja nõuab viivitamatut lahendust, võib ta taotleda lühemat tähtaega. Taotluse saanud lepinguosaline kaalub seda taotlust vastutulelikult.
5. Lepinguosaline võib küsida või vahetada lisateavet, mis on lõike 2 suhtes asjakohane, ning käesoleva artikli alusel saadud teave või lepinguosaliste teabevahetus on konfidentsiaalne, kui lepinguosalisel ei lepi kokku teisiti.

¹Kui taotlus saadetakse elektrooniliselt, kinnitab taotluse saanud lepinguosaline selle taotluse kättesaamist viivitamata ja hiljemalt 14 kalendripäeva jooksul pärast selle kättesaamist.

6. Kõigist käesoleva artikli alusel peetud tehniliste konsultatsioonide tulemusena lepinguosaliste vahel saavutatud lahendustest teatatakse kaubanduskomiteele, need ei piira lepinguosaliste õigusi edasistes menetlustes ning neid kasutatakse üksnes käesoleva lepingu raames.

ARTIKKEL 11.25

Rahvusvaheline abi

Olenemata artikli 11.1 lõike 3 punkti f alapunktide i ja iii sätetest tagab kumbki lepinguosaline teise lepinguosalise tarnijatele, kaupadele ja teenustele seoses hangete või nende osadega, mida rahastatakse rahvusvahelistest toetustest, laenudest või muust abist, võrdse kohtlemise, kui lepinguosalisel ei ole asjaomases toetus- või laenulepingus kokku leppinud teisiti. Seda kohustust kohaldatakse olenemata sellest, kas hange on 11-A lisaga „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ või 11-B lisaga „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“ hõlmatud või mitte.

12. PEATÜKK

INTELLEKTUAALOMAND

A JAGU

ÜLDSÄTTED

ARTIKKEL 12.1

Eesmärgid

1. Käesoleva peatüki eesmärgid on järgmised:
 - a) edendada koostööd intellektuaalomandi õiguste kaitse ja intellektuaalomandi õiguskaitse tagamise alal;
 - b) saavutada kohane ja tõhus intellektuaalomandi õiguste kaitse ja intellektuaalomandi õiguskaitse tagamise tase;
 - c) soodustada kummaski lepinguosalisel uuenduslike ja loominguliste toodete tootmist ja turustamist; ning

- d) vähendada takistusi uuenduslike ja loominguliste kaupade ja teenustega kauplemisel ning stimuleerida investeringuid viisil, mis soodustab kestlikumat ja kaasavat majandust.

2. Intellektuaalomandi õiguste kaitse ja intellektuaalomandi õiguskaitse tagamine peaksid aitama edendada tehnoloogilisi uuendusi, tehnosiiret ja tehnoloogia levikut nii, et see oleks kasulik nii tehnoloogiliste teadmiste loojatele kui ka nende kasutajatele ja soodustaks sotsiaalset ja majanduslikku heaolu ning õiguste ja kohustuste tasakaalustatust vastavalt TRIPS-lepingu artiklile 7.

ARTIKKEL 12.2

Kohustuste laad ja ulatus

1. Käesolev peatükk täiendab ja täpsustab kummagi lepinguosalise õigusi ja kohustusi, mis tulenevad TRIPS-lepingust ja muudest rahvusvahelistest intellektuaalomandialastest lepingutest, mille osalised nad on.

2. Käesoleva lepingu kohaldamisel tähendab mõiste „intellektuaalomand“ vähemalt kõiki neid intellektuaalomandi kategooriaid, mis on hõlmatud TRIPS-lepingu II osa 1.–7. jaoga või käesoleva lepingu artiklitega 12.9–12.44. Intellektuaalomandi kaitse hõlmab kaitset kõlvatu konkurentsi eest, millele on osutatud 20. märtsil 1883 Pariisis vastu võetud ja viimati 14. juulil 1967 Stockholmis läbi vaadatud tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooni (edaspidi „Pariisi konventsioon“) artiklis 10a.

3. Käesolev peatükk ei takista lepinguosalist kohaldamast oma õigusnorme, millega kehtestatakse rangemad intellektuaalomandi õiguste kaitse ja intellektuaalomandi õiguskaitse tagamise standardid kui need, mis on nõutud käesoleva peatüki alusel, tingimusel et need ei ole käesoleva peatükiga vastuolus. Kumbki lepinguosaline võib vabalt kindlaks määrata sobiva meetodi käesoleva peatüki rakendamiseks oma õigussüsteemis ja -praktikas.

ARTIKKEL 12.3

TRIPS-leping ja rahvatervis

1. Lepinguosalised tunnistavad 14. novembril 2001 WTO ministrite konverentsil Dohas vastu võetud TRIPS-lepingu ja rahvatervise deklaratsiooni (edaspidi „Doha deklaratsioon“) tähtsust. Käesolevas peatükis sätestatud õiguste ja kohustuste tõlgendamisel ja rakendamisel tagab kumbki lepinguosaline järjepidevuse Doha deklaratsiooniga.
2. Ükski käesoleva peatüki säte ei piira lepinguosalise õigusi ja kohustusi, mis tulenevad TRIPS-lepingu artikkelitest 31 ja 31a ning selle lisast ja TRIPS-lepingu lisa liitest.

ARTIKKEL 12.4

Ammendumine

Kummalgi lepinguosalisel on õigus kehtestada oma intellektuaalomandi õiguste ammendumise kord.

ARTIKKEL 12.5

Võrdne kohtlemine

1. Kumbki lepinguosaline võimaldab teise lepinguosalise kodanikele käesoleva peatükiga hõlmatud intellektuaalomandi õiguste puhul seoses intellektuaalomandi õiguste kaitsega vähemalt sama soodsat kohtlemist, nagu ta võimaldab omaenda kodanikele, välja arvatud erandid, mis on sätestatud Pariisi konventsioonis, 9. septembril 1886 Bernis vastu võetud Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioonis, nagu see on läbi vaadatud Pariisis 24. juulil 1971 ja nagu seda on muudetud 28. septembril 1979 (edaspidi „Berni konventsioon“), rahvusvahelises esitajate, fonogrammitootjate ja ringhäälinguorganisatsioonide kaitse konventsioonis, mis sõlmiti 26. oktoobril 1961 Roomas, või integraallülitustega seotud intellektuaalomandi lepingus, mis sõlmiti 26. mail 1989 Washingtonis. Esitajate, fonogrammitootjate ning ringhäälinguorganisatsioonide puhul kehtib see kohustus ainult nende õiguste suhtes, mis on ette nähtud käesoleva peatükiga.

2. Lepinguosaline võib kasutada lõike 1 alusel lubatud erandeid seoses oma kohtu- ja haldusmenetlustega, sealhulgas nõuda, et teise lepinguosalise kodanik määraks tema territooriumil menetlusedokumentide kättetoimetamise aadressi või nimetaks tema territooriumil esindaja, kui sellised erandid vastavad järgmistele tingimustele:

- a) need on vajalikud selleks, et tagada vastavus lepinguosalise õigusnormidele, mis ei ole vastuolus käesoleva peatükiga; ning
- b) neid ei kohaldata viisil, mis kujutaks endast kaubanduse varjatud piiramist.

3. Lõiget 1 ei kohaldata menetluste suhtes, mis on ette nähtud Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) egiidi all sõlmitud mitmepoolsetes lepingutes intellektuaalomandi õiguste saamise ja jõushoidmise kohta.

ARTIKKEL 12.6

Geneetilised ressursid, traditsioonilised teadmised ja traditsioonilised kultuurilised väljendusvormid

1. Lepinguosalised tunnistavad geneetiliste ressursside ja nendega seotud traditsiooniliste teadmiste tähtsust ja väärtust.

2. Lepinguosalised tunnistavad, et geneetiliste ressursside ja nendega seotud traditsiooniliste teadmiste päritolu või allika avalikustamine patenditaotlustes võib suurendada patendisüsteemi läbipaistvust geneetiliste ressursside ja nendega seotud traditsiooniliste teadmiste osas.
3. Lepinguosalised kinnitavad, et on oluline töötada selle nimel, et saavutada mitmepoolne tulemus geneetiliste ressursside ja nendega seotud traditsiooniliste teadmiste intellektuaalomandiga seotud aspektide ning WIPO intellektuaalomandi ja geneetiliste ressursside, traditsiooniliste teadmiste ja rahvakunsti valitsustevahelise komitee poolt traditsiooniliste teadmiste ja traditsiooniliste kultuuriliste väljendusvormide valdkonnas tehtud töö alal.

ARTIKKEL 12.7

Tehnosiire

Lepinguosalised lepivad kokku, et vahetavad seisukohti ja teavet oma õigusnormide ja rahvusvaheliste tavade kohta intellektuaalomandi õiguste kaitse ja intellektuaalomandi õiguskaitse tagamise alal seoses tehnosiirdega. Selle raames vahetatakse eelkõige teavet meetmete kohta, millega soodustatakse infovooge, äripartnerlusi ning vabatahtlikke litsentsi- ja allhankelepingsid. Erilist tähelepanu pööratakse tingimustele, mis on vajalikud selleks, et luua tehnoloogiat vastuvõtvas lepinguosalisel tehnosiirde jaoks piisavalt toetav keskkond, sealhulgas sellistele küsimustele nagu asjaomase lepinguosalise õigusraamistik ja inimkapitali arendamine.

ARTIKKEL 12.8

Rahvusvahelised lepingud

1. Kumbki lepinguosaline täidab oma kohustusi, mis tulenevad järgmistest rahvusvahelistest lepingutest:

- a) TRIPS-leping;
- b) WIPO autoriõiguse leping, mis võeti vastu 20. detsembril 1996 Genfis;
- c) WIPO esituste ja fonogrammide leping, mis võeti vastu 20. detsembril 1996 Genfis; ning
- d) Marrakechi leping avaldatud teostele juurdepääsu lihtsustamise kohta nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega isikutele, mis võeti vastu 28. juunil 2013 Marrakechis.

2. Kumbki lepinguosaline teeb kõik mõistlikud jõupingutused, et ratifitseerida järgmised rahvusvahelised lepingud või et nendega ühineda:

- a) Pekingi audiovisuaalesituste kaitse leping, mis võeti vastu 24. juunil 2012 Pekingis;
- b) kaubamärgiõiguse leping, mis võeti vastu 27. oktoobril 1994 Genfis, või kaubamärgiõiguse Singapuri leping, mis võeti vastu 27. märtsil 2006 Singapuris; ning

- c) tööstusdisainilahenduste rahvusvahelise registreerimise Haagi kokkuleppe Genfi redaktsioon, mis võeti vastu 2. juulil 1999 Genfis.
3. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema territooriumil on võimalik tugineda järgmistes rahvusvahelistes lepingutes sätestatud menetlustele:
- a) 19. juunil 1970 Washingtonis vastu võetud patendikoostöö leping, nagu seda on muudetud 28. septembril 1979, muudetud 3. veebruaril 1984 ja viimati muudetud 3. oktoobril 2001; ning
 - b) märkide rahvusvahelise registreerimise Madridi kokkuleppe protokoll, mis võeti vastu 27. juunil 1989 Madridis ja mida on muudetud 3. oktoobril 2006 ja 12. novembril 2007.
4. Kumbki lepinguosaline kinnitab veel kord oma pühendumust muudele WIPO egiidi all sõlmitud rahvusvahelistele lepingutele, mille osaline ta on, sealhulgas Berni konventsioonile.

B JAGU

INTELLEKTUAALOMANDI ÕIGUSTEGA SEOTUD STANDARDID

1. ALAJAGU

AUTORIÕIGUS JA SELLEGA KAASNEVAD ÕIGUSED

ARTIKKEL 12.9

Autorid

1. Kumbki lepinguosaline annab autoritele ainuõiguse lubada või keelata:
 - a) oma teoste otsest või kaudset, ajutist või alalist reprodutseerimist tervikuna või osaliselt mis tahes viisil ja mis tahes vormis;
 - b) oma teoste originaalide või nende koopiate igasugust avalikku levitamist müügi teel või muul viisil;

- c) oma teoste edastamist üldsusele traat- või traadita sidevahendite abil, sh nende teoste üldsusele kättesaadavaks tegemist nii, et isik pääseb neile ligi enda valitud kohas ja ajal; ning
 - d) oma teoste originaalide või koopiate rentimist üldsusele kaubanduslikul eesmärgil.
2. Käesolev artikkel ei piira artikli 12.46 „Isikud, kellel on õigus taotleda meetmete, menetluste ja õiguskaitsevahendite kohaldamist“ kohaldamist.

ARTIKKEL 12.10

Esitajad

1. Kumbki lepinguosaline annab esitajatele ainuõiguse lubada või keelata:
- a) oma esituste salvestiste¹ tegemist;
 - b) oma esituste salvestiste otsest või kaudset, ajutist või alalist reprodutseerimist tervikuna või osaliselt mis tahes viisil ja mis tahes vormis;
 - c) oma esituste salvestiste üldsusele kasutamiseks andmist müügi teel või muul viisil;

¹Termin „salvestis“ tähendab helide või kujutiste või neid esindavate märkide jäädvustust kandjal, millelt neid saab vastava seadme abil tajuda, taasesitada või edastada.

- d) oma esituste salvestiste üldsusele kättesaadavaks tegemist traat- või traadita sidevahendite abil nii, et üksikisikud pääsevad neile ligi enda valitud kohas ja ajal;
- e) oma esituste ülekandmist ringhäälingus traadita sidevahendite abil ja nende edastamist üldsusele, välja arvatud juhul, kui esitus ise on juba ülekantav esitus või kui see on tehtud salvestise põhjal; ning
- f) oma esituste salvestiste rentimist üldsusele kaubanduslikul eesmärgil.

2. Käesolev artikkel ei piira artikli 12.46 „Isikud, kellel on õigus taotleda meetmete, menetluste ja õiguskaitsevahendite kohaldamist“ kohaldamist.

ARTIKKEL 12.11

Fonogrammitootjad

- 1. Kumbki lepinguosaline annab fonogrammitootjatele ainuõiguse lubada või keelata:
 - a) oma fonogrammide otsest või kaudset, ajutist või alalist reprodutseerimist tervikuna või osaliselt mis tahes viisil ja mis tahes vormis;

- b) oma fonogrammide, sealhulgas nende koopiate üldsusele levitamist müügi teel või muul viisil;
 - c) oma fonogrammide üldsusele kättesaadavaks tegemist traat- või traadita sidevahendite abil nii, et üksikisikud pääsevad neile ligi enda valitud kohas ja ajal, ning
 - d) oma fonogrammide rentimist üldsusele kaubanduslikul eesmärgil.
2. Käesolev artikkel ei piira artikli 12.46 „Isikud, kellel on õigus taotleda meetmete, menetluste ja õiguskaitsevahendite kohaldamist“ kohaldamist.

ARTIKKEL 12.12

Ringhäälinguorganisatsioonid

1. Kumbki lepinguosaline annab ringhäälinguorganisatsioonidele ainuõiguse lubada või keelata:
- a) oma ringhäälingusaadete salvestiste tegemist sõltumata sellest, kas neid ringhäälingusaateid edastatakse traatside või õhu kaudu¹;

¹Edastamine „traatside või õhu kaudu“ hõlmab edastamist kaabli või satelliidi kaudu.

- b) oma ringhäälingusaadete salvestiste otsest või kaudset, ajutist või alalist reprodutseerimist tervikuna või osaliselt mis tahes viisil ja vormis, olenemata sellest, kas neid ringhäälingusaateid edastatakse traatside või õhu kaudu;
- c) oma ringhäälingusaadete salvestiste üldsusele kättesaadavaks tegemist traat- või traadita sidevahendite kaudu, olenemata sellest, kas neid ringhäälingusaateid edastatakse traatside või õhu kaudu, nii, et üksikisikud pääsevad neile ligi enda valitud kohas ja ajal;
- d) oma ringhäälingusaadete salvestiste, sealhulgas nende koopiate üldsusele levitamist müügi teel või muul viisil, olenemata sellest, kas neid ringhäälingusaateid edastatakse traatside või õhu kaudu, ning
- e) oma ringhäälingusaadete taasedastamist traadita sidevahendite abil ja oma ringhäälingusaadete edastamist üldsusele, kui selline edastamine toimub kohas, kuhu pääsuks nõutakse üldsuselt sisenemistasu.

2. Käesolev artikkel ei piira artikli 12.46 „Isikud, kellel on õigus taotleda meetmete, menetluste ja õiguskaitsevahendite kohaldamist“ kohaldamist.

ARTIKKEL 12.13

Õigus saada tasu ringhäälingus ülekandmise ja üldsusele edastamise eest

1. Kumbki lepinguosaline sätestab, et esitajatel ja fonogrammitootjatel on õigus ühekordsele õiglasele tasule, mida kasutaja maksab esitajatele ja fonogrammitootjatele, kui kaubanduslikel eesmärkidel avaldatud fonogrammi või sellise fonogrammi reproduktsiooni kasutatakse ringhäälingus ülekandmiseks või muul moel üldsusele edastamiseks.
2. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et lõikes 1 osutatud ühekordset õiglast tasu nõuab kasutajalt esitaja, fonogrammitootja või mõlemad. Kumbki lepinguosaline võib kehtestada õigusnormid, millega esitajate ja fonogrammitootjate vahelise kokkuleppe puudumise korral nähakse ette tingimused, mille kohaselt esitajad ja fonogrammitootjad selle ühekordse õiglase tasu omavahel jagavad.

ARTIKKEL 12.14

Kaitse kehtivuse tähtaeg

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et:
 - a) Berni konventsiooni artiklis 2 osutatud kirjandus- või kunstiteose autori õigused kehtivad autori eluajal ja 70 aastat pärast autori surma, olenemata kuupäevast, mil teos muutus õiguspäraselt üldsusele kättesaadavaks;
 - b) sõnalist osa sisaldava muusikateose kaitse tähtaeg lõpeb 70 aastat pärast muusikateose sõnade autori või helilooja surma, olenevalt sellest, kumb neist elab kauem, tingimusel et kumbki kaastöö on tehtud konkreetselt asjaomase sõnalist osa sisaldava muusikateose jaoks;
 - c) ühisloomingu puhul lõpeb kaitse kehtivusaeg vähemalt 70 aastat pärast viimase elus olnud autori surma;
 - d) anonüümse või pseudonüümse teose¹ kaitse kehtivusaeg kestab vähemalt 50 aastat pärast teose õiguspäraselt üldsusele kättesaadavaks tegemist; kui autori kasutatud pseudonüüm ei jäta tema isiku suhtes kahtlust või kui autor esimeses lauses osutatud aja jooksul oma isiku avalikustab, siis kohaldatakse punktis a osutatud kaitse kehtivusaega;

¹Mõistet „anonüümne või pseudonüümne teos“ käsitatakse Berni konventsiooni tähenduses.

- e) kui teos avaldatakse köidete, osade, vihikute, numbrite või seeriatena ja kaitse tähtaeg algab hetkest, mil teos õiguspäraselt üldsusele kättesaadavaks tehti, arvestatakse iga sellise elemendi kaitse tähtaega eraldi;
- f) kinematograafia- või audiovisuaalteoste kaitse tähtaeg lõpeb kas:
 - i) 70 aastat pärast järgmistest isikutest viimasena elus olnud isiku surma, olenemata sellest, kas neid isikuid on nimetatud kaasautorina või mitte: peamine režissöör, stsenaariumi autor, dialoogi autor ning spetsiaalselt kinematograafia- või audiovisuaalteoses kasutamiseks loodud muusika helilooja; või
 - ii) vähemalt 50 aastat pärast seda, kui teos autori nõusolekul üldsusele kättesaadavaks tehti, või selle puudumisel vähemalt 50 aastat pärast teose tegemist;
- g) ringhäälinguorganisatsioonide õiguste kehtivus lõpeb 20 aastat pärast ringhäälingusaate esmakordset edastamist, olenemata sellest, kas see ringhäälingusaade edastatakse traatside või õhu kaudu;
- h) esitajate õigused lõpevad 50 aastat pärast esituse salvestise tegemise kuupäeva; kui fonogrammil jäädvustatud esituse salvestis on selle aja jooksul õiguspäraselt avaldatud või – kui lepinguosaline on selle ette näinud – õiguspäraselt üldsusele edastatud, lõpeb kaitse kehtivusaeg vähemalt 50 aastat pärast sellist esmakordset avaldamist või – kui lepinguosaline on selle ette näinud – esimest üldsusele edastamist; kui lepinguosaline näeb ette mõlemad võimalused, arvutatakse kaitse kehtivusaega sündmusest, mis toimus varem; ning

- i) fonogrammitootjate õigused aeguvad 50 aastat pärast salvestise tegemist; kui aga fonogramm on selle ajavahemiku jooksul õiguspäraselt avaldatud, aeguvad nimetatud õigused vähemalt 50 aastat pärast esmakordset õiguspäraselt avaldamist; kui 50 aasta jooksul pärast esmakordset salvestise tegemist ei ole seda õiguspäraselt avaldatud ja kui fonogramm on selle aja jooksul õiguspäraselt üldsusele edastatud, aeguvad nimetatud õigused vähemalt 50 aastat pärast esimest õiguspäraselt üldsusele edastamist.
2. Käesolevas artiklis sätestatud kaitsetähtaegu arvutatakse nende aluseks olevale sündmusele järgneva aasta esimesest jaanuarist.
3. Kumbki lepinguosaline võib ette näha käesolevas artiklis sätestatust pikemad kaitse kehtivuse tähtajad.

ARTIKKEL 12.15

Edasimüügiõigus

1. Kumbki lepinguosaline teeb mõistlikes piires kõik endast sõltuva, et tagada algupärase graafika-või plastikateose autorile „edasimüügiõigus“, mida määratletakse kui võõrandamatut ja ka ette loovutamamatut õigust saada pärast seda, kui autor teose esmakordselt üle annab, selle igakordse edasimüügi korral müügihinnal põhinevat autoritasu.

2. Lõikes 1 osutatud edasimüügiõigus kehtib kõikide edasimüügitehingute puhul, milles müüjate, ostjate või vahendajatenä osalevad elukutselised kunstiturul tegutsejad, näiteks oksjonikorraldajad, kunstigaleriid ja üldiselt kunstiteoste vahendajad.
3. Kumbki lepinguosaline võib ette näha, et lõikes 1 osutatud edasimüügiõigus ei kehti edasimüügi suhtes, kui müüja on teose omandanud otse autorilt vähem kui kolm aastat enne edasimüüki ning edasimüügihind ei ületa teatavat miinimumsummat.
4. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et autorid, kes on kolmanda riigi kodanikud, ja nende õigusjärglased saavad kasutada edasimüügiõigust vastavalt käesolevale lepingule ja asjaomase lepinguosalise õigusnormidele, üksnes juhul kui asjaomase kolmanda riigi õigusnormid võimaldavad kaitsta selles kolmandas riigis asjaomase lepinguosalise autorite ja nende õigusjärglaste edasimüügiõigust.

ARTIKKEL 12.16

Õiguste kollektiivne teostamine

1. Lepinguosalisel edendavad koostööd oma vastavate kollektiivse esindamise organisatsioonide vahel, et soodustada teoste ja muu kaitstud materjali kättesaadavust oma vastaval territooriumil ning selliste teoste või muu kaitstud materjali kasutamisega seotud õigustest saadava tulu ülekandmist.

2. Lepinguosaliselised edendavad kollektiivse esindamise organisatsioonide läbipaistvust, eelkõige seoses õigustest saadava tulu kogumise, selle tulu suhtes kohaldatavate mahaarvamiste, selle kogutud tulu kasutamise, jaotamispõhimõtete ja repertuaariga.

3. Kumbki lepinguosaline õhutab oma territooriumil asutatud kollektiivse esindamise organisatsioone, kes esindamislepingu alusel esindavad teist kollektiivse esindamise organisatsiooni, mis on asutatud teise lepinguosalise territooriumil, tasuma esindatavale kollektiivse esindamise organisatsioonile võlgnetavaid summasid täpselt, korrapäraselt ja hoolikalt ning esitama esindatavale kollektiivse esindamise organisatsioonile teavet õigustest saadava tulu summa kohta, mis on tema nimel kogutud, ja nimetatud tulust tehtud mahaarvamiste kohta.

ARTIKKEL 12.17

Erandid ja piirangud

1. Kumbki lepinguosaline kehtestab ainuõiguste suhtes piiranguid või erandeid üksnes teatavatel erijuhtudel, mis ei ole vastuolus asjaomase materjali tavapärase kasutamisega ega kahjusta põhjendamatult õiguseomajate õigustatud huve.

2. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et ajutise reprodutseerimise toimingud, mis on lühiajalised või juhuslikud ning mis on tehnoloogilise protsessi lahutamatu ja oluline osa, mille ainus eesmärk on võimaldada teose või muu materjali edastamist vahendaja poolt võrgu kaudu kolmandatele isikutele või selle teose või materjali õiguspärasest kasutamist ning millel ei ole iseseisvat majanduslikku tähtsust, jäetakse reprodutseerimisõiguse kohaldamisalast välja.

ARTIKKEL 12.18

Tehniliste meetmete kaitse

1. Kumbki lepinguosaline näeb oma õigusnormide kohaselt ette piisava õiguskaitse mis tahes tõhusatest tehnilistest meetmetest kõrvalehoidmise vastu, kui sellise teo sooritanud isik on või põhjendatult peab olema teadlik, et ta taotleb sellist eesmärki.

2. Kumbki lepinguosaline näeb ette piisava õiguskaitse selliste seadmete, toodete või komponentide tootmise, impordi, levitamise, müügi, rentimise, müügiks või rendiks reklaamimise või äriotstarbelise omamise ning selliste teenuste osutamise vastu:

- a) mida edendatakse, reklaamitakse või turustatakse tõhusatest tehnilistest meetmetest kõrvalehoidmiseks;

- b) millel puudub muu märkimisväärne kaubanduslikult oluline otstarve peale tõhusatest tehnilistest meetmetest kõrvalehoidmise; või
 - c) mis on eelkõige konstrueeritud, valmistatud, kohandatud või osutatud selleks, et tõhusatest tehnilistest meetmetest kõrvalehoidmist võimaldada või hõlbustada.
3. Lõige 2 ei piira lepinguosalise kohtuasutuste õigust hinnata juhtumi kõiki asjaolusid vastavalt selle lepinguosalise õigusnormidele.
4. Käesoleva artikli kohaldamisel tähendab termin „tehnilised meetmed“ mis tahes tehnoloogiat, seadet või komponenti, mis oma tavapärasel toimimisel on ette nähtud takistama või piirama teoste või muu materjaliga seotud toiminguid, milleks käesolevas alajaos ette nähtud autoriõiguse või sellega kaasnevate õiguste omaja ei ole luba andnud. Tehnilised meetmed on „tõhusad“ juhul, kui õiguste omajad kontrollivad kaitstud teose või muu materjali kasutamist seeläbi, et rakendavad juurdepääsukontrolli või kaitseprotsessi, näiteks krüpteerimist, skrambleerimist või muul viisil teose või muu materjali muutmist või kopeerimiskaitsemehhanismi, mis täidab kaitse eesmärgi.

ARTIKKEL 12.19

Õiguste teostamist käsitleva teabega seotud kohustused

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette piisava õiguskaitse iga isiku vastu, kes teadlikult ja ilma loata paneb toime mis tahes järgmise teo, kui see isik on teadlik või peaks põhjendatult olema teadlik, et seda tehes kutsub ta esile, võimaldab, hõlbustab või varjab autoriõiguse või sellega kaasnevate õiguste rikkumist:

- a) eemaldab õiguste teostamist käsitleva elektroonilise teabe või muudab seda või
- b) levitab, impordib levitamise eesmärgil, kannab ringhäälingus üle, edastab või teeb üldsusele kättesaadavaks käesoleva lepingu alusel kaitstud teoseid või muud materjali, millelt on loata eemaldatud õiguste teostamist käsitlev elektrooniline teave või millel on seda muudetud.

2. Käesoleva artikli kohaldamisel tähendab „õiguste teostamist käsitlev teave“ õiguste omajate esitatud teavet, mis identifitseerib teose või muu käesolevas artiklis osutatud materjali, autori või mis tahes muu õiguste omaja, või teavet teose või muu materjali kasutustingimuste kohta ning sellist teavet esindavaid numbreid või koode. Käesoleva lõike esimest lauset kohaldatakse juhul, kui nimetatud teave on lisatud käesolevas peatükis osutatud teose või muu materjali koopiale või esitatakse seoses selle teose või muu materjali edastamisega üldsusele.

2. ALAJAGU

KAUBAMÄRGID

ARTIKKEL 12.20

Kaubamärgist tulenevad õigused

1. Registreeritud kaubamärk annab omanikule sellega kaasnevad ainuõigused. Omanikul on õigus takistada kõiki kolmandaid isikuid kasutamast kaubandustegevuse käigus ilma omaniku nõusolekuta:
 - a) kaubamärgiga identseid tähiseid kaupade või teenuste puhul, mis on identsed nendega, mille jaoks kaubamärk on registreeritud, ning
 - b) tähist, mille identsuse või sarnasuse tõttu kaubamärgiga ning kaubamärgi ja tähisega hõlmatud kaupade või teenuste identsuse või sarnasuse tõttu on tõenäoline, et üldsus võib need omavahel segi ajada, sealhulgas on tõenäoline, et tähist seostatakse kaubamärgiga.
2. Omanik võib lõike 1 alusel keelata eelkõige järgmise:
 - a) tähise kandmine kaupadele või nende pakendile;

- b) tähise all kaupade pakkumine, turulelaskmine või ladustamine nimetatud otstarbel või tähise alusel teenuste pakkumine või osutamine;
- c) tähise all kaupade importimine ja eksportimine;
- d) tähise kasutamine ärilise käibenime või äriühingu nimena või ärilise käibenime või äriühingu nime osana; ning
- e) tähise kasutamine äridokumentidel või reklaamis.

ARTIKKEL 12.21

Registreerimismenetlus

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette kaubamärkide registreerimise süsteemi, milles kõik asjaomase kaubamärgiasutuse tehtud lõplikud otsused¹ kaubamärgi registreerimisest keeldumise kohta, sealhulgas osalise keeldumise kohta, tehakse teatavaks kirjalikult koos nõuetekohaste põhjendustega ja need võib edasi kaevata.
2. Kumbki lepinguosaline näeb ette võimaluse vaidlustada kaubamärkide registreerimise taotlusi või asjakohasel juhul kaubamärkide registreeringuid. Vaidlustamismenetlus peab olema võistlev.

¹Lõplik negatiivne otsus.

3. Kumbki lepinguosaline näeb ette avaliku elektroonilise kaubamärgitaotluste ja registreeringute andmebaasi.

ARTIKKEL 12.22

Üldtuntud kaubamärgid

Üldtuntud kaubamärkide kaitsmiseks vastavalt Pariisi konventsiooni artiklile 6a ning TRIPS-lepingu artikli 16 lõigetele 2 ja 3 kohaldab kumbki lepinguosaline ühissoovitus tuntud kaubamärke käsitlevate sätete kohta, mille tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooni assamblee ja WIPO peaassamblee võtsid vastu 20.–29. septembril 1999. aastal toimunud WIPO liikmesriikide assambleede 34. istungjärgul.

ARTIKKEL 12.23

Erandid kaubamärgist tulenevatest õigustest

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette piiratud erandid kaubamärgist tulenevatest õigustest, nagu kirjeldavate terminite, sealhulgas vajaduse korral geograafiliste tähiste õiglane kasutamine, ning võib ette näha muid piiratud erandeid, tingimusel et sellistes erandites võetakse arvesse kaubamärgi omaniku ja kolmandate isikute õigustatud huve.

2. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et kaubamärk ei anna selle omanikule õigust keelata kolmandal isikul kasutada kaubandustegevuse käigus:

- a) kolmanda isiku nime või aadressi, kui kolmas isik on füüsiline isik;
- b) tähiseid, mis näitavad kaupade või teenuste liiki, kvaliteeti, hulka, sihtotstarvet, väärtust, geograafilist päritolu, kaupade tootmise või teenuste osutamise aega või muid kauba või teenuse omadusi; või
- c) kaubamärki, kui see on vajalik kauba või teenuse sihtotstarbe näitamiseks, eelkõige juhul, kui tegemist on lisaseadme või varuosaga.

3. Lõiget 2 kohaldatakse üksnes juhul, kui kolmas isik kasutab seda kooskõlas ausa tööstus- või kaubandustavaga. Kumbki lepinguosaline võib ette näha, et lõike 2 punkti a kohast kasutust peetakse ausa tööstus- või kaubandustavaga kooskõlas olevaks üksnes juhul, kui see on seotud kaupade või teenustega, mis erinevad varasema kaubamärgiga hõlmatud kaupadest või teenustest.

ARTIKKEL 12.24

Kaubamärgi tühistamine ja kehtetuks tunnistamine

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et kaubamärgi võib tühistada, kui seda ei ole lepinguosalise asjaomasel territooriumil vähemalt kolme järjestikuse aasta jooksul kasutatud kaupade või teenuste puhul, mille jaoks see registreeriti, ja kasutamata jätmisel ei ole mõistlikke põhjendusi.

Lepinguosaline ei või taotleda kaubamärgiomaniku õiguste tühistamist, kui kaubamärgi tegelik kasutamine algas või jätkus vähemalt kolmeaastase ajavahemiku lõpu ja tühistamistaotluse esitamise vahelisel ajal. Kui kasutamine algas või jätkus tühistamistaotluse esitamisele eelnenud kolmekuulise ajavahemiku jooksul, mis algas kõige varem siis, kui lõppes kolme järjestikuse aasta pikkune kasutamata olek, jäetakse kasutamise algamine või jätkumine siiski tähelepanuta, kui ettevalmistusi kasutamise alustamiseks või jätkamiseks hakati tegema alles pärast seda, kui kaubamärgi omanik sai teada, et võidakse esitada tühistamistaotlus.

2. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et kaubamärgi võib tühistada ka juhul, kui pärast selle registreerimise kuupäeva:

- a) on kaubamärk omaniku tegevuse või tegevusetuse tagajärjel kaubanduses muutunud selle kauba või teenuse üldnimetuseks, mille jaoks see registreeriti; või

- b) selle tagajärjel, kuidas kaubamärgiomanik on kaubamärki kasutanud kaupadel või teenustel, mille jaoks see kaubamärk registreeriti, või kuidas seda on tema nõusolekul tehtud, võib kaubamärk avalikkust eksitada, eelkõige nende kaupade või teenuste laadi, kvaliteedi või geograafilise päritolu osas.

3. Kaubamärgi kehtetuks tunnistamise põhjused võib kindlaks määrata kummagi lepinguosalise õigusnormidega.

ARTIKKEL 12.25

Pahausksed taotlused

Kumbki lepinguosaline näeb ette, et kaubamärki peab olema võimalik tunnistada kehtetuks, kui taotleja on kaubamärgi registreerimise taotluse esitanud pahauskselt. Kumbki lepinguosaline võib ka ette näha, et sellist kaubamärki ei registreerita.

3. ALAJAGU

DISAINILAHENDUSED

ARTIKKEL 12.26

Registreeritud disainilahenduste kaitse

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette sõltumatult loodud uute või originaalsete¹ disainilahenduste kaitse. See kaitse tekib registreerimisel ja annab selle omanikule ainuõiguse vastavalt käesolevale alajaole.
2. Registreeritud disainilahenduse omanikul peab olema õigus takistada kolmandaid isikuid ilma omaniku nõusolekuta vähemalt kasutamast ja eelkõige valmistamast, müügiks pakkumast, müümast, turule laskmast, importimast, eksportimast või ladustamast toodet või kasutamast esemeid, mis kannavad või sisaldavad kaitstud tööstusdisainilahendust, kui selline tegevus toimub kaubanduslikul eesmärgil, kahjustab põhjendamatult disainilahenduse tavapärast kasutamist või ei ole kooskõlas õiglase kaubandustavaga.
3. Disainilahendusele, mida on kasutatud või mis sisaldub mitmeosalise toote koostisosaks olevas tootes, antakse disainilahenduse kaitse:
 - a) juhul, kui koostisosa on pärast mitmeosalisse tootesse paigutamist viimati nimetatud toote tavapärasel kasutamisel nähtav, ning

¹Lepinguosalised lepivad kokku, et kui liidu õiguses on niiviisi ette nähtud, võidakse nõuda ka disainilahenduste eristatavust.

b) sel määral, mil need koostisosa vaadeldavad omadused vastavad ise lõike 1 kohastele tingimustele.

4. Lõike 3 punktis a kasutatud termin „tavapärane kasutus“ tähendab kasutamist lõppkasutaja poolt ning ei hõlma hooldust, teenindust ega remonti.

ARTIKKEL 12.27

Kaitse kehtivuse tähtaeg

Kumbki lepinguosaline näeb ette, et registreeritud disainilahendustele võimaldatava kaitse kestus on kokku vähemalt 10 aastat alates taotluse esitamise kuupäevast. Kui lepinguosaline pikendab enne või pärast käesoleva lepingu jõustumist kaitse kestust kauemaks kui 10 aastaks, kehtestatakse käesoleva lõike esimese lause kohase kaitse miinimumkestuseks selline pikendatud kestus, mis peab olema kokku vähemalt 15 aastat.

Erandid

1. Kumbki lepinguosaline võib disainilahenduste kaitsele ette näha piiratud erandeid, tingimusel et sellised erandid ei ole põhjendamatult vastuolus kaitstud disainilahenduste tavapärase kasutamisega ega kahjusta kaitstud disainilahenduse omaniku õigustatud huve põhjendamatult, võttes arvesse kolmandate isikute õigustatud huve.
2. Disainilahenduste kaitse ei laiene disainilahendustele, mis tulenevad peamiselt tehnilistest või funktsionaalsetest kaalutlustest. Eelkõige ei põhine disainilahendusega seotud õigus toote nendel välistunnustel, mida on tarvis reprodutseerida täpselt sama kuju ja suurusega selleks, et disainilahendust sisaldavat või seda kasutavat toodet saaks mehaaniliselt ühendada teise tootega või paigutada viimase sisse, ümber või külge nii, et kumbki toode saaks täita oma otstarvet.
3. Erandina lõikest 2 võib disainilahendus seisneda disainilahenduses, mille eesmärk on võimaldada mitme vastastikku vahetatava toote kokkupanemist või ühendamist moodulsüsteemis.

ARTIKKEL 12.29

Seos autoriõigusega

Kumbki lepinguosaline tagab, et disainilahendus on tema autoriõiguse normide alusel kaitsekõlblik alates kuupäevast, mil disainilahendus loodi või mis tahes kujul fikseeriti. Kumbki lepinguosaline määrab kindlaks sellise kaitse ulatuse ja selle andmise tingimused, sealhulgas nõutava originaalsuse taseme.

4. ALAJAGU

GEOGRAAFILISED TÄHISED

ARTIKKEL 12.30

Kohaldamisala

1. Käesolevat alajagu kohaldatakse lepinguosaliste territooriumilt pärit geograafiliste tähiste tunnustamise ja kaitse suhtes.

2. Lepinguosalise selliste geograafiliste tähiste suhtes, mida teine lepinguosaline peab kaitsma, kohaldatakse käesolevat alajagu üksnes juhul, kui need kuuluvad artiklis 12.31 osutatud õigusnormide kohaldamisalasse.

ARTIKKEL 12.31

Menetlused

1. Olles läbi vaadanud Indoneesia õigusnormid, mis on loetletud 12-A lisa „Nõuded geograafilisi tähiseid käsitlevatele õigusnormidele“ A jaos, on liit jõudnud järeldusele, et need õigusnormid vastavad elementidele, mis on sätestatud 12-A lisa „Nõuded geograafilisi tähiseid käsitlevatele õigusnormidele“ B jaos.

2. Olles läbi vaadanud liidu õigusnormid, mis on loetletud 12-A lisa „Nõuded geograafilisi tähiseid käsitlevatele õigusnormidele“ A jaos, on Indoneesia jõudnud järeldusele, et need õigusnormid vastavad elementidele, mis on sätestatud 12-A lisa „Nõuded geograafilisi tähiseid käsitlevatele õigusnormidele“ B jaos.

3. Kui vastulausete ja vastuväidete menetlus on 12-B lisas „Kriteeriumid, mis tuleb lisada vastulausete ja vastuväidete menetlusse“ sätestatud kriteeriumide kohaselt lõpule viidud ja kui 12-C lisas „Artikli 12.31 lõigetes 3 ja 4 osutatud toodete geograafilised tähised“ loetletud liidu geograafilised tähised, mille liit on käesoleva artikli lõikes 2 osutatud õigusnormide alusel registreerinud TRIPS-lepingu artikli 22 lõikele 1 vastavate geograafiliste tähistena, on üle kontrollitud, kaitseb Indoneesia neid geograafilisi tähiseid vastavalt käesolevas alajaos sätestatud kaitsetasemele.

4. Kui vastulausete ja vastuväidete menetlus on 12-B lisas „Kriteeriumid, mis tuleb lisada vastulausete ja vastuväidete menetlusse“ sätestatud kriteeriumide kohaselt lõpule viidud ja kui 12-C lisas „Artikli 12.31 lõigetes 3 ja 4 osutatud toodete geograafilised tähised“ loetletud Indoneesia geograafilised tähised, mille Indoneesia on käesoleva artikli lõikes 1 osutatud õigusnormide alusel registreerinud TRIPS-lepingu artikli 22 lõikele 1 vastavate geograafiliste tähistena, on üle kontrollitud, kaitseb liit neid geograafilisi tähiseid vastavalt käesolevas alajaos sätestatud kaitsetasemele.

ARTIKKEL 12.32

Geograafiliste tähiste loetelu muutmine

Lepinguosalised võivad artiklite 12.37 ja 24.2 kohaselt muuta 12-C lisas „Artikli 12.31 lõigetes 3 ja 4 osutatud toodete geograafilised tähised“ olevat kaitstavate geograafiliste tähiste loetelu. Uued geograafilised tähised lisatakse pärast seda, kui vastulausete ja vastuväidete menetlus on lõpule viidud ja need tähised on olenevalt asjaoludest kas artikli 12.31 lõike 3 või sama artikli lõike 4 alusel kontrollitud.

ARTIKKEL 12.33

Geograafiliste tähiste kaitse

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette 12-C lisas „Artikli 12.31 lõigetes 3 ja 4 osutatud toodete geograafilised tähised“ loetletud geograafiliste tähiste kaitse järgmise eest:

- a) kaitstud nimetuse otsene või kaudne kasutamine kaubanduslikul eesmärgil:
 - i) sarnastel toodetel, mis ei vasta kaitstud nimetuse tootespetsifikaadile, või
 - ii) niivõrd, kui sellise kasutamise puhul kasutatakse ära geograafilise tähise mainet;

- b) väärkasutus, imiteerimine või seoste tekitamine, ka juhul, kui toote tegelik päritolu on näidatud või kui kaitstud nimetus on tõlgitud, transkribeeritud, translitereeritud või kui sellele on lisatud väljend „stiilis“, „tüüpi“, „meetodil“, „valmistatud nagu“, „imitatsioon“, „maitsega“, „nagu“ vms, sealhulgas juhtudel, kui neid tooteid kasutatakse koostisosana;
- c) muud toote päritolu, laadi või olulisi omadusi käsitlevad valed või eksitavad märged, mis esitatakse asjaomase toote sise- või välispakendil, reklaammaterjalides ja asjaomase tootega seotud dokumentides, ning toote pakendamine sellisesse pakendisse või mahutisse, mis võib jätta vale mulje toote päritolust, sealhulgas juhtudel, kui neid tooteid kasutatakse koostisosana; või
- d) muu tegevus, mis võib tarbijat toote tegeliku päritolu osas eksitada.

2. 12-C lisas „Artikli 12.31 lõigetes 3 ja 4 osutatud toodete geograafilised tähised“ loetletud geograafilised tähised ei või muutuda lepinguosaliste territooriumil üldnimetusteks.

3. Ükski käesoleva lepingu säte ei kohusta lepinguosalist kaitsma teise lepinguosalise geograafilist tähist, mida teise lepinguosalise territooriumil ei kaitsta või mille kaitse on seal lõpetatud. Kumbki lepinguosaline teatab teisele lepinguosalisele, kui teatava lepinguosalise territooriumil geograafilist tähist enam ei kaitsta. Selline teatamine toimub artikli 12.37 lõikes 5 sätestatud korras.

4. Ükski käesoleva lepingu säte ei piira ühegi isiku õigust kasutada äritegevuses enda või oma ärialase eelkäija nime, välja arvatud juhul, kui seda nime kasutatakse üldsust eksitaval viisil.

ARTIKKEL 12.34

Geograafiliste tähiste kasutamise õigus

1. Käesoleva lepingu alusel kaitstud geograafilist tähist võivad kasutada kõik majandustegevuses osalejad, kes turustavad asjaomasele spetsifikaadile vastavat toodet.
2. Kui geograafiline tähis on käesoleva lepingu alusel kaitstud, ei saa kaitstud nimetuse kasutamise tingimuseks kehtestada kasutaja registreerimist või lisatasude maksmist.

ARTIKKEL 12.35

Seos kaubamärkidega

1. Juhul kui geograafiline tähis on käesoleva alajao alusel kaitstud, keelduvad lepinguosalisel registreerimast kaubamärki, mille kasutamine oleks vastuolus artikli 12.33 lõikega 1, kui kaubamärgi registreerimise taotlus on esitatud pärast kuupäeva, mil algab geograafilise tähise kaitse asjaomase lepinguosalise territooriumil. Käesoleva lõike sätteid rikkudes registreeritud kaubamärgid tunnistatakse kehtetuks.
2. Artiklis 12.31 osutatud geograafiliste tähiste puhul on käesoleva artikli lõikes 1 osutatud kaitse alguse kuupäevaks käesoleva lepingu jõustumise kuupäev.
3. Artiklis 12.32 osutatud geograafiliste tähiste puhul on käesoleva artikli lõikes 1 osutatud kaitse alguse kuupäevaks kuupäev, mil teisele lepinguosalisele edastatakse geograafilise tähise kaitse taotlus.

4. Lepinguosalised kaitsevad geograafilisi tähiseid ka juhul, kui on olemas varasem kaubamärk. Varasem kaubamärk on kaubamärk, mille kasutamine on vastuolus artikli 12.33 lõikega 1 ja mida on taotletud või mis on registreeritud või asjakohaste õigusaktidega ette nähtud juhtudel ühe lepinguosalise territooriumil heauskselt kasutusele võetud enne kuupäeva, mil teisele lepinguosalisele edastatakse käesoleva lepingu alusel geograafilise tähise kaitse taotlus, ning mida varasema kaubamärgi omanikul on lepinguosalise vastavate õigusnormide alusel õigus kasutada. Selle kaubamärgi kasutamist võib jätkata ja seda uuendada tingimusel, et kaubamärgi kehtetuks tunnistamiseks või tühistamiseks ei ole asjaomase lepinguosalise kaubamärke käsitlevates õigusnormides ühtegi põhjust. Sellistel juhtudel on lubatud nii kaitstud geograafilise tähise kasutamine kui ka vastava kaubamärgi kasutamine.

ARTIKKEL 12.36

Jõustamismeetmed

Kumbki lepinguosaline näeb ette artiklites 12.31–12.35 sätestatud kaitse jõustamise asjakohaste haldus- ja kohtulike vahenditega, et vältida kaitstud päritolunimetuste ja kaitstud geograafiliste tähiste ebaseaduslikku kasutamist või see lõpetada. Lepinguosalised jõustavad selle kaitse ka huvitatud isiku taotluse korral.

ARTIKKEL 12.37

Muud sätted ja komitee eriülesanded

1. Lepinguosaliselt ei saa käesoleva alajao alusel nõuda, et ta kaitseks geograafilise tähisena nimetust, mis on vastuolus taimesordi või loomatõu nimetusega ning mis seetõttu tõenäoliselt eksitab tarbijat kauba tegeliku päritolu osas.
2. Homonüümset nimetust, mis võib tekitada tarbijas eksliku arvamuse, et toode on pärit muult territooriumilt, ei kaitsta, isegi kui nimetus on kõnealuse toote tegeliku päritoluterritooriumi, -piirkonna või -koha osas täpne. Ilma et see piiraks TRIPS-lepingu artikli 23 kohaldamist, määravad lepinguosaliselised vastastikku kindlaks otstarbekohased kasutustingimused, mille alusel täielikult või osaliselt homonüümseid geograafilisi tähiseid üksteisest eristada, võttes arvesse vajadust tagada asjaomaste tootjate õiglane kohtlemine ning hoiduda tarbijate eksitamisest.
3. Kui üks lepinguosaline teeb kolmanda riigiga peetavate kahepoolsete läbirääkimiste käigus ettepaneku kaitsta selle kolmanda riigi geograafilist tähist, mis on osaliselt või täielikult homonüümne teise lepinguosalise geograafilise tähisega, mis on käesoleva alajao alusel kaitstud, teatab ta sellest teisele lepinguosalisele ja annab talle võimaluse esitada märkusi, enne kui algab kolmanda riigi geograafilise tähise kaitse.

4. Kõiki kaitstud geograafiliste tähiste tootespetsifikaatidest tulenevaid küsimusi käsitletakse teenuste, investeeringute, digikaubanduse, riigihangete ja intellektuaalomandi komitees selle erikoosseisus 12. peatüki „Intellektuaalomand“ jaoks (käesolevas peatükis edaspidi „komitee“), millele on osutatud artiklis 12.61.
5. Käesoleva lepingu alusel kaitstava geograafilise tähise kaitse võib tühistada üksnes see lepinguosaline, kelle territooriumilt toode on pärit. Lepinguosaline teatab teisele lepinguosalisele, kui 12-C lisas „Artikli 12.31 lõigetes 3 ja 4 osutatud toodete geograafilised tähised“ loetletud geograafilist tähist tema territooriumil enam ei kaitsta. Pärast sellist teatamist muudetakse 12-C lisa „Artikli 12.31 lõigetes 3 ja 4 osutatud toodete geograafilised tähised“ vastavalt käesoleva artikli lõikele 8.
6. Käesolevas alajaos osutatud tootespetsifikaadi, kaasa arvatud selle muudatused, kiidab heaks selle lepinguosalise ametiasutus, kelle territooriumilt toode pärineb.
7. Käesoleva alajao kohaldamisel jälgib artiklis 12.61 osutatud komitee ka käesoleva alajao nõuetekohast toimimist ning võib arutada kõiki selle rakendamise ja toimimisega seotud küsimusi.

8. Käesoleva alajao kohaldamisel võib artiklis 12.61 osutatud komitee soovitada kaubanduskomiteel artikli 24.2 alusel muuta:

- a) 12-A lisa „Nõuded geograafilisi tähiseid käsitlevatele õigusnormidele“ seoses viidetega lepinguosalistes kohaldatavatele õigusnormidele ning geograafiliste tähiste registreerimise ja kontrolli elementidega;
- b) 12-B lisa „Kriteeriumid, mis tuleb lisada vastulausete ja vastuväidete menetlusse“ seoses kriteeriumidega, mis tuleb lisada vastulausete ja vastuväidete menetlusse; ning
- c) 12-C lisa „Artikli 12.31 lõigetes 3 ja 4 osutatud toodete geograafilised tähised“ seoses geograafiliste tähistega.

9. Komitee vastutab geograafilisi tähiseid käsitleva teabe vahetamise ja edastamise eest eesmärgiga kaaluda nende kaitset vastavalt artiklile 12.33.

5. ALAJAGU

PATENDID

ARTIKKEL 12.38

Patendid

1. Kui TRIPS-lepingu artikli 27 lõigetest 2 ja 3 ei tulene teisiti, tagab kumbki lepinguosaline leiutistele vähemalt piisava ja tõhusa patendikaitse kõigis tehnoloogiavaldkondades, tingimusel et need on uued, sisaldavad leiutusaspekti ja neid on võimalik tööstuslikult rakendada.
2. Kui TRIPS-lepingu artikli 65 lõikest 4, artikli 70 lõikest 8 ja artikli 27 lõikest 3 ei tulene teisiti, ei ole patendi taotlemisel või patendiõiguste kasutamisel oluline leiutise tegemise koht, tehnikavaldkond ega see, kas tooted on imporditud või valmistatud kohapeal.

ARTIKKEL 12.39

Ravimitele või taimekaitsevahenditele patendiga antava tõhusa kaitse kestus

Lepinguosalised tunnistavad, et nende territooriumil patendiga kaitstud ravimite või taimekaitsevahendite suhtes võidakse enne turulelaskmist kohaldada haldusloamenetlust¹.

Lepinguosalised tõdevad, et patendiga antava tõhusa kaitse periood võib lüheneda ajavahemiku võrra, mis jääb patenditaotluse esitamise ja tootele esimese turulelaskmisloa andmise vahele, nagu see on sel otstarbel määratletud asjaomastes õigusnormides.

¹Mõiste „haldusluba“ tähendab ametlikku heakskiitu, mille reguleerivad asutused annavad, et lubada ravimeid ja taimekaitsevahendeid turustada. Selle loaga tagatakse, et toode vastab kõigile vajalikele regulatiivsetele nõuetele, sealhulgas ohutuse ja tõhususe osas.

6. ALAJAGU

ÄRISALADUSTE¹ KAITSE

ARTIKKEL 12.40

Ärisaladuste kaitse ulatus

1. Täites oma kohustust, mis tuleneb TRIPS-lepingu artikli 2 lõikest 1 ja eelkõige TRIPS-lepingu artikli 39 lõigetest 1 ja 2, näeb kumbki lepinguosaline ette asjakohased tsiviilkohtumenetlused ja õiguskaitsevahendid, mida ärisaladuse omaja saab kasutada, et takistada ärisaladuse omandamist, kasutamist või avaldamist ausate äritavadega vastuolus oleval viisil ilma selle omaja nõusolekuta ning et saada sellise tegevuse korral õiguskaitset.
2. Käesolevas alajaos kasutatakse järgmisi mõisteid:
 - a) „ärisaladus“ – teave:
 - i) mis on salajane selles mõttes, et see ei ole tervikuna või üksikosade täpses paigutuses ja kokkupanus üldteada või kergesti kättesaadav nende ringkondade isikutele, kes tavaliselt sedalaadi teabega tegelevad;

¹Mõisted „ärisaladus“ ja „avalikustamata teave“ on artiklite 12.40 ja 12.41 kohaldamisel vastastikku asendatavad.

- ii) millel on kaubanduslik väärtus selle salajasuse tõttu ning
- iii) mille üle seaduslikku kontrolli omav isik on asjaoludest lähtuvalt võtnud vajalikke meetmeid, et hoida seda salajas; ning

b) „ärisaladuse omaja“ – iga füüsiline või juriidiline isik, kellel on ärisaladuse üle seaduslik kontroll.

3. Käesoleva alajao kohaldamisel loetakse ausate äritavadega vastuolus olevaks vähemalt järgmised tegevused:

a) ärisaladuse omandamine ilma ärisaladuse omaja nõusolekuta, kui see toimub sel teel, et hangitakse loata juurdepääs seaduslikult ärisaladuse omaja kontrolli all olevatele dokumentidele, objektidele, materjalidele, ainetele või elektroonilistele failidele, mis sisaldavad ärisaladust või millest saab ärisaladuse tuletada, või need omastatakse või kopeeritakse;

b) ärisaladuse kasutamine või avalikustamine ilma ärisaladuse omaja nõusolekuta isiku poolt, kes vastab mõnele järgmisele tingimusele:

i) ta on ärisaladuse omandanud punktis a osutatud viisil;

ii) ta rikub konfidentsiaalsuslepingut või muud kohustust ärisaladust mitte avalikustada; või

iii) ta rikub lepingulist või muud ärisaladuse kasutamise piiramise kohustust; ning

- c) ärisaladuse omandamine, kasutamine või avaldamine isiku poolt, kes omandamise, kasutamise või avaldamise ajal teadis või oleks asjaolusid arvesse võttes pidanud teadma, et ärisaladus on otseselt või kaudselt omandatud isikult, kes kasutas või avaldas ärisaladuse õigusvastaselt punkti b tähenduses, sealhulgas juhul, kui isik kallutas teist isikut kõnealuses punktis nimetatud tegudele.
4. Ühtki käesoleva alajao sätet ei mõisteta nii, nagu kohustaks see lepinguosalist käsitama järgmisi tegevusi ausate äritavadega vastuolus olevana:
- a) isik avastab või loob asjaomase teabe iseseisvalt;
 - b) toote pöördprojekteerimine isiku poolt, kelle valduses see toode on seaduslikult ja kellel ei ole õiguslikult kehtivat kohustust piirata asjaomase teabe omandamist;
 - c) teabe omandamine, kasutamine või avalikustamine on kummagi lepinguosalise õiguse alusel nõutav või lubatud; või
 - d) töötajate poolt selliste kogemuste ja oskuste kasutamine, mille nad on omandanud ausal viisil oma tavapärast tööd tehes.

ARTIKKEL 12.41

Tsiviilkohtumenetlused ja õiguskaitsevahendid seoses ärisaladustega

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et isikutel, kes osalevad artikli 12.40 lõikes 1 osutatud tsiviilkohtumenetluses või kellel on juurdepääs sellise kohtumenetluse dokumentidele, ei ole lubatud kasutada ja avalikustada ärisaladust või väidetavat ärisaladust, mille pädev kohtuasutus on huvitatud isiku nõuetekohaselt põhjendatud taotluse alusel tunnistanud konfidentsiaalseks ja mis on saanud neile teatavaks menetluses osalemise või dokumentidele juurdepääsu tulemusel.
2. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et artikli 12.40 lõikes 1 osutatud tsiviilkohtumenetluses on tema kohtuasutustel õigus vähemalt:
 - a) anda korraldus võtta lepinguosalise õigusnormide kohaseid ajutisi meetmeid, et takistada ärisaladuse omandamist, kasutamist või avalikustamist ausate äritavadega vastuolus oleval viisil;
 - b) anda korraldus rakendada esialgset õiguskaitset, et takistada ärisaladuse omandamist, kasutamist või avalikustamist ausate äritavadega vastuolus oleval viisil;
 - c) mõista isikult, kes teadis või oleks pidanud teadma, et ta omandab, kasutab või avalikustab ärisaladust ausate äritavadega vastuolus oleval viisil, ärisaladuse omaja kasuks välja kahjuhüvitis, mis vastab ärisaladuse sellise ebaseadusliku omandamise, kasutamise või avalikustamisega tekitatud kahjule;

- d) võtta erimeetmeid, et säilitada sellise ärisaladuse või väidetava ärisaladuse konfidentsiaalsus, mida kasutatakse või millele viidatakse tsiviilkohtumenetluses, mis käsitleb ärisaladuse väidetavat omandamist, kasutamist ja avalikustamist viisil, mis on vastuolus ausate äritavadega; ning
 - e) määrata menetlusosalistele või muudele kohtu jurisdiktsiooni alla kuuluvatele isikutele karistusi, kui nad on rikkunud kohtumäärusi, mis käsitlevad sellise ärisaladuse või väidetava ärisaladuse kaitset, mida on asjaomases kohtumenetluses kasutatud või millele on selle käigus viidatud.
3. Lepinguosaline ei ole kohustatud ette nägema artikli 12.40 lõikes 1 osutatud kohtumenetlusi ja õiguskaitsevahendeid, kui ausate äritavadega vastuolus olev tegevus toimub tema õigusnormide kohaselt, et paljastada väärkäitumist, väärtegu või ebaseaduslikku tegevust või kaitsta selle lepinguosalise õigustatud huvi, mida on tunnustatud tema õigusnormidega.

ARTIKKEL 12.42

Ravimi turuleviimise loa saamiseks esitatud andmete kaitse

1. Kumbki lepinguosaline kaitseb ravimite turuleviimise loa (edaspidi „müügiluba“) saamiseks esitatud konfidentsiaalset äriteavet kolmandatele isikutele avalikustamise eest, välja arvatud juhul, kui see on vajalik üldsuse kaitseks või kui võetakse meetmeid, et tagada andmete kaitse ebaausa äriotstarbelise kasutamise eest.

2. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et piiratud ajavahemiku jooksul, mis määratakse kindlaks tema riigisisese õigusega, ei võta müügiloa andmise eest vastutav ametiasutus vastu ühtegi hilisemat müügiloa taotlust, mille aluseks on prekliiniliste katsete või kliiniliste uuringute tulemused, mis esitati sellele asutusele esimese müügiloa taotluses, ilma esimese müügiloa omaniku selgesõnalise nõusolekuta, välja arvatud juhul, kui rahvusvahelistes lepingutes, mida kohaldavad mõlemad lepinguosalised, on sätestatud teisiti.

ARTIKKEL 12.43

Taimekaitsevahendi müügiloa saamiseks esitatud andmete kaitse

1. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et vähemalt kümme aastat alates taimekaitsevahendi turuleviimiseks antud esimese müügiloa kuupäevast ei kasutata katse- või uuringuaruandeid, mis esitati esimese müügiloa saamiseks, ühegi teise taimekaitsevahendi müügiluba taotleva isiku huvides ilma katse- või uuringuaruannete omaniku selgesõnalise nõusolekuta, olenemata sellest, kas katse- või uuringuaruanne on üldsusele kättesaadavaks tehtud või mitte.
2. Lõikes 1 osutatud katse- või uuringuaruanne peaks vastama järgmistele tingimustele:
 - a) olema vajalik müügiloa andmiseks või müügiloa muutmiseks, et lubada kasutada taimekaitsevahendit mõnel muul põllukultuuril, ning

b) olema tunnistatud hea laboritava või hea katsetava põhimõtetele vastavaks.

3. Kumbki lepinguosaline kehtestab õigusnormid, et vältida dubleerivaid katseid selgroogsete loomadega.

7. ALAJAGU

TAIMESORDID

ARTIKKEL 12.44

Sordikaitse

Kumbki lepinguosaline tagab sordikaitse vastavalt Pariisis 2. detsembril 1961 vastu võetud rahvusvahelisele uute taimesortide kaitse konventsioonile, nagu seda on muudetud 19. märtsil 1991 Genfis (edaspidi „UPOV 1991. aasta konventsioon“), sealhulgas aretajaõiguste erandile, millele on osutatud selle konventsiooni artikli 15 lõikes 2¹.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et see säte ei mõjuta kohalike taimesortide registreerimist Indoneesia õigusnormide alusel väljaspool UPOV 1991. aasta konventsiooni kohaldamisala.

INTELLEKTUAALOMANDI ÕIGUSKAITSE TAGAMINE

ARTIKKEL 12.45

Üldsätted

1. Lepinguosalised kinnitavad oma kohustusi, mis tulenevad TRIPS-lepingust ja eelkõige selle III osast. Käesoleva jaoga ette nähtud täiendavad meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid on vajalikud intellektuaalomandi õiguskaitse tagamiseks¹. Need meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid peavad olema õiglased ja erapooletud ning ei tohi olla ülemäära keerukad või kulukad ega sisaldada ebamõistlikke tähtaegu ega põhjendamatuid viivitusi.
2. Lõikes 1 nimetatud meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid peavad olema ka mõjusad, proportsionaalsed ja heidutavad ning neid tuleb rakendada viisil, mis võimaldab vältida tõkete loomist seaduslikule kaubandusele ja ette näha kaitsemeetmeid nende kuritarvitamise vastu.
3. Käesolev jagu ei piira selliste geneetiliste ressursside, traditsiooniliste teadmiste ja traditsiooniliste kultuuriliste väljendusvormide õiguskaitse mehhanismide kohaldamist, mis on ette nähtud lepinguosaliste vastavate õigusaktidega.

¹Käesoleva jao kohaldamisel hõlmab mõiste „intellektuaalomandi õigused“ vähemalt järgmisi õigusi: autoriõigus, autoriõigusega kaasnevad õigused, pooljuhttoote topoloogia looja õigused, kaubamärgiõigused, disainilahenduse õigused, patendiõigused, geograafilised tähised; kasulike mudelitega seotud õigused, sordikaitse ja ärilised käibenimed, niivõrd kui kumbki lepinguosaline neid kaitseb.

4. Kumbki lepinguosaline püüab tõhustada võitlust võltsimise ja piraatluse vastu.

ARTIKKEL 12.46

Isikud, kellel on õigus taotleda meetmete,
menetluste ja õiguskaitsevahendite kohaldamist

Lepinguosalised tunnistavad, et käesoleva peatüki C jaos ja TRIPS-lepingu III osas osutatud meetmete, menetluste ja õiguskaitsevahendite rakendamist on õigus nõuda järgmistel isikutel:

- a) lepinguosalise õiguse kohaselt intellektuaalomandiõiguste omajad;
- b) kõik teised isikud, kellel on lubatud neid intellektuaalomandi õigusi kasutada, eelkõige litsentsisaajad, lepinguosalise õigusnormidega lubatud ulatuses ja vastavate õigusnormide kohaselt;
- c) intellektuaalomandiõiguste kollektiivse esindamise organisatsioonid, kes on intellektuaalomandiõiguste omajate üldtunnustatud esindajad, lepinguosalise õigusnormidega lubatud ulatuses ja vastavate õigusnormide kohaselt; ning
- d) kutselised kaitseorganid, kes on intellektuaalomandiõiguste omajate üldtunnustatud esindajad, lepinguosalise õigusnormidega lubatud ulatuses ja vastavate õigusnormide kohaselt.

1. ALAJAGU

TSIVIIL- JA HALDUSÕIGUSNORMIDE TÄITMISE TAGAMINE

ARTIKKEL 12.47

Tõendid

1. Lepinguosaline tagab, et enne asja sisulise otsustamiseni viiva menetluse algatamist võib pädev kohtuasutus sellise isiku taotluse korral, kes on esitanud piisavad tõendid kinnitamaks oma väidet, et tema intellektuaalomandi õigust on rikutud või kavatsetakse rikkuda, nõuda kiiret ja tõhusat esialgset õiguskaitset väidetava rikkumise olulise tõendusmaterjali säilitamiseks, võttes arvesse konfidentsiaalse teabe kaitsmise vajadust.
2. Selliste meetmete hulka võib kuuluda õigusi väidetavalt rikkuvate kaupade ning vajaduse korral nende kaupade tootmiseks või levitamiseks kasutatud materjalide ja vahendite ning nendega seotud dokumentide üksikasjalik kirjeldamine koos näidiste võtmisega või mitte, või füüsiline arestimine.

3. Kumbki lepinguosaline võtab vajalikud meetmed, et kaubanduslikus ulatuses toime pandud intellektuaalomandi õiguse rikkumise korral võimaldada pädeval kohtuasutustel asjakohasel juhul ja isiku taotluse alusel nõuda vastaspoole valduses olevate panga-, finants- ja äridokumentide esitamist, võttes arvesse konfidentsiaalse teabe kaitset.

ARTIKKEL 12.48

Õigus teabele

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et intellektuaalomandi õiguste rikkumist käsitlevas kohtumenetluses võivad pädevad kohtuasutused vastuseks hageja õigustatud ja proportsionaalsele nõudele anda korralduse, et rikkuja või muu isik, kes on kohtuvaidluses pool või tunnistaja, esitaks teavet intellektuaalomandi õigusi rikkuvate kaupade või teenuste päritolu ja turustusvõrgu kohta.
2. Lõikes 1 kasutatud mõiste „muu isik“ tähendab isikut:
 - a) kelle valdusest on leitud intellektuaalomandi õigusi rikkuvat kaupa kaubanduslikes kogustes;
 - b) kes on tabatud intellektuaalomandi õigusi rikkuvate teenuste kaubanduslikus ulatuses kasutamisel;

- c) kes on tabatud intellektuaalomandi õigusi rikkuvate teenuste kaubanduslikus ulatuses osutamiselt; või
 - d) kes on punktides a–c osutatud isiku kinnitusel osalenud rikkumisega seotud toodete tootmises, valmistamises või turustamises või rikkumisega seotud teenuste osutamises.
3. Lõikes 1 nimetatud teave sisaldab vastavalt vajadusele:
- a) asjaomaste kaupade ja teenuste tootjate, valmistajate, turustajate, tarnijate ja teiste varasemate valdajate ning kavandatud jae- ja hulgimüüjate nimesid ja aadresse; või
 - b) teavet toodetud, valmistatud, tarnitud, saadud või tellitud koguste kohta, samuti kõnealuste kaupade või teenuste eest saadud hinna kohta.
4. Käesolev artikkel ei piira lepinguosalise selliste õigusnormide kohaldamist, millega:
- a) antakse õiguste omajale õigus saada täielikumat teavet;
 - b) reguleeritakse teabe kasutamist tsiviil- või kriminaalmenetlustes vastavalt käesolevale artiklile;
 - c) reguleeritakse vastutust teabe saamise õiguse kuritarvitamise eest;

- d) antakse lõikes 1 osutatud isikule võimalus keelduda teabe andmisest, kui kõnealuse teabe tõttu oleks isik sunnitud tunnistama enda või oma lähisugulaste osalust intellektuaalomandiõiguse rikkumises; või
- e) reguleeritakse teabeallikate konfidentsiaalsuse kaitset ja isikuandmete töötlemist.

ARTIKKEL 12.49

Esialgne õiguskaitse ja kaitsemeetmed

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema kohtuasutused võivad hageja taotluse korral rakendada väidetava õiguste rikkuja suhtes esialgset õiguskaitset, mille eesmärk on tõkestada eelseisvat intellektuaalomandi õiguste rikkumist, või ajutiselt ja vajaduse korral korduva rahalise karistuse abil, kui see on ette nähtud vastava lepinguosalise õigusnormidega, keelata väidetava õiguserikkumise jätkamine või nõuda jätkamise tingimusena tagatisi, mille eesmärk on kindlustada õiguste omajale hüvitise maksmine. Esialgset õiguskaitset võib samadel tingimustel rakendada ka vahendaja suhtes, kelle teenuseid kolmas isik kasutab intellektuaalomandi õiguste rikkumiseks. Käesoleva artikli kohaldamisel hõlmab mõiste „vahendajad“ ka internetiteenuste osutajaid.

2. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema kohtuasutused võivad hageja taotlusel rakendada ka esialgset õiguskaitset, et anda korraldus intellektuaalomandi õiguse rikkumise kahtlusega kaubad arestida või üle anda, et takistada nende sisenemist turustuskanalitesse või seal liikumist.

3. Väidetava kaubanduslikus mahus toime pandud rikkumise korral tagab kumbki lepinguosaline, et kui hageja tõendab asjaolusid, mis tõenäoliselt ohustavad kahju hüvitamist, võivad kohtuasutused anda korralduse väidetava rikkuja vallas- ja kinnisvara ennetavaks arestimiseks. Selleks võivad pädevad kohtuasutused nõuda panga-, finants- ja äridokumentide esitamist või asjakohast juurdepääsu sellele teabele.

ARTIKKEL 12.50

Õiguskaitsemeetmed

1. Ilma et see piiraks õiguste rikkumisest õiguste omajale tekkinud kahju hüvitamist, tagab kumbki lepinguosaline, et tema kohtuasutused võivad hageja taotlusel nõuda, et kaubad, mille nad on tunnistanud intellektuaalomandi õigusi rikkuvaks, hävitatakse või vähemalt eemaldatakse lõplikult turustuskanalitest, ilma et selle eest makstaks hüvitist. Vajaduse korral võivad kohtuasutused anda ka korralduse hävitada materjalid ja seadmed, mida kasutatakse peamiselt nende kaupade loomiseks või valmistamiseks.

2. Kummagi lepinguosalise kohtuasutustel on volitus nõuda lõikes 1 nimetatud meetmete rakendamist rikkuja kulul, välja arvatud seda välistavate erandlike asjaolude korral.
3. Õiguskaitsevahendite kasutamise taotluse kaalumisel tuleb silmas pidada rikkumise raskuse ja määratud õiguskaitsevahendi proportsionaalsust ning kolmandate isikute huve.

ARTIKKEL 12.51

Ettekirjutused

Kumbki lepinguosaline tagab, et kui kohtuotsusega on tuvastatud intellektuaalomandi õiguse rikkumine, saab pädev kohtuasutus kohaldada nii rikkuja kui ka vahendaja suhtes, kelle teenuseid kolmas isik intellektuaalomandi õiguse rikkumiseks kasutab, tõkendit rikkumise lõpetamiseks.

ARTIKKEL 12.52

Alternatiivsed meetmed

Kumbki lepinguosaline võib ette näha, et asjakohastel juhtudel ning sellise isiku taotluse korral, kelle suhtes tuleb kohaldada artiklis 12.50 või 12.51 sätestatud meetmeid, võib kohtuasutus anda korralduse maksta artiklis 12.50 või 12.51 sätestatud meetmete kohaldamise asemel kahju kannatanud isikule rahalist hüvitist, juhul kui asjaomase isiku tegevuses puudus tahtlus või raske hooletus, kui kõnealuste meetmete kohaldamine põhjustaks asjaomasele isikule ebaproportsionaalselt suurt kahju ning kui kahju kannatanud isikule rahalise hüvitise maksmine näib olevat piisavalt rahuldav.

ARTIKKEL 12.53

Kahjuhüvitis

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et kannatanu taotluse alusel kohustavad kohtuasutused rikkujat, kes oli teadlik või pidi põhjendatult olema teadlik, et paneb toime rikkumise, maksma õiguste omajale kahjuhüvitist, mis vastab õiguste omajale rikkumise tagajärjel tegelikult tekitatud kahjule. Kahjutasu suuruse määramisel kohtuasutused:

- a) võtavad arvesse kõiki asjakohaseid tegureid, nagu kahju kannatanud isikule tekitatud majanduskahju, sealhulgas saamata jäänud tulu, ja rikkuja teenitud ebaõiglane tulu, ning asjakohasel juhul ka mittemajanduslikke tegureid, nagu õiguse omajale rikkumise tõttu tekitatud moraalne kahju, või

b) võivad vajaduse korral määrata kindlasummalise kahjutasu, mis on vähemalt sama suur kui autoritasu ja tasud, mida rikkuja oleks pidanud maksma, kui ta oleks kõnealuse intellektuaalomandiõiguse kasutamiseks luba taotlenud.

2. Kumbki lepinguosaline võib ette näha võimaluse, et juhul, kui rikkuja ei olnud teadlik ja põhjendatult ei saanud olla teadlik sellest, et ta tegeleb rikkumisega, võib kohtuasutus kohustada teda maksma kannatanule kas teenitud tulu või kahjuhüvitise, mille suurus võib olla eelnevalt kindlaks määratud.

ARTIKKEL 12.54

Kohtukulud

Kumbki lepinguosaline tagab, et üldjuhul kannab kaotanud menetlusosaline võitnud menetlusosalise põhjendatud ja proportsionaalsed kohtukulud ning muud kulud, välja arvatud juhul, kui kulude õiglase jaotamise põhimõtte seda ei luba.

ARTIKKEL 12.55

Kohtulahendite avaldamine

Kumbki lepinguosaline tagab, et kohtumenetluste puhul, mis on algatatud intellektuaalomandi õiguste rikkumise tõttu, võivad kohtuasutused anda korralduse võtta hageja palvel ja rikkuja kulul asjakohaseid meetmeid, et levitada teavet kohtulahendi kohta, sealhulgas avaldada kohtulahend täielikult või osaliselt.

ARTIKKEL 12.56

Autorsuse või omandiõiguse eeldamine

Kumbki lepinguosaline tunnistab, et käesolevas jaos sätestatud meetmete, menetluste ja õiguskaitsevahendite kohaldamisel:

- a) käsitatakse kirjandus- või kunstiteose autorina isikut, kelle puhul on vastupidiste tõendite puudumise korral piisav, kui autori nimi esineb teosel tavapärasel viisil, ja sellest tulenevalt antakse talle õigus algatada rikkumise uurimine; ning
- b) punkti a kohaldatakse *mutatis mutandis* autoriõigusega kaasnevate õiguste omajate kaitstud sisu suhtes.

ARTIKKEL 12.57

Haldusmenetlused

Juhul kui asja lahendamisel haldusmenetluse käigus võidakse määrata mõni tsiviilõiguslik parandusmeede, tagab kumbki lepinguosaline, et selline menetlus vastab põhimõtetele, mis on sisuliselt võrdväärsed käesoleva jao asjakohaste sätete põhimõtetega.

ARTIKKEL 12.58

Sidusrühmade vabatahtlikud algatused

Kumbki lepinguosaline püüab hõlbustada sidusrühmade vabatahtlikke algatusi, mille eesmärk on vähendada intellektuaalomandi õiguste rikkumisi, sealhulgas internetis ja muudes kauplemiskohtades, ning mille raames käsitletakse konkreetseid probleeme ja otsitakse neile praktilisi lahendusi, mis on realistlikud, tasakaalustatud, proportsionaalsed ja kõigi asjaosaliste jaoks õiglased, sealhulgas järgmistel viisidel:

- a) kumbki lepinguosaline püüab oma territooriumil viia sidusrühmad konsensuslikult kokku, et hõlbustada vabatahtlikke algatusi eesmärgiga leida lahendusi ja lahendada erimeelsusi intellektuaalomandi õiguste kaitse ja intellektuaalomandi õiguskaitse tagamise ning rikkumiste vähendamise küsimustes;

- b) lepinguosalised püüavad vahetada omavahel teavet jõupingutuste kohta, mida nende territooriumil tehakse sidusrühmade vabatahtlike algatuste hõlbustamiseks; ning
- c) lepinguosalised püüavad edendada lepinguosaliste sidusrühmade vahel avatud dialoogi ja koostööd ning julgustada sidusrühmi ühiselt leidma lahendusi ja lahendama erimeelsusi intellektuaalomandi õiguste kaitse ja intellektuaalomandi õiguskaitse tagamise ning rikkumiste vähendamise küsimuses.

D JAGU

INTELLEKTUAALOMANDI ÕIGUSKAITSE TAGAMINE PIIRIL

ARTIKKEL 12.59

Piiril intellektuaalomandi õiguskaitse tagamiseks võetavad meetmed

1. Kui tolliasutused rakendavad piiril intellektuaalomandi õiguskaitse tagamise meetmeid, siis olenemata sellest, kas need on käesoleva lepinguga hõlmatud või mitte, tagab kumbki lepinguosaline kooskõla oma kohustustega, mis tulenevad GATT 1994st ja TRIPS-lepingust.

2. Tollikontrolli all olevate kaupade puhul võtab kumbki lepinguosaline vastu või jätab kehtima menetlused, mis võimaldavad õiguste omajal, kes kahtlustab, et kaubad rikuvad kaubamärke, autoriõigusi ja nendega kaasnevaid õigusi, geograafilisi tähiseid, patente, kasulikke mudeleid, tööstusdisainilahendusi, integraallülituste topoloogiat ja sordikaitset, esitada pädevatele asutustele kirjaliku taotluse, et toll peataks saadud teabe põhjal selliste kaupade vabasse ringlusse lubamise või peaks need kinni. Pädevad asutused võtavad sellise taotluse korral meetmeid, tingimusel et asjaomaste õigusaktide nõuded on täidetud. Kui ei ole sätestatud teisiti, võivad käesoleva jao kohaldamisel „pädevate asutuste“ hulka kuuluda lepinguosalise asjakohased kohtu-, haldus- või õiguskaitseasutused.
3. Kummalgi lepinguosalisel peavad olema elektroonilised süsteemid, mis võimaldavad tollil hallata taotluste registreerimist.
4. Kumbki lepinguosaline näeb ette, et tema toll teeb taotluse rahuldamise või registreerimise suhtes otsuse mõistliku aja jooksul pärast taotluse esitamist.
5. Kumbki lepinguosaline näeb ette võimaluse kasutada sellist taotlust mitme saadetise puhul.
6. Lõiked 3, 4 ja 5 ei piira mis tahes tulevast tehnoloogilist arengut, mis asjaomaseid süsteeme ja menetlusi täiustab.
7. Tollikontrolli all oleva kauba puhul tagab kumbki lepinguosaline, et tema toll võib omal algatusel peatada intellektuaalomandi õiguse rikkumise kahtlusega kauba vabastamise või pidada selle kinni vastavalt asjaomase lepinguosalise õigusele.

8. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema toll kasutab kahtlase kauba kindlakstegemiseks riskianalüüsi.
9. Kummalgi lepinguosalisel võib olemas olla kord, mis võimaldab selle lepinguosalise õiguse kohaselt intellektuaalomandi õigust rikkuvat kaupa hävitada, ilma et rikkumiste ametlikuks tuvastamiseks oleks vaja enne algatada haldus- või kohtumenetlust, kui asjaomased isikud on hävitamisega nõus või ei esita selle suhtes vastuväiteid. Juhul kui kaupa, mille puhul on tuvastatud rikkumine, ei hävitata, tagab kumbki lepinguosaline, et selline kaup kõrvaldatakse – välja arvatud erandjuhtudel – kaubanduskanalitest viisil, mis välistab igasuguse kahju tekitamise õiguste omajale.
10. Ei ole kohustust kohaldada käesolevat artiklit selliste kaupade impordi suhtes, mis on õiguste omaja poolt või tema nõusolekul teises lepinguosalisel või kolmandas riigis turule lastud.
11. Lepinguosaline võib käesoleva artikli kohaldamisalast välja jätta reisijate isiklikus pagasis sisalduvad või väikesaadetisena saadetavad mitteärilist laadi kaubad. Kummalgi lepinguosalisel võib olemas olla kord, mis võimaldab kiiresti hävitada posti- või kiirkullerisaadetistes olevad võltsitud kaubamärgiga kaubad ja piraatkaubad.
12. Lepinguosalise tolliasutused peavad korrapärast dialoogi ja edendavad koostööd asjaomaste sidusrühmade ja muude asutustega, kes on kaasatud lõikes 2 osutatud intellektuaalomandi õiguskaitse tagamisse.

13. Lepinguosaliselised teevad koostööd kahtlasi kaupu hõlmava rahvusvahelise kaubanduse küsimustes, eelkõige jagavad teavet sellise kaubanduse kohta.
14. Ilma et see piiraks muid koostöövorme, kohaldatakse lõikes 2 osutatud intellektuaalomandi õiguste alaste õigusnormide rikkumiste suhtes, mis käesoleva artikli kohaselt kuuluvad tolli pädevusse, protokoll, mis käsitleb vastastikust haldusabi tolliküsimustes.
15. Artikliga 24.4 moodustatud kaubavahetuse, tolliküsimuste ning sanitaar- ja fütosanitaarküsimuste komitee selle erikoosseisus 3. peatüki „Päritolureeglid ja -menetlused“, 4. peatüki „Toll ja kaubanduse lihtsustamine“ ning 12. peatüki „Intellektuaalomand“ jaoks intellektuaalomandi õiguskaitse tagamiseks piiril vastutab käesoleva artikli nõuetekohase rakendamise ja toimimise eest, eelkõige pakub raamistikku sellise koostöö korraldamiseks.

LÕPPSÄTTED

ARTIKKEL 12.60

Koostöö ja läbipaistvus

1. Lepinguosalised teevad koostööd, et toetada käesolevast peatükist tulenevate kohustuste täitmist.
2. Koostöövaldkondade hulka kuulub muu hulgas järgmine tegevus:
 - a) teabevahetus intellektuaalomandi õiguste ning asjakohaste kaitse- ja õiguskaitsenormide õigusraamistiku kohta;
 - b) kogemuste vahetamine lepinguosaliste vahel intellektuaalomandi õiguste alal tehtud õigusloomealaste edusammude küsimuses;
 - c) kogemuste vahetamine lepinguosaliste vahel intellektuaalomandi õiguskaitse tagamise küsimuses;
 - d) kogemuste vahetamine lepinguosaliste vahel intellektuaalomandi õiguskaitse tagamise küsimuses kesktasandil ja sellest madalamatel tasanditel tolli, politsei, haldus- ja kohtuasutuste poolt;

- e) tegevuse koordineerimine võltsitud kauba eksportimise ärahoidmiseks, sealhulgas tegevuse koordineerimine teiste riikidega;
- f) tehniline abi, suutlikkuse suurendamine, personali vahetamine ja koolitamine;
- g) teabe ja kogemuste vahetamine geneetiliste ressursside, traditsiooniliste teadmiste ja traditsiooniliste kultuuriliste väljendusvormide intellektuaalomandiliste aspektide kohta;
- h) teabe ja kogemuste vahetamine ravimitele või taimekaitsevahenditele patendiga antava töhusa kaitse kestuse kohta;
- i) intellektuaalomandi õiguste kaitsmine ning sellega seotud teabe levitamine muu hulgas äriühingutes ja kodanikuühiskonnas;
- j) tarbijate ja õiguste omajate teadlikkuse suurendamine;
- k) institutsioonilise koostöö tihendamine, eelkõige lepinguosaliste intellektuaalomandiasutuste vahel;
- l) laiema avalikkuse aktiivne teavitamine ja harimine intellektuaalomandi õiguste põhimõtete asjus;

- m) avaliku ja erasektori koostöö edendamine VKEde kaasosalusel intellektuaalomandi õiguste kaitse ja intellektuaalomandi õiguskaitse tagamise ning nende rikkumiste vähendamise küsimustes, sealhulgas VKEdele suunatud üritustel või koosviibimistel; ning
 - n) tõhusate strateegiate väljatöötamine selleks, et määrata kindlaks sihtrühmad ja teavitusprogrammid eesmärgiga suurendada tarbijate ja meedia teadlikkust intellektuaalomandiõiguste rikkumiste mõjust, sealhulgas ohust tervisele ja ohutusele ning seosest organiseeritud kuritegevusega.
3. Kumbki lepinguosaline võib avalikustada 4. alajao kohaselt kaitstavate geograafiliste tähiste tootespetsifikaadid või nende kokkuvõtted ning teise lepinguosalise geograafiliste tähiste kontrollimiseks või haldamiseks ette nähtud CEPA kontaktpunktid.
4. Lepinguosalised peavad kas otse või artiklis 12.61 osutatud komitee kaudu ühendust kõigis küsimustes, mis on seotud käesoleva peatüki rakendamise ja toimimisega.

ARTIKKEL 12.61

Teenuste, investeeringute, digikaubanduse,
riigihangete ja intellektuaalomandi komitee

1. Käesolev artikkel täiendab ja täpsustab artiklit 24.4.

2. Artikli 24.4 alusel loodud komitee arutab kõiki käesoleva peatüki tulemusliku rakendamise ja toimimisega seotud küsimusi ning tal on järgmised eriülesanded:

- a) vahetada teavet ja kogemusi küsimustes, mis on seotud intellektuaalomandiga, sealhulgas geograafiliste tähistega, kaasa arvatud õigusaktide ja poliitika arengu valdkonnas, samuti muudes vastastikust huvi pakkuvates küsimustes, mis on seotud käesoleva peatüki rakendamise ja toimimisega; ning
- b) täita eriülesandeid, mis on talle antud käesoleva peatükiga, sealhulgas artikliga 12.37.

13. PEATÜKK

KONKURENTS

A JAGU

MONOPOLIDEVASTASED MEETMED JA ÜHINEMISED

ARTIKKEL 13.1

Põhimõtted

Lepinguosalised tunnistavad moonutamata konkurentsiga tähtsust oma kaubandus- ja investeerimissuhetes. Lepinguosalised tunnistavad, et konkurentsivastased ettevõtlustavad võivad kahjustada turgude nõuetekohast toimimist ning vähendada käesolevast lepingust tulenevat kasu.

ARTIKKEL 13.2

Õigusraamistik

1. Lepinguosalisel jätab kehtima konkurentsioiguse, mida kohaldatakse kõigi majandussektorite ettevõtjate suhtes¹ ja millega võideldakse järgmise tegevuse vastu:
 - a) ettevõtjatevahelised horisontaalsed ja vertikaalsed kokkulepped ning kooskõlastatud tegevus, mille eesmärk või tagajärg on konkurentsi vältimine, piiramine või moonutamine²;
 - b) turgu valitseva seisundi kuritarvitamine ühe või enama ettevõtja poolt; ning
 - c) ettevõtjate ühinemised ja ülevõtmised, mis märkimisväärselt takistavad tõhusat konkurentsi.
2. Kõigi ettevõtete, sealhulgas era- ja riigiettevõtete suhtes kohaldatakse käesolevas artiklis osutatud konkurentsioigust niivõrd, kui konkurentsioiguse kohaldamine ei takista juriidiliselt ega faktiliselt teatavate avalikku huvi pakkuvate ülesannete täitmist, mida võidakse kõnealustele ettevõtetele anda. Lepinguosalise konkurentsioiguse kohaldamisele seatud piirangud peavad piirduma üksnes avalikku huvi pakkuvate ülesannetega ega tohi minna kaugemale sellest, mis on rangelt vajalik avalikku huvi pakkuva ülesande täitmiseks, ning olema läbipaistvad.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et liidus kohaldatakse konkurentsieskirju põllumajandussektori suhtes kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 1308/2013, millega kehtestatakse põllumajandustoodete ühine turukorraldus, ning selle määruse muutmiseks või asendamiseks vastu võetud õigusaktidega, kui sellised on olemas (Euroopa Liidu Teataja L347/2013).

²Liidu puhul kuuluvad nende kokkulepete ja kooskõlastatud tegevuse hulka ka ettevõtjate ühenduste otsused.

ARTIKKEL 13.3

Rakendamine

1. Kumbki lepinguosaline säilitab ja arendab asutust, kes on oma tegevuses sõltumatu ning vastutab artiklis 13.2 osutatud konkurentsioiguse täieliku kohaldamise ja tõhusa täitmise tagamise eest ning kellel on selleks nõuetekohased volitused ja vajalikud ressursid.
2. Kumbki lepinguosaline kohaldab oma konkurentsioigust läbipaistvalt ja mittediskrimineerivalt, järgides õiglase menetluse põhimõtteid ja asjaomaste ettevõtjate õigust kaitsele, olenemata nende kodakondsusest või riikkondsusest ja omandioigusest.

ARTIKKEL 13.4

Koostöö

1. Käesoleva lepingu eesmärkide täitmiseks ja konkurentsioiguse täitmise tagamise tõhustamiseks tunnistavad lepinguosalisel, et nende ühistes huvides on tugevdada konkurentsipoliitika arendamise ning monopolivastaste meetmete ja ühinemisjuhtumite uurimise alast koostööd viisil, mis on kooskõlas nende vastavate õigusnormide, oluliste huvide ja olemasolevate ressurssidega.

2. Lõike 1 kohaldamisel püüavad lepinguosaliste konkurentsiasutused konsulteerida ja vahetada mittekonfidentsiaalset teavet konkurentsioiguse, -poliitika ja -tavade rakendamise kohta. Kui see on võimalik ja asjakohane, võivad lepinguosaliste konkurentsiasutused koordineerida oma täitetoiminguid, mis on seotud samade või omavahel seotud juhtumitega.

3. Ükski käesoleva artikli säte ei piira lepinguosalise konkurentsiasutuste kaalutusõigust seoses meetmete võtmisega konkreetses juhtumis ja otsustamisega, kas võtta meetmeid teise lepinguosalise konkurentsiasutuse konkreetsete taotluste alusel.

ARTIKKEL 13.5

Konfidentsiaalsus

1. Käesoleva jao alusel teavet vahetades võtavad lepinguosalisel arvesse piiranguid, mis on kehtestatud nende vastavas ameti- ja ärisaladust käsitlevas õiguses, ning tagavad ärisaladuse ja muu konfidentsiaalse teabe kaitse.

2. Kui lepinguosaline edastab käesoleva jao alusel teavet, säilitab teavet vastu võttev lepinguosaline edastatud teabe konfidentsiaalsuse.

ARTIKKEL 13.6

Vaidluste lahendamise korra kohaldamata jätmine

Käesoleva peatüki suhtes ei kohaldata 22. peatükki „Vaidluste lahendamine“.

B JAGU

SUBSIIDIUMID

ARTIKKEL 13.7

Põhimõtted

Lepinguosalised kinnitavad, et nad võivad anda subside, kui see on vajalik avaliku poliitika eesmärgi saavutamiseks. Siiski tunnistavad lepinguosalised, et teatavatel asjaoludel võivad teatavad subside kahjustada turgude nõuetekohast toimimist ning vähendada lepinguosalistevahelisest kaubandusest tulenevat kasu. Seepärast püüavad lepinguosalised põhimõtteliselt mitte anda ettevõtetele subside, kui need tõenäoliselt moonutavad¹ turgusid.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et käesolevas peatükis kasutatud termin „moonutama“ on erinev vastavast terminist, mis on ette nähtud lepinguosaliste dumpinguvastaseid ja tasakaalustusmeetmeid käsitlevates riigisisestes õigusnormides. Käesolev artikkel ei takista lepinguosalisi algatamast sama toote suhtes dumpinguvastaste või tasakaalustavate tollimaksude uurimist, millisel juhul nad hoiduvad kasutamast käesoleva peatüki alusel tuvastatud moonutatud tingimusi sellise uurimise õigusliku alusena.

ARTIKKEL 13.8

Mõiste ja kohaldamisala

1. Käesolevas jaos tähendab „subsiidium“ meedet, mis vastab subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingu artiklites 1 ja 2 sätestatud tingimustele.
2. Käesolevat jagu kohaldatakse subsiidiumide suhtes, mida antakse kaupu tarnivatele ettevõtetele. Käesolevat jagu kohaldatakse ka subsiidiumide suhtes, mida antakse teenuseid osutavatele ettevõtetele artiklites 13.10 ja 13.11 sätestatud ulatuses.
3. Subsiidiumide suhtes, mida antakse kõikidele ettevõtetele, kaasa arvatud riigi- ja eraettevõtted, kohaldatakse käesolevat jagu niivõrd, kui selle kohaldamine ei takista juriidiliselt ega faktiliselt teatavate avalikku huvi pakkuvate ülesannete täitmist, mis on nendele ettevõtetele antud. Käesoleva peatüki normidest kõrvalekaldumine peaks piirduma avalikku huvi pakkuvate ülesannetega, mis on määratud läbipaistval viisil.
4. Artiklit 13.11 ei kohaldata audiovisuaalsektori suhtes.
5. Artiklit 13.11 ei kohaldata kaubavahetusega seotud subsiidiumide suhtes, mis on hõlmatud WTO põllumajanduslepingu ja WTO kalandustoetuste lepingu¹ 1. lisaga.

¹Kui WTO kalandustoetuste leping on mõlema lepinguosalise suhtes jõustunud ja kalandustoetuste komitee on loodud, ei kohaldata artikli 13.11 kohaseid konsultatsioone subsiidiumide suhtes, mis kuuluvad WTO kalandustoetuste lepingu kohaldamisalasse.

6. Käesolevat jagu ei kohaldata järgmise suhtes:

- a) subsiidiumid, mida antakse loodusõnnetuste või inimtegevusest tingitud õnnetuste, riiklike või ülemaailmsete majanduslike hädaolukordade või kriiside ja mittemajandusliku tegevuse tekitatud kahju hüvitamiseks;
- b) erisubsiidiumid, mille summa abisaaja kohta kolme aasta jooksul on väiksem kui 350 000 eriarveldusühikut; või
- c) Indoneesias keskvalitsusest madalamal tasandil teenuseid osutavatele ettevõtetele antavad subsiidiumid.

7. Kui liit leiab, et Indoneesia keskvalitsusest madalamal tasandil teenuseid osutavatele ettevõtetele antud subsiidium on teda negatiivselt mõjutanud, siis olenemata lõike 6 punktist c, võib liit taotleda Indoneesiaga selles küsimuses dialoogi. Indoneesia püüab kaaluda sellist taotlust heasoovlikult.

ARTIKKEL 13.9

Suhe WTOga

1. Ükski käesoleva jao säte ei mõjuta kummagi lepinguosalise õigusi ja kohustusi, mis tulenevad kohaldatavatest WTO lepingutest.

2. Lepinguosaliselised vaatavad läbi teenuskaubandusega seotud subsiidiume käsitlevate põhimõtete küsimuse, pidades silmas GATSi XV artikli alusel kokku lepitud põhimõtteid, et inkorporeerida need pärast lepinguosalistevahelisi konsultatsioone käesolevasse jakku.

ARTIKKEL 13.10

Läbipaistvus

1. Kumbki lepinguosaline muudab oma territooriumil kaupu tootvatele ettevõtetele antud või säilitatud subsiidiumide puhul läbipaistvaks järgmise:

- a) subsiidiumi õiguslik alus;
- b) subsiidiumi vorm; ning
- c) subsiidiumi suurus või subsiidiumi jaoks eelarvest eraldatud summa.

2. Loetakse, et lepinguosaline on lõike 1 nõuded täitnud, kui asjaomasest subsiidiumist teatatakse kohaldatavate WTO lepingute alusel või kui lepinguosaline teeb lõikes 1 nõutud teabe kättesaadavaks või see tehakse tema nimel kättesaadavaks veebisaidil, mis on üldsusele kättesaadav, subsiidiumi andmise või säilitamise aastale järgneva kalendriaasta 31. detsembriks.

3. Teise lepinguosalise taotluse korral püüab lepinguosaline esitada kättesaadava teabe tema territooriumil teenuseid osutavatele ettevõtetele antud või säilitatud subsiidiumide kohta, sealhulgas järgmise kohta:

- a) subsiidiumi õiguslik alus;
- b) subsiidiumi vorm; ning
- c) subsiidiumi suurus või subsiidiumi jaoks eelarvest eraldatud summa.

ARTIKKEL 13.11

Konsultatsioonid

1. Olenemata artikli 13.10 lõikes 1 sätestatud läbipaistvusnõuetest võib lepinguosaline (edaspidi „taotluse esitanud lepinguosaline“) taotleda teiselt lepinguosaliselt (edaspidi „taotlusele vastav lepinguosaline“) lisaks artikli 13.10 lõike 1 alusel ettenähtud teabele ka muud teavet taotlusele vastava lepinguosalise antud subsiidiumi kohta. Taotluse esitanud lepinguosaline selgitab oma taotluses lisateabe taotlemise põhjusi. Taotlus võib käsitleda teavet, mis on piisavalt konkreetne, et lepinguosaline saaks hinnata subsiidiumi mõju kaubandusele ja mõista selle toimimist, nagu on ettenähtud subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingu artikliga 25.

2. Taotlusele vastav lepinguosaline esitab lõike 1 kohaselt taotletud teabe taotluse esitanud lepinguosalisele kirjalikult hiljemalt 105 päeva pärast taotlusest teatamise kuupäeva. Kui taotlusele vastav lepinguosaline ei esita kogu või osa teavet, mida taotluse esitanud lepinguosaline taotles, selgitab taotlusele vastav lepinguosaline käesoleva lõikega nõutavas kirjalikus vastuses põhjusi, miks sellist teavet ei esitatud.
3. Kui pärast lõike 1 alusel lisateabe taotlemist leiab taotluse esitanud lepinguosaline, et subsiidium, mille taotlusele vastav lepinguosaline on andnud kaupu tootvatele ettevõtetele, võib tõenäoliselt mõjutada tema kaubandus- ja investeerimishuve, võib ta kirjalikult väljendada oma muret taotlusele vastavale lepinguosalisele ja esitada asjakohase selgituse ning taotleda selles küsimuses konsultatsioone.
4. Lepinguosaliste konsultatsioonid tõstatatud mureküsimuste arutamiseks toimuvad 75 päeva jooksul pärast konsultatsioonitaotluse kättesaamise kuupäeva, kui lepinguosalisel ei lepi kokku teisiti.
5. Lepinguosalisel püüavad võimalikult suures ulatuses saavutada vastastikku rahuldava lahenduse.
6. Kui lepinguosaline leiab mis tahes ajal, et subsiidium, mida taotlusele vastav lepinguosaline annab teenuseid osutavatele ettevõtetele, võib tõenäoliselt mõjutada tema huve, võib ta kirjalikult väljendada oma muret taotlusele vastavale lepinguosalisele ja esitada asjakohase selgituse ning taotleda selles küsimuses konsultatsioone, et jõuda rahumeelse ja vastastikku rahuldava lahenduseni.

7. Igasugune teave, mis on saadud või mida on vahetatud ainuüksi konsultatsioonide käigus, ja käesoleva artikli kohaste konsultatsioonide tulemusel lepinguosaliste vahel saavutatud lahendus ei piira lepinguosaliste õigusi edaspidistes menetlustes ning neid kasutatakse üksnes käesoleva lepingu raames.

ARTIKKEL 13.12

Subsiidiumide kasutamine

Kumbki lepinguosaline tagab, et ettevõtjad kasutavad neile antud subsiidiume üksnes sellise poliitikaeesmärgi või otstarbe jaoks, milleks need subsiidiumid on antud¹.

ARTIKKEL 13.13

Vaidluste lahendamise korra kohaldamata jätmine

Käesoleva peatüki suhtes ei kohaldata 22. peatükki „Vaidluste lahendamine“.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et kummalgi lepinguosalisel võivad olla oma vahendid tagamaks, et subsiidiume kasutatakse üksnes sellel eesmärgil või otstarbel. Kui lepinguosaline on loonud selleks asjakohased õigusraamistikud ja haldusmenetlused, loetakse kohustus täidetuks.

RIIGI OSALUSEGA ETTEVÕTTED

ARTIKKEL 13.14

Mõisted

Käesolevas jaos kasutatakse järgmisi mõisteid:

- a) „riigi osalusega ettevõte“ – ettevõte, sealhulgas tütarettevõte:
 - i) milles lepinguosalisele kuulub otseselt üle 50 % märgitud kapitalist;
 - ii) milles lepinguosalisel on otseselt või kaudselt kontroll rohkem kui 50 % hääleõiguse üle;
 - iii) milles lepinguosalisel on õigus nimetada ametisse rohkem kui pooled juhatuse või muu samaväärse juhtorgani liikmetest; või
 - iv) milles lepinguosalisel on kontroll¹ ettevõtte strateegiliste otsuste üle;

¹Kontrolli kindlakstegemisel võetakse arvesse kõiki asjakohaseid õiguslikke ja faktilisi asjaolusid vastavalt üksikjuhtumile.

- b) „äritegevus“ – ettevõtte tegevus, mille lõpptulemusena toodetakse kaupa või osutatakse teenust, mida müüakse asjaomasel turul ettevõtte määratud koguses ja hindadega, ning mille eesmärk on teenida kasumit¹;
- c) „ärilised kaalutlused“ – hind, kvaliteet, kättesaadavus, turustatavus, transport ja muud ostu- või müügitingimused või muud tegurid, mida asjaomasel tegevusalal või majandusharus turumajanduse põhimõtete kohaselt tegutsev eraettevõtja võtab tavaliselt arvesse äriotsuste tegemisel;
- d) „teenus, mida osutatakse valitsuse ülesannete täitmisel“ – teenus, mida osutatakse valitsuse ülesannete täitmisel, nagu see on määratletud GATSis, sealhulgas selle finantsteenuseid käsitlevas lisas, kui viimast kohaldatakse;
- e) „kokkulepe“ – OECD raames välja töötatud kokkulepe riiklikult toetatavate ekspordikrediitide kohta või selle järglaskokkulepe, mis on välja töötatud kas OECD raames või väljaspool seda ning mille on vastu võtnud vähemalt 12 WTO asutajaliiget, kes on osalenud kokkuleppes alates 1. jaanuarist 1979.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et see ei hõlma ettevõtte tegevust, mis toimub: a) mittetulunduslikul alusel või b) kulude katmise põhimõttel.

ARTIKKEL 13.15

Kohaldamisala

1. Lepinguosaliselised kinnitavad oma õigusi ja kohustusi, mis tulenevad GATT 1994 XVII artikli lõigetest 1–3, GATT 1994 XVII artikli tõlgendamise käsitusleppesest ning GATSi VIII artikli lõigetest 1, 2 ja 5.
2. Käesolevat jagu kohaldatakse riigi osalusega ettevõtete suhtes, kes tegelevad äritegevusega, mis võib mõjutada lepinguosalistevahelist kaubandust või investeerimist. Kui riigi osalusega ettevõtte tegelevad nii äritegevuse kui ka mitteärilise tegevusega, hõlmab käesolev jagu ainult äritegevust.
3. Artiklit 13.17 ei kohaldata lepinguosalise riigi osalusega ettevõtete sellise tegevuse suhtes, mille puhul lepinguosaline on võtnud ajutisi meetmeid vastuseks riiklikule või ülemaailmsele majanduslikule hädaolukorrale või loodusõnnetusele, õnnetusele või toidunappusele.
4. Käesolevat jagu ei kohaldata lepinguosalise riigi osalusega ettevõtete sellise tegevuse suhtes, mis on seotud riigikaitse ja julgeolekuga.
5. Käesolevat jagu kohaldatakse keskvalitsustasandi riigi osalusega ettevõtete suhtes kooskõlas 13-A lisaga „Indoneesia riigi osalusega ettevõtete erieeskirjad“.

6. Käesolevat peatükki ei kohaldata olukordades, kus riigi osalusega ettevõtted tegutsevad hankeüksustena, kes korraldavad hankeid valitsuse ülesannete täitmiseks ja mitte äriotstarbeliseks edasimüügiks või selleks, et kasutada hankeobjekti äriotstarbeliseks müügiks ette nähtud kaupade tootmisel või teenuste osutamisel¹.
7. Käesolevat jagu ei kohaldata teenuste suhtes, mida osutatakse valitsuse ülesannete täitmisel.
8. Käesolevat jagu ei kohaldata riigi osalusega ettevõtete suhtes, mille äritegevusest saadud aastatulu ühel kolmest eelnevast järjestikusest eelarveaastast oli väiksem kui 200 miljonit eriarveldusühikut.
9. Artiklit 13.17 ei kohaldata teenusesektorite suhtes, mis ei kuulu 8. peatüki „Investeeringute ja teenuskaubanduse liberaliseerimine“ kohaldamisalasse.
10. Artiklit 13.17 ei kohaldata juhul, kui lepinguosalise riigi osalusega ettevõtte ostab või müüb kaupu või teenuseid sektorites, mis ei kuulu artikli 8.10 kohaselt selle lepinguosalise võetud kohustuste hulka.
11. Käesolevat jagu kohaldatakse Indoneesia suhtes vastavalt 13-A lisale „Indoneesia riigi osalusega ettevõtete erieeskirjad“.

¹See ei piira kohustusi, mille lepinguosalisel on võtnud 11. peatükis „Riigihanked“, sealhulgas eelkõige 11-A lisas „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ ja 11-B lisas „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“.

12. Artiklit 13.17 ei kohaldata finantsteenuste suhtes, mida riigi osalusega ettevõtte osutab avaliku teenuse ülesande täitmisel, kui:

- a) nende finantsteenustega toetatakse eksporti või importi, tingimusel et:
 - i) need finantsteenused ei ole ette nähtud kommertsrahastuse asendamiseks; või
 - ii) neid finantsteenuseid pakutakse tingimustel, mis ei ole soodsamad kui tingimused, mida saaks võrreldavate finantsteenuste puhul kommertsturul;
- b) nende finantsteenustega toetatakse erasektori investeringuid väljaspool lepinguosalise territooriumi, tingimusel et:
 - i) need finantsteenused ei ole ette nähtud kommertsrahastuse asendamiseks;
 - ii) neid finantsteenuseid pakutakse tingimustel, mis ei ole soodsamad kui tingimused, mida saaks võrreldavate finantsteenuste puhul kommertsturul; või
- c) neid finantsteenuseid pakutakse tingimustel, mis on kooskõlas artikli 13.14 punktis e määratletud kokkuleppega, tingimusel et nad kuuluvad kõnealuse kokkuleppe kohaldamisalasse.

13. Käesolevat jagu hakatakse kohaldama kolm aastat pärast käesoleva lepingu jõustumist.

ARTIKKEL 13.16

Üldsätted

1. Ilma et see piiraks kummagi lepinguosalise õigusi ja kohustusi, mis tulenevad käesolevast jaost, ei takista ükski käesoleva jao säte lepinguosalist asutamast või säilitamast riigi osalusega ettevõtteid.
2. Lepinguosaline ei kohusta ega julgusta riigi osalusega ettevõtet tegutsema viisil, mis on vastuolus käesoleva jaoga.

ARTIKKEL 13.17

Mittediskrimineeriv kohtlemine ja ärilised kaalutlused

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema riigi osalusega ettevõtted tegutsevad äritegevuse käigus kaupade või teenuste ostmisel või müümisel kooskõlas äriliste kaalutlustega, välja arvatud juhul, kui nad täidavad avaliku teenuse osutamise ülesannet, mis ei ole vastuolus lõikega 2.

2. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema riigi osalusega ettevõtted täidavad äritegevusega tegelemisel järgmisi tingimusi:

a) kauba või teenuse ostmisel:

- i) kohtlevad teise lepinguosalise ettevõtete tarnitavat kaupa või osutatavat teenust vähemalt sama soodsalt kui oma ettevõtete tarnitavat samasugust kaupa või osutatavat samasugust teenust; ning
- ii) kohtlevad kaupa või teenust, mida pakuvad ettevõtted, mis kujutavad endast teise lepinguosalise investorite investeeringut, vähemalt sama soodsalt kui samasugust kaupa või teenust, mida pakuvad ettevõtted, mis kujutavad endast lepinguosalise enda investorite investeeringut lepinguosalise asjaomasel turul; ning

b) kauba või teenuse müümisel:

- i) kohtlevad teise lepinguosalise ettevõtet vähemalt sama soodsalt kui oma ettevõtteid; ning
- ii) kohtlevad ettevõtteid, mis kujutavad endast teise lepinguosalise investorite investeeringut, vähemalt sama soodsalt kui ettevõtteid, mis kujutavad endast lepinguosalise enda investorite investeeringut tema asjaomasel turul.

3. Lõiked 1 ja 2 ei takista riigi osalusega ettevõtetel:
- a) osta või tarnida kaupu või teenuseid erinevatel tingimustel, sealhulgas erinevatel hinnatingimustel, kui sellised erinevad tingimused või keeldumine on kooskõlas äriliste kaalutlustega, või
 - b) keelduda kaupu või teenuseid ostmast või tarnimast, kui sellised erinevad tingimused või keeldumine on kooskõlas äriliste kaalutlustega.

ARTIKKEL 13.18

Reguleeriv raamistik

1. Kumbki lepinguosaline püüab riigi osalusega ettevõtete juhtimisel parimal viisil kasutada asjakohast rahvusvahelist parimat tava, sealhulgas OECD suuniseid riigi osalusega ettevõtete juhtimise kohta.
2. Kumbki lepinguosaline tagab, et iga reguleerivat funktsiooni täitev asutus, mille lepinguosaline asutab või mille ta säilitab:
 - a) on sõltumatu ettevõtetest, mida see asutus reguleerib, ega ole nende ees aruandekohustuslik, ning

- b) tegutseb sarnaste tingimuste korral kõigi selle asutuse reguleeritavate ettevõtete, sealhulgas riigi osalusega ettevõtete¹ suhtes erapooletult².
3. Kumbki lepinguosaline tagab oma õigusnormide täitmise riigi osalusega ettevõtete suhtes järjekindlalt ja mittediskrimineerivalt.

ARTIKKEL 13.19

Teabevahetus

1. Lepinguosaline, kellel on põhjust arvata, et teise lepinguosalise riigi osalusega ettevõtte äritegevus kahjustab tema käesoleva jao kohaseid huve, võib käesoleva jao kohaldamisala piires, nagu on määratletud artiklis 13.15, taotleda teiselt lepinguosaliselt kirjalikult teavet selle riigi osalusega ettevõtte äritegevuse kohta, mis on seotud käesoleva jao sätete kohaldamisega.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et nende sektorite puhul, kus lepinguosalisel on muudes peatükkides kokku leppinud reguleeriva asutuse erikohustustes, on nende muude peatükkide asjaomased sätted ülimuslikud.

²Suurema selguse huvides olgu märgitud, et reguleeriva asutuse erapooletust hinnatakse kõnealuse reguleeriva asutuse üldise tegevusmustril põhjal.

2. Taotluse saanud lepinguosaline esitab järgmise teabe, tingimusel et taotluses on selgitatud, kuidas riigi osalusega ettevõtte tegevus võib mõjutada taotluse esitanud lepinguosalise käesoleva jao kohaseid huve, ja osutatud, millised järgmistest andmetest tuleb esitada¹:

- a) riigi osalusega ettevõtte omandi- ja hääletusstruktuur, kusjuures esitatakse taotluse saanud lepinguosalisele ja tema riigi osalusega ettevõtetele kumulatiivselt kuuluvate aktsiate ja hääleõiguste osakaal ning neile asjaomases riigi osalusega ettevõttes kumulatiivselt kuuluvate hääleõiguste osakaal;
- b) taotluse saanud lepinguosalisele või mõnele tema riigi osalusega ettevõttele kuuluvate eriaktsiate või erihääleõiguste või muude eriõiguste kirjeldus, kui need õigused erinevad sellise riigi osalusega ettevõtte lihtaktsiatega seotud õigustest;
- c) riigi osalusega ettevõtte organisatsioonilise struktuuri kirjeldus, selle juhatuse või samaväärse juhtorgani koosseis ning ristosallused ja muud seosed teiste riigi osalusega ettevõtetega;
- d) teave selle kohta, millised valitsusasutused või avalik-õiguslikud asutused asjaomast riigi osalusega ettevõtet reguleerivad või tema järele valvavad, nende valitsusasutuste või avalik-õiguslike asutuste poolt asjaomasele ettevõttele kehtestatud aruandlusnõuete kirjeldus ning nende valitsusasutuste või avalik-õiguslike asutuste õigused ja tavad seoses asjaomase ettevõtte kõrgema juhtkonna ja juhatuse või muu samaväärse juhtorgani liikmete ametisse nimetamise, ametist vabastamise või tasustamisega;

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et kui kindlaksmääratud teave on avaldatud, loetakse lepinguosalise kohustus täidetuks.

- e) riigi osalusega ettevõtte aastatulu viimase kolme aasta jooksul;
 - f) erandid, immunitetid ja nendega kaasnevad meetmed, mida taotluse saanud lepinguosalise õigusnormide alusel kohaldatakse riigi osalusega ettevõtte suhtes;
 - g) muu avalikult kättesaadav teave riigi osalusega ettevõtte kohta, sealhulgas majandusaasta aruanded ja kolmanda osapoole auditid.
3. Kui küsitud teave ei ole taotluse saanud lepinguosalisele kättesaadav, põhjendab nimetatud lepinguosaline seda taotluse esitanud lepinguosalisele kirjalikult.

ARTIKKEL 13.20

Tehnilised konsultatsioonid

1. Enne 22. peatüki „Vaidluste lahendamine“ alusel vaidluse lahendamise menetluse algatamist püüavad lepinguosalised lahendada kõik käesoleva jao rakendamisest tulenevad probleemid käesoleva artikli kohaste tehniliste konsultatsioonide teel. Neid tehnilisi konsultatsioone peetakse selleks, et leida lepinguosaliste probleemidele vastastikku rahuldav lahendus¹.
2. Lõike 1 kohaldamisel võib lepinguosaline esitada teisele lepinguosalisele taotluse tehniliste konsultatsioonide pidamiseks.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et käesoleva artikli alusel toimuvad tehnilised konsultatsioonid ei asenda artikli 22.4 alusel toimuvaid konsultatsioone, kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti.

3. Taotlus esitatakse kirjalikult¹ ja selles märgitakse:

- a) vaidlusalune küsimus või meede;
- b) käesoleva jao sätted, millega probleemid on seotud; ning
- c) taotluse põhjused, sealhulgas kirjeldus selle kohta, milline on taotluse esitanud lepinguosalise mure seoses meetme või küsimusega.

4. Emma-kumma lepinguosalise taotlusel kohtuvad lepinguosalised taotluses tõstatatud probleemide arutamiseks näost näkku või mis tahes tehnoloogiliste vahendite abil, mis on lepinguosalistele kättesaadavad. Kui kohtumine toimub näost näkku, peetakse see taotluse saanud lepinguosalise pealinnas, kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti.

5. Lepinguosalised püüavad lahendada probleemi võimalikult kiiresti 60 päeva jooksul pärast taotluse saamise kuupäeva. Kui taotluse esitanud lepinguosaline leiab, et küsimus on kiireloomuline ja nõuab viivitamatut lahendust, võib ta taotleda lühemat tähtaega. Taotluse saanud lepinguosaline kaalub seda taotlust vastutulelikult.

6. Lepinguosaline võib küsida või vahetada lisateavet, mis on lõike 2 suhtes asjakohane, ning käesoleva artikli alusel saadud teave või lepinguosaliste teabevahetus on konfidentsiaalne, kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et ükski käesoleva artikli säte ei piira sellise kirjaliku taotluse esitamise viisi. Kui taotlus saadetakse elektrooniliselt, kinnitab taotluse saanud lepinguosaline selle taotluse kättesaamist viivitamata ja hiljemalt 14 päeva jooksul pärast selle kättesaamist.

7. Kõigist käesoleva artikli alusel peetud tehniliste konsultatsioonide tulemusena lepinguosaliste vahel saavutatud lahendustest teatatakse kaubanduskomiteele ning need ei piira lepinguosaliste õigusi edasistes menetlustes. Kõnealust lahendust kasutatakse üksnes käesoleva lepingu raames.

14. PEATÜKK

ENERGIA JA TOORAINED

ARTIKKEL 14.1

Põhimõtted

1. Kummalegi lepinguosalisele jääb suverääanne õigus otsustada, kas tema territooriumil asuvat piirkonda on võimalik kasutada energiakaupade ja toorainete uurimiseks ja tootmiseks, sealhulgas tema saarestiku- ja territoriaalvetes, mandrilaval ja tema majandusvööndis, mis on kindlaks määratud kooskõlas ÜRO mereõiguse konventsiooniga.

2. Kooskõlas käesoleva peatükiga jätab kumbki lepinguosaline endale õiguse võtta vastu, jätta kehtima ja jõustada meetmeid, mis on vajalikud, et saavutada õiguspäraseid avaliku korra eesmärgi, nagu energiakaupade ja toorainete tarnekindluse tagamine, ühiskonna, keskkonna, rahvatervise ja tarbijate kaitse ning avaliku julgeoleku ja ohutuse edendamine.

ARTIKKEL 14.2

Eesmärgid

1. Käesoleva peatüki eesmärgid on järgmised:
 - a) hõlbustada ja suurendada olemasolevat ja tulevast kaubandust ja investeeringuid ning tõhustada koostööd lepinguosaliste vahel energia ja toorainete, sealhulgas taastuvenergia ja energiatõhususe valdkonnas, et soodustada energiasüsteemi ümberkujundamist, aidates seeläbi kaasa lepinguosaliste vastavate kasvuhoonegaaside nullnetoheite eesmärkide saavutamisele, sealhulgas rohetehnoloogiate kasutamise kaudu; ning
 - b) parandada energia ja toorainete valdkonnas keskkonnakestlikkust.

ARTIKKEL 14.3

Mõisted

Kui ei ole sätestatud teisiti, kasutatakse käesolevas peatükis järgmisi mõisteid:

- a) „luba“ – luba, litsents, kontsessioon või muu sarnane haldus- või lepinguline instrument, millega lepinguosalise pädev asutus lubab üksusel tegeleda oma territooriumil teatava majandustegevusega;
- b) „tasakaalustamine“ – kõik mis tahes ajalises järjestuses toimuvad toimingud ja protsessid, millega võrguhaldurid¹ tagavad pidevalt süsteemi sageduse säilimise eelnevalt kindlaks määratud stabiilsusvahemikus ja vastavuse nõutava kvaliteedi jaoks vajalikele reservkogustele;
- c) „biokütused“ – vedelkütus, mis on toodetud biomassist, mis koosneb muu hulgas taimeõldest, sealhulgas palmiõlist, rapsiõlist või sojaõlist;
- d) „energiakaubad“ – käesoleva lepingu kohaldamisel kaubad, mis on loetletud 14-A lisas „Energiakaupade loetelu“;
- e) „üksus“ – füüsiline isik või ettevõtte või füüsiliste isikute või ettevõtete rühm;

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et Indoneesia puhul kuuluvad Indoneesia õiguse alusel siia hulka ka elektritarnijad.

- f) „äritarbija“ – üksus, kes kasutab või töötleb mis tahes toorainet või kaupleb sellega majandustegevuse eesmärgil;
- g) „toorained“ – käesoleva lepingu kohaldamisel ained, mis on loetletud 14-B lisas „Toorainete loetelu“ ja mida kasutatakse tööstustoodete valmistamiseks, välja arvatud töödeldud kalandustooted ja põllumajandustooted¹;
- h) „taastuvenergia“ – energia, sealhulgas elektrienergia, mis on säästval viisil toodetud taastuvatest energiaallikatest, nagu tuule-, päikese-, geotermiline, hüdrotermiline, ookeani-, osmootne ja ümbritseva keskkonna energia, hüdroenergia, biomass, biokütused, prügilagaas, reoveepuhasti gaas või biogaasid²;
- i) „taastuvkütused“ – biokütused, vedelad biokütused, biomasskütused ja mittebioloogilist päritolu taastuvkütused;
- j) „mittebioloogilist päritolu taastuvkütused“ – vedel- ja gaaskütused, sealhulgas vesinik ja selle derivaadid, mille energiasisaldus tuleneb muudest taastuvatest energiaallikatest kui biomass.

¹Käesoleva peaküki kohaldamisel tähendavad „põllumajandustooted“ põllumajanduslepingu 1. lisas loetletud tooteid.

²See määratlus ei piira kestlikkusnõudeid, mida kumbki lepinguosaline võib oma õiguses kehtestada, et tunnustada energiat taastuvenergiana, tingimusel et sellised nõuded on kooskõlas käesoleva lepinguga ja lepinguosalistele siduvate rahvusvaheliste kaubanduseeskirjadega, eelkõige seoses mittediskrimineerimise põhimõttega.

ARTIKKEL 14.4

Luba energiakaupade ja toorainete uurimiseks või tootmiseks

1. Kui lepinguosaline nõuab energiakaupade või toorainete uurimiseks või tootmiseks oma territooriumil luba, tagab ta, et sellise loa andmise nõuded ja menetlused, sealhulgas asjaomase geograafilise piirkonna või selle osa kindlaksmääramine ning loa taotlemise või andmise kavandatud kuupäev või tähtaeg:
 - a) on ette kindlaks määratud;
 - b) tehakse üldsusele kättesaadavaks viisil, mis võimaldab huvitatud üksustel taotlust esitada; ning
 - c) ei diskrimineeri lepinguosaliste üksusi.
2. Lepinguosaline võib nõuda üksuselt, mis on saanud loa toota tarneahela alguseosa süsivesinikke, rahalise või mitterahalise panuse maksmist. See panus ei tohi olla lepinguosaliste üksuste vahel diskrimineeriv ning see määratakse kindlaks viisil, mis ei sekku loa saanud üksuse juhtimisse ega otsustusprotsessi.
3. Lepinguosaline tagab, et teise lepinguosalise üksusele, kes on püüdnud luba saada, kuid ei ole seda saanud, esitatakse taotluse tagasilükkamise põhjused.

4. Kumbki lepinguosaline tagab, et teise lepinguosalise üksusel, kes on püüdnud luba saada, kuid ei ole seda saanud, on õigus kasutada edasikaebamise või läbivaatamise menetlust, kui ta peab seda vajalikuks. Edasikaebamise või läbivaatamise menetlus avalikustatakse eelnevalt.
5. Indoneesia puhul ei kohaldata lõikeid 3 ja 4 süsivesinike suhtes.

ARTIKKEL 14.5

Juurdepääs energiatranspordi taristule

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema territooriumil asuvate elektri- ja gaasiülekande- ja -jaotusvõrkude¹ omanikud või käitajad tagavad teise lepinguosalise üksustele mittediskrimineeriva juurdepääsu sellisele taristule tingimustel, mis ei ole vähem soodsad kui need, mida kohaldatakse kõnealuse lepinguosalise üksuste suhtes, kellel on luba toota gaasi või elektrit.
2. Kui lõikes 1 osutatud juurdepääs taristule ei tulene automaatselt loast toota gaasi või elektrit oma tarbeks,² antakse see mõistliku aja jooksul pärast sellise juurdepääsu taotluse esitamise kuupäeva. Kumbki lepinguosaline peab tagama, et juurdepääsu- ja kasutamistingimused on objektiivsed ja läbipaistvad ning ei ole meelevaldsed ega diskrimineeri sellise taristu kasutajaid. Kummalegi lepinguosalisele jääb õigus kehtestada tingimused õigusele toota gaasi ja elektrit oma tarbeks.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et veeldatud maagaasi terminalid on osa lepinguosaliste õiguses sätestatud gaasitransporditaristust ning nende suhtes kohaldatakse artiklit 14.5 samamoodi nagu „ülekande- ja jaotusvõrkude“ suhtes.

²Indoneesia puhul hõlmab juurdepääs elektrivõrkudele ka elektrienergiat, mida toodetakse ja kasutatakse oma tarbeks kas kaugühenduse teel või kohapeal, samuti kõiki muid tema õiguses sätestatud juhtusid.

3. Kumbki lepinguosaline säilitab ühe või mitu reguleerivat asutust, mille ülesanne on erapooletult käsitleda või lahendada mõistliku aja jooksul vaidlusi, mis on seotud elektri- ja gaasiülekande- ja -jaotusvõrkudele juurdepääsu ja nende kasutamise tingimuste ja tariifidega. Kumbki lepinguosaline tagab, et teise lepinguosalise üksustel, keda sellise reguleeriva asutuse järeldus või otsus negatiivselt mõjutab, on õigus pöörduda sõltumatu apellatsiooniasutuse poole, milleks võib olla kohtuasutus.

ARTIKKEL 14.6

Taastuvatest energiaallikatest toodetud elektrienergia

1. Lepinguosalised tunnistavad, et taastuenergia võib anda olulise panuse kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamisse, et leevendada kliimamuutusi.
2. Lõiget 1 silmas pidades püüab kumbki lepinguosaline hõlbustada järgmist:
 - a) investeeringud taastuenergia tootmise; ning
 - b) taastuenergia tootmise integreerimine elektrisüsteemidesse.

3. Seoses juurdepääsuga elektriülekan­deta­ristule ja selle kasutamise­ga¹ tagab kumbki lepinguosaline, et tema võrguomanikud ja -operaatorid² toimivad teise lepinguosalise taastuvelektri tarnijate suhtes järgmiselt:

- a) võimaldavad luua füüsilise ühenduse uute taastuvelektri tootmise rajatiste ja elektrivõrgu vahel;
- b) võimaldavad usaldusväärselt kasutada elektrivõrku selleks, et tarnida teise lepinguosalise taastuvelektritarnijate toodetud elektrienergiat;
- c) osutavad või võimaldavad osutada tasakaalustamisteenuseid; ning
- d) rakendavad asjakohaseid võrgu ja turuga seotud operatiivseid meetmeid, et minimeerida taastuvatest energiaallikatest toodetud elektrienergia koguste piiramist.

4. Olenemata lõikest 3 võib kumbki lepinguosaline võtta vastu või jätta kehtima meetmeid, mis on vajalikud selleks, et täita õiguspärase avaliku poliitika eesmärki, näiteks säilitada elektrisüsteemi stabiilsust, tingimusel et sellised meetmed põhinevad objektiivsetel ja mittediskrimineerivatel kriteeriumidel.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et Indoneesia puhul tähendab see juurdepääsu energiavõrkudele, nagu on sätestatud Indoneesia õiguses.

²Suurema selguse huvides olgu märgitud, et Indoneesia puhul võib mõiste „võrguomanikud ja -operaatorid“ hõlmata elektritarnijaid, kui nad vastutavad Indoneesia õiguse alusel ülekandesüsteemi toimimise eest.

ARTIKKEL 14.7

Koostöö energia ja toorainete valdkonnas

Vastavalt 17. peatükile „Majanduskoostöö ja suutlikkuse suurendamine“ teevad lepinguosalistes koostööd energia ja toorainete valdkonnas, et muu hulgas¹:

- a) vähendada või kaotada kolmandates riikides kaubandust ja investeeringuid moonutavad meetmed, mis mõjutavad energiat ja tooraineid, säilitades samal ajal täielikult lepinguosalistes suveräänsed õigused loodusvaradele kooskõlas artikliga 14.1;
- b) kooskõlastada vajaduse korral oma seisukohti rahvusvahelistel foorumitel, kus arutatakse energia ja toorainetega seotud kaubandus- ja investeerimisküsimusi, ning edendada rahvusvahelisi programme energiatõhususe, taastuvenergia ja toorainete valdkonnas, ilma et see piiraks lepinguosalistes vastavaid eelistusi avaliku poliitika alal;
- c) soodustada agregeeritud turuandmete vahetamist energia ja toorainete valdkonnas;
- d) edendada energiatõhususe, taastuvenergia ja toorainete valdkonnas teadus- ja arendustegevust ning innovatsiooni;
- e) soodustada teabe ja parimate tavade vahetamist taastuvenergia valdkonna sisepoliitika väljatöötamise alal; ning

¹Käesoleva artikli punktid c ja e ei hõlma geoloogiliste ja muude mineraalide jaotuse andmeid.

- f) edendada rahvusvaheliselt tunnustatud ohutus- ja keskkonnakaitsestandardeid avamere nafta-, gaasi- ja kaevandamistegevuses, suurendades läbipaistvust ja jagades teavet, muu hulgas tööstusohutuse ja keskkonnatoime alal.

ARTIKKEL 14.8

Keskkonnamõju hindamine

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema õiguses on nõutud, et enne kui lepinguosaline annab energiakaupade või toorainete tootmisega seotud projektile loa, tuleb tema õiguse kohaselt läbi viia keskkonnamõju hindamine, kui see projekt võib muu hulgas oma laadi, mahu või asukoha tõttu oluliselt mõjutada lõikes 2 sätestatud keskkonnaaspekte.
2. Lõikes 1 osutatud keskkonnamõju hindamise käigus tehakse kindlaks projekti oluline mõju järgmistele keskkonnaaspektidele¹ ja hinnatakse seda, kui see on asjakohane:
 - a) elanikkonnale ja inimeste tervisele;
 - b) elurikkusele;
 - c) maale, mullale, veele, õhule ja kliimale; ning

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et Indoneesia õiguse kohaselt võib projektide punktides a–d loetletud keskkonnaaspektidele avalduva olulise mõju kindlakstegemine olla eri valdkondades erinev.

- d) kultuuripärandile ja maastikule, võttes muu hulgas arvesse ka eeldatavat mõju, mis tuleneb asjaomase projekti haavatavusest suurõnnetuste või katastroofide ohu suhtes.
3. Kumbki lepinguosaline tagab, et asjaomastele üksustele¹ antakse mõistlik võimalus ja aeg esitada märkusi keskkonnamõju hindamise aruande kohta, mis on koostatud lõikes 1 osutatud nõude täitmiseks.
4. Kumbki lepinguosaline võtab arvesse keskkonnamõju hindamise tulemusi ja teeb lõikes 3 osutatud protsessi tulemused asjaomastele üksustele² kättesaadavaks enne projektile loa andmist.

ARTIKKEL 14.9

Avamereprotsesside riskid ja ohutus

1. Kumbki lepinguosaline tagab, et avamere nafta- ja gaasiammutamisprotsesside ohutuse ja keskkonnakaitsega seotud regulatiivseid funktsioone täidetakse sõltumatult regulatiivsetest funktsioonidest, mis on seotud avamere nafta- ja gaasiammutamisprotsesside majandusliku arendamise ja selle jaoks lubade andmisega, näiteks nähes selleks ette eraldi juriidilised isikud.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et asjaomased üksused on:

- a) liidu puhul „asjaomane üldsus“, kes on kindlaks määratud liidu õiguse kohaselt; ning
- b) Indoneesia puhul otseselt mõjutatud kogukonnad, nagu on sätestatud Indoneesia õiguses, keskkonnavaatlejad, teadlased või toetavad valitsusvälised organisatsioonid, kes on otseselt mõjutatud kogukondade osana edendanud või abistanud otseselt mõjutatud kogukondi.

²Suurema selguse huvides olgu märgitud, et asjaomased üksused on:

- a) liidu puhul asjaomane üldsus ning
- b) Indoneesia puhul otseselt mõjutatud kogukonnad.

2. Kumbki lepinguosaline kehtestab oma territooriumil ohutuks nafta ja gaasi avamereuurimiseks ja -tootmiseks vajalikud tingimused, et kaitsta merekeskkonda ja rannikukogukondi reostuse eest. Sellised tingimused peavad põhinema asjaomastel rahvusvahelistel avamere nafta- ja gaasiammutamisprotsesside ohutus- ja keskkonnakaitsestandarditel, mida lepinguosalisel tunnustavad.

ARTIKKEL 14.10

Taastuvkütused

1. Lepinguosalisel tunnustavad taastuvkütuste, sealhulgas mittebioloogilist päritolu kütuste, näiteks taastuvallikatest toodetud vesiniku ja selle derivaatide olulist panust kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamisse, et tulla toime kliimamuutustega.

2. Lepinguosalisel kinnitavad, et taastuvkütuste, sealhulgas palmiõlist toodetud biokütuste osas tegutsevad nad kooskõlas nende suhtes siduvate rahvusvaheliste kaubanduseeskirjadega, eelkõige mittediskrimineerimise põhimõtet käsitlevate eeskirjadega, sealhulgas vajaduse korral tehniliste kaubandustõkete lepinguga.

3. Kooskõlas 17. peatükiga „Majanduskoostöö ja suutlikkuse suurendamine“ teevad lepinguosalisel vajaduse korral koostööd taastuvkütuste sertifitseerimise süsteemide lähendamiseks või ühtlustamiseks, sealhulgas seoses olelusringi jooksul tekkivate heitkoguste ning kestlikkus- ja ohutusstandarditega.

ARTIKKEL 14.11

Energiasüsteemi ümberkujundamine

1. Lepinguosalisel tunnistavad, et oluline on kiiresti laiendada kujunemisjärgus puhta energia tehnoloogiate kasutuselevõttu ja suurendada puhta energia võimsust, sealhulgas kiirendades selliste nullnetotehnoloogiate kasutuselevõttu nagu hüdroenergia, mikrohüdroenergia ning avamere ja maismaa tuuleenergia tootmine, fotogalvaaniline päikeseenergia, kontsentreeritud päikeseenergia, kestlik bioenergia, geotermiline, ookeani- ja loodeenergia, taastuvallikatest toodetud vesinik ja muud kestlikud energiaallikad ja tehnoloogiad, ning kinnitavad seetõttu veel kord oma kindlat tahet minna üle puhtale energiale, et kooskõlas Pariisi kokkuleppes tulenevate kohustustega saavutada nullnetoheide.
2. Lõike 1 kohaldamisel ja vastavalt 17. peatükile „Majanduskoostöö ja suutlikkuse suurendamine“ teevad lepinguosalisel koostööd, et sihtotstarbelise foorumi kaudu abistada teineteist puhtale energiale ülemineku eesmärkide saavutamisel, sealhulgas tehes koostööd tehnilise abi, parimate tavade vahetamise, poliitilise toetuse ja dialoogi vormis või muudes arengukoostöö vormides, milles nad võivad kokku leppida, ning vahetades arvamusi ja teavet tehnosiirde kohta.
3. Lepinguosalisel hõlbustavad teineteise territooriumil olemasolevaid ja tulevasi investeeringuid, mis võimaldavad laiendada juurdepääsu puhtale ja usaldusväärsele energiale ning millega ehitatakse ja ajakohastatakse usaldusväärset ja vastupidavat energiataristut, sealhulgas ülekande- ja nutivõrke, ilma et see piiraks nende õiguse asjakohaste nõuete kohaldamist.

4. Lepinguosalise taotluse korral peavad lepinguosalised tehnilisi konsultatsioone oma õiguse asjakohaste nõuete üle, mis taotluse esitanud lepinguosalise arvates takistavad olemasolevaid või tulevasi investeeringuid taastuenergiasse ja puhtasse energiasse ning taotluse esitanud lepinguosalise investorite energiatootmistaristusse. Lepinguosalised püüavad lahendada küsimuse võimalikult kiiresti ning igal juhul 60 päeva jooksul pärast taotluse saamise kuupäeva. Kui taotluse esitanud lepinguosaline leiab, et küsimus on kiireloomuline ja nõuab viivitamatut lahendust, võib ta taotleda lühemat tähtaega. Taotluse saanud lepinguosaline kaalub seda taotlust vastutulelikult. Kui lepinguosalised ei suuda küsimust lahendada, võib taotluse esitanud lepinguosaline käesoleva artikli lõikes 2 sätestatud koostöö täielikult või osaliselt peatada.

5. Käesoleva artikli alusel toimuvad tehnilised konsultatsioonid ei asenda artikli 22.4 alusel toimuvaid konsultatsioone ega 21. peatüki „Kahepoolse dialoogi mehhanism“ alusel peetavaid dialooge, kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti.

ARTIKKEL 14.12

Taastuenergia tootmisega seotud kaubanduse ja investeeringute toetusmeetmed

Kui lepinguosaline teeb kättesaadavaks rahalise toetuse taastuvatest energiaallikatest elektri tootmiseks, teeb ta järgmist:

- a) tagab, et seda antakse läbipaistval ja mittediskrimineerival viisil;

- b) määrab selgelt kindlaks kõik tehnilised spetsifikatsioonid, millele taastuvenienergiaseadmed ja -süsteemid peavad vastama, et toetust saada; ning
- c) tagab, et selline toetus kavandatakse nii, et taastuvatest energiaallikatest toodetud elekter lõimitakse võimalikult suures ulatuses tema elektriturule¹.

ARTIKKEL 14.13

Koostöö toorainete valdkonnas

1. Lepinguosalised teevad vajaduse korral 17. peatüki „Majanduskoostöö ja suutlikkuse suurendamine“ kohaselt koostööd toorainete väärtusahelate valdkonnas, et muu hulgas:
 - a) hõlbustada kaubandus- ja investeerimissidemeid, et tagada hästi toimivate, kestlike ja vastupidavate tooraine tarneahelate loomine; ning
 - b) edendada vastutustundlikku äritava kooskõlas asjakohaste rahvusvaheliste standarditega, mille lepinguosalised on heaks kiitnud või mida nad toetavad, ning töötada üheskoos selle nimel, et võtta oma tarneahelates vastu sellised standardid, sealhulgas keskkonna-, sotsiaal- ja juhtimisküsimusi reguleerivad standardid, et soodustada investeringuid ja oma majanduses lisandväärtuse tekitamist.

¹Indoneesia puhul kajastuks toetus elektrivarustuse äriplaanis (*Rencana Usaha Penyediaan Tenaga Listrik* ehk *RUPTL*), nagu on sätestatud Indoneesia õiguses.

2. Kaubandus- ja investeerimissidemete edendamiseks hõlbustavad lepinguosalised ettevõtjatevahelisi võrgustikke, mis võivad edendada investeerimisvõimalusi ja hõlbustada toorainete väärtusahelate lõimimist.
3. Lepinguosalise taotluse korral peavad lepinguosalisel tehnilisi konsultatsioone oma õiguse asjakohaste nõuete üle, mis taotluse esitanud lepinguosalise arvates takistavad toorainete väärtusahelates olemasolevaid või tulevasi investeeringuid ning kaubandus- või investeerimissidemeid. Lepinguosalisel püüavad lahendada küsimuse võimalikult kiiresti ning igal juhul 60 päeva jooksul pärast taotluse saamise kuupäeva. Kui taotluse esitanud lepinguosaline leiab, et küsimus on kiireloomuline ja nõuab viivitamatut lahendust, võib ta taotleda lühemat tähtaega. Taotluse saanud lepinguosaline kaalub seda taotlust vastutulelikult. Kui lepinguosalisel ei suuda küsimust lahendada, võib taotluse esitanud lepinguosaline käesolevas artiklis sätestatud koostöö täielikult või osaliselt peatada.
4. Tunnistades, et teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon on toorainete väärtusahelate tõhususe, kestlikkuse ja konkurentsivõime edasise arendamise põhielemendid, lepivad lepinguosalisel kokku, et teevad vastavalt vajadusele koostööd, sealhulgas järgmiselt:
 - a) hõlbustavad, näiteks ühisalgatuste kaudu, toorainete väärtusahelates keskkonnahoidlike ja kulutõhusate tehnoloogiate, protsesside ja tavadega seotud teadus- ja arendustegevust, innovatsiooni ja levitamist, sealhulgas määrates kindlaks sobivad lahendused käesoleva peatüki tulemuslikuks rakendamiseks, näiteks edendades kestlike toorainete tippkeskust, mis rajaneks lepinguosaliste ühisel arusaamal rahvusvaheliste standardite vastuvõtmisel tehtud edusammudest, sealhulgas keskkonna-, sotsiaal- ja juhtimiskaalutlustest oma tarneahelates;

- b) suurendavad teadus-, arendus- ja innovatsioonialgatustega seotud suutlikkust;
- c) selgitavad välja teadus-, arendus- ja innovatsioonitegevuses ühist huvi pakkuvad valdkonnad, mis hõlmavad kogu toorainete väärtusahelat, sealhulgas tipp tehnoloogia, aruka mäetööstuse ja digitehnoloogiliste kaevanduste alal; ning
- d) hõlbustavad parimate tavade vahetamist kaevandamis- ja töötlemislitsentside, loaandmise ja menetluste küsimuses.

5. Tunnistades oma ühist pühendumust toorainete vastutustundlikule ja kestlikule tootmisele ja hankimisele ning vastastikust huvi hõlbustada toorainete väärtusahelate lõimimist, teevad lepinguosalised koostööd kõikides vastastikust huvi pakkuvates asjakohastes küsimustes, nagu:

- a) vastutustundlikud kaevandamistavad ja toorainete väärtusahelate kestlikkus, sealhulgas toorainete väärtusahelate panus ÜRO kestliku arengu eesmärkide saavutamisse, ning selle tagamine, et mõlemad lepinguosalised soodustavad suutlikkuse suurendamist ja tehnoloogia arendamist nende eesmärkide tulemuslikuks saavutamiseks;
- b) keskkonna- ja sotsiaalse mõju hindamise ja sellealaste standardite tulemuslik ja tõhus rakendamine, et toetada toorainete valdkonnas asjakohaseid loaandmis- ja litsentsimisprotsesse; ning

- c) keskkonna-, sotsiaal- ja juhtimisstandardid toorainete väärtusahelates, sealhulgas ohutusstandardid, ning õigusraamistike täitmise tagamine, et soodustada parima olemasoleva tehnoloogia rakendamist ja täiustamist ning suutlikkuse suurendamise pingutusi, tagades samal ajal, et omamaist tööstust ei koormata põhjendamatult.

6. Käesolevas artiklis sätestatud koostöö rakendamiseks ja kooskõlas 17. peatükiga „Majanduskoostöö ja suutlikkuse suurendamine“ võivad lepinguosalisel otsustada määrata spetsiaalse arutelufoorumi või teha ühisalgatusi, mille eesmärk on tugevdada kestlikke väärtusahelaid, jagada kogemusi või selgitada ühist huvi pakkuvates valdkondades välja parimad tavad.

7. Käesoleva artikli alusel toimuvad tehnilised konsultatsioonid ei asenda artikli 22.4 alusel toimuvaid konsultatsioone ega 21. peatüki „Kahepoolse dialoogi mehhanism“ alusel peetavaid dialooge, kui lepinguosalisel ei lepi kokku teisiti.

ARTIKKEL 14.14

Eksport ja omamaine hinnakujundus

1. Välja arvatud eksporditollimaksud ja muud ekspordimaksud või -tasud, mis on artikli 2.6 lõike 2 kohaselt lubatud, ei kehtesta lepinguosaline toorainele, mida ta ekspordib teisele lepinguosalisele, ühegi meetme, näiteks litsentsi või ekspordi miinimumhinna nõude abil kõrgemat hinda kui hind, mida ta nõuab sama tooraine eest, kui see on ette nähtud siseturule.

2. Lepinguosaline võib reguleerida oma turul äritarbijale tarnitava tooraine hinda, et saavutada avaliku poliitika eesmärk. Selline reguleeritud hind peab põhinema objektiivsetel, selgelt piiritletud, läbipaistvatel ja mittediskrimineerivatel kriteeriumidel, mis on proportsionaalsed taotletava avaliku poliitika eesmärgiga, ning see tehakse üldsusele kättesaadavaks. Teise lepinguosalise taotluse korral esitab reguleeritud hinna kehtestanud või säilitanud lepinguosaline igasuguse täiendava teabe.

15. PEATÜKK

KAUBANDUS NING KESTLIK MAJANDUSKASV JA ARENG

ARTIKKEL 15.1

Üldised kaalutlused

Lepinguosalised on käesoleva peatüki suhtes ühel meelel, pidades silmas järgmisi üldisi kaalutlusi:

- a) nad soovivad maksimeerida koostoimet võimaluste vahel, mida käesolev leping pakub jätkusuutlikkuse ja majanduskasvu edendamiseks, ning kasutada täiel määral selle potentsiaali aidata kestlikul viisil kaasa kahepoolsete kaubandus- ja investeerimissuhete tugevdamisele ja laiendamisele;

- b) nad jagavad seisukohta, et käesolev leping pakub ainulaadseid võimalusi tugevdada nende partnerlust ja töötada üheskoos ülemaailmsete probleemide lahendamiseks;
- c) nad on ühte meelt, et oluline on edendada kaubandust ja kestlikku arengut vastastikku toetaval viisil;
- d) nad tõdevad, et nende arengutasemes on erinevusi, ja toonitavad oma ühist eesmärki lõimida kestlik areng veelgi tihedamalt oma kaubandus- ja investeerimissuhete edendamisse;
- e) nad tuletavat meelde oma võetud kohustust rakendada käesolevat lepingut viisil, mis arvestab kaasavat majanduskasvu, sotsiaalset progressi, rohepööret ja keskkonnakaitset;
- f) nad tunnistavad vajadust ühistegevuse järele, et lahendada ülemaailmseid kestlikkusprobleeme, nagu kliimamuutused, elurikkuse kadu ja saastus, ning tagada jõupingutuste tegemine selleks, et kaotada vaesus, toiduga kindlustamatus ja ebavõrdsus;
- g) nad märgivad, et tähtis on suurendada rahvusvaheliste tarneahelate vastupanuvõimet ja lõimitust, ning on teadlikud mõlema lepinguosalise VKEde, väikepõllumajandustootjate ja muude asjaomaste sidusrühmade võimalustest;

- h) nad toonitavad, et äärmiselt oluline on tagada avatud, läbipaistev ja reeglipõhine rahvusvaheline kaubandussüsteem, ning rõhutavad oma tahet töötada üheskoos, et nende kaubandus- ja investeerimissuhte edendaks kestlikku arengut;
- i) nad tuletavad meelde kaubanduse tähtsust elatustaseme tõstmisel ning töökohtade loomise ja inimväärse töö edendamisel, võimaldades samal ajal kasutada maailma ressursse optimaalselt kooskõlas kestliku arengu eesmärgiga;
- j) nad kinnitavad veel kord oma kohustusi, mis tulenevad mitmepoolsetest instrumentidest ja lepingutest, nagu 28. juunil 1919 allkirjastatud Versailles' lepingu XIII osana vastu võetud Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (edaspidi „ILO“) põhikiri, ILO põhikonventsioonid, Pariisi kokkulepe, 9. mail 1992 New Yorgis sõlmitud ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioon (edaspidi „ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioon“) ja 5. juunil 1992 Rio de Janeiros sõlmitud bioloogilise mitmekesisuse konventsioon; ning
- k) nad püüavad kaitsta ja säilitada keskkonda, tagada kõigile inimväärse töö ning tugevdada selleks vajalikke vahendeid viisil, mis on kooskõlas nende rahvusvaheliste kohustustega ja tugineb nende vastavatele kasvu- ja arengustrateegiatele.

KAUBANDUS JA KESTLIK ARENG

ARTIKKEL 15.2

Kontekst, eesmärgid ja kohaldamisala

1. Lepinguosalisel tuleb teha meelde programmi „Agenda 21“ ja Rio keskkonna- ja arengudeklaratsiooni, mis võeti vastu Rio de Janeiro 14. juunil 1992, 2002. aasta ülemaailmse kestliku arengu tippkohtumise Johannesburgi rakenduskava, ILO deklaratsiooni sotsiaalse õigluse ja õiglase globaliseerumise kohta, mille Rahvusvaheline Töökonverents võttis vastu oma 97. istungjärgul 10. juunil 2008 Genfis (edaspidi „ILO deklaratsioon sotsiaalse õigluse ja õiglase globaliseerumise kohta“) ja mida muudeti 2022. aastal, ÜRO 2012. aasta kestliku arengu konverentsi lõppdokumenti „Soovitud tulevikuvision“ („The Future We Want“), mille ÜRO Peaassamblee võttis vastu 27. juulil 2012, ning lõppdokumenti pealkirjaga „Kestliku arengu tegevuskava aastani 2030 „Muudame oma maailma““ ja selles sisalduvaid kestliku arengu eesmärke (edaspidi „kestliku arengu tegevuskava 2030“), mille ÜRO Peaassamblee võttis vastu 25. septembril 2015.

2. Lepinguosaliselised kinnitavad oma tahet püüelda kestliku arengu poole, mis hõlmab kolme mõõdet: majanduse arengut, sotsiaalset arengut ja keskkonnakaitset, kusjuures kõik kolm on üksteisest sõltuvad ja üksteist tugevdavad. Lepinguosaliselised edendavad rahvusvahelise kaubanduse ja investeeringute arengut, sealhulgas oma kahepoolsetes suhetes, viisil, mis aitab saavutada kestliku arengu eesmärki. Lepinguosaliselised soodustavad suuremat sidusust ühelt poolt kaubanduspoliitika ning teiselt poolt majandus-, sotsiaal- ja keskkonnapoliitika vahel.
3. Eespool toodut arvesse võttes ja kui käesolevas peatükis ei ole sätestatud teisiti, hõlmab käesolev peatükk kestliku arengu kaubandus- ja investeerimisaspekte, mis aitavad kaasa kestliku arengu tegevuskava 2030 ja selle kestliku arengu eesmärkide rakendamisele.
4. Lepinguosaliselised on ühel meelel selles, kui tähtis on tõhustatud dialoog ja koostöö käesoleva peatüki tulemuslikuks rakendamiseks, et saavutada kaubanduses kestlik areng ja parandada oma kaubandussuhteid kestlikul viisil. Lepinguosaliselised rõhutavad, et käesoleva peatüki rakendamist ei tohiks kasutada proteksionistliku kaubandusmeetmena ning see peaks olema kooskõlas lepinguosaliste rahvusvaheliste kohustustega, mis tulenevad WTOst ja muudest asjakohastest rahvusvahelistest lepingutest, mille osaliselised lepinguosaliselised on.

5. Lepinguosaliselised tulevad meelde, et ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni alusel sõlmitud Pariisi kokkuleppe eesmärgi saavutamiseks peavad nad tegema kaugemaleulatuvaid jõupingutusi, mis näitavad ajas tehtud edusamme ja väljendavad võimalikult suurt ambitsioonikust, ning neist jõupingutustest teada andma. Samuti tulevad nad meelde, et Pariisi kokkulepet rakendatakse selliselt, et selles väljenduks õiglus ja osaliste ühise, kuid diferentseeritud vastutuse ja vastava võimekuse põhimõte, arvestades riikide erinevat olukorda. Nad rõhutavad, et see on tähtis kui osa nende tegevusest kliimamuutustega toimetulekul ja nende vastu võitlemisel, mis on otsustav element kestliku arengu eesmärgi saavutamiseks, nagu on kajastatud nende vastavates kasvu- ja arengustrateegiates, -poliitikates ja -prioriteetides.

ARTIKKEL 15.3

Reguleerimisõigus ja kaitsetasemed

1. Lepinguosaliselised tunnistavad, et kummalgi lepinguosalisel on õigus määrata kindlaks omaenda kestliku arengu eesmärgid, poliitika ja prioriteedid, kehtestada selline riigisisene keskkonna- ja sotsiaalkaitse tase, mida ta peab sobilikuks, ning võtta vastu oma asjakohased õigusnormid ja poliitikameetmed või neid muuta viisil, mis on kooskõlas rahvusvaheliselt tunnustatud standardite ja lepingutega, mille osaline ta on.

2. Kumbki lepinguosaline püüab tagada, et tema vastavad õigusnormid ja poliitikameetmed näevad ette keskkonna- ja töökaitse kõrge taseme ja soodustavad sellist kõrget taset, ning püüab neid kaitsetasemeid, õigusnorme ja poliitikameetmeid jätkuvalt täiustada.

ARTIKKEL 15.4

Kaitsetaseme säilitamine

1. Kuna kestlik areng hõlmab kolme mõõdet – majanduse arengut, sotsiaalset arengut ja keskkonnakaitset –, rõhutavad lepinguosaliselised, et keskkonna- ja sotsiaalkaitse nõrgestamine kahjustab käesoleva peatüki eesmärke. Sellest tulenevalt ei nõrgesta lepinguosaline oma keskkonna- või tööalaste õigusnormidega ette nähtud kaitsetaset, selleks et soodustada kaubandust või investeeringuid.
2. Lepinguosaline ei loobu kaubanduse või investeeringute soodustamise eesmärgil oma keskkonna- või tööalaste õigusnormide täitmise tagamisest ega tee neist erandeid ega paku vastavaid võimalusi.
3. Lepinguosaline ei jäta järjepideva või korduva tegevuse või tegevusetuse kaudu tõhusalt tagamata oma keskkonna- või tööalaste õigusnormide täitmist viisil, mis mõjutab kaubandust või investeeringuid lepinguosaliste vahel.
4. Lepinguosaliselised tunnistavad kummagi lepinguosalise õigust kasutada mõistlikku kaalutlusõigust ja teha heas usus otsuseid nõuete täitmise tagamise vahendite eraldamise kohta kooskõlas oma keskkonna- ja tööõiguse täitmise tagamise prioriteetidega, tingimusel et selle kaalutlusõiguse kasutamine ei ole vastuolus tema käesolevast peatükist tulenevate kohustustega.

ARTIKKEL 15.5

Kaubandus ja töö

1. Lepinguosalised tunnistavad täieliku ja tootliku tööhõive ning kõigi jaoks inimväärse töö tähtsust, eelkõige vastusena üleilmastumisele, ning kinnitavad veel kord oma kindlat tahet edendada kahepoolse kaubanduse arengut viisil, mis soodustab nende eesmärkide saavutamist, sealhulgas naiste ja noorte jaoks.
2. Kooskõlas oma kohustustega, mis tulenevad lepinguosalise liikmesusest ILOs¹ ja ILO tööalaste aluspõhimõtete ja põhiõiguste deklaratsioonist ning selle järelmeetmetest, mille Rahvusvaheline Töökonverents võttis vastu 18. juunil 1998 ja mida muudeti selle 110. istungjärgul 2022. aastal, peab kumbki lepinguosaline järgima, edendama ja tulemuslikult rakendama ILO põhikonventsioonides määratletud tööalaseid põhiõigusi, mis on järgmised:
 - a) ühinemisvabadus ja kollektiivläbirääkimiste õiguse tegelik tunnustamine;
 - b) sunniviisilise töö kõigi vormide kaotamine;
 - c) lapstööjõu kasutamise tegelik kaotamine;

¹Liidu puhul tähendab „ILO liikmesus“ liikmesriikide liikmesust ILOs.

d) töö saamisel ja kutsealale pääsemisel diskrimineerimise kaotamine ning

e) ohutu ja tervislik töökeskkond.

3. Kumbki lepinguosaline rakendab tulemuslikult ILO konventsioone ja protokolle, mille on ratifitseerinud vastavalt Indoneesia ja liikmesriigid.

4. Kumbki lepinguosaline jääb heas usus osaliseks ILO põhikonventsioonides, mille vastavalt Indoneesia ja liikmesriigid on ratifitseerinud.

5. Kumbki lepinguosaline teeb jätkuvaid ja pidevaid jõupingutusi selliste ILO põhikonventsioonide ratifitseerimiseks, mille osaline ta veel ei ole.

6. Tuletades meelde, et sunniviisilise töö kaotamine on üks kestliku arengu tegevuskava 2030 eesmärkidest, toonitavad lepinguosalisel, et tähtis on ratifitseerida ja tulemuslikult rakendada 1930. aasta sunniviisilise töö konventsiooni 2014. aasta protokoll, mille Rahvusvaheline Töökongress võttis vastu 11. juunil 2014 Genfis oma 103. istungjärgul.

7. Lepinguosalised konsulteerivad teineteisega ja teevad vastavalt vajadusele koostööd vastastikust huvi pakkuvates kaubandusega seotud tööküsimustes, nagu kaubanduse ning täieliku ja tootliku tööhõive vahelised seosed, tööturu kohandamine, tööõiguse põhireeglid, sotsiaalkaitse, sotsiaalne kaasatus, sotsiaaldialoog ja sooline võrdõiguslikkus. Seda koostööd võib teha kahepoolset, piirkondlikult ja rahvusvahelistel foorumitel. Lepinguosalised vahetavad kaubanduse ja kestliku majanduskasvu komitees selle erikoosseisus 15. peatüki „Kaubandus ning kestlik majanduskasv ja areng“ jaoks ja protokolli jaoks, mis käsitleb võimalusi toetada käesoleva lepinguga rohkem kestliku palmiõliga kauplemist (käesolevas peatükis edaspidi „komitee“), selle koosolekutel või muudel juhtudel vajaduse korral korrapäraselt teavet ja kogemusi selliste mitmepoolsete töökonventsioonide rakendamise kohta, mille kumbki lepinguosaline on ratifitseerinud, ning teavet selle kohta, millises seisus on neil selliste ILO konventsioonide või protokollide ratifitseerimine, mille ILO on liigitanud ajakohaseks ja mille osalised nad veel ei ole.

8. Tuletades meelde ILO deklaratsiooni sotsiaalse õigluse ja õiglase globaliseerumise kohta, tunnistavad lepinguosalisel, et tööalaste aluspõhimõtete ja põhiõiguste rikkumisele ei või tugineda või seda ei või muul viisil kasutada selleks, et saada õiguspärane suhteline eelis, ning tööstandardeid ei tohiks kasutada protektsionistliku kaubanduse eesmärgil.

9. Kumbki lepinguosaline edendab inimväärsel tööd, nagu on sätestatud ILO deklaratsioonis sotsiaalse õigluse ja õiglase globaliseerumise kohta, eelkõige seoses järgmisega:

- a) inimväärsed töötingimused kõikidele, muu hulgas seoses töötasu ja sissetuleku, tööaja ja muude töötingimustega; ning

- b) töötingimustega seotud diskrimineerimise keeld, sealhulgas võõrtöötajate puhul.
10. Kumbki lepinguosaline teeb kooskõlas asjakohaste ILO konventsioonidega, mille osaline ta on, ja võttes arvesse seonduvaid ILO soovitusi, järgmist:
- a) võtab vastu ja rakendab meetmed ja poliitika, mis on seotud töötervishoiu ja tööohutusega, sealhulgas tööõnnetuste või kutsehaiguste ennetamise ning selliste õnnetuste või haiguste korral makstava hüvitisega; ning
 - b) säilitab tõhusa tööinspektsioonisüsteemi, et tagada oma tööalaste õigusnormide täitmine.

ARTIKKEL 15.6

Kaubandus ja sooline¹ võrdõiguslikkus

1. Lepinguosalised tunnistavad, et kaasav kaubanduspoliitika võib aidata edendada naiste majanduslikku võimestamist ja soolist võrdõiguslikkust kooskõlas kestliku arengu tegevuskavas 2030 esitatud kestliku arengu eesmärkidega. Lepinguosalised hindavad suurt panust, mida naised annavad majanduskasvu tänu oma osalusele majandustegevuses, sealhulgas rahvusvahelises kaubanduses. Lepinguosalised kohustuvad rakendama käesolevat lepingut viisil, mis edendab ja suurendab naiste majanduslikku võimestamist ja soolist võrdõiguslikkust, ilma et see piiraks kummagi lepinguosalise õigust kehtestada selles küsimuses omaenda oma kaitse ulatus ja tase viisil, mis ei ole vastuolus tema asjakohaste rahvusvaheliste kohustustega.

¹Käesoleva artikli kohaldamisel võib kumbki lepinguosaline tõlgendada ja kasutada termineid „sugu“ ja „sooline“ kooskõlas oma õigusnormidega.

2. Lepinguosalised kohustuvad tugevdama oma kaubandussuhteid ja koostööd viisil, mis tagab naistele ja meestele käesoleva lepingu sätetest kasu saamisel tegelikult võrdsed võimalused ja võrdse kohtlemise, sealhulgas tööhõive ja kutsetegevuse küsimustes.
3. Kumbki lepinguosaline täidab tulemuslikult oma kohustusi, mis tulenevad soolist võrdõiguslikkust ja naiste õigusi käsitlevatest rahvusvahelistest lepingutest, mille osaline ta on, sealhulgas naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsioonist, mille ÜRO Peaassamblee võttis vastu 18. detsembril 1979 New Yorgis, pidades eelkõige silmas selle sätteid, mis käsitlevad naiste diskrimineerimise likvideerimist majanduselus ja tööhõive valdkonnas.
4. Lepinguosalised töötavad üheskoos, et tugevdada oma koostööd käesoleva artikliga hõlmatud küsimuste kaubandusaspektides, sealhulgas tegevuse kaudu, millega parandatakse naiste, kaasa arvatud naistöötajate, ärinaiste ja naisettevõtjate suutlikkust kasutada käesoleva lepinguga loodavaid võimalusi ja neist kasu saada, ning tingimusi, mis võimaldavad neil seda teha.
5. Lepinguosalised on ühel meelel, et on oluline jälgida käesoleva lepingu rakendamise mõju võrdsetele võimalustele ja naiste kohtlemisele kaubanduse valdkonnas ning hinnata seda oma riigisiseste menetluste kohaselt.

ARTIKKEL 15.7

Mitmepoolsed keskkonnalepingud

1. Lepinguosalisel tunnistavad mitmepoolsete keskkonnalepingute ja juhtimise tähtsust rahvusvahelise üldsuse reaktsioonina ülemaailmsetele keskkonnaprobleemidele ning vahendina, mis hõlbustab koostööd keskkonnaprobleemide lahendamisel, eelkõige vajadust võtta kiiresti meetmeid, et tegeleda planeedi kolmikkriisiga, milleks on kliimamuutused, elurikkuse kadu ja saastus, ning rõhutavad vajadust tagada, et kaubandus- ja keskkonnapoliitika toetaksid teineteist tugevamini.
2. Kumbki lepinguosaline rakendab tulemuslikult mitmepoolseid keskkonnalepinguid ja nende lepingute protokolle, mille osaline ta on.
3. Lepinguosalisel vahetavad komitee koosolekutel ja vajaduse korral muudel puhkudel korrapäraselt teavet selle kohta, millises seisus on neil mitmepoolsete keskkonnalepingute, sealhulgas nende lepingute protokollide ratifitseerimine ja vajaduse korral rakendamine.
4. Lepinguosalisel konsulteerivad teineteisega ja teevad teineteisega vastavalt vajadusele koostööd vastastikust huvi pakkuvates kaubandusalastes keskkonnaküsimustes, sealhulgas mitmepoolsete keskkonnalepingute raames. Selliste konsultatsioonide ja koostöö hulka võib kuuluda teabe jagamine poliitika ja tavade kohta ning asjakohaste algatuste edendamine, et soodustada üleminekut ringmajandusele.

5. Ükski käesoleva lepingu säte ei takista lepinguosalisel võtta vastu või jätta kehtima meetmeid nende mitmepoolsete keskkonnalepingute rakendamiseks ja eesmärkide edendamiseks, mille osaline ta on.

ARTIKKEL 15.8

Kaubandus ja kliimamuutused

1. Lepinguosalised tunnistavad kaubanduse tähtsust ja rolli ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni ja Pariisi kokkuleppe lõppeesmärgi saavutamisel, kliimamuutustega toimetulekul ja kliimamuutuste vastu võitlemisel, tugevdades Pariisi kokkuleppe täielikku ja tulemuslikku rakendamist, et saavutada selle temperatuurieesmärk selliselt, et selles väljenduks õiglus ja osaliste ühise, kuid diferentseeritud vastutuse ja vastava võimekuse põhimõte, arvestades riikide erinevat olukorda.
2. Lõike 1 kohaselt teeb kumbki lepinguosaline järgmist:
 - a) rakendab tulemuslikult ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni Pariisi kokkulepet, sealhulgas täidab oma kohustusi, mis on seotud riiklikult kindlaksmääratud panustega ning kliimameetmete ja -poliitikaga;
 - b) edendab kaubandus- ja kliimapoliitika ja -meetmete vastastikust toetavust, aidates seeläbi saavutada vähese süsinikuheitega, nullnetoheitega ja kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelist arengut, ressursitõhusust ja ressursside kestlikku majandamist; ning

- c) teeb teise lepinguosalisega koostööd, et hõlbustada vastava kliimameetmete poliitika seisukohast eriti oluliste kaupade ja teenustega kauplemist ja nendesse investeerimist viisil, mis on kooskõlas käesoleva lepinguga.

3. Tunnistades kaubanduse rolli kliimamuutuste kiireloomulisele ohule reageerimisel, jääb kumbki lepinguosaline heas usus Pariisi kokkuleppe osaliseks. See kohustus kujutab endast üht käesoleva lepingu olulistest tingimustest.

4. Lepinguosalised teevad kaubandust puudutavates kliimamuutuste küsimustes koostööd kahepoolisel ja piirkondlikul tasandil ning vajaduse korral rahvusvahelistel foorumitel, nagu ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioon, WTO, 16. septembril 1987 Montrealis sõlmitud osoonikihti kahandavate ainete Montreali protokoll (edaspidi „Montreali protokoll“), Rahvusvaheline Mereorganisatsioon, Rahvusvaheline Tsiviillennunduse Organisatsioon ja bioloogilise mitmekesisuse konventsioon. Sellega seoses võivad lepinguosalisel töötada ühiselt vastastikust huvi pakkuvates või prioriteetsetes valdkondades, näiteks:

- a) süsiniku hinnastamise raamistike, poliitikasuundade ja meetmete, sealhulgas heitkogustega kauplemise süsteemide ja heitkoguste seire ettevalmistamine, rakendamine ja edendamine;
- b) omamaiste ja rahvusvaheliste süsinikuturgude edendamine;
- c) taastuvenergia ja selle arendamisega seotud raamistike, poliitika ja meetmete ettevalmistamine, rakendamine ja edendamine, sealhulgas vähese süsinikuheitega tehnoloogia, kestliku bioenergia ja biokütuste ning kestliku transpordi edendamise vahendid;

- d) kliimakerksuse edendamine;
- e) energiatõhususe ja vähese heitega tehnoloogiate edendamine ja toetamine, sealhulgas tehnosiirde kaudu vastastikku kokkulepitud tingimustel ja suutlikkuse suurendamise kaudu, võttes arvesse Pariisi kokkulepet ja Montreali protokolli Kigalis 15. oktoobril 2016 tehtud Kigali muudatust (edaspidi „Kigali muudatus“); ning
- f) osoonikihti kahandavate ainete järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise ja fluorosüsivesinike järkjärgulise vähendamise toetamine Montreali protokolli Kigali muudatuse kohaselt, rakendades selleks meetmeid nende ainete tootmise ja tarbimise ning nendega kauplemise kontrollimiseks, võttes kasutusele keskkonnasõbralikke alternatiive, ajakohastades ohutus- ja muid asjakohaseid standardeid ning tõkestades ebaseaduslikku kauplemist protokolli alusel reguleeritavate ainetega.

ARTIKKEL 15.9

Kaubandus ja elurikkus

1. Lepinguosalisel tunnistavad elurikkuse kaitse ja säästva kasutamise tagamise tähtsust ning kaubanduse rolli nende eesmärkide saavutamisel kooskõlas bioloogilise mitmekesisuse konventsiooniga, selle Kunmingi-Montreali üleilmse elurikkuse raamistikuga, mis võeti vastu 19. detsembril 2022 Montrealis, bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni geneetilistele ressurssidele juurdepääsu ja nende kasutamisest saadava tulu õiglase ja erapooletu jaotamise Nagoya protokolliga, mis võeti vastu 29. oktoobril 2010 Nagoyas (edaspidi „Nagoya protokoll“), ohustatud looduslike looma- ja taimeliikidega rahvusvahelise kauplemise konventsiooniga, mis sõlmiti 3. märtsil 1973 Washingtonis (edaspidi „CITES“), ja muude asjakohaste rahvusvaheliste õigusaktidega, mille osalised nad on, ning nende alusel vastu võetud otsustega.
2. Lepinguosalisel kinnitavad, et oluline on tagada looduslike liikidega kauplemise seaduslikkus ja kestlikkus, nagu seda CITESi alusel reguleeritakse ja hõlbustatakse, ning tunnistavad, et ebaseaduslik kauplemine õõnestab jõupingutusi, mida tehakse nende loodusvarade säilitamiseks ja kestlikuks majandamiseks, ning et sellel on negatiivne majanduslik, sotsiaalne ja keskkonnamõju.

3. Lõike 1 kohaselt teeb kumbki lepinguosaline järgmist:
- a) võtab vastu ja rakendab asjakohaseid tulemuslikke meetmeid, mis on kooskõlas tema kohustustega, mis tulenevad rahvusvahelistest lepingutest, mille osaline ta on, et võidelda ebaseadusliku looduslike liikidega kaubitsemise vastu, sealhulgas vajaduse korral seoses kolmandate riikidega, näiteks järelevalve- ja täitemeetmeid, tasakaalustatud ja erapooletuid teadvustuskampaaniaid ja muid algatusi;
 - b) edendab CITESi lisades loetletud looma- ja taimeliikide pikaajalist kaitset ja säästvat kasutamist ning muude liikide lisamist CITESi lisadesse, kui nende liikide kaitsestaatust peetakse rahvusvahelise kaubanduse tõttu ohustatuks, ning teeb pingutusi, et vaadata need loetelud perioodiliselt üle, mille tulemusena võidakse anda soovitus muuta CITESi lisasid, et need kajastaksid rahvusvaheliselt kaubeldavate liikide kaitsevajadusi õigesti;
 - c) edendab ja soodustab kauplemist toodetega, mis on saadud bioloogiliste ressursside säästva kasutamise teel ja elurikkust säilitaval viisil või mis aitavad sellele kaasa, nagu on ette nähtud asjakohastes rahvusvahelistes lepingutes, mille osaline ta on;
 - d) võtab meetmeid, et tagada elurikkuse kaitse ja säästev kasutamine kooskõlas üleilmse elurikkuse raamistikuga; ning

- e) kehtestab asjakohased, tulemuslikud ja proportsionaalsed meetmed, et tagada eelneva täiel teadmisel antud nõusoleku ning geneetiliste ressursside ja nendega seotud teadmiste kasutamisest saadud tulu õiglase ja erapooletu jaotamise põhimõtete järgimine.

4. Lepinguosaliselised tegutsevad ühiselt selle nimel, et tugevdada oma koostööd käesoleva artikliga hõlmatud küsimuste kaubandusaspektide valdkonnas kahepoolset ja piirkondlikul tasandil ning asjakohastel juhtudel rahvusvahelistel foorumitel, sealhulgas bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni ja CITESi raames. See koostöö võib hõlmata muu hulgas järgmist:

- a) teabevahetus teise lepinguosalisega selliste algatuste ja heade tavade teemal, mis käsitlevad kauplemist bioloogiliste ressursside säästvast kasutamisest saadud toodete ja teenustega elurikkuse säilitamise eesmärgil, näiteks strateegiad, poliitilised algatused, programmid, tegevuskavad ja tarbijate teadlikkuse suurendamise kampaaniad;
- b) elurikkuse kaitse ja säästev kasutamine kaubanduse kontekstis, sealhulgas looduskapitali ja ökosüsteemi arvepidamise meetodite arendamine ja rakendamine, ökosüsteemide ja nende teenuste ning nendega seotud majandushoobade väärtuse hindamine;
- c) looduslike liikidega kaubitsemise tõkestamine, sealhulgas algatuste kaudu, mille eesmärk on vähendada nõudlust ebaseaduslike looduslikest liikidest valmistatud toodete järele, ning teabevahetuse ja koostöö tõhustamise algatuste kaudu;
- d) juurdepääs geneetilistele ressurssidele ning nende kasutamisest saadava tulu õiglane ja erapooletu jaotamine kooskõlas Nagoya protokolliga, sealhulgas meetmete kaudu, millega käsitletakse olukordi, kus kohaldatavaid õigusakte ja regulatiivseid nõudeid ei täideta; ning

- e) suuremate rahaliste vahendite tagamine ja omamaiste ressursside mobiliseerimine, et rakendada riiklikke elurikkuse strateegiaid ja tegevuskavasid kooskõlas üleilmse elurikkuse raamistiku 19. eesmärgiga.

ARTIKKEL 15.10

Puidu- ja puittootekaubandus ning kestlik metsamajandamine

1. Lepinguosalisel tunnistavad metsakaitse ja kestliku metsamajandamise tähtsust lepinguosaliste majanduslike, keskkondlike ja sotsiaalsete eesmärkide saavutamisel ning kaubanduse, sealhulgas puidu- ja puittootekaubanduse rolli selle eesmärgi saavutamisel.
2. Lõiget 1 silmas pidades teeb kumbki lepinguosaline järgmist:
 - a) rakendab meetmeid, et võidelda ebaseadusliku metsaraie ja sellega seotud kaubanduse vastu, sealhulgas vajaduse korral seoses kolmandate riikidega;
 - b) soodustab metsade kaitset ja kestlikku metsamajandust ning sellise puidu ja selliste puittoodetega kauplemist ja nende tarbimist, mis on üles töötatud, järgides vastavalt kas liidu või Indoneesia õigusnorme, eelkõige rakendades tulemuslikult 30. septembril 2013 Brüsselis sõlmitud Euroopa Liidu ja Indoneesia Vabariigi vahelist vabatahtlikku partnerluslepingut, milles käsitletakse metsaõigusnormide täitmise järelevalvet, metsahaldust ja Euroopa Liitu toodavate puittoodetega kauplemist, ning teostades selle üle järelevalvet; ning

- c) vahetab teise lepinguosalisega teavet kaubandusalaste algatuste kohta, mis käsitlevad kestlikku metsamajandamist, metsakaitset ja metsahaldust, ning teeb koostööd, et maksimeerida oma vastastikust huvi pakkuvate poliitikameetmete mõju ja vastastikust täiendavust.
3. Lepinguosalised teevad koostööd kahepoolisel ja piirkondlikul tasandil ning rahvusvahelistel foorumitel küsimustes, mis käsitlevad kaubandust ja metsakaitset, ebaseadusliku metsaraie vastast võitlust ning kestlikku metsamajandust, et minimeerida raadamist ja metsade seisundi halvenemist.
4. Tunnistades, et raadamine on üks globaalse soojenemise ja elurikkuse vähenemise põhjustajaid, vahetavad lepinguosalised teadmisi ja kogemusi selle kohta, kuidas soodustada selliste toodete tarbimist ja nendega kauplemist, mis on pärit raadamisega mitte seotud tarneahelatest.

ARTIKKEL 15.11

Kaubandus ja mere bioloogiliste ressursside säästev majandamine ning vesiviljelus

1. Lepinguosalised tunnistavad, et tähtis on tagada mere bioloogiliste ressursside ja nende ökosüsteemide kaitse ja kestlik majandamine viisil, mis on kooskõlas majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnavalase kasu saavutamise, samuti edendada vastutustundlikke ja kestlikke vesiviljelus- ja kalandustooteid, mis on vabad ebaseaduslikust, teatamata ja reguleerimata kalapüügist (edaspidi „ETR-kalapüük“), ning tunnustavad kaubanduse rolli nende eesmärkide saavutamisel.

2. Lepinguosalised tunnustavad jõupingutusi ja meetmeid, mida lepinguosalised on ETR-kalapüügi vastu võitlemiseks juba rakendanud, tuletades meelde artiklis 15.5 sätestatud kohustust.
3. Lõike 1 kohaselt teeb kumbki lepinguosaline järgmist:
 - a) rakendab pikaajalisi mere bioloogiliste ressursside kaitse ja majandamise ning kestliku kasutamise meetmeid, nagu on määratletud ÜRO mereõiguse konventsioonis ja muudes ÜRO ning ÜRO Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni (edaspidi „FAO“) õigusaktides, milles käsitletakse neid küsimusi¹;
 - b) tegutseb kooskõlas põhimõtetega, mis on sätestatud ÜRO mereõiguse konventsioonis, 4. augustil 1995 New Yorgis vastu võetud ÜRO mereõiguse konventsiooni piirialade kalavarude ja pika rändega kalavarude kaitset ja majandamist käsitlevate sätete rakenduskokkuleppes, 31. oktoobri 1995. aasta resolutsiooniga 4/95 vastu võetud FAO vastutustundliku kalapüügi juhendis ning 22. novembril 2009 Roomas sõlmitud FAO kokkuleppes sadamariigi võetavate meetmete kohta ebaseadusliku, teatamata ja reguleerimata kalapüügi vältimiseks, ärahoidmiseks ja lõpetamiseks, ning edendab nende aktide eesmärkide järgimist, samuti edendab kooskõla 24. novembril 1993 Roomas vastu võetud FAO kokkuleppe, millega ergutatakse avamerekalalaevu täitma rahvusvahelisi kaitse- ja majandamiseskirju, peamiste eesmärkidega;

¹ÜRO 10. detsembri 1982. aasta mereõiguse konventsiooni piirialade kalavarude ja pika rändega kalavarude kaitset ja majandamist käsitlevate sätete 1995. aasta rakenduskokkulepe, FAO 2009. aasta kokkulepe sadamariigi meetmete kohta ebaseadusliku, teatamata ja reguleerimata kalapüügi vältimiseks, ärahoidmiseks ja lõpetamiseks.

- c) teeb aktiivset koostööd selliste piirkondlike kalavarude majandamise organisatsioonide (edaspidi „piirkondlikud kalandusorganisatsioonid“) töös, milles ta on liige, vaatleja või organisatsiooniväline koostöö tegija, eesmärgiga tagada mere bioloogiliste ressursside ja merekeskkonna kestlik kasutamine, majandamine ja kaitse, sealhulgas vastuvõetud otsuste, resolutsioonide ning kaitse- ja majandamismeetmete tulemusliku rakendamise kaudu;
- d) rakendab tulemuslikke meetmeid, et võidelda ETR-kalapüügi vastu ning välistada ETR-kalapüügist saadud toodete import oma territooriumile kooskõlas WTO eeskirjade ja muude asjakohaste rahvusvaheliste õigusaktidega, ning teeb sel eesmärgil teise lepinguosalisega koostööd, sealhulgas hõlbustades teabevahetust; ning
- e) edendab kestliku ja vastutustundliku vesiviljeluse arengut, võttes arvesse selle sektori majanduslikke, sotsiaalseid ja keskkonnaaspekte, sealhulgas pidades silmas FAO vastutustundliku kalapüügi juhendis sisalduvate eesmärkide ja põhimõtete rakendamist.

4. Lepinguosalised tegutsevad ühiselt selle nimel, et tugevdada oma koostööd käesoleva artikliga hõlmatud küsimuste kaubandusaspektide valdkonnas kahepoolisel ja piirkondlikul tasandil ning asjakohastel juhtudel rahvusvahelistel foorumitel, sealhulgas WTOs, FAOs, piirkondlikes kalandusorganisatsioonides ja muude selle valdkonna mitmepoolsete instrumentide raames. Selle koostööga püütakse saavutada järgmisi eesmärke:

- a) kestlike kalapüügi- ja vesiviljelustavade edendamine;

- b) kestlike kalandustoodetega kauplemise ning kestlikult majandatud kalandusest ja vesiviljelusest pärit kala ja mereandidega kauplemise hõlbustamine; ning
- c) kalavarude tõhus majandamine, sealhulgas seoses kalandustegevuse seire ja inspekteerimise meetmetega; lepinguosaliste otsuse kohaselt võib sellise koostöö hulka kuuluda tegevus kalanduse inspekteerimise või elektrooniliste seire- ja aruandlussüsteemide rakendamise alal, näiteks heade tavade vahetamise või tehnilise abi ja suutlikkuse suurendamise kaudu kooskõlas 17. peatükiga „Majanduskoostöö ja suutlikkuse suurendamine“.

ARTIKKEL 15.12

Kestlikku arengut toetav kaubandus ja investeerimine

1. Lepinguosalised kinnitavad oma tahet suurendada kaubanduse ja investeringute rolli kestliku majandus-, sotsiaal- ja keskkonnaarengu edendamisel.
2. Lepinguosalised tunnistavad, et kestlikkuskavad või -standardid või muud vabatahtlikud algatused võivad aidata saavutada ja säilitada majandusarengu, keskkonnakaitse ja sotsiaalse arengu kõrget taset ning täiendada riigisiseseid reguleerivaid meetmeid.
3. Lepinguosalised tulevad meelde oma vastavaid keskkonnakaupadega seotud kohustusi, mis tulenevad artiklist 2.5.

4. Lepinguosaliselised tulevad meelde oma vastavaid keskkonnateenuste ja töötleva tööstusega seotud kohustusi, mis tulenevad 8. peatükist „Investeeringute ja teenuskaubanduse liberaliseerimine“.
5. Lõike 1 alusel edendab ja hõlbustab kumbki lepinguosaline järgmiste kaupade ja teenustega kauplemist ning neisse investeerimist:
- a) keskkonnakaubad ja -teenused, mis on eriti olulised kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise seisukohast, sealhulgas selliste poliitikaraamistike väljatöötamise kaudu, mis soodustavad juurdepääsu rahastamisele ja parima saadaoleva tehnoloogia kasutuselevõttu;
 - b) kaubad, mis aitavad parandada sotsiaalseid tingimusi, ning
 - c) kaubad, mille suhtes kehtivad usutavad, läbipaistvad, faktilised ja mitteeksitavad kestlikkuse tagamise kavad, nagu õiglase ja eetilise kaubanduse kavad ning ökomärgised.
6. Lepinguosaliselised teevad käesoleva artikliga hõlmatud küsimustes koostööd kahepoolsel ja piirkondlikul tasandil ning rahvusvahelistel foorumitel, muu hulgas teabe ja parimate tavade vahetamise ning väljatöö kaudu. See koostöö võib hõlmata muu hulgas järgmist:
- a) kaubandus- ja investeerimiseeskirjade mõju töö- ja keskkonnavalastele õigusnormidele ja standarditele, samuti töö- ja keskkonnaeeskirjade mõju kaubandusele ja investeeringutele, sealhulgas kestliku arengu strateegiate ja poliitika väljatöötamisele;

- b) usutavate, läbipaistvate, faktiliste ja mitteeksitavate kestlikkuse tagamise kavade kasutuselevõtu soodustamine, teadlikkuse suurendamise meetmete ja teavitamise edendamine ning üldsuse harimise kampaaniate edendamine, võttes arvesse ettevõtjate, eelkõige VKEde finants- ja tegevuskulusid; ning
- c) teabe ja kogemuste vahetamine kaubandusega seotud aspektide kohta, mis puudutavad rohemajanduskasvu strateegia ja poliitika määratlemist ja rakendamist, sealhulgas (kuid mitte ainult) kestlikku tootmist ja tarbimist, kliimamuutuste leevendamist ja kliimamuutustega kohanemist ning keskkonnahoidlikku tehnoloogiat.

ARTIKKEL 15.13

Kaubandus ja vastutustundlik ärikäitumine

1. Lepinguosalised tunnistavad vastutustundliku ärikäitumise, ettevõtte ühiskondliku vastutuse tavade ning tarneahela vastutustundliku juhtimise tähtsust ja kaubanduse rolli nende eesmärkide taotlemisel.

2. Lõike 1 kohaselt teeb kumbki lepinguosaline järgmist:
- a) edendab sidusust ettevõtja sotsiaalse vastutuse ja vastutustundliku ettevõtluse ning oma õigusnormide ja poliitika vahel, pakkudes toetavat poliitikaraamistikku, mis julgustab ettevõtjaid võtma kasutusele asjakohaseid tavasid, võttes arvesse kohalikke vajadusi ja olusid; ning
 - b) toetab selliste asjakohaste rahvusvaheliste õigusaktide kasutamist nagu ILO kolmepoolne deklaratsioon hargmaiste ettevõtete ja sotsiaalpoliitika põhimõtete kohta, mis võeti vastu novembris 1977 Genfis, ÜRO algatus Global Compact, ÜRO äritegevuse ja inimõiguste juhtpõhimõtted, mille ÜRO Inimõiguste Nõukogu kinnitas 16. juuni 2011. aasta resolutsiooniga 17/4, ning OECD suunised hargmaistele ettevõtetele, sealhulgas vajaduse korral rahvusvahelised sektoriomased suunised¹.
3. Lepinguosalised töötavad üheskoos, et tugevdada oma koostööd käesoleva artikliga hõlmatud küsimuste kaubandusaspektide valdkonnas kahepoolisel ja piirkondlikul tasandil ning asjakohastel juhtudel rahvusvahelistel foorumitel, muu hulgas teabe ja parimate tavade vahetamise, väljatöö, koolitus- ja haridustoimingute, suutlikkuse suurendamise ja tehnilise nõu kaudu.

¹Näiteks OECD-FAO suunised vastutustundlike põllumajanduslike tarneahelate kohta, OECD hoolsuskohustuse suunised konflikti- ja riskipiirkondadest pärit mineraalide vastutustundlike tarneahelate kohta ja nende lisad, OECD hoolsuskohustuse suunised sidusrühmade sisulise kaasamise kohta kaevandussektoris, OECD hoolsuskohustuse suunised vastutustundlike tarneahelate kohta rõiva- ja jalatsisektoris, põllumajandus- ja toidusüsteemidesse tehtavate vastutustundlike investeeringute põhimõtted ning vabatahtlikud suunised maaomandi, kalavarude ja metsade vastutustundliku majandamise kohta riikliku toiduga kindlustatuse kontekstis.

B JAGU

KOOSTÖÖ KAUBANDUSEGA SEOTUD REGULATIIVSETE KESTLIKKUSNÕUETE VALDKONNAS JA MUUDES KESTLIKKUSE KÜSIMUSTES

ARTIKKEL 15.14

Eesmärgid

1. Selleks et veelgi paremini realiseerida eeliseid, mis tulenevad lepinguosaliste poolt kaubanduse ja kestliku arengu valdkonnas võetud kohustustest, ning maksimeerida käesoleva lepingu potentsiaali haarata kinni majanduslikest võimalustest, mida pakub suurem kestlikkus, et toetada kummagi lepinguosalise omamaiseid kasvu ja arengu eesmärke ja prioriteete, kohustuvad lepinguosaliselised toetama stabiilset ja prognoositavat kaubanduskeskkonda, sealhulgas tehes koostööd regulatiivsete kestlikkusnõuete rakendamisel, mis võivad mõjutada nende vahelist kaubandust (edaspidi „kaubandusega seotud regulatiivsed kestlikkusnõuded“). Lepinguosaliselised rõhutavad, et kooskõlas WTO õigusega peaksid kaubandusega seotud regulatiivsed kestlikkusnõuded olema proportsionaalsed, mittediskrimineerivad ja neid tuleks rakendada läbipaistval viisil.

2. Lepinguosalised tunnistavad suutlikkuse suurendamise ning tehnoloogia-, finants- ja muude ressursside alase koostöö tähtsust, et hõlbustada kaubandusega seotud regulatiivsete kestlikkusnõuete tulemuslikku rakendamist.

ARTIKKEL 15.15

Põhimõtted

1. Käesoleva lepingu jõustumisel alustavad lepinguosalised täiendavaid arutelusid ja kehtestavad rea meetmeid ja koostöötoiminguid, et toetada oma käesolevast peatükist tulenevate kohustuste tõhusat täitmist.

2. Lepinguosalised leiavad, et käesolev leping pakub sobivat platvormi dialoogiks ja koostööks, et edendada kestlikku majanduskasvu, tuginedes oma vastavatele strateegiatele, poliitikameetmetele ja prioriteetidele ning võttes arvesse oma arengutaset.

3. Lepinguosalised teevad koostööd, et suurendada väikepõllumajandustootjatelt, ühistutelt ja kohalikelt kogukondadelt kestlikult ja kooskõlas kummagi lepinguosalise õigusega saadud toodete turulepääsuvõimalusi. Lepinguosalised tunnustavad nende osalejate rolli kestliku arengu saavutamisel ja rõhutavad, kui oluline on austada kohalike kogukondade kollektiivseid maaõigusi kooskõlas kummagi lepinguosalise õigusnormide ja asjakohaste rahvusvaheliste kohustustega.

ARTIKKEL 15.16

Turulepääsu hõlbustamine

1. Lepinguosalised lepivad kokku, et arutavad komitee raames erimeetmeid ja algatusi artiklis 15.13 sätestatud eesmärgi saavutamiseks. Nende meetmete ja algatuste hulka kuulub selliste turulepääsu võimaluste kindlakstegemine, mis on vajalikud kestlikult saadud või toodetud toodete ekspordi ergutamiseks, ning meetmed ja algatused, millega kiirendatakse ja hõlbustakse nende toodetega kauplemist lepinguosaliste vahel, sealhulgas järgmise kaudu:
 - a) teabevahetus ja koostöö, et edendada kaubanduse ja kestlikkuse eesmärkide vastastikust toetavust, sealhulgas vajaduse korral koostöö kaudu usutavate, läbipaistvate, faktiliste ja mitteeksitavate kestlikkuse tagamise kavade, jälgitavussüsteemide ja nõuetele vastavuse toetamise valdkonnas; selles kontekstis kinnitavad lepinguosalised, et on tähtis toetada tootjaid ja eksportijaid, sealhulgas VKEsid selles, et nad osaleksid käesoleva lepingu kohastes kaubanduse ja kestlikkuse alastes jõupingutustes ja saaksid neist kasu;
 - b) tegevused ja meetmed, millega suurendatakse selliste kaupadega kauplemist, mis aitavad parandada sotsiaalseid tingimusi ja keskkonnakaitset, näiteks kaubad ja teenused, mis aitavad kaasa ressursitõhusale, vähese süsinikuheitega või ringmajandusele, või kaubad, mille suhtes kohaldatakse usaldatavaid, läbipaistvaid, faktilisi ja mitteeksitavaid kestlikkuse tagamise kavasid ja mehhanisme; selliste meetmete hulka võivad vajaduse korral kuuluda turulepääsu parandamise meetmed, tehniline abi, suutlikkuse suurendamine ja kaubanduse hõlbustamine;

c) komitee:

- i) alustab ühe lepinguosalise põhjendatud ettepaneku alusel kiiresti arutelusid ühe või mõlema lepinguosalise kaupade ja teenuste üle, mis aitavad olulisel määral saavutada kestlikkuseesmärke prioriteetsetes majandussektorites ja -valdkondades, eelkõige põllumajanduses, metsanduses, kalanduses, taastuvenergias, aga ka keskkonnateenustes ja keskkonnakaupade tootmisega seotud teenustes, et suurendada käesoleva lepingu kohase kaubanduse potentsiaali kestliku majanduskasvu ja arengu alal;
- ii) arutab ja lepib kokku, millised majandussektorid ja -valdkonnad on prioriteetsed, ja püüab seejärel leppida kokku nende sektorite ja valdkondade asjakohaste kaupade ja teenuste loetelus ning määrab nende kaupade ja teenustega kauplemise edendamiseks vajaduse korral kolme aasta jooksul alates käesoleva lepingu jõustumisest kindlaks käesoleva lepingu kohased lisastiimulid, nagu tariifne sooduskohtlemine, teenuste ja investeeringute soodustingimused, tehniline abi ja suutlikkuse suurendamine, välja arvatud juhul, kui sellega jõutakse lõpule varem või kui seda tehakse muu tähtja jooksul, milles komitee on kokku leppinud; ning
- iii) võib otsustada esitada selles küsimuses soovitus kaubanduskomiteele, kes võib otsustada, kas käesoleva lõike punkti c alapunkti ii kohaseid lisastiimuleid on vaja; kui kaubanduskomitee lepib kokku lisastiimulites, mis nõuaksid käesoleva lepingu muutmist, kohaldatakse vastavalt 2. peatükis „Võrdne kohtlemine ja kaupade turulepääs“, 8. peatükis „Investeeringute ja teenuskaubanduse liberaliseerimine“ või 24. peatükis „Institutsioonilised sätted“ sätestatud asjakohaseid menetlusi.

2. Komitee vaatab meetmed ja algatused, mida võib lõike 1 alusel rakendada, lepinguosalise ettepanekul läbi.

C JAGU

HORISONTAALSED SÄTTED JA INSTITUTSIOONILINE KORRALDUS

ARTIKKEL 15.17

Teaduslik ja tehniline teave

1. Kui lepinguosaline kehtestab või rakendab meetmeid, mille eesmärk on kaitsta keskkonda või töötingimusi ning mis võivad mõjutada kaubandust või investeeringuid, võtab ta arvesse kättesaadavat teaduslikku ja tehnilist teavet ning asjakohaseid rahvusvahelisi standardeid, suuniseid või soovitusi, välja arvatud juhul, kui sellistele rahvusvahelistele standarditele, suunistele või soovitustele tuginemine oleks ebaotstarbekas või ebasobiv.

2. Lepinguosalised tõdevad, et juhul, kui esineb oht tekitada keskkonnale või tööohutusele ja töötervishoiule tõsist või pöördumatut kahju, ei kasutata täieliku teadusliku kindluse puudumist põhjusena, miks sellise kahju ärahoidmise ettevaatusabinõud edasi lükatakse. Sellised abinõud peaksid olema proportsionaalsed, mittediskrimineerivad ja neid tuleks rakendada läbipaistvalt kooskõlas WTO õigusega.

ARTIKKEL 15.18

Läbipaistvus

1. Lepinguosalised tunnistavad, et tähtis on rakendada läbipaistvuseeskirju ja häid reguleerimistavasid vastavalt 19. peatükile „Head reguleerimistavad“ ja 20. peatükile „Läbipaistvus“, eelkõige norme, mis annavad isikutele mõistliku võimaluse esitada lepinguosalise vastavate eeskirjade ja menetluste kohaselt oma seisukohti järgmistes küsimustes:

- a) meetmed, sealhulgas õigusnormid, mille eesmärk on kaitsta keskkonda ja töötingimusi ning mis võivad mõjutada kaubandust või investeeringuid; ning
- b) kaubandus- või investeerimismeetmed, sealhulgas õigusnormid, mis võivad mõjutada keskkonnakaitset või töötingimusi.

2. Kumbki lepinguosaline võtab nõuetekohaselt arvesse isikute teateid ja arvamusi käesoleva peatükiga seotud küsimustes, sealhulgas seonduva koostöötegevuse kindlaksmääramisel ja rakendamisel, ning võib kaasata selliseid sidusrühmi tihedamalt sellesse tegevusse.
3. Kumbki lepinguosaline võib jagada selliseid teateid ja arvamusi artikli 24.7 kohaselt loodud sisenõuanderühmadega ning informeerida teist lepinguosalist artikli 15.20 lõike 3 kohaselt loodud kontaktpunkti kaudu, kui ta peab seda asjakohaseks.

ARTIKKEL 15.19

Kestlikule arengule avalduva mõju läbivaatamine

Lepinguosalised kohustuvad vaatama üheskoos või eraldi läbi käesoleva lepingu rakendamise majandusliku, keskkondliku ja sotsiaalse mõju ning jälgima ja hindama seda oma vastava poliitika, tavade, osalusprotsesside ja institutsioonide kaudu. Lepinguosalised teevad seda ka komitee kaudu, eelkõige vahetades teavet ja kogemusi kaubanduse kestlikkusele avalduva mõju hindamise meetodite ja näitajate kohta.

ARTIKKEL 15.20

Kaubanduse ja kestliku majanduskasvu komitee selle erikoosseisus

15. peatüki „Kaubandus ning kestlik majanduskasv ja areng“ jaoks

ja protokollid jaoks, mis käsitleb võimalusi toetada

käesoleva lepinguga rohkem kestliku palmiõliga kauplemist, ning kontaktpunktid

1. Käesolev artikkel täiendab ja täpsustab artiklit 24.4.
2. Komitee moodustatakse artikli 24.4 alusel.
3. Komiteel on järgmised ülesanded:
 - a) hõlbustada, jälgida ja kontrollida käesoleva peatüki rakendamist;
 - b) täita artikli 22.14 lõike 3 punktis b osutatud ülesandeid;
 - c) aidata kaasa kaubanduskomitee tööle käesoleva peatükiga hõlmatud küsimustes, sealhulgas seoses teemadega, mida arutatakse artikli 24.2 lõike 4 alusel moodustatud kodanikuühiskonna foorumiga ja artikli 24.7 alusel moodustatud sisenõuanderühmadega; ning
 - d) arutada muid käesoleva peatükiga seotud küsimusi vastavalt lepinguosaliste kokkuleppele.

4. Ühe kuu jooksul pärast käesoleva lepingu jõustumist määrab kumbki lepinguosaline oma valitsuses kontaktpunkti, et hõlbustada lepinguosaliste vahel teabevahetust ja tegevuse koordineerimist kõigis käesoleva peatükiga seotud küsimustes. Kumbki lepinguosaline teatab teisele lepinguosalisele oma kontaktpunkti kontaktandmed ja kõik muudatused neis andmetes.

ARTIKKEL 15.21

Kahepoolne regulatiivne dialoog

1. Lepinguosalisel tuleb teha 19. peatüki „Head reguleerimistavad“, 20. peatüki „Läbipaistvus“ ja 21. peatüki „Kahepoolse dialoogi mehhanism“ eesmärged ning kinnitavad veel kord, et on tähtis suurendada oma regulatiivse keskkonna läbipaistvust ja prognoositavust, sealhulgas meetmete väljatöötamisel ja rakendamisel käesoleva peatükiga hõlmatud küsimustes.
2. Kui lepinguosalisel vahetavad teavet oma meetmete kohta, mis on seotud käesoleva peatükiga hõlmatud küsimustega, või arutavad neid meetmeid ja teevad nende alal koostööd, kasutavad nad 21. peatüki „Kahepoolse dialoogi mehhanism“ alusel sisse seatud dialoogi vastavalt järgmistele tingimustele:
 - a) teave, mille lepinguosalisel esitavad käesoleva peatükiga hõlmatud küsimusi käsitlevate meetmete kohta vastavalt artiklile 21.2, võib sisaldada teavet, mis esitatakse lepinguosalise taotlusel või omal algatusel, kui lepinguosaline peab seda asjakohaseks;

- b) kumbki lepinguosaline võib taotleda dialoogi teise lepinguosalise asjakohaste meetmete ülesehituse, rakendamise või kohaldamise üle;
- c) dialoogi pidades püüavad lepinguosaliselised saavutada mõlemale poolele vastuvõetavaid tulemusi, näiteks jõuda ühisele seisukohale meetme suhtes, vahetada asjakohast teavet, selgitada taotluse esitanud lepinguosalise väljendatud võimalikke muresid, jõuda võimaluse korral vastastikku rahuldava tulemuseni, võttes arvesse kõiki välja pakutud lahendusi, eelkõige neid, mis võivad toetada käesoleva lepingu eesmäärke, sealhulgas kaubanduse hõlbustamist, ja selle rakendamist; ning
- d) kui lepinguosaliselised ei lepi kokku teisiti, peetakse käesoleva peatükiga hõlmatud küsimusi käsitlevate meetmete teemal dialoogi komitee raames, ilma et see piiraks muude käesoleva lepingu alusel loodud institutsiooniliste organite pädevust küsimust arutada, kui lepinguosaliselised selles kokku lepivad; komitee võib vajaduse korral kokku leppida kaubanduskomiteele soovitude andmises.

ARTIKKEL 15.22

Küsimuse lahendamine enne vaidluste lahendamise menetlust

1. Käesolevast peatükist tulenevates küsimustes tekkinud lahkavuste või probleemide korral võib lepinguosaline paluda teiselt lepinguosaliselt küsimuse arutamist komitees, saates teise lepinguosalise kontaktpunktile kirjaliku taotluse. Taotluse saanud lepinguosalise kontaktpunkt teatab kaubanduskomiteele igast sellisest taotlusest.
2. Lõikes 1 osutatud kirjaliku taotluse saamisel alustab komitee viivitamata heas usus arutelusid. Lepinguosalisel teevad kõik endast oleneva, et jõuda küsimuses ühisele arusaamale ja leida vastastikku rahuldav lahendus.
3. Arutelud loetakse lõppenuks 30 päeva möödumisel lõikes 1 osutatud kirjaliku taotluse kättesaamisest, välja arvatud juhul, kui need viiakse lõpule varem. Selliste arutelude kestel võib komitee igal ajal otsustada vastavalt artikli 24.4 lõikele 5 esitada kaubanduskomiteele selles küsimuses soovitus vastavalt artikli 24.4 lõikele 5.
4. Kui komitee ei jõua vastastikku rahuldava lahenduseni, võib lepinguosaline 30 päeva jooksul alates komitees peetud arutelude lõpetamise kuupäevast alata käesoleva peatüki tõlgendamise ja kohaldamisega seotud vaidluste lahendamiseks 22. peatüki „Vaidluste lahendamine“ kohase menetluse.

5. Artikli 24.2 lõike 1 punkti d kohaste ülesannete täitmisel võib kaubanduskomitee igal ajal otsida asjakohaseid viise ja meetodeid käesoleva peatükiga hõlmatud valdkondades tekkida võivate erimeelsuste ärahoidmiseks või vaidluste lahendamiseks.

16. PEATÜKK

KESTLIKUD TOIDUSÜSTEEMID

ARTIKKEL 16.1

Eesmärk

1. Tunnistades, et on tähtis tugevdada poliitikameetmeid ja määrata kindlaks programmid, mis aitavad kaasa kestlike, kaasavate, tervislike ja vastupidavate toidusüsteemide arendamisele, on käesoleva peatüki eesmärk seada sisse koostöö, et teha ühiselt jõupingutusi, et kumbki lepinguosaline saaks minna üle kestlikele toidusüsteemidele.
2. Käesolev peatükk ei piira lepinguosaliste õigusi, mis tulenevad käesoleva lepingu muudest toidusüsteemide või kestlikkust käsitlevatest peatükkidest, eelkõige 6. peatükist „Sanitaar- ja fütosanitaarmedid“, 7. peatükist „Tehnilised kaubandustõkked“ ja 15. peatükist „Kaubandus ning kestlik majanduskasv ja areng“.

ARTIKKEL 16.2

Kohaldamisala

1. Käesolevat peatükki kohaldatakse lepinguosaliste koostöö suhtes, mille eesmärk on teha ühiseid jõupingutusi, et arendada välja nende vastavad toidusüsteemid ja tagada nende kestlikkus.
2. Käesolev peatükk sisaldab sätteid, mis on seotud koostööga kestlike toidusüsteemide konkreetsetes aspektides, nagu on sätestatud artiklites 16.4 ja 16.5.

ARTIKKEL 16.3

Määratlus

1. Lepinguosalised tunnistavad, et kestlike toidusüsteemide kontseptsioon ja määratlus on riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil arenemas ning et praegu ei ole ükski kontseptsioon ega määratlus domineeriv. Käesoleva peatüki kohaldamisel jagavad lepinguosalised arusaama, et „kestlik toidusüsteem“ tähendab toidusüsteemi, mis tagab kõigile toidujulgeoleku ja toitumise kindlustatuse viisil, millega püütakse toetada majanduslikke, sotsiaalseid ja keskkonnavalaseid aluseid, selleks et tulevaste põlvkondade toidujulgeolek ja toitumise kindlustatus ei satuks ohtu.

2. Ilma et see piiraks lepinguosaliste vastavate õigusnormide ja riigisiseste tavade kohaldamist, võivad kestlikel toidusüsteemidel olla järgmised omadused:

- a) toidutootmise kestlikkus;
- b) toidu töötlemise, jaotamise ja turustamise kestlikkus;
- c) toidu tarbimise kestlikkus, sealhulgas tervislik toitumine; ning
- d) toidukao ja toidu raiskamise vähendamine.

ARTIKKEL 16.4

Toidutootmise, toidu töötlemise, turustamise ja tarbimise kestlikkus
ning toidukao ja toidu raiskamise vähendamine

1. Võttes arvesse oma vastavaid prioriteete ja olusid, püüavad lepinguosaliselised teha koostööd, et suurendada oma toidusüsteemide kestlikkust ja vastupanuvõimet, tehes järgmist:

- a) tagada kestlik toidutootmine, edendades keemiliste pestitsiidide ja väetiste säästvat kasutamist, näiteks vähendades nende kasutamist ja leevendades nende kahjulikku mõju toiduahelas, kui see on asjakohane ja vastab lepinguosaliste olude ja agronoomiliste tingimuste erinevustele;

- b) minimeerida toidutootmise võimalikku keskkonna- ja kliimamõju, et toetada üleminekut kestlikumale toidutootmisele, mis aitab vähendada toidusüsteemidega seotud kasvuhoonegaaside heidet, suurendada süsiniku sidujaid ja pöörata tagasi elurikkuse vähenemine;
- c) töötada välja erandolukorra plaanid, et tagada toiduga kindlustatus kriiside ajal;
- d) edendada toidu kestlikku töötlemist, transporti, hulgimüüki, jaemüüki ja kestlikke toitlustusteenuseid;
- e) edendada tervisliku ja kestliku toitumise kasutuselevõttu;
- f) teha pingutusi toiduohutuse poliitika väljatöötamiseks; ning
- g) hoida ära ja vähendada toidukadu ja toidu raiskamist, võttes arvesse ÜRO kestliku arengu eesmärki 12.3.

2. Lõikes 1 osutatud lepinguosaliste koostöö hulka võib kuuluda teadus- ja innovatsioonikoostöö ning asjakohase kättesaadava teabe, eksperditeadmiste ja kogemuste vahetamine.

ARTIKKEL 16.5

Koostöömeetmed

1. Et tegelda valdkondadega, mis on kestlike toidusüsteemide seisukohast olulised, on vaja koostöömeetmeid, millega veelgi hõlbustada artiklis 16.1 sätestatud eesmärgi saavutamist. Seepärast teevad lepinguosaliselised kestlike toidusüsteemide valdkonnas täiendavat koostööd, sealhulgas toiduohutuse, põllumajanduse ja toidutootmisega seotud pettuste vastase võitluse, antimikroobikumiresistentsuse ja loomade heaolu valdkonnas.
2. Lepinguosalised vahetavad teavet oma vastavate tavade ja kogemuste kohta lõikes 1 osutatud valdkondades.
3. Lepinguosaliste koostöö hulka võib kuuluda teadus- ja innovatsioonikoostöö ning lõikes 1 osutatud valdkondades teaduspõhiste eksperditeadmiste vahetamine.

ARTIKKEL 16.6

Tegevuskava

1. Käesoleva peatüki eesmärkide saavutamiseks ja selle rakendamise tulemuste jälgimiseks kehtestavad lepinguosaliselised käesolevas peatükis osutatud valdkondades igal aastal tegevuskava.

2. Kui lepinguosalised ei ole kokku leppinud teisiti, toimub lõikes 1 osutatud tegevuskava koostamise järelevalve kooskõlas artikliga 17.5 ning selles jälgitakse iga selles sisalduva meetme eesmärgi ja vahe-eesmärgi.

ARTIKKEL 16.7

Kaubanduse ja kestliku majanduskasvu komitee selle erikoosseisus

16. peatüki „Kestlikud toidusüsteemid“ jaoks

1. Käesolev artikkel täiendab ja täpsustab artiklit 24.4.
2. Kaubanduse ja kestliku majanduskasvu komitee selle erikoosseisus 16. peatüki „Kestlikud toidusüsteemid“ jaoks (käesolevas peatükis edaspidi „komitee“) vastutab käesoleva peatüki tulemusliku rakendamise ja toimimise eest.
3. Komitee võib käesoleva peatükiga seoses määrata kindlaks koostööprioriteete ja kehtestada nende prioriteetide rakendamiseks tööplaan.

ARTIKKEL 16.8

Koostöö kahepoolsetel, mitmepoolsetel või rahvusvahelistel foorumitel

1. Lepinguosaliselised teevad koostööd käesoleva peatüki rakendamisega seotud ühist huvi pakkuvate küsimuste käsitlemiseks, võttes arvesse kummagi lepinguosalise prioriteete ja olusid.
2. Lepinguosaliste koostöö võib toimuda kahepoolsetel või mitmepoolsetel ja rahvusvahelistel foorumitel.

ARTIKKEL 16.9

Täiendavad sätted

1. Komitee kehtestab reeglid oma koosolekutel osalejate võimalike huvide konfliktide leevendamiseks.
2. Käesoleva peatüki kohaldamine ei piira lepinguosaliste seisukohti asjaomastel foorumitel käiva töö või seal peetavate läbirääkimiste suhtes.
3. Lepinguosaliselised vastutavad käesoleva peatüki alusel toimuva tegevuse eest ning see ei mõjuta nende vastavate asutuste sõltumatust reeglite kehtestamisel ja võimalike huvide konfliktide leevendamisel.

4. Austades täielikult lepinguosaliste reguleerimisõigust, ei tõlgendata ühtki käesoleva peatüki sätet nii, nagu kohustaks see lepinguosalist:

- a) muutma oma impordinõudeid;
- b) kalduma kõrvale oma sisemistest reguleerivate meetmete ettevalmistamise ja vastuvõtmise menetlustest;
- c) võtma meetmeid, mis kahjustaksid või takistaksid lepinguosalise avaliku poliitika eesmärgi saavutamiseks vajalike reguleerivate meetmete õigeaegset vastuvõtmist; või
- d) võtma vastu mis tahes konkreetset reguleerivat meetet.

ARTIKKEL 16.10

Vaidluste lahendamise korra kohaldamata jätmine

Käesoleva peatüki suhtes ei kohaldata 22. peatükki „Vaidluste lahendamine“.

17. PEATÜKK

MAJANDUSKOOSTÖÖ JA SUUTLIKKUSE SUURENDAMINE

ARTIKKEL 17.1

Aluspõhimõtted

1. Lepinguosalised tunnistavad käesoleva lepingu alusel tehtava majanduskoostöö tähtsust ja edendavad koostööd vastastikust huvi pakkuvates valdkondades, võttes arvesse lepinguosaliste erinevat arengutaset ja suutlikkust.
2. Majanduskoostöö soodustab kaasavat kestlikku arengut ja aitab saavutada kestliku arengu tegevuskava 2030 eesmärgi. Lepinguosalised tunnistavad majanduskoostöö tähtsust käesoleva lepingu rakendamise toetamisel, et maksimeerida kasu, mis sellest mõlemale lepinguosalisele tuleneb, ja süvendada nende lõimitust ülemaailmsetesse väärtusahelatesse.
3. Lepinguosalised teevad koostööd vastastikust huvi pakkuvates valdkondades, et saavutada vastastikust kasu. Lepinguosalised julgustavad asjaomaseid sidusrühmi osalema käesoleva lepingu alusel majanduskoostöö rakendamises ja suutlikkuse suurendamises.

4. Lepinguosaliselised teevad oma vastavate õigusnormide kohaselt majanduskoostööd ja suurendavad suutlikkust olemasolevas institutsioonilises ja õigusraamistikus, mis on sätestatud raamlepingus. Lepinguosaliselised püüavad võimaluse korral minimeerida käimasolevate tegevuste ja ressursikasutuse dubleerimist, eelkõige muude kaubandus- ja majanduskoostöö programmide raames.

ARTIKKEL 17.2

Kohaldamisala

Käesolevas peatükis on sätestatud käesoleva lepingu alusel toimuva majanduskoostöö ja suutlikkuse suurendamise aluspõhimõtted ja tegevussuunised.

ARTIKKEL 17.3

Seos teiste peatükkidega

Käesolevat peatükki kohaldatakse kõigi sätete suhtes, mis sisalduvad käesoleva lepingu muudes peatükkides ja käsitlevad lepinguosaliste koostööd, kui ei ole sätestatud teisiti. Käesoleva peatüki kohaldamine ei piira selliste sätete kohaldamist, mis sisalduvad käesoleva lepingu muudes peatükkides ja käsitlevad lepinguosaliste koostööd.

ARTIKKEL 17.4

Koostöö ulatus ja vormid

1. Majanduskoostöö ja suutlikkuse suurendamine hõlmavad tegevust vastastikust huvi pakkuvates valdkondades ning neid viiakse ellu lepinguosaliste vahel kokku lepitud vormis.
2. Selliste koostöövormide hulka võib kuuluda järgmine:
 - a) tehniline abi;
 - b) väljaõpe;
 - c) andmete ja teabe vahetamine;
 - d) seminarid ja õpikojad;
 - e) parimate tavade jagamine;
 - f) uuringud;
 - g) teadus ja innovatsioon;
 - h) kaubandus- ja investeerimisvõimaluste teadvustamine; ning

- i) muud koostöövormid, milles lepinguosaliselised võivad kokku leppida.
3. Lepinguosaliselised on ühel meelel, et koostöö võib keskenduda järgmistele valdkondadele:
- a) kaubandusaspektid, mis on seotud järgmistele valdkondadega: põllumajandus; kalandus, meresaadused ja vesiviljelus; töötlev tööstus;
 - b) valdkonnad, mis on seotud käesoleva lepingu konkreetsete peatükkidega, sealhulgas järgmistega:
 - i) 2. peatükk „Võrdne kohtlemine ja kaupade turulepääs“;
 - ii) 3. peatükk „Päritolureeglid ja -menetlused“;
 - iii) 4. peatükk „Toll ja kaubanduse lihtsustamine“;
 - iv) 5. peatükk „Sanitaar- ja füto-sanitaarmed“;
 - v) 6. peatükk „Tehnilised kaubandustõkked“;
 - vi) 8. peatükk „Investeeringute ja teenuskaubanduse liberaliseerimine“;
 - vii) 10. peatükk „Digikaubandus“;

- viii) 11. peatükk „Riigihanked“;
 - ix) 12. peatükk „Intellektuaalomand“;
 - x) 13. peatükk „Konkurents“;
 - xi) 14. peatükk „Energia ja toorained“;
 - xii) 15. peatükk „Kaubandus ning kestlik majanduskasv ja areng“;
 - xiii) 16. peatükk „Kestlikud toidusüsteemid“; ning
 - xiv) 18. peatükk „Väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted“;
- c) muud valdkonnad, milles lepinguosalised ühiselt kokku lepivad.

ARTIKKEL 17.5

Tööprogramm

1. Käesoleva peatüki rakendamiseks koostab artikli 24.4 alusel moodustatud kaubanduse ja kestliku majanduskasvu komitee selle erikoosseisus 17. peatüki „Majanduskoostöö ja suutlikkuse suurendamine“ jaoks (käesolevas peatükis edaspidi „komitee“) iga-aastase tööprogrammi, mida kasutatakse juhendmaterjalina, et sõnastada ettepanekuid majanduskoostöö ja suutlikkuse suurendamise tegevuste kohta.
2. Tööprogramm peab olema kooskõlas artiklis 17.1 sätestatud põhimõtetega ja põhinema lepinguosaliste esitatud ettepanekutel prioriteetsete koostöövaldkondade kohta. Sellised ettepanekud võivad sisaldada ka viiteid koostöövormidele, eesmärkidele ja nende rakendamiseks vajalikele tehnilistele kontaktpunktidele.

ARTIKKEL 17.6

Majanduskoostöö ja suutlikkuse suurendamise ressursid

1. Lepinguosalised püüavad teha kättesaadavaks käesoleva peatüki rakendamiseks vajalikud ressursid.

2. Käesoleva peatüki kohaseks majanduskoostööks ja suutlikkuse suurendamiseks eraldatakse ressursse vastavalt lepinguosaliste kokkuleppele.

ARTIKKEL 17.7

Institutsiooniline korraldus

1. Käesolev artikkel täiendab ja täpsustab artiklit 24.4.
2. Komitee vastutab käesoleva peatüki tulemusliku rakendamise ja toimimise eest. Et täita oma ülesandeid, mis tulenevad käesolevast peatükist, võib komitee pidada erikoosolekuid.
3. Käesoleva peatüki puhul on komitee ülesanded järgmised:
 - a) kehtestada artiklis 17.5 osutatud iga-aastane tööprogramm; esimene tööprogramm kehtestatakse ühe aasta jooksul alates käesoleva lepingu jõustumise kuupäevast;
 - b) jälgida käesoleva peatüki alusel tehtavat koostööd ja vaadata see üle, et tagada selle tulemuslik rakendamine ja toetada selle ettenähtud eesmärkide saavutamist;
 - c) vahetada teavet kõigi käesoleva peatükiga seotud asjakohaste tegevuste kohta; ning

- d) arutada kõiki käesolevast peatükist tulenevaid küsimusi.

ARTIKKEL 17.8

Vaidluste lahendamise korra kohaldamata jätmine

Käesoleva peatüki suhtes ei kohaldata 22. peatükki „Vaidluste lahendamine“.

18. PEATÜKK

VÄIKESED JA KESKMISE SUURUSEGA ETTEVÕTTED

ARTIKKEL 18.1

Üldpõhimõtted

1. Lepinguosalised tunnistavad, et VKEd annavad märkimisväärse panuse kaubandusse, majanduskasvu, tööhõivesse ja innovatsiooni. Lepinguosalised püüavad toetada VKEde kasvu ja arengut, suurendades nende võimet kasutada käesoleva lepinguga loodavaid võimalusi ja neist kasu saada.

2. Lepinguosalised tunnistavad kaubanduslase teabe kättesaadavuse ja läbipaistvuspõhimõtete tähtsust VKEde rahvusvahelisse kaubandusse kaasamise hõlbustamise jaoks. Samuti tunnistavad nad, et lisaks käesoleva peatüki sätetele on käesolevas lepingus muid sätteid, millega püütakse tihendada lepinguosaliste koostööd VKEde küsimustes või küsimustes, mis võivad muul viisil olla VKEdele eriti kasulikud. Selline koostöö toimub kooskõlas 17. peatükiga „Majanduskoostöö ja suutlikkuse suurendamine“.

ARTIKKEL 18.2

Teabe jagamine

1. Kumbki lepinguosaline loob või säilitab omaenda avalikult kättesaadava veebisaidi, mis sisaldab teavet käesoleva lepingu kohta, sealhulgas:
 - a) käesoleva lepingu kokkuvõtet; ning
 - b) VKEdele suunatud teavet, mis sisaldab:
 - i) käesoleva lepingu nende sätete kirjeldust, mida lepinguosaline peab mõlema lepinguosalise VKEde jaoks oluliseks; ning
 - ii) võimalikku lisateavet, mis võiks lepinguosalise arvates olla kasulik VKEde jaoks, kes on huvitatud käesoleva lepingu pakutavate võimaluste kasutamisest.

2. Kumbki lepinguosaline paneb lõikes 1 osutatud veebisaidile järgmised lingid:
 - a) link käesoleva lepingu tekstile, sealhulgas selle kõigile lisadele, eelkõige tariifitabelitele ja tootepõhistele päritolureeglitele;
 - b) link teise lepinguosalise vastavale veebisaidile; ning
 - c) lingid oma selliste valitsusasutuste ja muude asjakohaste üksuste veebisaitidele, kes annavad lepinguosalise arvates kasulikku teavet isikutele, kes on huvitatud kauplemisest või äritegevusest selle lepinguosalise territooriumil.
3. Kumbki lepinguosaline lisab lõikes 1 osutatud veebisaidile lingi oma asutuste veebisaitidele, kus antakse teavet järgmise kohta:
 - a) impordi-, ekspordi- ja transiidieeskirjad ning impordi-, ekspordi- ja transiidiprotseduuride kirjeldus, milles antakse teavet vajalike praktiliste sammude kohta, ning vormid, dokumendid ja muu teave, mida on vaja kõnealuse lepinguosalise tolliterritooriumile importimiseks, sealt eksportimiseks või seda läbivaks transiidiks;
 - b) õigusnormid ja menetlused, mis käsitlevad intellektuaalomandi õigusi, sealhulgas geograafilisi tähiseid;

- c) tehnilised normid, sealhulgas vajaduse korral kohustuslikud vastavushindamismenetlused, tehnilistes normides viitamiseks või nendega seoses kasutamiseks valitud või kavandatud standardite pealkirjad ja viited nendele standarditele, samuti lingid vastavushindamisasutuste loeteludele, kui vastavushindamine kolmanda isiku poolt on kohustuslik;
- d) impordi ja ekspordiga seotud sanitaar- ja fütosanitaarmedetmed;
- e) riigihanke-eeskirjad, andmebaas, mis sisaldab riigihanketeateid ja muud asjakohast teavet riigihankevõimaluste kohta;
- f) ettevõtte registreerimise menetlused;
- g) impordi või ekspordi suhtes või sellega seoses kohaldatavate tolli- ja muude maksude määrad;
- h) valitsusasutuste poolt või nende huvides impordi, ekspordi ja transiidi suhtes või nendega seoses kehtestatud tasud ja lõivud;
- i) tollimaksude tagastamine, tollimaksude edasilükkamine või muud liiki meetmed tollimaksude vähendamiseks, tagasimaksmiseks või nende kohaldamisest loobumiseks;
- j) toodete tollialase klassifitseerimise või tolliväärtuse määramise eeskirjad; ning
- k) muu teave, mis võib lepinguosalise arvates VKEdele abiks olla.

4. Kumbki lepinguosaline esitab lõikes 1 osutatud veebisaidil lingi andmebaasile, milles saab tariifinomenklatuuri koodi alusel elektrooniliselt otsinguid teha ja mis sisaldab järgmist teavet tema turule pääsemise kohta:

- a) tollimaksumäärad ja kvoodid, sealhulgas enamsoodustusrežiimi tollimaksumäärad, enamsoodustusrežiimiga hõlmamata riikide määrad ning soodusmäärad ja tariifikvoodid;
- b) aktsiisid;
- c) maksud (sealhulgas käibemaks, impordi tulumaks või luksuskaupade müügimaks);
- d) päritolureeglid;
- e) muud tariifsed meetmed;
- f) impordiprotseduurideks vajalik teave; ning
- g) mittetariifsete meetmete või eeskirjadega seotud teave.

5. Kumbki lepinguosaline ajakohastab lõigetes 1–4 osutatud teavet ja linke regulaarselt või teise lepinguosalise taotluse korral, et tagada nende ajakohasus ja täpsus.

6. Kumbki lepinguosaline tagab, et käesolevas artiklis sätestatud teave esitatakse VKEde jaoks kergesti kasutataval kujul. Kumbki lepinguosaline püüab teha selle teabe kättesaadavaks inglise keeles.

7. Lepinguosaline ei kehtesta kummagi lepinguosalise ühelegi isikule tasu juurdepääsu eest lõigete 1–4 kohaselt pakutavale teabele.

ARTIKKEL 18.3

VKEde kontaktpunktid

1. Käesoleva lepingu jõustumisel määrab kumbki lepinguosaline ühe või mitu kontaktpunkti, kes tegelevad käesoleva peatüki rakendamisega (käesolevas peatükis edaspidi „VKEde kontaktpunkt“), ja teatab teisele lepinguosalisele selle VKEde kontaktpunkti kontaktandmed. Kumbki lepinguosaline teatab teisele lepinguosalisele viivitamata kõnealuste kontaktandmete muutumisest.

2. VKEde kontaktpunktid:

a) tagavad, et käesoleva lepingu rakendamisel võetakse arvesse VKEde vajadusi, et mõlema lepinguosalise VKEd saaksid kasu uutest võimalustest, mis tulenevad käesolevast lepingust;

- b) kaaluvad võimalusi, kuidas tugevdada lepinguosaliste koostööd VKEde jaoks olulistes küsimustes, et suurendada VKEde kaubandus- ja investeerimisvõimalusi;
- c) teevad kindlaks viisid, kuidas lepinguosaliste VKEd saavad kasutada uusi võimalusi, mis tulenevad käesolevast lepingust, ja vahetavad selle kohta teavet;
- d) jälgivad ja tagavad, et artiklis 18.2 osutatud teave on ajakohane ja VKEde jaoks asjakohane;
- e) käsitlevad VKEde jaoks olulisi küsimusi, mis on seotud käesoleva lepingu rakendamisega, sealhulgas:
 - i) vahetavad teavet, et aidata kaubanduskomiteel täita tema ülesannet jälgida ja rakendada käesoleva lepingu aspekte, mis on seotud VKEdega;
 - ii) abistavad teisi käesoleva lepingu alusel moodustatud komiteesid, kontaktpunkte ja töörühmi, sealhulgas neid, mis tegelevad sätetega, mis käsitlevad regulatiivset koostööd, regulatiivset sidusust ja mittetariifseid küsimusi, ning osalevad vastavalt vajadusele nende töös VKEdele huvi pakkuvate küsimuste kindlakstegemisel ja kaalumisel, et parandada VKEde võimet osaleda lepinguosalistevahelises kaubanduses ja investeerimises;
- f) annavad korrapäraselt aru oma tegevusest, sealhulgas esitavad kas üheskoos või eraldi kaubanduskomiteele arutamiseks ettepanekuid;

- g) arutavad vastavalt lepinguosaliste kokkuleppele muid käesolevast lepingust tulenevaid küsimusi, mis on seotud VKEdega; ning
 - h) tulevad kokku vastastikusel kokkuleppel, ja kui see on asjakohane, siis kord aastas, ning teevad oma tööd lepinguosaliste määratud sidekanalite kaudu, mille hulka võivad kuuluda e-post, videokonverentsid või muud vahendid.
3. Iga VKEde kontaktpunkt võib soovitada lisateavet, mille teine lepinguosaline võib lisada oma veebisaitidele, et need püsiksid artikliga 18.2 kooskõlas.
4. VKEde kontaktpunktid võivad oma käesolevast peatükist tulenevat tööd tehes püüda vajaduse korral teha koostööd ekspertide ja välisorganisatsioonidega.

ARTIKKEL 18.4

Vaidluste lahendamise korra kohaldamata jätmine

Käesoleva peatüki suhtes ei kohaldata 22. peatükki „Vaidluste lahendamine“.

19. Peatükk

HEA REGULEERIMISTAVA

ARTIKKEL 19.1

Üldpõhimõtted

1. Kumbki lepinguosaline võib vabalt kindlaks määrata oma lähenemisviisi käesoleva lepingu kohastele headele reguleerimistavadele kooskõlas oma õigusraamistiku, tavade ning oma õigusraamistiku aluseks olevate aluspõhimõtetega, sealhulgas ettevaatuspõhimõttega.
2. Ühtki käesoleva peatüki sätet ei tõlgendata nii, nagu kohustaks see lepinguosalist:
 - a) kalduma kõrvale oma sisemistest reguleerivate meetmete ettevalmistamise ja vastuvõtmise menetlustest;
 - b) võtma meetmeid, mis kahjustaksid või takistaksid reguleerivate meetmete õigeaegset vastuvõtmist lepinguosalise avaliku poliitika eesmärkide saavutamiseks, või
 - c) saavutama mingit konkreetset regulatiivset tulemust.

3. Käesolevat peatükki ei kohaldata liidu liikmesriikide reguleerivate asutuste ega nende reguleerivate meetmete, tavade või lähenemisviiside suhtes.
4. Käesolevat peatükki ei kohaldata Indoneesia provintside, regentkondade ja omavalitsuste reguleerivate asutuste ega nende reguleerivate meetmete, tavade või lähenemisviiside suhtes.

ARTIKKEL 19.2

Mõisted

Käesolevas peatükis kasutatakse järgmisi mõisteid:

- a) „reguleeriv asutus“ –
- i) liidu puhul: Euroopa Komisjon ning
 - ii) Indoneesia puhul: Indoneesia keskvalitsus.
- b) „reguleerivad meetmed“ –
- i) liidu puhul:
 - A) Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 288 ette nähtud määrused ja direktiivid ning

B) rakendusaktid ja delegeeritud õigusaktid, nagu on sätestatud vastavalt ELi toimimise lepingu artiklites 290 ja 291,

ii) Indoneesia puhul:

A) õigusaktid;

B) valitsuse määrused; ning

C) presidendi määrused ja ministrite määrused niivõrd, kuivõrd seadustega on sellised meetmed volitatud.

ARTIKKEL 19.3

Kohaldamisala

Käesolevat peatükki kohaldatakse reguleerivate asutuste reguleerivate meetmete suhtes käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustes.

ARTIKKEL 19.4

Reguleerivate meetmete väljatöötamise sisemine kooskõlastamine

Kumbki lepinguosaline säilitab oma reguleerivate asutuste ettevalmistavate meetmete suhtes sisemised kooskõlastamisprotsessid või -mehhanismid. Nende protsesside ja mehhanismide eesmärk peaks muu hulgas olema:

- a) edendada head reguleerimistava, sealhulgas sellist, mis on sätestatud käesolevas peatükis;
- b) teha kindlaks ja hoida ära lepinguosalise reguleerivate meetmete vaheline tarbetu dubleerimine ja vastuolulised nõuded;
- c) tagada rahvusvahelise kaubanduse ja investeerimisega seotud kohustuste täitmine ning
- d) võtta paremini arvesse ettevalmistatavate reguleerivate meetmete mõju, sealhulgas VKEdele.

ARTIKKEL 19.5

Reguleerimisprotsessid ja -mehhanismid

Kumbki lepinguosaline teeb üldsusele kättesaadavaks nende protsesside ja mehhanismide kirjeldused, mida tema reguleeriv asutus kasutab reguleerivate meetmete ettevalmistamiseks, hindamiseks või läbivaatamiseks. Nendes kirjeldustes viidatakse asjakohastele suunistele, eeskirjadele või menetlustele, sealhulgas nendele, mis hõlmavad üldsusele kättesaadavaid võimalusi esitada märkusi.

ARTIKKEL 19.6

Varajane teave kavandatud reguleerivate meetmete kohta

1. Kumbki lepinguosaline teeb vähemalt kord aastas üldsusele kättesaadavaks loetelu kavandatud olulistest reguleerivatest meetmetest, mis tema reguleeriv asutus võtab mõistliku eelduse kohaselt vastu aasta jooksul.
2. Iga lõikes 1 osutatud loetellu kantud olulise reguleeriva meetme kohta peaks kumbki pool tegema üldsusele võimalikult varakult kättesaadavaks järgmise teabe:
 - a) meetme kohaldamisala ja eesmärkide lühikirjelduse ning

- b) meetme vastuvõtmise hinnangulise ajakava, sealhulgas avaliku konsultatsiooni võimalused.

ARTIKKEL 19.7

Avalik konsultatsioon

1. Olulise reguleeriva meetme ettevalmistamisel teeb kumbki lepinguosaline, vajaduse korral kooskõlas oma vastavate normide ja menetlustega, järgmist:
 - a) avaldab reguleerimismeetmete eelnõud või konsultatsioonidokumendid, kus on ettevalmistatavate reguleerimismeetmete kohta esitatud piisavalt üksikasjalik teave, et kõik isikud saaksid hinnata, kas ja kuidas kõnealused meetmed nende huve oluliselt mõjutavad;
 - b) pakub igale isikule mittediskrimineerival viisil piisavaid võimalusi märkuste esitamiseks ning
 - c) võtab esitatud märkusi arvesse, kui need on konsultatsiooni seisukohast asjakohased.
2. Lepinguosalise reguleeriv asutus peaks kasutama elektroonilisi sidevahendeid ning võtma eesmärgiks asjakohase ja võimaluse korral elektroonilise portaali haldamise, et jagada teavet ja võtta vastu märkusi avalike konsultatsioonide kohta.

3. Kummagi lepinguosalise reguleeriv asutus püüab teha üldsusele kättesaadavaks konsultatsioonide tulemuste kokkuvõtte ja teeb üldsusele kättesaadavaks kõik asjakohased märkused, välja arvatud ulatuses, mis on vajalik konfidentsiaalse teabe kaitsmiseks või isikuandmete või sobimatu sisu varjamiseks.

ARTIKKEL 19.8

Mõju hindamine

1. Kummagi lepinguosalise reguleeriv asutus kinnitab oma kavatsust viia kooskõlas oma vastavate eeskirjade ja menetlustega läbi tema poolt ettevalmistatavate oluliste reguleerivate meetmete mõju hindamise.
2. Mõju hindamise läbiviimisel kehtestab ja säilitab kummagi lepinguosalise reguleeriv asutus protsessid ja mehhanismid, mis soodustavad järgmiste tegurite arvessevõtmist:
 - a) vajadus reguleeriva meetme järele, sealhulgas selle probleemi laad ja olulisus, mida soovitakse reguleeriva meetmega lahendada;
 - b) teostatavad ja asjakohased reguleerivad, ja võimalust mööda, mittereguleerivad alternatiivid, sealhulgas võimalus küsimust mitte reguleerida, kui see on asjakohane, mis aitaksid saavutada lepinguosalise avaliku poliitika eesmäärke;

- c) kõnealuste alternatiivide potentsiaalne sotsiaalne, majanduslik ja keskkonnamõju, kui see on võimalik ja asjakohane, sealhulgas nende mõju rahvusvahelisele kaubandusele ja investeeringutele ning väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele, ning
 - d) kaalutavate valikuvõimaluste seosed asjaomaste rahvusvaheliste standarditega, kui need on olemas, sealhulgas asjakohasel juhul võimalike lahknevuste põhjused.
3. Reguleeriva asutuse poolt reguleeriva meetme kohta tehtud mõjuhinnangu puhul koostab kumbki lepinguosaline lõpparuande, milles kirjeldatakse üksikasjalikult tegureid, mida ta on hindamisel arvesse võtnud, ja asjakohased järeldused. Aruanne tehakse üldsusele võimalust mööda kättesaadavaks hiljemalt ajaks, kui üldsusele tehakse kättesaadavaks sellega seotud reguleeriv meede.

ARTIKKEL 19.9

Tagasiulatuv hindamine

1. Lepinguosalise reguleeriv asutus rakendab protsesse või mehhanisme jõustunud reguleerimismeetmete tagasiulatuvaks hindamiseks.
2. Tagasiulatava hindamise läbiviimisel kaalub lepinguosalise reguleeriv asutus muu hulgas, kas on võimalusi avaliku poliitika eesmärkide tõhusamaks saavutamiseks ja tarbetu regulatiivse koormuse vähendamiseks, sealhulgas VKEde suhtes.

3. Kumbki lepinguosaline teeb sellise tagasiulatuva hindamise plaanid ja tulemused üldsusele kättesaadavaks.

ARTIKKEL 19.10

Reguleerivate meetmete register

Kumbki lepinguosaline tagab, et kehtivad reguleerivad meetmed avaldatakse selleks määratud registris, milles on määratletud regulatiivsed meetmed teemade kaupa ning mis on üldsusele kättesaadav vabalt juurdepääsetaval veebisaidil. Veebisait peaks võimaldama otsida reguleerivaid meetmeid teksti ja sõna järgi. Kumbki pool ajakohastab oma registrit korrapäraselt.

ARTIKKEL 19.11

Häid reguleerimistavasid käsitleva teabe vahetamine

Pooled seavad eesmärgi vahetada teavet käesolevas peatükis sätestatud heade reguleerimistavade kohta.

ARTIKKEL 19.12

Vaidluste lahendamise korra kohaldamata jätmine

Käesoleva peatüki suhtes ei kohaldata 22. peatükki „Vaidluste lahendamine“.

20. Peatükk

LÄBIPAISTVUS

ARTIKKEL 20.1

Eesmärk

1. Tunnistades mõju, mida kummagi lepinguosalise regulatiivne keskkond võib avaldada lepinguosaliste vahelisele kaubandusele ja investeerimisele, seavad lepinguosalised eesmärgi tagada ettevõtjatele, eelkõige VKEdele, prognoositav regulatiivne keskkond ja tõhusad menetlused.
2. Kinnitades veel kord oma vastavaid WTO asutamislepingust tulenevaid kohustusi, selgitavad lepinguosalised üldkohaldatavaid meetmeid ning näevad kõnealuste meetmetega seoses ette läbipaistvuse, konsulteerimise ja parema haldamise tõhusama korralduse.

ARTIKKEL 20.2

Mõisted

Käesolevas peatükis kasutatakse järgmisi mõisteid:

- a) „haldusotsus“ – õigusliku tagajärjega otsus või meede, mida konkreetsel juhul kohaldatakse konkreetse isiku, kauba või teenuse suhtes ja mis hõlmab otsuse tegemata jätmist või meetme võtmata jätmist, nagu on sätestatud lepinguosalise õiguses ja õigussüsteemis, ning
- b) „üldkohaldatavad meetmed“ – üldkohaldatavad õigusaktid, määrused, otsused, menetlused ja haldusotsused, millel võib olla mõju käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustele.

ARTIKKEL 20.3

Avaldamine

Lepinguosaline tagab, et käesoleva lepinguga hõlmatud küsimusi puudutav üldkohaldatav meede:

- a) avaldatakse viivitamata ametlikult määratud kanali kaudu ja võimaluse korral elektrooniliselt või tehakse muul viisil kättesaadavaks nii, et igaüks saaks sellega tutvuda;
- b) on varustatud selgitusega meetme eesmärgi ja põhjuste kohta ning
- c) jätab meetmete avaldamise ja jõustumise vahele võimaluse korral piisavalt aega, välja arvatud juhul, kui see ei ole võimalik olukorra kiireloomulisuse tõttu; käesolevat sätet ei kohaldata kohtu- ega haldusotsuste suhtes.

ARTIKKEL 20.4

Päringud

1. Kumbki lepinguosaline kehtestab või säilitab vastavalt olemasolevatele ressurssidele asjakohased mehhanismid, mille raames vastatakse isikute päringutele õigusnormide kohta, mis on seotud käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustega.
2. Lepinguosalise taotluse korral annab teine lepinguosaline võimaluste piires viivitamata teavet ja vastab küsimustele kehtivate või kavandatavate õigusnormide kohta, mis on seotud käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustega, välja arvatud juhul, kui käesoleva lepingu mõne teise peatüki alusel on kehtestatud erimehhanism.

ARTIKKEL 20.5

Üldkohaldatavate meetmete haldamine

1. Kumbki lepinguosaline kohaldab oma üldkohaldatavaid meetmeid, mis on seotud käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustega, objektiivselt, erapooletult ja mõistlikult, võttes arvesse oma õigusnorme.

2. Lepinguosaline, kes kohaldab sellist meedet teise lepinguosalise isikute, kaupade ja teenuste suhtes:

- a) püüab teatada isikutele, keda haldusmenetlus otseselt mõjutab, mõistliku aja jooksul ja vastavalt oma õigusnormidele, millal menetlus algatatakse, sealhulgas kirjeldab menetluse laadi, teatab ameti, kus menetlus algatatakse, ja kirjeldab üldjoontes tekkinud vaidlusküsimusi, ning
- b) annab asjaomastele isikutele piisava võimaluse esitada faktilisi asjaolusid ja väiteid oma seisukohtade toetuseks enne lõpliku haldusotsuse tegemist, niivõrd, kui aeg, menetluse laad ja avalik huvi seda võimaldavad.

ARTIKKEL 20.6

Läbivaatamine ja edasikaebamine

1. Kumbki lepinguosaline asutab või säilitab kooskõlas oma õigusnormidega üldkohtud, vahekohtud või halduskohtud või kehtestab või jätab kehtima asjakohased menetlused käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustes tehtud haldusotsuste kiireks läbivaatamiseks ja vajaduse korral nende parandamiseks. Kumbki lepinguosaline tagab, et tema kohtud viivad edasikaebamis- või läbivaatamismenetluse läbi mittediskrimineerivalt ja erapooletult. Kõnealused kohtud peavad olema erapooletud ja sõltumatud haldussundi rakendavast asutusest ning neil ei tohi olla huvi küsimuse lahenduse vastu.

2. Lepinguosaline tagab, et lõikes 1 nimetatud menetluse osalistele antakse õigus saada:
- a) piisav võimalus toetada või kaitsta oma seisukohti ning
 - b) otsuse, mis põhineb tõenditel ja esitatud andmetel, või kui lepinguosalise õigusnormid seda nõuavad, siis haldusasutuse koostatud andmetel.
3. Kumbki lepinguosaline tagab, et haldussundi rakendav asutus täidab lõike 2 punktis b osutatud otsust, kui seda ei ole lepinguosalise õigusnormidega ette nähtud korras edasi kaevatud või uuesti läbivaatamisele suunatud.

ARTIKKEL 20.7

Seos teiste peatükkidega

Käesoleva peatüki sätted täiendavad käesoleva lepingu teistes peatükkides sätestatud erieeskirju.

KAHEPOOLSE DIALOOGI MEHCHANISM

ARTIKKEL 21.1

Kohaldamisala, eesmärk ja põhimõtted

1. Lepinguosalisel püüavad tõhustada kaubandus- ja investeerimissuhete huvi pakkuvates küsimustes koostööd ja dialoogi, et saavutada majandusarengu edendamise ühised eesmärgid ja maksimeerida käesoleva lepingu kohaste kahepoolsete suhete võimaluste kasutamist, sealhulgas konsensuse saavutamisele suunatud arutelude kaudu, hõlbustades vastastikku kasulikult viisil kahepoolset kaubandust ja investeringuid.
2. Lõike 1 kohaldamiseks luuakse kahepoolse dialoogi mehhanism, millega suurendada kummagi lepinguosalise regulatiivses keskkonnas läbipaistvust, prognoositavust ja koostööd, tuginedes 19. peatüki „Hea regulatiivne tava“ eesmärkidele ja põhimõtetele.
3. Dialoog ei dubleeri muid lepinguosaliste vahelisi aruteluvahendeid, sealhulgas teabevahetust ja tehnilisi konsultatsioone, mis on sätestatud käesoleva lepingu muudes peatükkides. Oma kaubandus- ja investeerimissuhetes huvi pakkuvate küsimuste käsitlemiseks võivad lepinguosalised valida ühiselt mis tahes sellise vahendi.

ARTIKKEL 21.2

Teabevahetus

1. Lepinguosaline võib artikli 24.6 kohaselt loodud CEPA kontaktpunktide kaudu esitada teisele lepinguosalisele taotluse saada teavet¹ teise lepinguosalise olemasolevate või tulevaste meetmete kohta, mida ta peab lepinguosalistevaheliste kahepoolsete kaubandus- või investeerimissuhete seisukohast oluliseks. Taotluse esitanud lepinguosaline esitab selles põhjendatud selgituse, milles on esitatud tema kaubandus- või investeerimiskaalutlused.
2. Kui lepinguosalisel ei ole kokku leppinud teisiti, vastab taotluse saanud lepinguosaline taotlusele 15 päeva² jooksul alates lõike 1 kohase taotluse saamisest. Lepinguosalisel võivad selle kohta teavet vahetada.
3. Lõike 2 kohane teabevahetus toimub eesmärgiga jõuda taotluses osutatud meetme või meetmete suhtes ühisele seisukohale. Teabevahetus võib toimuda näost näkku, kirjalikult, sealhulgas kirjalike küsimuste ja vastuste esitamise teel, või mis tahes muul viisil, milles lepinguosalisel on kokku leppinud. Kui lepinguosalisel ei ole kokku leppinud teisiti, ei tohi selline teabevahetus kesta kauem kui 30 päeva alates taotluse saanud lepinguosaliselt vastuse saamise kuupäevast.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et ükski käesoleva lõike säte ei kohusta lepinguosalist avalikustama teavet, eelnõusid või dokumente, mille ta on oma õigusnormide kohaselt konfidentsiaalseks liigitanud.

²Käesoleva peatüki kohaldamisel tähendab mõiste „päev“ tööpäeva.

ARTIKKEL 21.3

Järelarutelud

1. Kui artikli 21.2 kohane teabevahetus on toimunud ja artikli 21.2 lõikes 1 osutatud taotluse esitanud lepinguosalisel on kahtlusi, et selle alusel arutatav meede või arutatavad meetmed võivad põhjendamatult piirata kahepoolset kaubandust või investeeringuid, võib ta võtta teabevahetuse suhtes järelmeetmeid ja esitada ettepaneku pidada dialoogi, et saavutada vastastikku vastuvõetav tulemus.
2. Lõike 1 kohase dialoogi pidamiseks esitatud ettepanekus märgitakse ära huvipakkuv küsimus ning kaubanduse või investeeringutega seotud probleemid ning see võib sisaldada lahenduse ettepanekuid.
3. Lõike 1 kohase ettepaneku esitamine ei piira lepinguosaliste õigust vahetada täiendavalt teavet, küsida või esitada täiendavaid selgitusi asjaomase meetme või asjaomaste meetmete kohta või vajaduse korral muuta kavandatud lahendusi.

ARTIKKEL 21.4

Menetluslikud aspektid

1. Pärast artikli 21.3 kohase ettepaneku esitamist teevad lepinguosalised kõik endast oleneva, et saavutada vastastikku vastuvõetav tulemus, võttes arvesse artikli 21.3 lõikes 2 ja vajaduse korral artikli 21.3 lõikes 3 sätestatut.

2. Lepinguosaliselised alustavad artikli 21.3 lõike 1 kohast dialoogi heas usus näost-näkkukohtumistena või mis tahes sidevahendite kaudu, tehes seda põhjendamatu viivitusega ja lepinguosaliste vahel kokku lepitud aja jooksul.
3. Kui dialoogi peetakse näost näkku, toimub see vaheldumisi liidus ja Indoneesias, kui ei ole kokku lepitud teisiti.
4. Dialoogi peavad lepinguosaliste esindajad ja seda juhatavad ühiselt kummagi lepinguosalise esindaja.
5. Kui lepinguosaliselised ei ole kokku leppinud teisiti, allub dialoog käesoleva lepingu institutsioonilisele organile, kes vastutab arutlusel oleva meetme või arutlusel olevate meetmete sisu eest, ning vastavalt selle organi asjakohastele menetlustele. Kui arutlusel olev meede või arutlusel olevad meetmed ei kuulu ühegi käesoleva lepingu institutsioonilise organi pädevusse, peetakse dialoogi vastavalt käesolevas peatükis sätestatud asjakohasele menetlusele.
6. Lepinguosaliselised võivad kokku leppida, et kutsuvad dialoogi käigus toimuvatele koosolekutele oma asjaomased sidusrühmad, sealhulgas need, kes osalevad artikli 24.7 alusel loodud sisenõuanderühmades.
7. Lepinguosaliselised võivad igal ajal dialoogi käigus kokku leppida esindajate ajakava, koha ja koosseisu muutmises.

8. Lepinguosalised kaaluvad kõiki kavandatud lahendusi, eelkõige neid, mis toetaksid käesoleva lepingu eesmärke, sealhulgas kahepoolse kaubanduse hõlbustamist ja rakendamist, ning püüavad saavutada artikli 21.3 lõikes 1 osutatud vastastikku vastuvõetava tulemuse.

9. Mõlemale poolele vastuvõetava tulemuse võib vormistada kaubanduskomiteele esitatava soovitusena, mis võib hõlmata asjakohast käesoleva lepingu kohast koostööd või muid rakendusvorme, või mis tahes muul viisil, milles lepinguosalised kokku lepivad.

ARTIKKEL 21.5

Muud sätted

1. Meetme suhtes peetav dialoog ei sõltu sellest, kas meede on kooskõlas käesoleva lepinguga.
2. Käesolev peatükk ei piira 22. peatüki „Vaidluste lahendamine“ kohaldamist.
3. Lepinguosaline kasutab teise lepinguosalise poolt käesoleva peatüki alusel artiklite 21.2 ja 21.3 kohaselt esitatud teavet üksnes kõnealuse dialoogi eesmärgil.
4. Käesoleva peatüki kohaldamisel on kummagi lepinguosalise CEPA kontaktpunktid artikli 24.6 kohaselt loodud kontaktpunktid.

22. Peatükk

VAIDLUSTE LAHENDAMINE

A JAGU

EESMÄRK NING KOHALDAMISALA

ARTIKKEL 22.1

Eesmärk

Käesoleva peatüki eesmärk on luua tulemuslik ja tõhus mehhanism, et vältida ja lahendada lepinguosaliste vaidlusi käesoleva lepingu tõlgendamise ja kohaldamise üle ja leida võimaluse korral mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus.

ARTIKKEL 22.2

Kohaldamisala

1. Käesolevat peatükki kohaldatakse lepinguosalistevaheliste vaidluste suhtes, mis on seotud käesoleva lepingu sätete (edaspidi „hõlmatud sätted“) tõlgendamise ja kohaldamisega¹.
2. Hõlmatud sätted hõlmavad kõiki käesoleva lepingu sätteid, välja arvatud: 5. peatüki „Kaubanduse kaitsemeetmed“ A ja B jagu, 13. peatüki „Konkurents“ A ja B jagu, 16. peatükk „kestlikud toidusüsteemid“, 17. peatükk „Majanduskoostöö ja suutlikkuse suurendamine“, 18. peatükk „Väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad“ ning 19. peatükk „Hea reguleerimistava“.

ARTIKKEL 22.3

Mõisted

1. Käesolevas peatükis ja lisades 22-A „Vaidluste lahendamise kord“ ja 22-B „Vahekohtunike ja lepitajate tegevusjuhend“ sätestatud mõisteid:
 - a) „haldustöötajad“ – isikud, välja arvatud assistendid, kes töötavad vahekohtu liikme juhtimise ja kontrolli all;

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et kaebused, mis ei ole seotud rikkumistega, ei ole käesoleva lepingu alusel lubatud.

- b) „nõustaja“ – isik, kelle lepinguosaline on palganud nõustamiseks või abistamiseks seoses vahekohtumenetlusega;
- c) „assistent“ – isik, kes vahekohtuniku ametisse nimetamise tingimuste kohaselt ning vahekohtuniku juhtimise ja kontrolli all viib läbi uurimist või abistab seda vahekohtunikku;
- d) „kandidaat“ – isik, kelle nimi on artiklis 22.7 osutatud vahekohtu liikmete nimekirjas ja kelle puhul kaalutakse tema valimist vahekohtu liikmeks kooskõlas artikliga 22.6;
- e) „kaebuse esitanud lepinguosaline“ – lepinguosaline, kes taotleb vahekohtu moodustamist vastavalt artiklile 22.5;
- g) „vahendaja“ – isik, kes on vahendajaks valitud vastavalt artiklile 22.29;
- h) „vahekohus“ – artikli 22.6 kohaselt moodustatud vahekohus;
- i) „vahekohtunik“ – vahekohtu koosseisu kuuluv isik;
- j) „lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati“ – lepinguosaline, kes väidetavalt rikub hõlmatud sätteid, ning

- k) „lepinguosalise esindaja“ – töötaja või isik, kelle on ametisse nimetanud lepinguosalise ministeerium või valitsusasutus või mis tahes muu avalik-õiguslik üksus ning kes esindab lepinguosalist käesoleva lepinguga seotud vaidluses.

B JAGU

KONSULTATSIOONID

ARTIKKEL 22.4

Konsultatsioonid

1. Lepinguosalised püüavad lahendada kõik artiklis 22.2 „Kohaldamisala“ osutatud vaidlused omavahel heas usus toimuvate konsultatsioonide teel, eesmärgiga jõuda mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduseni.
2. Lepinguosaline esitab konsultatsioonide alustamiseks teisele lepinguosalisele kirjaliku taotluse, sh elektrooniliselt, märkides ära vaidlusaluse meetme ja need hõlmatud sätted, mida ta peab kohaldatavateks.

3. Lepinguosaline, kellele esitatakse taotlus konsultatsiooni algatamiseks, vastab taotlusele viivitamata, kuid mitte hiljem kui kümne päeva jooksul pärast selle saamise kuupäeva. Konsultatsioonid peetakse 30 päeva jooksul alates taotluse saamise kuupäevast ja need toimuvad selle lepinguosalise territooriumil, kellele konsultatsioonitaotlus esitati, välja arvatud juhul, kui lepinguosalised lepivad kokku teisiti. Konsultatsioonid loetakse lõppenuks 60 päeva möödudes taotluse edastamise kuupäevast või 15. peatükiga „Kaubandus ning kestlik majanduskasv ja areng“ seotud vaidluste puhul 90 päeva möödudes sellest kuupäevast, kui lepinguosalised ei lepi kokku konsultatsioonide jätkamises.
4. Konsultatsioonid küsimustes, mida konsultatsioone taotleb lepinguosaline peab kiireloomuliseks, sealhulgas kiiresti riknevate kaupade või hooajakaupade või -teenustega seotud küsimustes, peetakse 20 päeva jooksul alates taotluse saamise kuupäevast. Konsultatsioonid loetakse lõppenuks nimetatud 20 päeva möödudes, kui lepinguosalised ei lepi kokku konsultatsioonide jätkamises.
5. Konsultatsioonide käigus esitab kumbki lepinguosaline piisavalt faktilist teavet, mis võimaldab põhjalikult uurida, kuidas kõnealune meede võib mõjutada käesoleva lepingu või sanitaarmedetmete kokkuleppe kohaldamist. Kumbki lepinguosaline püüab kaasata oma pädevate ametiasutuste töötajad, kellel on eriteadmised küsimuses, mille üle konsultatsioone peetakse.

6. Kui vaidlus puudutab 15. peatüki „Kaubandus ning kestlik majanduskasv ja areng“ sätteid, mis on seotud käesolevas peatükis osutatud mitmepoolsete lepingute või juriidiliste dokumentidega, võtavad lepinguosalisel arvesse teavet, mis on saadud ILO-lt või mitmepoolsete keskkonnalepingute alusel loodud asjaomastelt organitelt või organisatsioonidelt, et edendada lepinguosaliste ja asjaomaste organisatsioonide või organite töö sidusust. Vajaduse korral küsivad lepinguosalisel nõu kõnealustelt organisatsioonidelt või organitelt või muudelt ekspertidelt või organitelt, keda nad asjakohaseks peavad. Kumbki pool võib vajaduse korral küsida ka artikliga 24.7 loodud sisenõuanderühmade arvamust või muude ekspertide arvamust.

7. Konsultatsioonid, sealhulgas kõik andmed ja seisukohad, mille lepinguosalisel konsultatsioonide käigus avaldavad, on konfidentsiaalsed, ilma et see piiraks kummagi lepinguosalise õigusi mis tahes edasises menetluses.

C JAGU

VAHEKOHTUMENETLUS

ARTIKKEL 22.5

Vahekohtumenetluse algatamine

1. Lepinguosaline, kes taotles vastavalt artiklile 22.4 konsultatsiooni algatamist, võib taotleda vahekohtu moodustamist, kui:
 - a) lepinguosaline, kellele on esitatud artikli 22.4 lõike 3 kohane taotlus, ei vasta konsultatsioonitaotlusele kümne päeva jooksul pärast selle kättesaamise kuupäeva;
 - b) artikli 22.4 lõikes 3 ja 4 sätestatud aja jooksul konsultatsioone ei toimu;
 - c) lepinguosalisel lepidakse kokku, et konsultatsioone ei peeta, või
 - d) konsultatsioonid lõpetati mõlemat lepinguosalist rahuldava kokkuleppeni jõudmata.

2. Vahekohtu moodustamise taotlus esitatakse teisele lepinguosalisele kirjalikult, sh elektrooniliselt. Kaebuse esitanud lepinguosaline märgib oma taotluses ära vaidlusaluse meetme ja selgitab viisil, mis on piisav kaebuse õigusliku aluse selgeks esitamiseks, kuidas see meede rikub hõlmatud sätteid.
3. Kui taotlus esitatakse lõike 1 kohaselt, moodustatakse vahekohus artikli 22.6 kohaselt.
4. Kaubanduskomitee võib otsustada volitada välise organi abistama käesoleva peatüki alusel moodustatavat vahekohut, sealhulgas pakkuma vahekohtule haldus- ja õigustuge, kui ta peab seda vajalikuks ja asjakohaseks¹.

ARTIKKEL 22.6

Vahekohtu moodustamine

1. Vahekohus koosneb kolmest vahekohtunikust.
2. 10 päeva jooksul pärast seda, kui lepinguosalisele, kelle vastu on esitatud kaebus, on edastatud kirjalikult, sh elektrooniliselt, vahekohtu moodustamise taotlus, konsulteerivad lepinguosaliselised omavahel, et leppida kokku vahekohtu koosseis.

¹See hõlmab vahekohtunikele kogu vaidluste lahendamise protsessi jooksul õiguslaste teadusuuringute ja eksperditeadmiste pakkumist.

3. Kui lepinguosalised ei jõua lõikes 2 sätestatud ajavahemiku jooksul vahekohtu koosseisu suhtes kokkuleppele, nimetab kumbki lepinguosaline 5 päeva jooksul pärast lõikes 2 sätestatud ajavahemiku möödumist vahekohtuniku:

- a) oma alamnimekirjast, mis on koostatud artikli 22.7 kohaselt, või
- b) 15. peatükiga „Kaubandus ning kestlik majanduskasv ja areng“ seotud vaidluste korral artikli 22.7 kohaselt koostatud kaubanduse ja kestliku arengu nimekirja oma alamnimekirjast.

4. Kui lepinguosaline ei nimeta oma alamnimekirjast lõikes 3 sätestatud ajavahemiku jooksul vahekohtunikku, valib kaebuse esitanud lepinguosalise nimetatud kaubanduskomitee kaasesimees vahekohtuniku selle lepinguosalise alamnimekirjast viie päeva jooksul pärast selle ajavahemiku möödumist loosi teel. Kaebuse esitanud lepinguosalist esindav kaubanduskomitee kaasesimees võib vahekohtuniku loosi teel valimise teisele isikule delegeerida.

5. Kui lepinguosalised ei jõua lõikes 2 sätestatud ajavahemiku jooksul vahekohtu eesistuja suhtes kokkuleppele, valib kaebuse esitanud lepinguosalise nimetatud kaubanduskomitee kaasesimees 5 päeva jooksul pärast selle ajavahemiku möödumist vahekohtu eesistuja loosi teel:

- a) artikli 22.7 kohaselt koostatud eesistujate alamnimekirjast või
- b) 15. peatükiga „Kaubandus ning kestlik majanduskasv ja areng“ seotud vaidluste korral artikli 22.7 kohaselt koostatud kaubanduse ja kestliku arengu nimekirja oma alamnimekirjast.

Kaebuse esitanud lepinguosalise kaubanduskomitee kaasesimees võib delegeerida vahekohtu eesistuja loosi teel valimise teisele isikule.

6. Kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti, loetakse vahekohus moodustatuks 15 päeva pärast seda, kui kolm valitud vahekohtunikku on nõustunud enda nimetamisega vahekohtunikuks, nagu on osutatud 22-A lisa „Vaidluste lahendamise kord“ punktis 6.

7. Kui vahekohtunikuks valitud isik ei ole kättesaadav või ei nõustu enda nimetamisega 22-A lisa „Vaidluste lahendamise kord“ punktis 6 sätestatud ajavahemiku jooksul, valitakse uus isik sama valikumeetodi alusel, mida kasutati selle isiku valimiseks, kes ei olnud kättesaadav või kes ei nõustunud enda nimetamisega vahekohtunikuks.

8. Kui mõnda artiklis 22.7 osutatud nimekirja ei ole koostatud või kui alamnimekirjas ei ole lõike 4 või 5 kohase vahekohtunike loosi teel valimise ajaks ühtegi kättesaadavat isikut, valitakse vahekohtunikud loosi teel isikute hulgast, kelle üks lepinguosaline või mõlemad lepinguosalised on 22-A lisa „Vaidluste lahendamise kord“ kohaselt ametlikult esitanud, viie päeva jooksul pärast lõikes 2 sätestatud tähtaja möödumist või pärast kinnitust, et ükski isik ei ole kättesaadav.

ARTIKKEL 22.7

Vahekohtunike nimekirjad

1. Hiljemalt kuus kuud pärast käesoleva lepingu jõustumist teeb kaubanduskomitee otsuse, millega kehtestatakse
 - a) nimekiri vähemalt 15 isikust, kes soovivad ja saavad täita vahekohtuniku ülesandeid, ning
 - b) eraldi nimekiri 15 isikust, kes soovivad ja saavad täita vahekohtuniku ülesandeid 15. peatükiga „Kaubandus ning kestlik majanduskasv ja areng“ seotud vaidlustes (edaspidi „kaubanduse ja kestliku arengu nimekiri“).
2. Iga lõikes 1 osutatud nimekiri koosneb kolmest alamnimekirjast:
 - a) üks alamnimekiri, mis koostatakse liidu ettepanekute alusel;
 - b) üks alamnimekiri, mis koostatakse Indoneesia ettepanekute alusel; ning
 - c) üks alamnimekiri isikutest, kes ei ole kummagi lepinguosalise kodanikud ja kes täidavad vahekohtu eesistuja ülesandeid.
3. Igasse alamnimekirja kantakse vähemalt viis isikut. Kaubanduskomitee tagab, et igas alamnimekirjas on alati nimetatud miinimumarv isikuid.

4. Kaubanduskomitee võib koostada lisanimekirju isikutest, kellel on eriteadmised käesoleva lepinguga hõlmatud konkreetsetes sektorites. Lepinguosaliste kokkuleppel kasutatakse selliseid lisanimekirju vahekohtu moodustamiseks artiklis 22.6 sätestatud korras.

ARTIKKEL 22.8

Vahekohtunikele esitatavad nõuded

1. Vahekohtunik:
 - a) peab olema tõendanud oma eriteadmisi õiguse ja rahvusvahelise kaubanduse valdkonnas ning muudes käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustes;
 - b) peab olema kummastki lepinguosalisest sõltumatu ega tohi olla seotud¹ kummagi lepinguosalisega ega võtta neilt vastu juhiseid;
 - c) peab täitma oma ülesandeid üksikisikuna ja mitte võtma vaidlusega seotud küsimustes vastu juhiseid üheltki organisatsioonilt ega valitsuselt ning
 - d) peab järgima 22-B lisa „Vahekohtunike ja lepitajate tegevusjuhend“.
2. Vahekohtu eesistujal peab lisaks olema vaidluse lahendamise menetluse läbiviimise kogemus.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et asjaolu, et isik saab lepinguosalise valitsuselt tulu, isik on töötanud varem lepinguosalise valitsuse juures või isikul on lepinguosalise valitsusametnikuga perekondlikud sidemed, ei ole iseenesest põhjus pidada teda selle lepinguosalisega seotuks.

3. Erandina lõike 1 punktist a ja lõikest 2 peavad igal kaubanduse ja kestliku arengu nimekirja kantud vahekohtunikul olema eriteadmised või kogemus töö- või keskkonnaõiguse, 15. peatükis „Kaubandus ning kestlik majanduskasv ja areng“ käsitletud küsimuste või rahvusvahelistest lepingutest tulenevate vaidluste lahendamise vallas.

4. Pidades silmas konkreetse vaidluse teemat, võivad lepinguosalisel kokku leppida lõike 1 punkti a nõuetest erandi tegemises.

ARTIKKEL 22.9

Vahekohtu ülesanded

Vahekohus:

- a) annab objektiivse hinnangu arutatavale küsimusele, mis muu hulgas hõlmab hinnangu andmist juhtumi asjaoludele, hõlmatud sätete kohaldatavusele ja sellele, kas neid sätteid on järgitud;
- b) esitab oma otsustes ja aruannetes järeldused asjaolude ja hõlmatud sätete kohaldatavuse kohta ning oma järelduste ja soovitude peamised põhjendused ning
- c) peaks lepinguosalistega regulaarselt konsulteerima ja pakkuma piisavalt võimalusi mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduse väljatöötamiseks.

ARTIKKEL 22.10

Pädevus

1. Kui lepinguosalised ei lepi viie päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamist kokku teisiti, on vahekohtu pädevus järgmine:

„uurida Euroopa Liidu ja Indoneesia Vabariigi vahelise laiaulatusliku majanduspartnerluslepingu (edaspidi „leping“) asjakohaseid sätteid, millele lepinguosalised viitavad, arvesse võttes vahekohtu moodustamise taotluses osutatud küsimust, teha järeldusi kõnealuse meetme vastavuse kohta kõnealuse lepingu artiklis 22.2 osutatud sätetele ning esitada kõnealuse lepingu artiklite 22.12 ja 22.13 kohane aruanne.“

2. Kui lepinguosalised lepivad kokku muus pädevuses, teatavad nad vahekohtule kokkulepitud pädevusest lõikes 1 osutatud tähtaja jooksul.

ARTIKKEL 22.11

Otsus kiireloomulisuse kohta

1. Lepinguosalise taotlusel otsustab vahekohus 10 päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamist, kas vaidlus on seotud kiireloomuliste küsimustega.
2. Kui vahekohus otsustab, et vaidlus puudutab kiireloomulisi küsimusi, lühendab ta pärast lepinguosalistega konsulteerimist käesoleva peatüki C jaos sätestatud kohaldatavaid tähtaegu, välja arvatud artiklites 22.6 ja 22.10 sätestatud tähtajad.

ARTIKKEL 22.12

Vahearuanne

1. Vahekohus esitab lepinguosalistele vahearuanne võimaluse korral 90 päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamise kuupäeva. Kui vahekohus leiab, et sellisest tähtajast ei ole võimalik kinni pidada, teatab vahekohtu eesistuja sellest lepinguosalistele kirjalikult, sh elektrooniliselt, märkides ära viivituse põhjused ja kuupäeva, mil vahekohus kavatseb vahearuanne esitada. Mingil juhul ei tohi vahekohus esitada vahearuannet hiljem kui 120 päeva pärast vahekohtu moodustamise kuupäeva. Kui kaebuse esitanud lepinguosaline otsustab esitada 22-A lisa „Vaidluste lahendamise kord“ punkti 11 kohaselt teise kirjaliku esildise, pikendatakse käesolevas lõikes sätestatud ajavahemikku 30 päeva võrra.

2. Kumbki lepinguosaline võib 10 päeva jooksul pärast vahearuande saamise kuupäeva esitada vahekohtule kirjaliku taotluse, sh elektrooniliselt, vahearuande teatavate aspektide läbivaatamiseks. Lepinguosaline võib teha märkusi teise lepinguosalise taotluse kohta kuue päeva jooksul pärast sellekohase taotluse esitamist.

ARTIKKEL 22.13

Lõpparuanne

1. Vahekohus esitab lepinguosalistele lõpparuande võimaluse korral 120 päeva jooksul pärast vahekohtu moodustamise kuupäeva. Kui vahekohus leiab, et sellest tähtajast ei ole võimalik kinni pidada, teatab vahekohtu eesistuja sellest lepinguosalistele kirjalikult, sh elektrooniliselt, märkides ära viivituse põhjused ja kuupäeva, mil vahekohus kavatseb lõpparuande esitada. Mingil juhul ei tohi vahekohus esitada lõpparuannet hiljem kui 150 päeva pärast vahekohtu moodustamise kuupäeva. Kui kaebuse esitanud lepinguosaline otsustab esitada 22-A lisa „Vaidluste lahendamise kord“ punkti 11 kohaselt teise kirjaliku esildise, pikendatakse käesolevas lõikes sätestatud ajavahemikku 30 päeva võrra.

2. Lõpparuandes kajastatakse kirjalikke, sh elektroonilisi taotlusi, mille lepinguosalisel on vahearuande kohta esitanud, ning vastatakse selgelt lepinguosaliste märkustele.

ARTIKKEL 22.14

Vastavuse tagamise meetmed

1. Lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, võtab kõik lõpparuande järelduste ja soovitude kiireks järgimiseks vajalikud meetmed, et viia end hõlmatud sätetega vastavusse.
2. Lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, teatab hiljemalt 30 päeva jooksul pärast lõpparuande esitamist kaebuse esitanud lepinguosalisele meetmetest, mida ta on vastavuse tagamiseks võtnud või kavatseb võtta.
3. Lisaks, kui vaidlus on seotud 15. peatükiga „Kaubandus ning kestlik majanduskasv ja areng“:
 - a) teavitab lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, hiljemalt 30 päeva jooksul pärast lõpparuande esitamise kuupäeva oma artikli 24.7 kohaselt loodud sisenõuanderühmi vastavuse tagamise meetmetest, mida ta on võtnud või kavatseb võtta, ning

- b) jälgib vastavuse tagamise meetmete rakendamist kaubanduse ja kestliku majanduskasvu komitee, mis tegutseb erikoosseisus, mis on ette nähtud 15. peatüki „Kaubandus ning kestlik majanduskasv ja areng“ jaoks ning protokolliga jaoks, mis käsitleb võimalusi toetada käesoleva lepinguga rohkem kestliku palmiõliga kauplemist. Artikli 24.7 kohaselt loodud sisenõuanderühmad võivad esitada kaubanduse ja kestliku majanduskasvu komiteele, mis tegutseb erikoosseisus, mis on ette nähtud 15. peatüki „Kaubandus ning kestlik majanduskasv ja areng“ jaoks ning protokolliga jaoks, mis käsitleb võimalusi toetada käesoleva lepinguga rohkem kestliku palmiõliga kauplemist, sellega seoses tähelepanekuid.

ARTIKKEL 22.15

Mõistlik aeg

1. Kui viivitamatu vastavuse tagamine ei ole võimalik, edastab lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, hiljemalt 30 päeva pärast lõpparuande kättesaamise kuupäeva kaebuse esitanud lepinguosalisele teate mõistliku aja kohta, mida ta vastavuse tagamiseks vajab. Lepinguosalised püüavad kokku leppida selles, kui pikk on mõistlik tähtaeg, mis on vajalik lõpparuande soovitude täitmiseks.
2. Kui lepinguosalised ei jõua mõistliku aja suhtes kokkuleppele, võib kaebuse esitanud lepinguosaline kõige varem 20 päeva pärast lõikes 1 osutatud teate kättesaamise kuupäeva taotleda kirjalikult, sh elektrooniliselt, et algne vahekohus määraks kindlaks mõistliku tähtaja pikkuse. Vahekohus esitab oma otsuse lepinguosalistele 30 päeva jooksul pärast taotluse saamise kuupäeva.

3. Lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, edastab kaebuse esitanud lepinguosalisele kirjaliku teate, sh elektrooniliselt, lõpparuande järgimisel tehtud edusammude kohta hiljemalt 30 päeva enne mõistliku aja möödumist.
4. Lepinguosalised võivad leppida kokku mõistliku aja pikendamises.

ARTIKKEL 22.16

Vastavuse kontroll

1. Lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, teatab kaebuse esitanud lepinguosalisele hiljemalt mõistliku aja möödumise kuupäeval meetmetest, mida ta on lõpparuande järgimiseks võtnud.
2. Kui lepinguosalised ei jõua kokkuleppele vastavuse tagamiseks võetud meetme olemasolus või nende vastavuses hõlmatud sätetele, võib kaebuse esitanud lepinguosaline kirjalikult, sh elektrooniliselt, taotleda, et selles küsimuses teeks otsuse algne vahekohus. Taotluses nimetatakse võimalik vaidlusalune meede ja selgitatakse, kuidas see meede kujutab endast hõlmatud sätete rikkumist, viisil, mis on piisav kaebuse õigusliku aluse selgeks esitamiseks. Vahekohus esitab oma otsuse lepinguosalistele 46 päeva jooksul pärast taotluse saamise kuupäeva.

ARTIKKEL 22.17

Ajutised õiguskaitsevahendid

1. Lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, teeb kaebuse esitanud lepinguosalise taotlusel ja pärast temaga konsulteerimist ajutise hüvitise pakkumise juhul, kui:

- a) lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, teatab kaebuse esitanud lepinguosalisele, et lõpparuannet ei ole võimalik järgida;
- b) lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, ei ole artiklis 22.14 osutatud tähtaja jooksul või enne mõistliku aja möödumist teatanud ühestki vastavuse tagamiseks võetud meetmest;
- c) vahekohus leiab, et vastavuse tagamiseks ei ole võetud ühtegi meetet, või
- d) vahekohus leiab, et vastavuse tagamiseks võetud meede ei ole hõlmatud sätetega kooskõlas.

2. 15. peatükiga „Kaubandus ning kestlik majanduskasv ja areng“ seotud vaidluste suhtes kohaldatakse käesolevat artiklit, kui:

- a) ilmneb mõni lõike 1 punktis a, b või c sätestatud asjaoludest ja artikli 22.13 kohases lõpparuandes leitakse, et artiklis 15.5 osutatud kohustust või artiklis 15.8 osutatud kohustust on rikutud, või

b) ilmnevad lõike 1 punktis d sätestatud asjaolud ja artikli 22.16 kohases vahekohtu otsuses vastavavuse kohta leitakse, et artiklis 15.5 osutatud kohustust või artiklis 15.8 osutatud kohustust on rikutud,

3. Lõike 1 punktides a kuni d ja lõike 2 punktides a ja b osutatud asjaoludel võib kaebuse esitanud lepinguosaline esitada lepinguosalisele, kelle vastu kaebus esitati, kirjaliku teate, sh elektrooniliselt, selle kohta, et ta kavatseb hõlmatud sätetest tulenevate kohustuste kohaldamise peatada, juhul kui:

a) kaebuse esitanud lepinguosaline otsustab lõike 1 või lõike 2 kohast taotlust mitte teha või

b) lõike 1 kohase taotluse esitamisel ei lepi lepinguosalsed ajutises hüvitises kokku 30 päeva jooksul pärast mõistliku tähtaja möödumist või artikli 22.16 kohase vahekohtu otsuse tegemist.

Teates märgitakse, millises ulatuses kavatsetakse kohustuste täitmine peatada.

4. Kaebuse esitanud lepinguosaline võib kohustuste täitmise peatada kõige varem 20 päeva pärast lõikes 3 osutatud teate saamise kuupäeva, välja arvatud juhul, kui lepinguosaline, kelle kohta kaebus esitati, on esitanud lõike 6 kohase taotluse.

5. Kohustuste täitmise peatamise ulatus ei tohi olla suurem rikkumise tõttu saamata jääva või väheneva kasu ulatusest.

6. Kui lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, on arvamisel, et kohustuste täitmise peatamine teatatud ulatuses ei ole võrdväärne rikkumise tulemusena saamata jäänud või vähenenud kasu ulatusega, võib ta esitada enne lõikes 4 sätestatud kahekümnapäevase tähtaja möödumist algsele vahekohtule kirjaliku taotluse, sh elektrooniliselt, selles küsimuses otsuse tegemiseks. Vahekohus esitab oma otsuse kohustuste täitmise peatamise ulatuse kohta lepinguosalistele 30 päeva jooksul pärast taotluse esitamise kuupäeva. Kohustuste täitmist ei peatata enne, kui vahekohus on otsuse teinud. Kohustuste täitmise peatamine peab olema selle otsusega kooskõlas.

7. Käesoleva artikli kohane kohustuste peatamine või kompenseerimine on ajutine ja seda ei kohaldata, kui:

- a) lepinguosalised on jõudnud kokkuleppele mõlemat poolt rahuldavas lahenduses vastavalt artiklile 22.33;
- b) lepinguosalised on kokku leppinud, et vastavuse tagamiseks võetud meede viib selle lepinguosalise, kelle vastu kaebus esitati, vastavusse hõlmatud sätetega, või
- c) vastavuse tagamiseks võetud meede, mis vahekohtu arvates on hõlmatud sätetega vastuolus, on kehtetuks tunnistatud või seda on muudetud selliselt, et viia lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, nende sätetega vastavusse.

Ajutiste õiguskaitsevahendite kasutamise järel võetavate vastavuse tagamise meetmete kontroll

1. Lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, edastab kaebuse esitanud lepinguosalisele teate meetmete kohta, mida ta on võtnud pärast kohustuste täitmise peatamist või ajutise kompenseerimise kohaldamist. Kaebuse esitanud lepinguosaline lõpetab kohustuste täitmise peatamise 30 päeva jooksul pärast selle teate saamist, välja arvatud lõikes 2 osutatud juhtudel. Juhul kui kohaldatakse hüvitist, kuid välja arvatud lõikes 2 osutatud juhtudel, võib lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, lõpetada hüvitise maksmise 30 päeva jooksul pärast seda, kui on kätte saadud tema teade soovitude täitmise kohta.
2. Kui lepinguosalised ei jõua 30 päeva jooksul pärast lõikes 1 osutatud teate saamise kuupäeva kokkuleppele, kas teatatud meede viib lepinguosalise, kelle vastu kaebus esitati, hõlmatud sätetega vastavusse, esitab kaebuse esitanud lepinguosaline algele vahekohtule kirjaliku taotluse, sh elektrooniliselt, teha selles küsimuses otsus. Vahekohus esitab oma otsuse lepinguosalistele 46 päeva jooksul pärast taotluse saamise kuupäeva. Kui vahekohus leiab, et vastavuse tagamiseks võetud meede on lepinguga hõlmatud sätetega kooskõlas, lõpetatakse olenevalt olukorrast kohustuste täitmise peatamine või kompenseerimine. Kui see on asjakohane, kohandab kaebuse esitanud lepinguosaline kohustuste täitmise peatamise või kompenseerimise ulatust, võttes arvesse vahekohtu otsust.

3. Kui lepinguosaline, kelle vastu kaebus esitati, leiab, et kaebuse esitanud lepinguosalise poolt kohustuste täitmise peatamise ulatus on suurem rikkumise tõttu saamata jääva või väheneva kasu ulatusest, võib ta esitada algsele vahekohtule kirjaliku taotluse, sh elektrooniliselt, teha selles küsimuses otsus.

ARTIKKEL 22.19

Vahekohtunike asendamine

Kui vahekohtu liige ei saa vaidluste lahendamise menetluses osaleda, astub tagasi või ta tuleb asendada, kuna ta ei järgi 22-B lisa „Vahekohtunike ja lepitajate tegevusjuhend“ sätestatud nõudeid, kohaldatakse artiklis 22.6 sätestatud menetlust. Vahekohtu aruande või otsuse esitamise tähtaega pikendatakse uue vahekohtuniku nimetamiseks vajaliku aja võrra.

ARTIKKEL 22.20

Vaidluste lahendamise kord

Vahekohtumenetlusi reguleerivad käesolev jagu ja 22-A lisa „Vaidluste lahendamise kord“.

ARTIKKEL 22.21

Peatamine ja lõpetamine

1. Mõlema või kaebuse esitanud lepinguosalise taotlusel peatab vahekohus oma töö lepinguosaliste vahel kokku lepitud ajavahemikuks, mis ei ületa 12 järjestikust kuud.
2. Vahekohus jätkab oma tööd enne peatamise ajavahemikku lõppu, kui mõlemad lepinguosalisel seda kirjalikult, sh elektrooniliselt, taotlevad või kui seda teeb kaebuse esitanud lepinguosaline, või peatamise ajavahemiku lõppedes, kui emb-kumb lepinguosaline seda kirjalikult, sh elektrooniliselt, taotleb. Taotluse esitanud lepinguosaline teavitab oma taotlusest teist lepinguosalist. Kui lepinguosaline ei taotle vahekohtu töö peatamiseks ettenähtud ajavahemiku möödumisel vahekohtu töö jätkamist, kaotavad vahekohtu volitused kehtivuse ja vaidluse lahendamise menetlus lõpetatakse.
3. Vahekohtu töö peatamise korral pikendatakse käesoleva peatüki C jaos sätestatud tähtaegu sama aja võrra, mille jooksul vahekohtu töö on olnud peatatud.

ARTIKKEL 22.22

Teabe saamine

1. Vahekohus võib lepinguosalise taotlusel või omal algatusel taotleda lepinguosalistelt asjaomast teavet, mida ta peab vajalikuks ja asjakohaseks. Lepinguosalised vastavad vahekohtu teabetaotlusele kiiresti ja ammendavalt.
2. Vahekohus võib lepinguosalise taotlusel või omal algatusel hankida mis tahes allikast teavet, mida ta peab asjakohaseks. Lisaks on vahekohtul õigus küsida vastavalt lepinguosaliste vahel kokkulepitud tingimustele ka ekspertide arvamust, kui ta peab seda asjakohaseks.
3. Kui vaidlus puudutab 15. peatüki („Kaubandus ning kestlik majanduskasv ja areng“) sätteid, mis on seotud 15. peatükis („Kaubandus ning kestlik majanduskasv ja areng“) osutatud mitmepoolsete lepingute ja õigusaktide järgimisega, peaks vahekohtu nõutav teave ja eksperdiarvamus sisaldama teavet ja nõuandeid ILO-lt või mitmepoolsete keskkonnalepingute alusel loodud asjaomastelt asutustelt või organisatsioonidelt.
4. Vahekohus käsitleb lepinguosalise füüsilistelt isikutelt või lepinguosalise territooriumil asutatud juriidilistelt isikutelt saadud amicus curiae esildisi vastavalt 22-A lisale „Vaidluste lahendamise kord“.
5. Mis tahes teave või ekspertarvamus, mille vahekohus on saanud käesoleva artikli kohaselt, tehakse lepinguosalistele kättesaadavaks ja lepinguosalised võivad selle kohta märkusi esitada.

ARTIKKEL 22.23

Tõlgendamisreeglid

1. Vahekohus tõlgendab hõlmatud sätteid kooskõlas rahvusvahelise avaliku õiguse tõlgendamise tavaeeskirjadega, mis on sätestatud muu hulgas rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsioonis.
2. Vahekohus võtab arvesse ka asjakohaseid tõlgendusi, mis on esitatud WTO vaekogude ja apellatsioonikogu aruannetes, mille WTO vaidluste lahendamise organ on vastu võtnud.

ARTIKKEL 22.24

Vahekohtu aruanded ja otsused

1. Vahekohtu arutelud on konfidentsiaalsed. Vahekohus teeb kõik endast oleneva, et koostada aruandeid ja teha otsuseid konsensuse alusel. Kui see ei ole võimalik, otsustab vahekohus küsimuse häälteenamusega. Individuaalsete vahekohtunike arvamusi ei avalikustata ühelgi juhul.
2. Lepinguosalisel aktsepteerivad vahekohtu otsuseid ja aruandeid tingimusteta.

3. Vahekohtu aruanded ja otsused ei suurenda ega vähenda lepinguosaliste käesolevast lepingust tulenevaid õigusi ja kohustusi. Vahekohtu otsuste ja aruannetega ei looda füüsilistele ja juriidilistele isikutele õigusi ega kohustusi.

4. Vahekohus ja lepinguosalised käsitlevad konfidentsiaalsena mis tahes teavet, mille lepinguosaline on 22-A lisa „Vaidluste lahendamise kord“ kohaselt vahekohtule esitanud.

ARTIKKEL 22.25

Vaidluse lahendamise organi valik

1. Kui vaidlus on seotud konkreetse meetmega, millega väidetavalt rikutakse hõlmatud sätteid ja sisuliselt samaväärset kohustust, mis tuleneb mõnest muust rahvusvahelisest kaubanduslepingust, mille osalised mõlemad lepinguosalised on, sealhulgas WTO asutamislepingust, valib vaidluste lahendamise organi õiguskaitset taotlev lepinguosaline.

2. Kui lepinguosaline on vastavalt käesoleva peatüki C jaole või muule rahvusvahelisele lepingule valinud vaidluste lahendamise organi ja algatanud vaidluse lahendamise menetluse, ei algata ta lõikes 1 nimetatud meetmega seoses vaidluse lahendamise menetlust muu lepingu kohaselt, välja arvatud juhul, kui esimesena valitud vaidluste lahendamise organ ei saa menetluslikel või kohtualluvuslikel põhjustel otsust teha.

3. Käesoleva artikli kohaldamisel kehtib järgmine:

- a) käesoleva peatüki C jao kohane vaidluste lahendamise menetlus loetakse algatatuks lepinguosalise taotlusega moodustada artikli 22.5 kohane vahekohus;
- b) WTO asutamislepingu kohane vaidluste lahendamise menetlus loetakse algatatuks lepinguosalise taotlusega moodustada vaidluste lahendamise käsitusleppe artikli 6 kohane vahekohus ning
- c) muu rahvusvahelise lepingu kohane vaidluste lahendamise menetlus loetakse algatatuks kooskõlas kõnealuse lepingu asjaomaste sätetega.

4. Ilma et see piiraks lõike 2 kohaldamist, ei takista ükski käesoleva lepingu säte lepinguosalist peatamast kohustuste täitmist, kui seda on lubanud WTO vaidluste lahendamise organ või kui see on lubatud vaidluste lahendamise menetlustega, mis on ette nähtud muu rahvusvahelise lepinguga, mille osalised mõlemad vaidluses osalevad lepinguosalisel on. WTO asutamislepingut ega ühtegi muud lepinguosalistevahelist rahvusvahelist lepingut ei saa kasutada selleks, et takistada lepinguosalist peatamast käesoleva peatüki C jao kohaste kohustuste täitmist.

D JAGU

LEPITUSMEHCHANISM

ARTIKKEL 22.26

Eesmärk

Lepitusmehhanismi eesmärk on aidata leida põhjaliku ja kiire menetluse teel ning lepitaja abiga mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus.

ARTIKKEL 22.27

Teabenõue

1. Mis tahes ajal enne lepitusmenetluse algatamist võib lepinguosaline esitada kirjaliku teabenõude, sh elektrooniliselt, meetme kohta, mis väidetavalt kahjustab lepinguosaliste vahelist kaubandust või investeerimist. Lepinguosaline, kellele selline nõue edastatakse, esitab 21 päeva jooksul pärast taotluse saamist kirjaliku vastuse, sh elektrooniliselt, mis sisaldab tema märkusi nõutud teabe kohta.

2. Kui teabenõudele vastav lepinguosaline leiab, et ta ei saa vastust esitada 21 päeva jooksul pärast nõude saamise kuupäeva, teatab ta nõude esitanud lepinguosalisele viivituse põhjustest ja täpsustab, mis ajaks on tal enda hinnangul võimalik vastus esitada.
3. Tavaliselt eeldatakse, et lepinguosaline kasutab seda sätet enne lepitusmenetluse algatamist.

ARTIKKEL 22.28

Lepitusmenetluse algatamine

1. Lepinguosaline võib igal ajal taotleda lepitusmenetluse algatamist lepinguosalise mis tahes meetme suhtes, mis väidetavalt kahjustab lepinguosalistevahelist kaubandust või investeerimist.
2. Taotlus esitatakse teisele lepinguosalisele kirjalikult, sh elektrooniliselt. Taotlus peab olema piisavalt üksikasjalik, et sellest selguksid taotluse esitanud lepinguosalise probleemid, ning selles tuleb:
 - a) märkida ära konkreetne kõnealune meede;
 - b) kirjeldada kahjulikku mõju, mida meede taotleva lepinguosalise arvates praegu või tulevikus lepinguosalistevahelisele kaubandusele või investeerimisele avaldab, ning

c) selgitada, kuidas on kõnealune mõju taotleva lepinguosalise arvates selle meetmega seotud.

3. Lepitusmenetluse võib alata ainult lepinguosaliste vastastikusel kokkuleppel, et selgitada välja mõlemat lepinguosalist rahuldavad lahendused ning kaaluda lepitaja pakutud võimalikke nõuandeid ja lahendusi.

4. Lepinguosaline, kellele taotlus esitatakse, kaalub taotlust mõistvalt ning teatab sellega nõustumisest või selle tagasilükkamisest taotlevale lepinguosalisele kirjalikult, sh elektrooniliselt, kümne päeva jooksul pärast taotluse saamist. Kui taotlusele ei vastata, loetakse taotlus tagasilükatuks.

ARTIKKEL 22.29

Lepitaja valimine

1. Lepinguosalised püüavad lepitaja suhtes kokku leppida 10 päeva jooksul pärast lepitusmenetluse algatamist.

2. Kui lepinguosalised ei jõua lepitajas kokkuleppele käesoleva artikli lõikes 1 sätestatud ajavahemiku jooksul, võib kumbki lepinguosaline paluda taotluse esitanud lepinguosalise kaubanduskomitee kaasesimehel valida lepitaja loosi teel artikli 22.7 kohaselt koostatud eesistujate alamnimekirjast viie päeva jooksul pärast taotluse esitamist. Kaebuse esitanud lepinguosalist esindav kaubanduskomitee kaasesimees võib lepitaja loosi teel valimise teisele isikule delegeerida.

3. Kui artikli 22.28 kohase taotluse esitamise ajaks ei ole artiklis 22.7 „Vahekohtunike nimekirjad“ osutatud eesistujate alamnimekirja koostatud, valitakse lepitaja loosi teel isikute hulgast, kelle üks lepinguosaline või mõlemad lepinguosalisel on ametlikult esitanud kõnealusesse alamnimekirja kandmiseks.
4. Lepitaja ei tohi olla kummagi lepinguosalise kodanik ega kummagi lepinguosalise töötaja, kui lepinguosalisel ei lepi kokku teisiti.
5. Lepitaja peab vastama 22-B lisas „Vahekohtunike ja lepitajate tegevusjuhend“ sätestatud nõuetele.

ARTIKKEL 22.30

Lepitusmenetluse reeglid

1. Kümne päeva jooksul pärast lepitaja määramist esitab lepitusmenetluse algatanud lepinguosaline lepitajale ja teisele lepinguosalisele kirjalikult probleemi üksikasjaliku kirjelduse, mis sisaldab eelkõige teavet asjaomase meetme toimimise ning selle võimaliku kahjuliku mõju kohta kaubandusele ja investeeringutele. Teine lepinguosaline võib 20 päeva jooksul pärast kirjelduse saamist edastada selle kohta kirjalikke märkusi. Kumbki lepinguosaline võib oma kirjelduses ja märkustes esitada mis tahes teavet, mida ta peab vajalikuks.

2. Lepitaja aitab läbipaistval viisil lepinguosalistel saada selgust asjaomases meetmes ja selle võimalikus kahjulikus mõjus kaubandusele ja investeringutele. Eelkõige võib lepitaja korraldada lepinguosaliste vahelisi kohtumisi, pidada lepinguosalistega ühiselt või eraldi nõu, kasutada asjaomaste ekspertide või sidusrühmade abi või nõu ning pakkuda lepinguosalistele igasugust täiendavat tuge, mida nad soovivad. Enne asjaomase ala ekspertide ja sidusrühmade abi ja nõu kasutamist konsulteerib lepitaja lepinguosalistega.

3. Lepitaja võib anda nõu ja pakkuda lepinguosalistele kaalumiseks välja lahenduse. Lepinguosalisel võivad selle heaks kiita, tagasi lükata või leppida kokku teistsuguses lahenduses. Lepitaja ei anna nõu ega esita märkusi selle kohta, kas vaidlusalune meede on käesoleva lepinguga kooskõlas.

4. Lepitusmenetlus viiakse läbi selle lepinguosalise territooriumil, kellele taotlus esitati, või vastastikusel kokkuleppel mis tahes muus asukohas või muul viisil.

5. Lepinguosalisel püüavad jõuda mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduseni 60 päeva jooksul alates lepitaja nimetamisest. Lõpliku kokkuleppe saavutamiseni võivad lepinguosalisel kaaluda võimalikke ajutisi lahendusi, eelkõige juhul, kui meede on seotud kergesti riknevate kaupade või hooajakaupade või -teenustega.

6. Mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduse võib vastu võtta kaubanduskomitee otsusega. Kumbki lepinguosaline võib seada lahenduse sõltuvusse mis tahes vajalike sisemenetluste lõpuleviimisest.

7. Emma-kumma lepinguosalise taotlusel esitab lepitaja lepinguosalistele faktiaruande kavandi, mis sisaldab:

- a) lühikokkuvõtet asjaomase meetme kohta;
- b) teavet järgitud menetluste kohta ning
- c) asjakohasel juhul mõlemat lepinguosalist rahuldavat lahendust, milles on kokkuleppele jõutud, sealhulgas võimalikke ajutisi lahendusi.

8. Lepitaja annab lepinguosalistele aruande kavandi kohta märkuste esitamiseks 15 päeva. Pärast lepinguosaliste märkuste kaalumist esitab lepitaja 15 päeva jooksul lepinguosalistele lõpliku faktiaruande. Faktiaruandes ei tõlgendata käesolevat lepingut.

9. Lepitusmenetlus lõpetatakse:

- a) lepinguosaliste vahel mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduse vastuvõtmisega selle vastuvõtmise kuupäeval;
- b) lepinguosaliste vastastikusel kokkuleppel menetluse ükskõik millises etapis nimetatud vastastikuse kokkuleppe sõlmimise kuupäeval;
- c) kuupäeval, mil lepitaja teeb pärast lepinguosalistega konsulteerimist kirjaliku avalduse selle kohta, et lepitustegevuse jätkamine oleks kasutu, või

- d) lepinguosalise kirjaliku avaldusega pärast mõlemat lepinguosalist rahuldavate lahenduste otsimist lepitusmenetluses ning lepitaja nõuannete ja väljapakutud lahenduste kaalumist, avalduse esitamise kuupäeval.

ARTIKKEL 22.31

Konfidentsiaalsus

Kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti, on kõik lepitusmenetluse etapid, sealhulgas nõuanded või pakutud lahendused konfidentsiaalsed. Lepinguosaline võib avalikustada asjaolu, et lepitusmenetlus toimub.

ARTIKKEL 22.32

Seos vaidluste lahendamise menetlustega

1. Lepitusmenetlus ei piira lepinguosaliste õigusi ja kohustusi, mis tulenevad B ja C jaost või mis tahes muu lepingu kohasest vaidluste lahendamise menetlusest.

2. Lepinguosaline ei võta muudes käesoleva lepingu või mis tahes muu lepingu kohastes vaidluste lahendamise menetlustes aluseks ega kasuta tõendina, samuti ei võta vahekohus arvesse:

- a) teise lepinguosalise poolt lepitusmenetluse käigus võetud seisukohti ega artikli 22.30 lõike 2 alusel kogutud teavet;
- b) asjaolu, et teine lepinguosaline on väljendanud valmisolekut nõustuda lepitusmenetluses käsitletud meetme suhtes leitud lahendusega, ega
- c) lepitaja antud nõuandeid ega tema tehtud ettepanekuid.

3. Kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti, ei tegutse lepitaja vahekohtunikuna vaidluste lahendamise menetlustes, mis põhinevad käesoleval lepingul või mis tahes muul lepingul, milles käsitletakse sama küsimust kui see, mida ta on lahendanud lepitajana.

ÜLDSÄTTED

ARTIKKEL 22.33

Mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus

1. Lepinguosalised võivad kõigi artiklis 22.2 osutatud vaidluste puhul igal ajal kokku leppida mõlemat lepinguosalist rahuldavas lahenduses.
2. Kui mõlemat lepinguosalist rahuldav lahendus leitakse vahekohtu- või lepitusmenetluse jooksul, teatavad lepinguosalistes sellisest mõlemat lepinguosalist rahuldavast lahendusest üheskoos olenevalt asjaoludest kas vahekohtu eesistujale või lepitajale. Pärast sellise teate edastamist vahekohtu- või lepitusmenetlus lõpetatakse.
3. Kumbki lepinguosaline võtab kõik meetmed, mis on vajalikud mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduse rakendamiseks kokkulepitud aja jooksul.
4. Lahendust rakendav lepinguosaline teatab hiljemalt kokkulepitud ajavahemiku lõpuks teisele lepinguosalisele kirjalikult, sh elektrooniliselt, kõikidest mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduse rakendamiseks võetud meetmetest.

ARTIKKEL 22.34

Läbipaistvus

1. Kumbki lepinguosaline avalikustab viivitamata:
 - a) artikli 22.4 lõike 2 kohased konsultatsiooni taotlused;
 - b) artikli 22.5 lõike 2 kohased taotlused moodustada vahekohus;
 - c) vahekohtu moodustamise kuupäeva vastavalt artikli 22.6 lõikele 6, *amicus curiae* esildiste esitamise tähtaja, mille vahekohus määrab kindlaks vastavalt 22-A lisa „Vaidluste lahendamise kord“ punktile 38, ja vahekohtumenetluse töökeele, mis määratakse kindlaks vastavalt 22-A lisa „Vaidluste lahendamise kord“ punktile 42;
 - d) oma vahekohtumenetluse käigus tehtud esildised, kuigi lepinguosaline võib teha ka otsuse avalikustada lühikese aja jooksul pärast vahekohtu aruande esitamist vaid oma esildiste kokkuvõtte;
 - e) mõlemat lepinguosalist rahuldava lahenduse, milleni on jõutud artikli 22.30 lõike 6 või artikli 22.33 kohaselt, kui lepinguosalisel ei lepi kokku teisiti, tingimusel et konfidentsiaalne teave on kaitstud, ning
 - f) vahekohtu lõpparuanded ja otsused.

2. Vahekohtu istungid on konfidentsiaalse teabe arutelude ajaks üldsusele suletud. Muul juhul on vahekohtu istungid avalikud, kui vaidluses osalevad lepinguosaliselised ei otsusta teisiti.
3. Lepinguosalise füüsilised isikud või lepinguosalise territooriumil asutatud juriidilised isikud võivad 22-A lisa „Vaidluste lahendamise kord“ punkti 38 kohaselt esitada vahekohtule *amicus curiae* esildisi.
4. Lõigete 1 ja 2 suhtes kohaldatakse konfidentsiaalse teabe kaitset, nagu on sätestatud 22-A lisa „Vaidluste lahendamise kord“ punktides 33–35.

ARTIKKEL 22.35

Ajavahemikud

1. Kõik käesolevas peatükis sätestatud ajavahemikud arvestatakse kalendripäevades alates viidatava tegevuse toimumisele järgnevast kuupäevast.
2. Kõiki käesolevas peatükis sätestatud ajavahemikke võib lepinguosaliste vastastikusel kokkuleppel muuta.
3. Käesoleva peatüki C jao kohaselt moodustatud vahekohus võib igal ajal teha lepinguosalistele ettepaneku muuta käesolevas peatükis osutatud ajavahemikke, lisades ettepaneku põhjenduse.

ARTIKKEL 22.36

Kulud

1. Kumbki lepinguosaline kannab ise oma vahekohtu- või lepitusmenetluses osalemise kulud.
2. Kui lepinguosalisel ei lepi kokku teisiti, vastutavad lepinguosalisel vahekohtunike ja lepitajate tasude ja kulude eest ühiselt. Lepinguosalised jagavad sellised tasud ja kulud võrdselt. Kui lepinguosalisel ei lepi kokku teisiti, määratakse vahekohtunike ja lepitajate tasu ja kulud kindlaks kooskõlas 22-A lisa „Vaidluste lahendamise kord“ punktiga 8.
3. Kui lepinguosalisel ei lepi kokku teisiti, kannavad vaidluses osalevad lepinguosalisel menetluse läbiviimisega seotud muud kulud võrdsetes osades.

ARTIKKEL 22.37

Lisad

Kooskõlas artikliga 24.2 võib kaubanduskomitee muuta 22-A lisa „Vaidluste lahendamise kord“ ja 22-B lisa „Vahekohtunike ja lepitajate tegevusjuhend“.

23. Peatükk

ERANDID

ARTIKKEL 23.1

Üldised erandid

1. 2. peatüki „Võrdne kohtlemine ja kaupade turulepääs“, 4. peatüki „Toll ja kaubanduse lihtsustamine“, 8. peatüki „Investeeringute ja teenustekaubanduse liberaliseerimine“ B jao, 10. peatüki „Digikaubandus“, 13. peatüki „Konkurents“ C jao ja 14. peatüki „Energia ja toorained“ kohaldamisel inkorporeeritakse GATT 1994 XX artikkel, sealhulgas selle märkused ja lisasäted, käesolevasse lepingusse ja muudetakse *mutatis mutandis* käesoleva lepingu osaks.

2. Arvestades nõuet, et asjaomaseid meetmeid ei või kohaldada viisil, mis kujutaks endast meelevaldset või põhjendamatut diskrimineerimist riikide vahel, kus valitsevad samasugused tingimused, või investeeringute või teenustekaubanduse varjatud piiramist, ei tõlgendata 8. peatüki „Investeeringute ja teenustekaubanduse liberaliseerimine“ B, C, D ja E jao, 10. peatüki „Digikaubandus“, 13. peatüki „Konkurents“ C jao ja 14. peatüki „Energia ja toorained“ ühtki sätet nii, nagu takistaks see kumbagi lepinguosalist vastu võtmast või rakendamast meetmeid, mis on:

- a) vajalikud avaliku julgeoleku¹ või kõlbluse kaitseks või avaliku korra tagamiseks²;
 - b) vajalikud inimeste, loomade või taimede elu või tervise kaitseks;
 - c) vajalikud selleks, et tagada vastavus õigusnormidele, mis ei ole vastuolus käesoleva lepingu sätetega, sealhulgas õigusnormidele, mis käsitlevad:
 - i) kelmuste ja pettuste ärahoidmist või lepingute rikkumise tagajärgede menetlemist;
 - ii) üksikisikute eraelu puutumatuse kaitset isikuandmete töötlemisel ja levitamisel ning isiklike andmestike ja kontode konfidentsiaalsuse kaitset või
 - iii) ohutust.
3. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et lepinguosalisel jagavad arusaama, et:
- a) GATT 1994 XX artikli punktis b ja käesoleva artikli lõike 2 punktis b osutatud meetmed hõlmavad keskkonnametmeid, mis on vajalikud inimeste, loomade või taimede elu või tervise kaitseks, ning

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et avalik julgeolek võib hõlmata meetmeid, mida võetakse, et kaitsta elutähtsat avalikku taristut (olenemata sellest, kas see on riigi- või eraomandis), sealhulgas side-, elektri- ja veetaristut, tahtlike katsete eest sellist taristut blokeerida või kahjustada.

²Avaliku julgeoleku ja avaliku korra erandeid võib kohaldada üksnes juhul, kui esineb tõeline ja piisavalt tõsine oht mõnele ühiskonna põhihuvile.

- b) GATT 1994 XX artikli punkti g kohaldatakse meetmete suhtes, mis on seotud taastumatute elus ja eluta loodusvarade kaitsega.

4. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et lepinguosalistes jagavad arusaama, et käesolevale artiklile saab viidata üksnes meetmete puhul, mis on muul juhul lõigetes 1 ja 2 osutatud peatükkide või jaotiste sätetega vastuolus.

ARTIKKEL 23.2

Julgeolekuerandid

Ühtegi käesoleva lepingu sätet ei tõlgendata nii:

- a) nagu kohustaks see lepinguosalist esitama teavet või võimaldama juurdepääsu teabele, mille avalikustamist ta peab oma olulisi julgeolekuhuve kahjustavaks;
- b) nagu takistaks see lepinguosalist võtmast meetmeid, mida ta peab vajalikuks selleks, et kaitsta oma olulisi julgeolekuhuve:
 - i) seoses relvade, laskemoona ja sõjavarustuse tootmise või nendega kauplemisega ning muude kaupade ja materjalide, teenuste ja tehnoloogiaga seotud kauplemise ja tehingutega ning majandustegevusega, mille otsene või kaudne eesmärk on relvajõudude varustamine;

- ii) seoses lõhustuvate ja ühinevate tuumamaterjalidega või ainetega, millest neid saadakse, või
 - iii) sõja ajal või muudes rahvusvaheliste suhete hädaolukordades, või
- c) nagu takistaks see lepinguosalist võtmast meetmeid, et täita ÜRO põhikirjast tulenevaid kohustusi rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks.

ARTIKKEL 23.3

Maksustamine

1. Käesolevas artiklis kasutatakse järgmisi mõisteid:
 - a) „residentsus“ – maksuresidentsus ning

- b) „maksuleping“ – topeltmaksustamise vältimiseks sõlmitud leping või mis tahes muu rahvusvaheline leping või kokkulepe, mis on täielikult või osaliselt maksustamisega seotud ja mille osaline Euroopa Liit või mõni tema liikmesriik või Indoneesia on.

„Maks“ ja „maksumeede“ ei hõlma artikli 1.3 punktis e määratletud tollimaksu.

2. Kumbki lepinguosaline säilitab õiguse reguleerida maksumeetmeid, ilma et see piiraks tema käesolevast lepingust tulenevaid õigusi ja kohustusi.

3. Ükski käesoleva lepingu säte ei mõjuta Indoneesia ega liidu ega ühegi selle liikmesriigi õigusi ja kohustusi, mis tulenevad mis tahes maksulepingust. Võimaliku vastuolu korral käesoleva lepingu ja mis tahes maksulepingu vahel on sellise vastuolu ulatuses ülimuslik maksuleping.

4. Artikleid 2.6, 8.9 ja 8.15 ei kohaldata maksulepingu alusel lepinguosalise poolt antud eelise suhtes. Kahtluste vältimiseks olgu öeldud, et ükski käesoleva lepingu säte ei kohusta lepinguosalist laiendama teisele lepinguosalisele kohtlemist, soodustust või eelist, mis tuleneb kehtivast või tulevases maksulepingust, mis on lepinguosalisele siduv.

5. Arvestades nõuet, et asjaomaseid maksumeetmeid ei või kohaldada viisil, mis kujutaks endast meelevaldset või põhjendamatut diskrimineerimist riikide vahel, kus valitsevad samasugused tingimused, või kaubanduse ja investeeringute varjatud piiramist, ei tõlgendata ühtki käesoleva lepingu sätet nii, nagu takistaks see lepinguosalist vastu võtmast, kehtima jätmast või rakendamast meetmeid:

a) mille eesmärk on tagada otseste maksude õiglane ja tõhus¹ määramine või kogumine;

¹Meetmete hulka, mille eesmärk on tagada otseste maksude õiglane ja tõhus määramine või kogumine, kuuluvad lepinguosalise maksusüsteemi raames võetud meetmed:

- i) mida kohaldatakse mitteresidentide investorite ja teenuseosutajate suhtes, võttes arvesse asjaolu, et mitteresidentide maksukohustus määratakse kindlaks lepinguosalise territooriumilt pärinevate või sellel paiknevate maksustatavate objektide alusel;
- ii) mida kohaldatakse mitteresidentide suhtes, et tagada maksude määramine või kogumine lepinguosalise territooriumil;
- iii) mida kohaldatakse mitteresidentide või residentide suhtes, et takistada maksude vältimist või nendest kõrvalehoidumist, sealhulgas maksukuulekusmeetmed;
- iv) mida kohaldatakse teise lepinguosalise territooriumil või territooriumilt osutatavate teenuste tarbijate suhtes, et tagada sellistelt tarbijatelt lepinguosalise territooriumil paiknevatest allikatest tulenevate maksude määramine või kogumine;
- v) millega eristatakse teistest investoritest ja teenuseosutajatest need, kelle suhtes kehtivad ülemaailmselt maksustatavatelt objektidelt kogutavad maksud, võttes arvesse asjaolu, et nende vastavad maksubaasid on erinevad, või
- vi) millega määratakse, eraldatakse või jaotatakse residentide või kohalike filiaalide või omavahel seotud isikute või ühe ja sama isiku eri filiaalide vahel tulu, kasumit, kahju või mahaarvamisi või laene, et kaitsta lepinguosalise maksubaasi.

Käesolevas joonealuses märkuses kasutatud maksualased terminid ja mõisted määratakse kindlaks kõnealust meedet rakendava lepinguosalise õigusaktides sätestatud maksualaste määratluste ja mõistete või nendega võrdväärsete või samalaadsete määratluste ja mõistete järgi.

- b) mille eesmärk on ennetada maksustamise vältimist või maksudest kõrvalehoidmist lepinguosalise maksulepingute või maksualaste õigusaktide sätete kohaselt või
- c) millega tehakse vahet maksumaksjate vahel, kes ei ole samas olukorras, eelkõige seoses residentsusega või oma kapitali investeerimise kohaga.

ARTIKKEL 23.4

Teabe avalikustamine

1. Ühtki käesoleva lepingu sätet ei tõlgendata nii, nagu kohustaks see lepinguosalist tegema kättesaadavaks konfidentsiaalset teavet, mille avalikustamine takistaks õiguskaitset või oleks muul viisil vastuolus avalike huvidega või kahjustaks konkreetsete avalik-õiguslike või eraõiguslike ettevõtete õiguspäraseid ärihuve, välja arvatud juhul, kui vahekohus vajab 22. peatüki „Vaidluste lahendamine“ kohases vaidluse lahendamise menetluses konfidentsiaalset teavet. Sellisel juhul tagab vahekohus konfidentsiaalsuse täieliku kaitse.

2. Kui lepinguosaline annab kaubanduskomiteele või erikomiteedele teavet, mis on tema õigusnormide kohaselt konfidentsiaalne, käsitleb teine lepinguosaline seda teavet konfidentsiaalsena, välja arvatud juhul, kui teabe esitanud lepinguosaline nõustub vastupidisega.

ARTIKKEL 23.5

WTO peatamisotsused

Kui mõni käesolevas lepingus sätestatud õigus või kohustus dubleerib WTO asutamislepingu kohast õigust või kohustust, siis loetakse meede, mis on kooskõlas WTO asutamislepingu IX artikli alusel vastu võetud peatamisotsusega, käesoleva lepingu dubleeritud sättega kooskõlas olevaks.

24. Peatükk

INSTITUTSIOONILISED SÄTTED

ARTIKKEL 24.1

Kaubanduskomitee

1. Lepinguosalised moodustavad kaubanduskomitee, mis koosneb mõlema lepinguosalise esindajatest.
2. Kaubanduskomitee tuleb kokku hiljemalt üks aasta pärast käesoleva lepingu jõustumist. Seejärel tuleb kaubanduskomitee kokku kord aastas, kui kaubanduskomitee kaasesimehed ei lepi kokku teisiti.
3. Kaubanduskomitee koosolekud peetakse vaheldumisi liidus ja Indoneesias, kui lepinguosaliste esindajad ei lepi kokku teisiti. Kaubanduskomitee koosolekud võivad vastavalt kaubanduskomitee kaasesimeeste kokkuleppele toimuda näost näkku või asjakohaste sidevahendite abil.
4. Kaubanduskomiteed juhivad ühiselt Indoneesia valitsustasandi esindaja ja kaubanduse eest vastutav Euroopa Komisjoni liige või nende määratud isikud.

ARTIKKEL 24.2

Kaubanduskomitee funktsioonid

1. Selleks et tagada käesoleva lepingu nõuetekohane ja tulemuslik toimimine, teeb kaubanduskomitee järgmist:
 - a) otsib võimalusi lepinguosalistevahelise kaubanduse ja investeerimistegevuse edasiseks suurendamiseks;
 - b) jälgib ja hõlbustab käesoleva lepingu rakendamist ja kohaldamist;
 - c) jälgib, suunab ja koordineerib kõigi käesoleva lepingu alusel loodud erikomiteede, töörühmade ja muude organite tööd ning soovitab kõnealustele erikomiteedele, töörühmadele ja organitele vajalikke meetmeid;
 - d) otsib sobivaid viise ja meetodeid käesoleva lepinguga hõlmatud valdkondades tekkida võivate probleemide ennetamiseks ja käesoleva lepingu tõlgendamise või kohaldamisega seotud vaidluste lahendamiseks, ilma et see piiraks 2. peatüki „Võrdne kohtlemine ja kaupade turulepääs“, 5. peatüki „Kaubanduse kaitsemeetmed“, 6. peatüki „Sanitaar- ja fütosanitaarmed“, 7. peatüki „Tehnilised kaubandustõkked“, 9. peatüki „Kapitali liikumine, maksed ja ülekanded“, 11. peatüki „Riigihanked“, 13. peatüki „Konkurents“, 15. peatüki „Kaubandus ning kestlik majanduskasv ja areng“, 21. peatüki „Kahepoolse dialoogi mehhanism“, 22. peatüki „Vaidluste lahendamine“ ja 25. peatüki „Lõppsätted“ kohaldamist;

e) arutab kõiki muid käesoleva lepinguga hõlmatud valdkondadega seotud huvi pakkuvaid küsimusi ning

f) võtab esimesel koosolekul vastu oma kodukorra.

2. Kaubanduskomitee võib:

a) otsustada moodustada või saata laiali erikomiteesid, sealhulgas nende erikoosseise, töörühmi või muid organeid peale nende, mis on loodud käesoleva peatüki alusel, ning määrata kindlaks nende koosseis, pädevus ja ülesanded;

b) anda ja delegeerida käesoleva lepingu alusel loodud erikomiteedele, töörühmadele ja muudele organitele kohustusi;

c) soovitada lepinguosalistele käesoleva lepingu muudatusi;

d) võtta kooskõlas artikliga 24.3 vastu otsuseid käesoleva lepingu muutmiseks järgmistes küsimustes:

i) artikli 2.6 lõige 2;

ii) artikli 2.14 lõikes 1 osutatud ajavahemiku pikkus;

- iii) lisa 2-A „Tollimaksude kaotamine“, sealhulgas 2-A-1 liide „ELi tariifitabel“ ja 2-A-2 liide „Indoneesia tariifitabel“;
- iv) lisa 2-B „Artikli 2.6 lõike 2 punkti b kohane eksporditollimaksude kvooditabel“;
- v) 3. peatükk „Päritolureeglid ja -menetlused“ ning 3-A lisa „Sissejuhatavad märkused 3-B lisa „Tootepõhised päritolureeglid“ esitatud loetelu kohta“, sealhulgas selle liited, 3-B lisa „Tootepõhised päritolureeglid“, 3-C lisa „Päritolukinnituse tekst“, 3-D lisa „Selgitavad märkused“, 3-E lisa „Andorra Vürstiriik“ ja 3-F lisa „San Marino Vabariik“ kooskõlas artikli 3.29 lõike 2 punkti a alapunktiga ii;
- vi) seoses impordilubade, teabevahetuse, läbipaistvuse, piirkondadeks jaotamise tunnustamise, samaväärsuse ja alternatiivsete meetmetega, nagu on osutatud artikli 6.15 lõikes 7;
- vii) lisa 7-A „Rahvusvaheliste standardiorganisatsioonide loetelu“, 7-B lisa „Tarnija vastavusdeklaratsioon – väljad ja üksikasjad“ punkt 1 ning 7-C lisa „Mootorsõidukid ning nende seadmed ja osad“;
- viii) artikli 7.9 lõike 4 punkti b või artikli 7.9 lõike 5 kohase korra vastuvõtmine lisana;
- ix) artikli 8.27 lõike 4 kohase vastastikuse tunnustamise kokkuleppe vastuvõtmine;

- x) 11-A lisa „Liidu riigihanketurule juurdepääsu loend“ ja 11-B lisa „Indoneesia riigihanketurule juurdepääsu loend“;
 - xi) 12-A lisa „Nõuded geograafilisi tähiseid käsitlevatele õigusnormidele“, 12-B lisa „Kriteeriumid, mis tuleb lisada vastulausete ja vastuväidete menetlusse“ ja 12-C lisa „Artikli 12.31 lõigetes 3 ja 4 osutatud toodete geograafilised tähised“ kooskõlas artikliga 12.37;
 - xii) 13-A lisa „Indoneesia riigi osalusega ettevõtete erieeskirjad“;
 - xiii) 22-A lisa „Vaidluste lahendamise kord“ ja 22-B lisa „Vahekohtunike ja lepitajate tegevusjuhend“;
 - xiv) protokoll, mis käsitleb vastastikust haldusabi tolliküsimustes, ning
 - xv) mis tahes muu säte, lisa või liide, mille puhul on sellise otsuse tegemise võimalus käesolevas lepingus sõnaselgelt ette nähtud;
- e) võtta kooskõlas artikliga 24.3 oma otsustega vastu käesoleva lepingu sätete siduvad tõlgendused;

- f) võtta kuni käesoleva lepingu jõustumisele järgneva neljanda aasta lõpuni vastu otsuseid, millega muudetakse käesolevat lepingut, välja arvatud käesolevat peatükki, tingimusel et sellised otsused on vajalikud selleks, et parandada vigu või kõrvaldada väljajätte ja muid puudusi¹;
- g) võtta vastu käesolevas lepingus ette nähtud otsuseid või anda soovitusi, nagu on sätestatud artiklis 24.3, ning
- h) suhelda käesoleva lepinguga seotud küsimustes kõigi huvitatud isikutega, sealhulgas ettevõtetega, ametiühingute ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega;

3. Lõike 2 punkti e kohaldamisel jõustuvad sellised tõlgendused pärast seada, kui lepinguosalistel on oma vastavate menetluste kohaselt sellest üksteisele teatanud. Need on lepinguosaliste ja kõikide käesoleva lepingu alusel loodud organite, sealhulgas 22. peatükis „Vaidluste lahendamine“ osutatud vahekohtu jaoks siduvad.

¹Suurema selguse huvides olgu märgitud, et mõiste „väljajätud ja muud puudused“ viitab tuvastatavatele redaktsioonilistele, tehnilistele, kirja- ja tõlkevigadele ja muudele võrreldavatele puudustele ega hõlma muudatusi, mis muudavad lepinguosaliste õigusi või kohustusi sisuliselt.

4. Kaubanduskomitee vahetab käesoleva lepingu rakendamisega seotud teemadel arvamusi kodanikuühiskonna foorumil osalevate kodanikuühiskonna esindajatega. Kaubanduskomitee lepib oma esimesel kohtumisel kokku kodanikuühiskonna foorumi läbiviimise suunistes.

Kodanikuühiskonna foorum toimub koos kaubanduskomitee kohtumisega, kui lepinguosalisel ei lepi kokku teisiti. Lepinguosaliste esindajad hõlbustavad kodanikuühiskonna foorumi korraldamist, sealhulgas virtuaalset osavõttu sellest. Kodanikuühiskonna foorumisse kuuluvad artiklis 24.7 osutatud sisenõuanderühmade liikmed ning foorum on avatud teistele asjaomastele lepinguosaliste territooriumil asutatud sõltumatutele kodanikuühiskonna organisatsioonidele. Kumbki lepinguosaline edendab selliste majandus-, sotsiaal- ja keskkonnaküsimustega tegelevate huvirühmade tasakaalustatud esindatust, mille tegevusvaldkonnad ja eksperditeadmised on otseselt seotud käesoleva lepingu kohaldamisalaga, kui see on asjakohane. Lepinguosalisel võivad kodanikuühiskonna foorumil tehtud ametlikud avaldused ühiselt või eraldi avaldada.

5. Kaubanduskomitee teavitab raamlepingu artikli 41 alusel moodustatud ühiskomiteed ühiskomitee korralistel koosolekutel korrapäraselt enda ja vajaduse korral erikomiteede või muude organite tegevusest. Ühiskomiteele võivad kõnealuse teabe esitada ka kaubanduskomitee määratud esindajad või seda võib teha kirjalikult.

ARTIKKEL 24.3

Kaubanduskomitee otsused ja soovitused

1. Kaubanduskomitee on pädev tegema käesolevas lepingus sätestatud juhtudel lepingu eesmärkide saavutamiseks vajalikke otsuseid. Kaubanduskomitee vastu võetud otsused on lepinguosalistele siduvad ja jõustuvad pärast seda, kui kumbki lepinguosaline on kirjalikult teatanud oma kohaldatavate õiguslike nõuete täitmisest ja menetluste lõpuleviimisest. Kumbki lepinguosaline võtab vastu kõik kaubanduskomitee otsuste rakendamiseks vajalikud meetmed.
2. Käesoleva lepingu eesmärkide saavutamiseks võib kaubanduskomitee anda asjakohaseid soovitusi kõigis käesoleva lepinguga hõlmatud küsimustes.
3. Kaubanduskomitee teeb otsuseid ja esitab soovitusi konsensuse alusel.

ARTIKKEL 24.4

Erikomiteed

1. Käesolevaga luuakse kaubanduskomitee juurde järgmised erikomiteed:
 - a) kaubavahetuse, tolliküsimuste ning sanitaar- ja fütosanitaarküsimuste komitee;

- b) teenuste, investeeringute, digikaubanduse, riigihangete ja intellektuaalomandi komitee ning
- c) kaubanduse ja kestliku majanduskasvu komitee.

2. Lõikes 1 osutatud erikomiteed kutsutakse oma ülesannete täitmiseks kokku erikoosseisudes järgmiselt:

- a) kaubavahetuse, tolliküsimuste ning sanitaar- ja fütosanitaarküsimuste komitee koguneb erikoosseisus:

- i) 2. peatüki „Võrdne kohtlemine ja kaupade turulepääs“, 5. peatüki „Kaubanduse kaitsemeetmed“ ja 7. peatüki „Tehnilised kaubandustõkked“ jaoks;
- ii) 6. peatüki „Sanitaar- ja fütosanitaarmedet“ jaoks ning
- iii) 3. peatüki „Päritolureeglid ja -menetlused“, 4. peatüki „Toll ja kaubanduse lihtsustamine“ ja 12. peatüki „Intellektuaalomand“ piirikontrolli tugevdamisega seotud küsimuste jaoks;

- b) teenuste, investeeringute, digikaubanduse, riigihangete ja intellektuaalomandi komitee koguneb erikoosseisus:

- i) 8. peatüki „Investeeringute ja teenuskaubanduse liberaliseerimine“, 10. peatüki „Digikaubandus“, 11. peatüki „Riigihanked“ ja 12. peatüki „Intellektuaalomand“ jaoks ning

c) kaubanduse ja kestliku majanduskasvu komitee koguneb erikoosseisus:

- i) 15. peatüki „Kaubandus ning kestlik majanduskasv ja areng“ jaoks ning protokollide jaoks, mis käsitleb võimalusi toetada käesoleva lepinguga rohkem kestliku palmiõliga kauplemist;
- ii) 17. peatüki „Majanduskoostöö ja suutlikkuse suurendamine“ jaoks ning
- iii) 16. peatüki „Kestlikud toidusüsteemid“ jaoks.

3. Erikomiteede erikoosseisude koosseis ning nende pädevus, ülesanded ja toimimine määratakse kindlaks käesoleva lepingu asjaomastes peatükkides ja protokollides või teeb seda kaubanduskomitee kooskõlas artikli 24.2 lõike 2 punktiga a.

4. Kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti või kui lepinguosaliste esindajad ei lepi kokku teisiti, tulevad erikomiteed igas erikoosseisus kokku kord aastas või kaubanduskomitee või emmakumma lepinguosalise esindajast kaubanduskomitee kaasesimehe taotlusel põhjendamatu viivitusega. Nende kaasesimeesteks on lepinguosaliste asjakohase tasandi esindajad. Kumbki lepinguosaline määrab oma menetluste kohaselt iga erikomitee iga erikoosseisu jaoks kaasesimehe. Koosolekuid peetakse vaheldumisi liidus ja Indoneesias või erikomiteede erikoosseisude kaasesimeeste vahel kokkulepitud asjakohaste sidevahendite abil. Iga erikomitee iga erikoosseis lepib kokku oma koosolekute ajakava ja päevakorra. Iga erikomitee võib vastu võtta oma kodukorra, või kui seda ei tehta, kohaldatakse *mutatis mutandis* kaubanduskomitee kodukorda. Lepinguosaliste esindajate kokkuleppel võivad toimuda ka kohtumised erikomiteede erikoosseisude vahel.

5. Erikomiteede erikoosseisud võivad anda soovitusi või teha kaubanduskomiteele ettepanekuid võtta vastu otsuseid.

6. Erikomitee erikoosseisud teavitavad enne koosolekute toimumist kaubanduskomiteed oma koosolekute ajakavast ja päevakorrast ning annavad kaubanduskomiteele teada oma koosolekute tulemustest ja järeldustest. Erikomitee loomine ega olemasolu ei takista lepinguosalist pöördumast mis tahes küsimusega, mis jääb käesoleva lepingu kohaldamisalasse, otse kaubanduskomitee poole.

7. Lepinguosaline tagab, et erikomitee erikoosseisude koosolekul on iga päevakorras oleva küsimuse arutamisel esindatud kõik pädevad asutused, keda kumbki lepinguosaline peab vastavalt erikomitee erikoosseisule asjakohaseks, ning et iga küsimust arutatakse piisava ekspertiisi tasemel.

ARTIKKEL 24.5

Töörühmad

1. Käesolevaga moodustatakse mootorsõidukite ja nende seadmete ja osade töörühm, mis tegutseb kaubavahetuse, tolliküsimuste ning sanitaar- ja fütosanitaarküsimuste komitee 2. peatüki „Võrdne kohtlemine ja kaupade turulepääs“, 5. peatüki „Kaubanduse kaitsemeetmed“ ja 7. peatüki „Tehnilised kaubandustõkked“ jaoks ette nähtud erikoosseisu järelevalve all.
2. Töörühmad aitavad erikomiteede erikoosseisude järelevalve all erikomiteesid nende ülesannete täitmisel ning eelkõige valmistavad ette erikomiteede tööd ja täidavad neile määratud ülesandeid.
3. Töörühma moodustavad ja selle tegevust juhatavad üheskoos kummagi lepinguosalise esindajad.

4. Iga töörühm võib vastu võtta oma kodukorra, või kui seda ei tehta, kohaldatakse *mutatis mutandis* kaubanduskomitee kodukorda. Iga töörühm lepib vastastikku kokku oma koosolekute ajakava ja päevakorra.

ARTIKKEL 24.6

CEPA kontaktpunktid

1. Kumbki lepinguosaline määrab CEPA kontaktpunkti, mille abil hõlbustada lepinguosaliste vahel käesoleva lepinguga seotud küsimustes teabevahetust, ning teatab teisele lepinguosalisele oma CEPA kontaktpunkti andmed 30 päeva jooksul pärast käesoleva lepingu jõustumist.

2. CEPA kontaktpunktid:

- a) kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti või kui kaubanduskomitee kaasesimehed ei ole teisiti kokku leppinud, edastavad ja võtavad vastu kõik lepinguosaliste vahel käesoleva lepingu kohaselt edastatavad teated ja teabe;
- b) hõlbustavad lepinguosalistevahelist teabevahetust kõigis käesoleva lepingu kohaldamisalasse kuuluvates ja selle rakendamist puudutavates küsimustes;
- c) koordineerivad kaubanduskomitee ja erikomiteede koosolekute ettevalmistamist;

- d) vastavad kõikidele päringutele, mis on saadud vastavalt käesoleva lepingu asjakohastele sätetele, ning
- e) peavad ajakohastatud loetelu peatükipõhistest kontaktpunktidest, kes jälgivad käesoleva lepingu eri peatükkide rakendamisega seotud küsimusi.

ARTIKKEL 24.7

Sisenõuanderühmad

1. Kumbki lepinguosaline loob ühe aasta jooksul alates käesoleva lepingu jõustumisest uue sisenõuanderühma või määrab olemasoleva sisenõuanderühma, mille ülesanne on anda nõu, sealhulgas omal algatusel, käesoleva lepingu rakendamisega seotud küsimustes. Sisenõuanderühmade koosseis tagab sõltumatute kodanikuühiskonna organisatsioonide¹ tasakaalustatud esindatuse ning need luuakse paljusid sidusrühmi kaasava lähenemisviisi põhjal, hõlmates asjaomaseid majandus-, sotsiaal- ja keskkonnaküsimustega tegelevaid huvirühmi.
2. Kumbki lepinguosaline korraldab vähemalt kord aastas kohtumise oma sisenõuanderühmaga ja kaalub nõuandeid ja soovitusi, mida rühm annab. Kumbki lepinguosaline võib otsustada võtta oma sisenõuanderühma nõuannete ja soovituste suhtes järeelmeetmeid. Käesoleva lepingu eri peatükkide või sätete rakendamise arutamiseks võib sisenõuanderühma kokku kutsuda eri koosseisudes.

¹Kodanikuühiskond hõlmab valitsusväliseid organisatsioone, ettevõtjate ja tööandjate organisatsioone ning ametiühinguid.

3. Lepinguosalised suurendavad üldsuse teadlikkust oma vastavatest sisenõuanderühmadest ja soodustavad nendevahelist suhtlust. Selleks teeb kumbki lepinguosaline üldsusele kättesaadavaks asjakohase teabe oma sisenõuanderühma koosseisu kohta ja jagab teise lepinguosalisega teavet oma sisenõuanderühma kontaktpunkti kohta.

25. Peatükk

LÖPPSÄTTED

ARTIKKEL 25.1

Muudatused

1. Lepinguosalised võivad kirjalikult kokku leppida käesolevat lepingut muuta. Käesoleva lepingu muudatused on lepingu lahutamatud osad.
2. Käesoleva lepingu muudatused jõustuvad teise kuu esimesel päeval pärast kuupäeva, mil lepinguosalistes vahetavad kirjalikke teateid kinnitusega selle kohta, et nad on kõnealuste muudatuste jõustumiseks vajalikud õiguslikud nõuded täitnud, või lepinguosaliste vahel kokku lepitud hilisemal kuupäeval.

3. Olenemata lõikest 1 võib kaubanduskomitee kooskõlas lepinguosaliste kohaldatavate õiguslike nõuetega käesolevat lepingut muuta, kui see on ette nähtud artikli 24.2 lõike 2 punktiga d.

ARTIKKEL 25.2

Jõustumine

1. Lepinguosalised kiidavad käesoleva lepingu heaks kooskõlas oma riiklike nõuete ja menetlustega.
2. Käesolev leping jõustub teise kuu esimesel päeval pärast kuupäeva, mil lepinguosalisel vahetavad kirjalikke teateid kinnitusega selle kohta, et nad on käesoleva lepingu jõustumiseks vajalikud õiguslikud nõuded täitnud. Lepinguosalised võivad kokku leppida, et käesolev leping jõustub mõnel muul kuupäeval.
3. Lõikes 2 osutatud teated saadetakse Euroopa Liidu Nõukogu peasekretärile ja Indoneesia välisministeeriumile või nende õigusjärglastele.

ARTIKKEL 25.3

Kestus ja lõpetamine

1. Käesolev leping kehtib kuni selle lõpetamiseni vastavalt lõikele 2.
2. Lepinguosaline võib käesoleva lepingu lõpetada, teatades sellest kirjalikult teisele lepinguosalisele. See teade saadetakse Euroopa Liidu Nõukogu peasekretärile ja Indoneesia välisministeeriumile või nende õigusjärglastele. Lepingu lõpetamine jõustub kuus kuud pärast kõnealuse teate saamist, kui lepinguosalised ei lepi kokku teisiti.

ARTIKKEL 25.4

Üldine läbivaatamine

Ilma et see piiraks käesoleva lepingu teiste peatükkide läbivaatamist käsitlevate erisätete kohaldamist, vaatab kaubanduskomitee käesoleva lepingu rakendamise ja toimimise üldiselt läbi kümne aasta jooksul pärast selle jõustumist ning seejärel kaubanduskomitees kokku lepitud ajavahemike järel.

ARTIKKEL 25.5

Kohustuste täitmine

1. Kumbki lepinguosaline vastutab täiel määral kõigi käesoleva lepingu sätete järgimise eest.
2. Kumbki lepinguosaline võtab kõik üld- ja erimeetmed, mis on vajalikud käesolevast lepingust tulenevate kohustuste täitmiseks. Kumbki lepinguosaline tagab oma territooriumil, et tema keskvalitsus, piirkondlikud ja kohalikud omavalitsused ja ametiasutused ning valitsusvälised organid, kes täidavad neile delegeeritud valitsuse volitusi, täidavad kõiki käesolevast lepingust tulenevaid kohustusi.
3. Raamlepingu artikli 44 lõikes 4 määratletud eriti pakulistel juhtudel võib lepinguosaline võtta käesoleva lepingu suhtes asjakohaseid meetmeid. Kooskõlas artikli 15.8 lõikega 3 on käesoleva lepingu oluliseks tingimuseks jääda heas usus Pariisi kokkuleppe osaliseks ning lepinguosaline võib võtta selle rikkumise korral käesoleva lepingu alusel asjakohaseid meetmeid. Need asjakohased meetmed võetakse raamlepingu artiklis 44 sätestatud korras. Meetmete valimisel tuleb eelistada neid, mis segavad käesoleva lepingu toimimist kõige vähem.

ARTIKKEL 25.6

Isikud, kes täidavad delegeeritud valitsemisfunktsioone

Kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti, tagavad lepinguosaliselised, et kõik isikud, sealhulgas riigi osalusega ettevõtted, avaliku sektori ettevõtted, eri- või eelisõigustega ettevõtted ja määratud monopolid, keda lepinguosaline on volitanud täitma mis tahes valitsustasandil regulatiiv-, haldus- või valitsusfunktsioone, tegutsevad neid volitusi täites kooskõlas lepinguosaliste kohustustega, mis on sätestatud käesolevas lepingus.

ARTIKKEL 25.7

Vahetu õigusmõju puudumine

1. Ühtegi käesoleva lepingu sätet ei tõlgendata nii, nagu saaks sellega isikutele anda muid õigusi või määrata muid kohustusi kui need, mis on lepinguosalistele antud rahvusvahelise õiguse alusel, või nagu see võimaldaks tugineda käesolevale lepingule otse lepinguosalise õigussüsteemis.
2. Lepinguosaline ei näe oma õigusnormidega ette sõnaselget nõudeõigust teise lepinguosalise vastu põhjusel, et teise lepinguosalise meede on vastuolus käesoleva lepinguga.

ARTIKKEL 25.8

Seos teiste lepingutega

1. Kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti, ei asendata ega lõpetata käesoleva lepinguga liidu liikmesriikide või Euroopa Ühenduse või liidu ja Indoneesia vahelisi kehtivaid lepinguid.
2. Käesolev leping on raamlepinguga reguleeritud üldiste kahepoolsete suhete lahutamatu osa ja moodustab osa ühisest institutsioonilisest raamistikust.
3. Lepinguosalised kinnitavad WTO lepingust tulenevaid õigusi ja kohustusi teineteise suhtes. Selguse huvides olgu märgitud, et ükski käesoleva lepingu säte ei kohusta lepinguosalist tegutsema viisil, mis on vastuolus WTO asutamislepingust tulenevate kohustustega.
4. Kui käesolev leping on vastuolus mõne muu rahvusvahelise lepinguga, millega mõlemad lepinguosalistel on ühinenud (v.a WTO asutamisleping), konsulteerivad lepinguosalistel viivitamata omavahel, et leida vastastikku rahuldav lahendus.
5. Kui muudetakse WTO asutamislepingu mõnda sätet, mis on inkorporeeritud käesolevasse lepingusse, peavad lepinguosalistel vajaduse korral nõu, et leida vastastikku rahuldav lahendus.

ARTIKKEL 25.9

Viited õigusaktidele ja muudele lepingutele

1. Kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti, käsitatakse kõiki käesolevas lepingus sisalduvaid viiteid lepinguosalise õigusnormidele nii, et need hõlmavad ka nende muudatusi.
2. Kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti, käsitatakse kõiki juhtumeid, kus käesolevas lepingus on viidatud rahvusvahelistele lepingutele või rahvusvahelised lepingud on inkorporeeritud täielikult või osaliselt käesolevasse lepingusse, nii, et need hõlmavad ka kõnealuste lepingute muudatusi ja nende jätkulepinguid, mis jõustuvad mõlema lepinguosalise suhtes käesoleva lepingu allakirjutamise kuupäeval või pärast seda.

ARTIKKEL 25.10

Uute riikide ühinemine liiduga

1. Liit teavitab Indoneesiat iga kord, kui mõni riik on esitanud taotluse liiduga ühinemiseks.
2. Liidu ja ühinemist taotleva riigi vaheliste läbirääkimiste ajal peaks liit Indoneesia taotluse korral esitama võimalikult suures ulatuses kogu asjakohase teabe käesoleva lepinguga hõlmatud küsimuste kohta.

3. Suurema selguse huvides olgu märgitud, et käesolevat lepingut kohaldatakse liidu uue liikmesriigi ja Indoneesia vaheliste kaubandussuhte ja investeeringute puhul alates selle uue liikmesriigi liiduga ühinemise kuupäevast.
4. Lõike 3 rakendamise hõlbustamiseks uurib kaubanduskomitee liiduga ühinemise mõju käesolevale lepingule ja teeb otsuse käesoleva lepingu vajalike muudatuste ning vajalike kohanduste või üleminekumeetmete kohta piisavalt aegsasti enne uue liikmesriigi liiduga ühinemise kuupäeva. Selline otsus jõustub uue liikmesriigi Euroopa Liiduga ühinemise päeval.
5. Liit teavitab Indoneesiat igast liiduga ühinemise jõustumisest.

ARTIKKEL 25.11

Territoriaalne kohaldamisala

1. Käesolevat lepingut kohaldatakse:
 - a) liidu puhul nende territooriumide suhtes, kus kohaldatakse Euroopa Liidu lepingut ja ELi toimimise lepingut, neis lepingutes sätestatud tingimustel ning

- b) Indoneesia puhul tema territooriumi suhtes, mis on määratletud kui maismaaterritooriumid, siseveed, saarestikuveed, territoriaalmeri, sealhulgas selle merepõhi ja aluspinnas, ning õhuruum nende territooriumide ja vete kohal, samuti mandrilava ja majandusvöönd, mille üle Indoneesial on suveräänsus, suveräänsed õigused või jurisdiktsioon, nagu on määratletud tema õigusaktides ja nagu on kooskõlas rahvusvahelise õigusega, sealhulgas ÜRO mereõiguse konventsiooniga.
2. Sätete osas, mis käsitlevad kauba tariifset sooduskohtlemist, sealhulgas päritolureegleid ja päritolumenetlusi, kohaldatakse käesolevat lepingut liidu puhul ka liidu tolliterritooriumi (nagu see on määratletud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. oktoobri 2013. aasta määruse (EL) nr 952/2013 artiklis 4) nende alade suhtes, mida lõike 1 punkt a ei hõlma.
3. Käesolevas lepingus esinevaid viiteid „territooriumile“ käsitatakse lõigetes 1 ja 2 osutatud tähenduses, kui sõnaselgelt ei ole märgitud teisiti.

ARTIKKEL 25.12

Lisad, liited ja protokollid

1. Käesoleva lepingu lisad, liited ja protokollid moodustavad käesoleva lepingu lahutamatu osa.
2. Iga käesoleva lepingu lisa, kaasa arvatud selle liited, moodustab lahutamatu osa peatükist, milles viidatakse kõnealusele lisale või millele on osutatud kõnealuses lisas.

ARTIKKEL 25.13

Autentsed tekstid

Käesolev leping on koostatud kahes eksemplaris ja on autentne keeles, milles selle üle läbirääkimisi peeti.